श्रीमज्जिनेन्द्रमतफुल्लसरोजभृङ्गम् ।
शास्त्रीयतत्त्वशुभमौक्तिकराजहंसम् ॥
विस्तीर्णकीर्तिधवलीकृतदिग्विभागं ।
श्रीलालजित्सुकृतिनं शिरसा नमामि ॥ ४ ॥

ભાવાર્થ:—સર્વ દર્શન તરફ સામ્યભાવથી જોનાર છતાં શ્રીવીતરાગમત–જૈન દર્શનરૂપ પ્રફુલ્લિત કમલ ઉપર ભમરાની માફક મુગ્ધ બનેલ હતા; શાસ્ત્રીય તત્ત્વરૂપ સરસ મોતીને ચણનાર રાજહંસ હતા; વિસ્તાર પામેલ જેની કીર્તિથી દશે દિશાઓ ઉજ્વલ બની હતી; એવા સત્કૃત્યપરાયણ શ્રીલાલજી મહારાજને મસ્તક વડે નમન કરું છું. (૪)

यस्याच्छचुम्बकदृषत्सदृशप्रभावे ।
राकृष्यतेमतिविशारदराजवर्गः ॥
संघ्राप्यते सुमनसा गुणपुष्पवल्लो ।
श्रीलालजिद्यतिवर मनसा नमामि ॥ ५ ॥

ભાવાર્થ:—સ્વચ્છ અને મ્હોટા લોહચુંબકના પત્થરમાં જેમ આરેભ' આરે લોઢાને પણ ખેંચવાની શક્તિ છે તેમ જેના પ્રતાપ-પ્રભાવમાં મ્હોટા માણસોને ખેંચવાની શક્તિ હતી; વળી એજ પ્રતાપવડે સામાન્ય નહિ પણ વિચારશીલ વિદ્વાન્ રાજાઓનો સમુદાય જેના તરફ ખેંચાતો એટલુંજ નહિ પણ તે રાજાઓ જેના ગુણરૂપ ફૂલની વેલડીની સુગંધથી ખુશ થઇને મુક્તકંઠે જેની શ્લાઘા-પ્રશંસા કરતા; એવા યતિઓમાં પ્રધાન શ્રીલાલજી મહારાજને મનોભાવ સાથે નમન કરું છું. (૫)

रोगेण पीडिततनावपि यस्तपस्या-।
दुर्गां समाचरितवान्मनसो बला च ॥
मान्द्यं महत्यपि नापि समाश्रयद्यो ।
बोधादिनित्यनियमे तमहं नमामि ॥ ८ ॥

ભાવાર્થઃ—પગમાં વાનો રોગ અને શરીરમા બીજા કેટલાક રોગ ઘણીવાર પીડાજનક ઉદ્ભવ્યા હતા તોપણ તે પીડાને અને શરીરની નબળાઇને ન ગણકારતાં માત્ર મનોબળ વડે ચાર ચાર આઠ આઠ ઉપવાસ લેખા કરી દેતા; ખુબી તો એ હતી કે એવી મ્હોટી તપસ્યામાં પણ દરરોજ વ્યાખ્યાન આપવું વગેરે નિત્ય નિયમોમાં જરા પણ મંદતા-શિથિલતા આવતી જણાતી ન્હોતી; એવા દૃઢ મનોબળવાળા સમર્થ મહાત્મા શ્રી શ્રીલાલજી મહારાજને વારંવાર નમન કરૂં છું. (૮)

ભાવાર્થ:—આકાશનો સૂર્ય તો બહારના-સ્થૂલ અંધકારના સમૂહને હણવા સમર્થ થાય છે પણ મનુષ્યોની હૃદયભૂમિની અંદર પસરેલ અજ્ઞાનરૂપ અંધકારને દૂર કરવા સમર્થ નથી; ત્યારે હે ભૂમિના સૂર્ય-પાદવિહારી સૂર્ય રૂપ મુનિવર! આપ તો તાત્વિક બોધ કરાવનાર વીતરાગના વચનદ્વારા બાહ્ય અને આન્તરિક બન્ને પ્રકારની જડતા જનસમૂહમાંથી હરી લો છો-દૂર કરો છો, એ આપની વિશેષતા છે. (૨)

पुन र्वैशिष्ट्यम्.

सामान्यतोऽपि दिवसे दिवसेश्वरस्य ।
सायं पुनर्भुवि तदस्तमुदीरितंस्यम् ॥
दृष्टिंगतो निशिदिनं सकलान्तरस्थो ।
नव्यः प्रताप इह भाति विलक्षणो वै ॥ ३ ॥

ભાવાર્થ:—આકાશવિહારી સૂર્યનો મહિમા માત્ર દિવસના અમુક વખત હોય છે; સવારે ઉદય પામે છે, મધ્યાહ્ને ઉગ્રતમ આવે છે; પણ સાંજ પડે છે કે સૂર્યનું સામ્રાજ્ય અસ્તંગત થઈ આ જમીન ઉપર તો અંધકાર થઈ જાય છે; ત્યારે આપનો પ્રતાપ તો સાત્વિક વૃદ્ધિ પામતો રહીને રહેજ રહી મહિમાનું અભિનવરૂં પણી કરાવે પ્રતીત થાય છે. સૂર્યના સામ્રાજ્ય કરતાં આપનું સામ્રાજ્યની એવ વિલક્ષણ છે. (૩)

विजय लक्ष्मी:

सघाटके मुनिषु सत्सु मह सु नान्ये–।
श्वाचार्यपूज्यपदवीस्वगाश्रिता ते ॥
मन्ये प्रतापतपन [illegible] नवैव ।
दृष्ट्वा प्रशस्तिमनन्तरमि [illegible] जयश्रीः ॥ ४ ॥

ભાવાર્થ — [illegible] શ્રી [illegible]મલજી **મહારાજ** અવસાન સમયે [illegible] પદવીનો **સવાલ ઉપસ્થિ** થયો તે વખતે આપના [illegible] આપના કરતા **ઉમ્મરે અ** પ્રવ[illegible] મુનિવરો [illegible] છતા **આચાર્ય–પૂજ્ય પદ** આપના [illegible] વર્તી [illegible] તે **એમ જણાય છે** આપના પ્રતાપ [illegible] હતો તે **જોઈનેજ વિજ** લક્ષ્મી આપના ઉપર પ્રસન્ન થઇ (૪)

साम्राज्यतारुण्यप्रदर्शनम्–

वैज्ञानिकाः पदविभूषितपण्डिताश्च ।
[illegible] पुरातनता [illegible] महान्तः ॥
सन्मानदर्शि [illegible]पुर सरं त्वां ।
[illegible] ॥ ५ ॥

ભાવાર્થ —નવીન દેશનીવાળા વિદ્વાનો **અને આચાર્ય ત્રી** આદિ પદવીથી વિભૂષિત થએલ પંડિતો, **નવા જમાનાના સંસ્** [illegible] અને પુરાતન પદ્ધતિને **માન આપનારા વૃ** તેમજ મ્હોટા રાજવ્યો [illegible] રીતે દ્રઢભક્તિ **પૂર્વક આપ** **માન** આપે છે અને [illegible] આપના **સત્કાર–સેવા બજાવે છે એ** [illegible] આપના [illegible] **કાલનો મહિમા છે. (૫)**

सौराष्ट्रिका निजमताग्रहिणोपि सन्तो ।
भूत्वा दवाङ् घ्रिजचुम्बनचञ्चरीकाः ॥
त्वां भेजिरेऽतिशयिनं प्रबलप्रतापं ।
मध्याह्नकालमहिमैव धरारवेस्ते ॥ ६ ॥

ભાવાર્થઃ—જ્યારે આપ કાઠીયાવાડમાં પધાર્યા ત્યારે જુદા જુદા સંપ્રદાયના સાધુ સાધ્વીઓ પૈકી ઘણા ખરા તો પહેલેજ સમાગમે આપની વિદ્વતા અને અને આપના ચારિત્રને પૂરતી રીતે માન આપતા. પણ જેઓ કંઇક મતાગ્રહી હતા તે પણ આપના થોડા સહવાસ અને પરિચય પછી તો મતાગ્રહને મુકી આપના ચરણ કમળનું ચુંબન કરવામાં ભ્રમર જેવા બની, આચાર્યના અતિશય યુક્ત અને પ્રબળ પ્રૌઢ પ્રતાપવાળા એવા આપની સેવામાં તત્પર થઇ રહ્યા એ પણ જમીનના સૂર્યરૂપ આપના મધ્યાહ્નકાળનો મહિમાજ સમજવો. (૬)

दत्वागमस्त्वय महत्स्वपरेषु तत्र ।
विद्वत्सु सत्स्वपि च तावकमेव बोधम् ॥
श्रोतुं रता मुनिजना गृहिणश्च सर्वे ।
मध्याह्नकालमहिमैव धरारवेस्ते ॥ ७ ॥

ભાવાર્થઃ—આપના પ્રતાપની ખુબી તો એ હતી કે આ ભૂમિ-કાઠીયાવાડ ભૂમિમાં આપ જ્યાં જ્યાં પધાર્યા તે ગામમાં આપનાથી પ્રવજ્યા અને ઉમરે મોટા એવા વિદ્વાન મુનિઓ બીરાજતા હતા છતાં બીજા કોઇ વ્યાખ્યાન ન વાંચતાં માત્ર આપની સમક્ષ એકજ સભામાં તમામ સાધુઓ, શ્રાવકો તેમજ ઇતર વર્ગના લોકો

આપનું વ્યાખ્યાન સાંભળવાને ઉત્સુક થતા હતા અને પાસેજ વ્યાખ્યાન વંચાવતા હતા; તેમાં લેશ માત્ર પ મુનિના મનમાં એમ ન આવતુ કે અમારા સેવકો અમાર આપને કેમ વધારે માન આપે. આ પણ જમીનના સૂક્ષ્મરૂપ મધ્યાહ્નકાલનો મહિમા સમજવો જોઇએ. (૭)

येनैकदापि तव वाक्श्रवणीकृता वा।
दृष्टं सकृत्तव सुभव्यमुखारविन्दम्॥
आजीवनं मनसि तस्य छविस्त्वदीया।
लग्ना विभाति महिमैष तवैव मूर्तेः ॥८॥

ભાવાર્થ.—જે માણસે એક વાર પણ આપની સાંભળી છે અથવા એકવાર પણ આપના રમણિક મુખા દર્શન કર્યા છે તે માણસના મનરૂપી પ્લેટ ઉપર આપના ર જાણે ફોટો પડી ગયો હોયની અને તે તેના જીવન પર્યંત ન જતા કાયમ રહેવાનો હોયની તેમ લાગે છે. લેખકને આ અનુભવ છે કે [illegible] પરિચયમા આવેલ માણસો પુન આપને યાદ કરે છે અને દર્શનની આતુરતા રાખે છે; [illegible] પની [illegible] અદ્ભુત મહિમા છે.

अस्मदीय रत्नम्

विरहाष्टकम्

उपजाति वृत्तम्.

चिन्तामणिर्यत्तुलनां न धत्ते ।
यन्मूल्यकं पार्श्वमणिर्न दत्ते ॥
एतादृशं जङ्गमरत्नमेकं ।
प्रसिद्धिमाप्तं मरुसाधुवर्गे ॥ १ ॥

ભાવાર્થ:—ચિંતામણિ રત્ન જેની બરાબરી ન કરે અને પાર્શ્વમણિ પણ કિંમતમાં જેનો મુકાબલો ન કરી શકે એવું જંગમ એટલે હાલતું ચાલતું રત્ન અમારા મારવાડ તરફના સાધુ-સમુદાયમાંથી પ્રસિદ્ધિ—જાહેરાતમાં આવ્યું. (૧)

श्रीहालजितस्य च नामधेयं
दृष्टं मया प्राक् पुरवङ्कनेरे ॥
तद्दर्शनं तत्र च पक्षमात्रं ।
लब्धं महाभाग्यवशेन नूनम् ॥ २ ॥

ભાવાર્થ:—તે નર રત્ન-મુનિરત્નનું નામ હવે ક્યાંય પણ અજાણ્યું રહ્યું નથી, તો પણ કહેવું જોઇએ કે તેનું નામ હીર-લાલજી યા શ્રીહાલજિત્ હતું. આ લેખકને માત્ર તેના નામનોજ પરિચય નહિં પણ સંવત્ ૧૯૬૮ ના પ્રથમ આષાઢ માસમાં શ્રી વાંકાનેર શહેરમાં સાક્ષાત્ દર્શનથી પણ પરિચય થયો હતો. જો કે ત્યાં તેમનું દર્શન માત્ર એક પખવાડીયા સુધીજ મળ્યું હતું. તેટલા વખતના દર્શનની પ્રાપ્તિ થઇ એ પણ મહા ભાગ્યનો ઉદય ગણાય. (૨)

ભાવાર્થ:—અરેરે! જેની પ્રકૃતિમાં કોઇ પણ જાતનો વિકાર નહિ અને જેના ચારિત્રમાં કોઇ જાતનું દૂષણ નહિ એવું અમારૂં એક જંગમ રત્ન કે જે જૈન સમાજને દીપાવનાર પ્રાણ હતું તેને કોણ ચોરી ગયું !! અરે જેનાથી આખી પૃથ્વી અલંકૃત થયેલી છે એવું અમારૂં ઉત્તમોત્તમ રત્ન આ પૃથ્વી ઉપરથી ક્યાં ગુમ થઈ ગયું ! (૪)

उपजाति वृत्तम्

भ्रान्त्वार्य भूखण्डकग्रामधामः ।
स्थले स्थले रत्नमिदं महार्घम् ॥
न दृश्यते क्वापि तदस्मदीयं ।
न चापि तत्तुल्यमथापरं हा ! ॥ ५ ॥

ભાવાર્થ:—આર્યાવર્તમાં દેશોદેશ, ગામોગામ અને ઠેકાણે ઠેકાણે ફરીને આ કિંમતી રત્નને મેળવવા જોઈએ છીએ, તપાસી તપાસી જોઈએ છીએ પણ તે અમારૂં અમૂલ્ય જવાહીર ક્યાંય પણ જોવામાં આવતું નથી. ખેદનો વિષય એ છે કે તેની તુલના કરી શકે તેવું પણ ક્યાંય જોવામાં નથી આવતું. (૫)

कस्मात्तदुल्यपरं न !
क्वेदं हि सुन्दरमद्वितीयं ।
मनुष्यकं कान्ततरं विशुद्धम् ॥
समन्दमानन्दकरं विरदं ।
मुक्तैकरत्नं हि मदस्मदीयम् ॥ ६ ॥

ભાવાર્થ—તે અમારૂં ઝવાહીર લૌકિક નહિ પણું લોકોત્તર હતું, સ્ફટિકમાં સ્ફટિક અને જોડી વગરનું અર્થાત તેની સરખામણીમાં બીજું કોઈ ઉપમ ન્દે તેમ ન હોવાથી તે એકજ હતું, તેનામાં કંઈ ઉણપ કે ખાની નહોતી, અતિશય મનોદ્રવ અને દૂષણ રહિત વિશુદ્ધ હતું તેનું તેજ ક્યારે પણ પણ મંદ પડતું નહિ, સર્વ કોઈને આનંદનું સ્થાન હતું. વિપત્તિને વીએરનાર ખરેખર તે સમાજના પુણ્યોદયેજ અત્રે પ્રાપ્ત થયેલું હતું. (૬)

प्रश्न.

स्यात् न योग्यः किमु मर्त्यलोकः ।
स्वर्गे ऽथवावश्यकतास्य जाता ॥
क्लेशः स्वपक्षे ऽरुचिकारणं किं ।
कस्मात्तत स्वर्गसुधा विहाय ? ॥ ७ ॥

ભાવાર્થ—શું તે ઝવાહીરને રહેવા માટે આ મર્ત્યલોક-મનુષ્યલોક ઉચિત નથી? અથવા સ્વર્ગ લોકમાં તેની વધારે જરૂર પડી તેથી શું તેને ત્યાં કોઈ ઉપાડી ગયું? અથવા અહીં ચાલતે સાંપ્રદાયિક ક્લેશ તેમને ખરી પડવાની અરૂચિનું કારણ થઇ પડ્યો? શા માટે તે આ પૃથ્વી ઉપર કયાય ન રહેતાં સ્વર્ગલોકમાં ચાલ્યું જાય? (૭)

दिव्यं प्रत्युत्तरम्

हृतं न केनापि वृथाऽत्र शोचः ।
प्राप्तुं न शक्यं पृथिवीतले ऽस्मिन् ॥
गतं स्वयं तत् खलु दिव्यलोकं ।
प्रयोजनं किं तदहं न जाने ॥ ८ ॥

ભાવાર્થ:—ઓ માનવો! તમારૂં તે અમૂલ્ય રત્ન પૃથ્વી ઉપર કોઇએ ચોરી લીધું નથી તેથી તેની શોધ કર પ્રયત્ન વૃથા—નિષ્ફલ છે. આ પૃથ્વીની સપાટી ઉપર હવે તેટલી શોધ કરશો તો પણ તે કયાંય મળવાનું નથી. તે દિવ્યલોક-સ્વર્ગ તરફ પ્રયાણ કરી ગયું છે. "શા માટે" એમ પૂછશો તો મારાથી ઉત્તર નહિ અપાય કારણ કે હું તે ૦ વધારે જાણતો નથી. (૮)

પડેલા મનુષ્યને તેમાંથી બહાર નીકળવા માટે માર્ગ બતા
ભોમિયાની જરૂર છે તેવીજ રીતે આ સંસારરૂપ વિકટ અટ
પાર પામી મોક્ષ નગરે પહોંચવા માટે પણ કોઇ સન્માર્ગદ
ભોમિયાની આવશ્યકતા છે. એટલા માટે જે મહાન્ પુરૂષો
માર્ગના જ્ઞાતા છે તેમનું આલંબન લેવું, તેમની આજ્ઞાને અ
રવું અને તેમને પગલે પગલે ચાલવું એ ઉત્તમ ઉપાય છે.

આવા મહા પુરૂષો પ્રત્યેક યુગમાં ઉત્પન્ન થયાં કરે છે
નાદિ કાળની વિશ્વવ્યવસ્થાજ એવા પ્રકારની છે કે જ્યારે જ્યારે
ા પુરૂષોની આવશ્યકતા હોય છે ત્યારે ત્યારે તેમનો પ્રાદુર્ભાવ
થયાં કરે છે. તેઓ સંસારની ક્ષુદ્ર વાસનાઓનો ત્યાગ કરી તે મહાપુરૂ-
ષની ઉત્પત્તિ સમયે જગત્ જે સ્થિતિમાં હોય તેના કરતાં તેને વધારે
ઉચ્ચતર સ્થિતિમાં લઇ જવા માટે કેવળ નિષ્કામવૃત્તિથી પ્રયત્ન-
શીલ રહે છે, તેમની સર્વ વિભૂતિઓ પરોપકારાર્થેજ હોય છે,
ગત્ના કલ્યાણ માટે આત્મસમર્પણ કરવા તેઓ સર્વદા તત્પર
હે છે, અને કર્તવ્યપાલનમાં પ્રાણની પણ પરવા કરતા નથી.
મના આચારવિચારો, એમની નીતિરીતિઓ અને એમના
નના નાના મોટા દરેક બનાવો ધ્રુવના તારાની પેઠે આપણ-
સંસારસાગરમાં આપણી જીવન નૌકા ચલાવવા દિશા બતાવ-
થઇ પડે છે.

ઉપર્યુક્ત મહાત્માઓ પૈકી જેઓ રાગદ્વેષનાં બંધનથી સર્વથા
થાય છે, આત્માના મૂળ ગુણોને રોકી રાખનારા મોહ મમ-
પરદાઓને ચીરી નાંખે છે, જ્ઞાનાવરણીયાદિ ચાર ઘાતિ
સર્વથા ક્ષય કરી આત્મામાં રહેલા અનંત જ્ઞાન, અનંત

શ્રીમહાવીરપ્રભુનો જન્મ આજથી ૨૫૨૦ વર્ષ પહેલાં (ઈ. સ. પૂર્વે ૫૯૯ માં) પૂર્વમાં આવેલા બિહારના કુંડપુર નગરના †ક્ષત્રિય-કુલભૂષણ જ્ઞાતવંશી, કાશ્યપગોત્રી સિદ્ધાર્થ રાજાને ત્યાં થયો હતો. તેમની માતાનું નામ * ત્રિશલા દેવી હતું. પ્રભુ ગર્ભમાં હતા ત્યાર-થી જ સિદ્ધાર્થ રાજાના રાજ્ય વિસ્તાર તથા ધનધાન્યાદિના ભં-ડારમાં અણધારી અભિવૃદ્ધિ થવા માંડી હતી. આથી પુત્રનો જન્મ થતાં તેનું શ્રી વર્ધમાન એવું નામ આપ્યું હતું. પાછળથી પોતાના અદ્ભુત પરાક્રમોને લીધે તેઓ શ્રી મહાવીરના નામથી વિશ્વમાં વિખ્યાતિ પામ્યા છે. અનંત પુણ્યના ઉદયથી તીર્થંકરપણું પ્રાપ્ત થાય છે. પુણ્ય અર્થાત્ શુભકર્મનાં પુદ્ગલોમાં શુભ પુદ્ગલોને આકર્ષવાનું અતુલ સામર્થ્ય હોય છે. તેથી તીર્થંકરોની શરીરસંપદા, વાણીવિભવ અને મનોબળ આદિ અસાધારણ હોય છે.

યૌવનવય પ્રાપ્ત થયે યશોમતી નામે એક સદ્ગુણવતી અને સુંદર રાજકન્યા સાથે શ્રી મહાવીર-નો વિવાહ કરવામાં આવ્યો. તેમ-નાથી પ્રિયદર્શના નામે એક પુત્રી ઉત્પન્ન થઈ. સંસારમાં રહ્યા છતાં

† સર્વ તીર્થંકરો ક્ષત્રિયકુળમાંજ ઉત્પન્ન થાય અને રાજ્યવૈભવ છોડી જગત્નો ઉદ્ધાર કરવા સંયમ લે છે.

* ત્રિશલાદેવી સિંધુ દેશના મહારાજા ચેટક (ચેડા)-ની જ્યેષ્ઠ પુત્રી હતાં. તેમનું અપરનામ પ્રિયકારિણી હતું. તેમનાં બહેન ચેલણા, મગધ દેશના અધિપતિ રાજગૃહી નગરીના મહારાજા શ્રેણિક (જે ભારતીય ઈતિહાસમાં બિંબિસારને નામે મશહુર છે) તેની પટરાણી હતાં.

ઘુ થઈ, સંગમ દેવતા વગેરે તરફથી અનેક પરિસહો તથા
ર્ય દેશના તેમના વિહાર પ્રસંગે અનાર્ય લોકોએ આપેલા
સર્ગોનું વર્ણન સાંભળતાં રોમાંચ ખડાં થાય તેમ છે.

પરંતુ ક્ષમાના સાગર શ્રી મહાવીર પ્રભુ તો એવા વિષમ
ગોને પણ કર્મના ક્ષયનું કારણ જાણી આનંદપૂર્વક વધાવી
હતા. ઉપસર્ગ કર્તાનું પણ ભલું ચાહતા અથવા પ્રેમને માર્ગે તેને
. ગોશાળાએ તેમના પર તેજોલેશ્યા મૂકી છતાં પ્રભુએ તેને
ધ આપી સ્વર્ગે પહોંચાડ્યો. ચંડકૌશિક નાગ તેમને ડંખ્યો
તેને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉપજાવી સ્વર્ગનો અધિકારી બનાવ્યો.

પ્રભુએ કરેલી ઘોર તપશ્ચર્યાનું વર્ણન પણ અદ્ભુત
તેવું છે. ઘણીવાર તેઓ ચાર ચાર અને છ છ માસ
નિરાહાર રહી કાયોત્સર્ગ ધ્યાને રહેતા. આવી રીતે
નો મૂર્છાભાવ છોડી, ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરી, ઇન્દ્રિયોનાં
ની આસક્તિ દૂર કરી, આત્મભાવમાં એકરૂપે
વર્ષ અને ૬॥ માસ વીત્યા. છદ્મસ્થાવસ્થાના એકંદર
ધ્યાન તેમણે ફક્ત ૩૪૯ દિવસ આહાર લીધો હતો.

રીતે તપતા પ્રચંડ દાવાનળ વડે કર્મ કાષ્ઠને દહન
શુક્લધ્યાન ધ્યાતાં ચાર ઘાતીકર્મનો સર્વથા ક્ષય કરી,
ે કાળથી ઢંકાઈ રહેલી કેવળજ્યોતિ પ્રગટ કરી
િત અને સર્વદર્શી થયા. લોકાલોકને હસ્તામલકવત્
આજપર્યંત પ્રભુ પ્રાયઃ મૌન સેવતા હતા, તે

...ાના નિવારણાર્થે પ્રભુ પાસે આવ્યા. તેમની શંકા નિવૃત્ત ... તત્ત્વાવબોધ થતાં તેઓ પ્રભુના શિષ્ય થયા. પ્રભુએ ... ચારિત્રમુકુટ પહેરાવ્યો, ત્રિપદી વિદ્યા આપી, અને ...ર પદ આપ્યું. એ અગિયાર બ્રાહ્મણ ધર્માચાર્યોની સાથે ... ૪૪૦૦ શિષ્યોએ પણ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી. શ્રીમહાવીર ..., સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ ચાર તીર્થની ...ના કરી. દેશોદેશ વિચરી ધર્મોપદેશદ્વારા ઘણા જીવોને ...ાર્યા. અનેક રાજા મહારાજાઓ પ્રભુના શિષ્ય થયા. મગધ ... રાજા શ્રેણિક તથા તેનો પુત્ર કોણિક એ મહાવીરપ્રભુના ...ભક્ત હતા. આ સિવાય ચેટક, ચંડપ્રદ્યોત, ઉદાયન, નંદીવ-...દશાર્ણભદ્ર, *જિતશત્રુરાજા, શંખરાજા, વિજયરાજા તથા પાવા-...ના હસ્તિપાલ રાજા વગેરે ઘણા રાજાઓએ શ્રી વીર પ્રભુની ... વાણી શ્રવણ કરી જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો હતો. પ્રભુ ત્રીશ ...સુધી કેવળીપણે પૃથ્વીને પાવન કરતા થકા વિચર્યા ઘણા ...ને સંસાર સમુદ્રથી તાર્યા. છેલ્લું ચાતુર્માસ પ્રભુએ પાવાપુરી ...માં કર્યું હતું. ત્યાં હસ્તીપાલ રાજાની પુરાણી રાજસભામાં ...દિવસનું અનશન કરી પ્રભુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ફરમાવતા હતા ...ક રાજાઓ વગેરે પણ છઠ પૌષા કરી પ્રભુની વાણી શ્રવણ ... હતાં એ સ્થિતિમાં આસો માસની અમાવાસ્યાની રાત્રિએ ...ના પાછલે પહોરે ચાર કર્મોનો ક્ષય કરી ૭૨ વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવી ... નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા-શાશ્વત સિદ્ધિને વર્યા.

---

* જિતશત્રુ-એ કલિંગ દેશના [illegible] મહારાજ હતા અને તેમને ... સિદ્ધાર્થ રાજાની બહેનનાં લગ્ન થયાં હતાં.

સ્ત્રીઓને જંબુએ પ્રથમ રાત્રિએજ દીક્ષા લેવાનો પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો. પતિ અને પત્નીઓ વચ્ચે વૈરાગ્ય અને શૃંગાર વિષયક બહુ રસમય સંવાદ શરૂ થયો. એવામાં પ્રભવ નામે એક રાજપુત્ર કે જે પોતાને રાજગાદી ન મળવાથી લુંટારાનો ધંધો કરતો હતો તે ૫૦૦ ચોર સહિત જંબુના ગૃહમાં પ્રવેશ્યો. ચોરીનું પાપી કામ કરતાં જંબુનાં વૈરાગ્યમય વચનામૃતો તેના કાને અથડાયાં. તેને પોતાનાં અપકૃત્યો માટે પશ્ચાતાપ થવા લાગ્યો અને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. આઠે સ્ત્રીઓ પણ સંવાદમાં પતિથી પરાજય પામી વૈરાગ્ય રંગમાં તરબોળ થઇ ગઇ હતી. તેમણે તથા પ્રભવાદિક ૫૦ ચોરોએ સંસાર પરિત્યાગ કરી સુધર્માસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી. આ વખતે જંબુની વય માત્ર ૧૬ વર્ષની હતી. જંબુસ્વામીને તત્ત્વબોધ થવા માટે શ્રી મહાવીરે અર્થરૂપ પ્રકાશેલી અનંત ભાવભેદમય વાણીમાંથી શ્રી સુધર્માસ્વામીએ દ્વાદશ અંગ અને ઉપાંગની યોજના કરી. વર્તમાન સમયે શ્રી આચારાંગાદિ જે જિનાગમ છે તે ગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામીનાં ગુંથેલા છે. પ્રભુના નિર્વાણ પછી ૧૨મે વરસે સુધર્માસ્વામીને કેવળ જ્ઞાન ઉપજ્યું અને ૨૦મે વરસે ૧૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવી તેઓ મોક્ષ સીધાવ્યા.

૨ જંબુસ્વામી–શ્રીસુધર્માસ્વામી પછી શ્રી જંબુસ્વામી પટોધર થયા. શ્રી વીર પછી ૨૦મે વર્ષે તેમને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું અને ૬૪મે વર્ષે ૮૦ વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી તેઓ મોક્ષ પધાર્યા. શ્રી જંબુસ્વામી પછી ભરતક્ષેત્રમાંથી દશ વસ્તુઓ વિચ્છેદ ગઇ. ૧ કેવળજ્ઞાન, ૨. મનઃપર્યવજ્ઞાન, ૩ પરમાવધિ જ્ઞાન, ૪ પુલાક લબ્ધિ, ૫ આ-

સ્વામી ચૌદ પૂર્વધારી થયા અને સંભૂતિવિજય સ્વામી પછી તેઓ આચાર્ય થયા. વરાહમિહિરને આથી ઇર્ષા થઈ અને જૈન દીક્ષા છોડી જ્યોતિર્વિદ્યાના બળથી તેઓ લોકોમાં પ્રસિદ્ધિ પામ્યા. તેમણે વરાહસંહિતા નામે એક જ્યોતિષશાસ્ત્ર બનાવ્યું છે. એવું કહેવાય છે કે તેઓ તાપસ થઈ અજ્ઞાન તપ તપી મરીને વ્યંતર દેવતા થયા હતા અને જૈનોને ઉપદ્રવ કરવા માટે મહામારીનો રોગ ફેલાવ્યો હતો તે ઉપસર્ગની શાન્તિ માટે ભદ્રબાહુ સ્વામીએ ઉવસગ્ગહર સ્તોત્ર રચ્યું અને તેના પ્રભાવે ઉપદ્રવ શમ્યો હતો. ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ મૌર્યવંશીય * ચંદ્રગુપ્ત રાજા ભદ્રબાહુ સ્વામીનો પરમ ભક્ત હતો.

---

* શ્રેણિક રાજાનો પૌત્ર ઉદાયિ અપુત્ર મરણ પામ્યા પછી પાટલીપુત્રની ગાદી એક નાઈ (હજામ)ના નંદ નામના પુત્રને મળી હતી એ રાજાને કલ્પક નામે મંત્રી હતો. અનુક્રમે નંદના વંશના નવ રાજા થયા અને તેમના પ્રધાનો પણ કલ્પકના વંશજો થયા. છેલ્લા (નવમા) નંદને ચાણાક્ય નામના બ્રાહ્મણની સહાયતાથી ચંદ્રગુપ્તે હરાવ્યો, તેથી તે પાટલીપુત્રનો રાજા થયો. નંદના વંશજોએ ૧૫૫ વર્ષ રાજ્ય કર્યું હતું. ચંદ્રગુપ્ત રાજા જૈની હતો તેથી ધર્મદ્વેષને લીધે મુદ્રારાક્ષસ આદિ ગ્રન્થોમાં તેને શૂદ્ર જાતિનો ઠરાવવા આવ્યો છે. પરંતુ ક્ષત્રિય- ઉપાસકી મહાત્માએ અનેક આધાર પ્રમાણોદ્વારા એ સિદ્ધ કર્યું છે કે ચંદ્રગુપ્ત શુદ્ધ મૌર્યવંશીય ક્ષત્રિય હતો.

ર્યો. અને ઠેકઠેકાણે ઉપદેશકો મોકલી ધર્મગ્રંથોની પવિત્ર ઉપદેશનો પ્રચાર કર્યો. પોતાના રાજ્યમાં અમારિપડહ (અમર પડો) વજડાવ્યો. અનાર્ય દેશમાં પણ ગુપ્ત ઉપદેશકો મોકલી લોકોને અહિંસાધર્મના પ્રેમી બનાવ્યા.

એક વખત આર્ય સુહસ્તિસૂરિ ઉજ્જયિનીમાં આવ્યા અને ભદ્રા શેઠાણીની અશ્વશાળામાં ઉતર્યા. ભદ્રાને અવંતીસુકુમાર નામે એક મહા તેજસ્વી પુત્ર હતો. તે પોતાની બત્રીસ સ્ત્રીઓ સહિત મહેલમાં દેવતાઈ સુખ ભોગવતો હતો. એક વખતે આચાર્ય મહારાજ પ્રથમ દેવલોકના નલિનીગુલ્મ વિમાનનો અધિકાર વર્ણવતા હતા. તે સાંભળી અવંતિસુકુમાર વિચારવા લાગ્યો કે પૂર્વે મેં આવી રચના કયાંક જોઈ છે. ઉહાપોહ કરતાં તેને જાતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. માતાની આજ્ઞા લઈ આચાર્ય સમીપે દીક્ષા લીધી. ઘણા કાળપર્યંત ચારિત્ર પાળવા ઈચ્છા ન થઈ તેથી ગુરુને અરજ કરી કે આપની આજ્ઞા હોય તો અનશન કરી આ દેહ છોડું. ગુરુની આજ્ઞા મળતાં સ્મશાન ભૂમિમાં જઈ કાઉસગ્ગ ધ્યાનમાં સ્થિર થયા. રસ્તામાં કાંટા કાંકરા વગેરે વાગવાથી સુકુમાર શરીરમાંથી લોહીની ધારા વહેતી હતી. તે રુધિર ચાટતી એક ભૂખી શિયાળણ બચ્ચાં સહિત ત્યાં આવી અને તેમના શરીરનું ભક્ષણ કરવા લાગી. ધ્યાનસ્થ મુનિ સમભાવે રહ્યા. એ પ્રમાણે શુભ ધ્યાનમાં કાળ કરી નલિનીગુલ્મ વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. દૃઢ મનોબળવાળો મનુષ્ય શું નથી કરી શકતો? એક પહોરમાં

આ નાશ્રાભાગમાં અને ઉપરાઉપર પડેલા દુષ્કાળને કારણે લખાયું એટલું પણ પુરું જળવાયું નહિ જેથી સૂત્રોની સંકલના છિન્નભિન્ન થઇ ગઇ. અધુરામાં પુરૂં બૌદ્ધ લોકોએ પ્રતિપક્ષી અની જૈન શાસનનો સમુચ્છેદ કરવા કોશીશો ચાલુ કરી. આવા કારણોને લઇ શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી પછી વિક્રમના આઠમા સૈકા સુધીમાં ઘણા જૈન વિદ્વાનો થયા છતાં તેમની કૃતિઓ હાથ આવતી નથી.

દેવર્દ્ધિગણિ ક્ષમાશ્રમણની પાટે અનુક્રમે ૨૮ વીરભદ્ર, ૨૯ સંકરભદ્ર, ૩૦ યશોભદ્ર, ૩૧ વીરસેન, ૩૨ વીરસંગ્રામ, ૩૩ જિનસેન, ૩૪ હરિસેન, ૩૫ જયસેન, ૩૬ જગમાલ, ૩૭ દેવઋષિ ૩૮ ભીમઋષિ, ૩૯ કર્મઋષિ, ૪૦ રાજઋષિ, ૪૧ દેવસેન, ૪૨ સંકરસેન, ૪૩ લક્ષ્મીલાભ, ૪૪ રામઋષિ, ૪૫ પદ્મસૂરિ, ૪૬ હરિસ્વામી, ૪૭ કુશલદત્ત, ૪૮ ઉવનીઋષિ, ૪૯ જયસેન, ૫૦ વિજયઋષિ, ૫૧ દેવસેન, ૫૨ સૂરસેન, ૫૩ મહાસુરસેન, ૫૪ મહાસેન, ૫૫ જયરાજ, ૫૬ ગજસેન, ૫૭ મિશ્રસેન, ૫૮ જયસિંહ, ૫૯ શિવરાજજી, ૬૦ લાલજીઋષિ અને ૬૧ જ્ઞાનજીઋષિ થયા.

મહાવીર પ્રભુથી દેવર્દ્ધિગણિજી સુધીનાં ૧૦૦૦ વર્ષ દરમિયાન વીરશાસનરૂપ સૂર્ય પોતાનો દિવ્ય પ્રકાશ વિશ્વમાં વિસ્તારી રહ્યો હતો, પરંતુ તે પછીના જ્ઞાનજીઋષિ સુધીનાં બીજાં ૧૦૦૦ વર્ષ દરમ્યાન એ પ્રકાશ ધીમે ધીમે ઝંખો પડતો ગયો, અને જ્ઞાનજીના સમયમાં તો જૈનદર્શનની જ્યોતિ છેક ઝંખી પડી ગઇ હતી. નિરંકુશ અને માનના ભૂખ્યા સાધુઓની ઉત્સૂત્ર

આધાકર્મી આહાર ભોગવનારાઓની સાથે અટન કરવું,
ાદા ચડાવવા, ઉત્સવો કરવા, નાચ નચાવવા ઇત્યાદિ પ્રવૃત્તિ-
ા શ્રેષ્ઠ અને અગ્રેસર થવામાં યતિઓ પોતાનું કર્તવ્ય
વા લાગ્યા. ટુંકામાં કહીએ તો આ સમયે સાધુવર્ગમાંથી ચારિત્ર
નો લોપ થવા લાગ્યો હતો, અને શ્રાવક સમુદાય કર્તવ્યની
ા ભૂલી તેમની પાછળ અવળે રસ્તે દોરવાતો હતો. જ્ઞાનઋ-
ષિના સમયમાં જૈનધર્મની પરિસ્થિતિ આ પ્રમાણે હતી.

આમ છતાં વીરશાસન કેવળ સાધુવિહુણું કદી પણ નહોતું
ં. અનુયાયીઓની અલ્પ સંખ્યા ધરાવતા સાધુઓ અલ્પ
ખ્યામાં સર્વ કાળમાં વિદ્યમાન તો હતાજ. જ્યારે જ્યારે
ધકાર ઘણો વધી જતો ત્યારે કોઇનેકોઇ મહાપુરૂષ ઉત્પન્ન
તો અને જૈનપ્રજાને સન્માર્ગમાં દોરતો.

જૈનશાસનની ઝાંખી પડતી જ્યોતિને વિશેષ ઉદ્યોતકર
નાર અનેક નવયુગપ્રવર્તક સમર્થ મહાત્માઓ આ બે હજાર
ર્ષ દરમ્યાન ઉત્પન્ન થઇ ચુક્યા હતા.

જ્ઞાનઋષિના સમયમાં પણ એવા એક ધર્મસુધારક મહા-
ુરૂષની અત્યંત આવશ્યકતા ઉભી થઇ હતી કે જે સાધુ વર્ગ-
માંથી ઉપર કહેલા સડાઓને દૂર કરી સત્યનો પ્રકાશ કરે અને
જૈનસમાજમાં વધી પડેલા વ્હેમો અને ખોટી માન્યતાઓને
ાબુદ કરે. ઇતિહાસ એ વાતની સાક્ષી પૂરે છે કે ધર્મમાં જ્યારે
જ્યારે અંધાધુંધી વધી પડે છે ત્યારે ત્યારે કોઇને કોઇ વીર-
ર પૃથ્વીપર પ્રકટી તેનો પુનરૂદ્ધાર કરે છે. આવીજ રીતે પંદરમા
ૈકામાં એવો એક મહાન્ ધર્મસુધારક ગુજરાતના પાયતખ્ત

જુદા દેશના શ્રીમંત આગેવાન શ્રાવકો મોટી સંખ્યામાં તેમ અનુયાયી થયા. કેવળ શ્રાવકોજ નહિ, કિન્તુ કેટલાક યતિઓ પણ તેમના સદુપદેશની અસરથી શાસ્ત્રાનુસાર અણગાર ધ આરાધવાની તત્પરતા બતાવી. પોતે વૃદ્ધ હોવાથી દીક્ષા લઈ શક્યા. પરંતુ ભાણજી આદિ ૪૫ ભવ્ય જીવોને તેમણે દીક્ષ અપાવી તેમની સહાયતાથી લોંકાશાહે જૈનશાસન શુધ રણના પોતાના કાર્યમાં મહાન વિજય મેળવ્યો, અને થોડાજ સમયમાં હિંદુસ્થાનના એક છેડાથી બીજા છેડા પર્યંત લાખો જૈનો તેમના અનુયાયી બન્યા. જે સમયે યુરોપમાં ધર્મસુધારક માર્ટિન લ્યુથર થયો અને પ્યુરિટન હીલચાલથી ખ્રિસ્તિ ધર્મમાં જાગૃતિ દેખાઈ તેજ સમય કે તેજ સાલ લગભગ રીતે જૈન-ધર્મસુધારક શ્રીમાન્ લોંકાશાહના સમયને મળતો આવે છે.*

લોંકાશાહના ઉપદેશથી જે ૪૫ જણાએ દીક્ષા લીધી, તેમણે પોતાના ગચ્છનું લોંકાગચ્છ એવું નામ રાખ્યું. [illegible] ૧૫૩૧.

* "About A.D. 1452 the Lonka sect arose and was followed by the Sthanakavasi sect [illegible] which coincide strikingly with the Lutheran and Puritan movements in Europe."

Heart of Jainism.

સમયે સમયે ધર્મગુરુઓ જન્મે છે, જાય છે અને જાય છે, પણ સમાજ ઉપર પવિત્ર અને કાયમની છાપ પાડવાનું માન બહુ થોડા ધરાવે છે ખ્રિસ્તિ ધર્મમાં માનસિક દાસત્વ દૂર કરવા યુરોપના જે કાર્ય માર્ટિન લ્યુથરે કર્યું તેવું કાર્ય શ્રીમાન્ લોંકાશાહે ભારતવર્ષે જૈનધર્મમાં ઉદ્ધાર માટે કર્યું છે.

મંડળમાંના એક હતા. બાદશાહની આનાકાની છતાં પાંચ કરોડની સંપત્તિ છોડી તેમણે દીક્ષા લીધી હતી.

સુમારે સોએક વર્ષ સુધી તો લોંકાગચ્છીય સાધુઓનું વર્તન ઠીક રહ્યું, પરંતુ પાછળથી તેમાં પણ ધીમે ધીમે આચારશિથિલતા અને અંધાધુંધી વધવા લાગ્યાં. પૂર્વવત્ સર્વત્ર અંધકાર ફેલાવનાર વાદળાં પુનઃ ચઢી આવ્યાં. સાધુઓ પંચમહાવ્રતને બાજુએ મૂકી મઠાવલંબી અને પરિગ્રહધારી થવા લાગ્યા. તથા સાવદ્ય ભાષા અને સાવદ્ય ક્રિયામાં પ્રવૃત્ત થવા લાગ્યા. જો કે આ વખતે પણ કેટલાક અપરિગ્રહી અને આત્માર્થી સાધુઓ વિશુદ્ધ સંયમ પાળતા કાઠિયાવાડ, મારવાડ અને પંજાબમાં વિચરતા હતા અને તેઓ આ વાદળાંની અસરથી મુક્ત રહ્યા હતા. માળવા, મારવાડ આદિમાં વિચરતા પૂજ્યશ્રી હુકમીચંદ્રજી મહારાજનો સંપ્રદાય એ એવા આત્માર્થી સાધુઓમાંના એકની પાટાનુપાટે થયો છે.

લોંકાશાહ પછી ફરીથી જ્યારે આ વાદળાં * ચઢી આવ્યું,

* રાજકોટમાં રહેલ અંગ્રેજ બાનુ મિસીસ સ્ટીવન્સન પોતાના Heart of Jainism નામના પુસ્તકના અ. પ્રકરણમાં ઉલ્લેખ આ મુજબ કરે છે:

"Firmly rooted amongst the Jains, they were able, once hurricane was past, to reappear once more and begin to throw out fresh branches............They arose not directly from the Swetamber sect, but as reformers of an older reforming sect.............Many from the Lonka sect joined this reformer and they took the name of Sthanakvasi, whilst their enemies called them Dhundhia-Searchers. This title has grown to be quite an honourable one."

પોતાનું નામ શિવજી હતું. દેવજીસ્વામીના આચાર્ય રત્નસિંહજીના શિષ્ય શિવજી મહારાજનું વ્યાખ્યાન સાંભળતાં ધર્મસિંહજીને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો, અને ૧૫ વર્ષની વયે દીક્ષા લીધી. જિનવરે પ્રરૂપેલા સંયમનું પાલન કરી જ્ઞાન મેળવવા લાગ્યા. વૈરાગ્યવાન ધર્મસિંહજી મુનિ ઉત્તમ પંડિત બન્યા. ૩૨ સૂત્ર ઉપરાંત, વ્યાકરણ, ન્યાય, વગેરેમાં પણ તેઓ પારંગત થયા. તેમની સ્મરણશક્તિ અતિ તીવ્ર હતી. તેઓ અપ્રતિમ વ્યાખ્યાન કરતા હતા. ડાબા અને જમણા હાથે કલમ પકડી લખી શકતા હતા. અને બે હાથે થયા પછી એક દિવસ ધર્મસિંહજી અનુસાર વિચારવા લાગ્યા કે સૂત્રમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે સાધુધર્મ તો અમે પાળતા નથી તો કલ્પસિદ્ધાંતાદિ પ્રમાણે આ ગચ્છવાસમાં શા માટે રહેવું? તેમણે શુદ્ધ સંયમ પાળવા નિશ્ચય કર્યો અને ગુરુને પણ શિથિલતા છોડી ક્રિયોદ્ધાર કરવા આગ્રહ કર્યો. ગુરુજી પ્રેમ પરિગ્રહનો મોહ તોડી ન શક્યા. અંતે તેમની આજ્ઞા અને આશીર્વાદ મેળવી આત્માર્થી અને વૈરાગ્યવાળી વ્યક્તિઓ સહિત તેમણે પુનઃ શુદ્ધ દીક્ષા લીધી. (વિ. સં. ૧૬૮૫). ધર્મસિંહજી અનુસારે ૨૭ સૂત્ર પર ટબ્બા (ટિપ્પણી) લખેલ છે. એ ટબ્બા સૂત્રનું રહસ્ય સમજવા માટે અતિ ઉપયોગી છે. વિ. સં. ૧૭૨૮માં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો. તેમનો સંપ્રદાય દરિયાપુરીના નામે ઓળખાય છે.

શ્રી લવજી ઋષિ:- સુરતમાં વીરજી વોરા નામે એક દશાશ્રીમાળી શાહુકાર રહેતા હતા. તેમની પુત્રી ફુલબાઈને લવજી નામે એક પુત્ર હતો. લોંકાગચ્છના યતિ વજરંગજી પાસે તેમણે શા-

લીંબડી, ૨ ગોંડલ, ૩ બરવાળા, ૪ આઠકોટિ કચ્છી, ૫
ને ૬ ધ્રાંગધ્રા અને ૭ સાયલા એમ સાત સંઘાડા સ્થાપ્યા

ગુલાબચંદજી સ્વામીના શિષ્ય વાલજી સ્વામી, વાલજી સ્વામીના શિષ્ય હીરાજી સ્વામી, હીરાજી સ્વામીના શિષ્ય કાનજી સ્વામી અને કાનજી સ્વામીના શિષ્ય અજરામરજી સ્વામી થયા અજરામરજી મહા પ્રતાપી અને પંડિત પુરૂષ થયા. તેમના શ્રી અત્યારે લીંબડી સંઘાડો ઓળખાય છે.

શ્રી દોલતરામજી તથા શ્રી અજરામરજી સ્વામી-

બન્ને મહાત્માઓ સમકાલિન હતા. દોલતરામજીએ સં. ૧૮૧૪ અને અજરામરજીએ ૧૮૧૯માં દીક્ષા લીધી હતી. શ્રી દોલતરામજી મહારાજ તે શ્રી હુકમીચંદજી મહારાજના ગુરૂના થાય. તેઓ ઘણા સમર્થ વિદ્વાન અને સૂત્રસિદ્ધાંતના પારગામી હતા. માળવા અને મારવાડમાં તેઓ વિચરતા અને તે પ્રદેશને પાવન કરતા હતા. તેમની અસાધારણ જ્ઞાનસંપત્તિની પ્રશંસા શ્રી અજરામરજી સ્વામીના સાંભળવામાં આવી. અજરામરજી સ્વામીનું પણ ઘણું વિશાળ હતું. છતાં સૂત્રજ્ઞાનમાં અધિક ઉન્નતિ કરવા શ્રી દોલતરામજી મહારાજ પાસે અભ્યાસ કરવાની તેમને ઈચ્છા થઈ. તે ઉપરથી લીંબડીના સંઘે એક ખાસ માણસદ્વારા દોલતરામજી મહારાજની સેવામાં પ્રાર્થનાપત્ર પાઠવ્યો. આચાર્ય શ્રી દોલતરામજી મહારાજ બુંદીકોટે વિરાજતા હતા. તેમણે આ વિનતિનો સહર્ષ સ્વીકાર કરી કાઠિયાવાડ તરફ વિહાર કર્યો. પેલો માણસ પણ અમદાવાદ સુધી પૂજ્યશ્રીની સાથેજ રહ્યો. પણ ત્યાંથી જુદો પડી લીંબડી સંઘને પૂજ્યશ્રીના પધા-

સ્વાની વધામણી પહોંચાડવા માટે આવ્યો. આથી લીંબડી સંઘના આનંદનો પાર ન રહ્યો. લીંબડી સંઘે તે શખ્સને રૂા. ૧૨૫૦) વધામણીના આપ્યા. પૂજ્યશ્રી દોલતરામજી લીંબડી પધારતાં સંઘે તેમનો [illegible] પ્રકારે સત્કાર કર્યો. લીંબડી સંઘની અનુપમ ગુરૂભક્તિ [illegible] દોલતરામજી મહારાજ પણ આનંદાશ્ચર્ય પામ્યા. પંડિતશ્રી અજરામરજી સ્વામી પૂજ્યશ્રી દોલતરામજી મહારાજ પાસેથી [illegible] રહસ્ય સમજવા લાગ્યા. સમકિતસારના કર્તા પં૦ મુનિશ્રી [illegible]મલજી મહારાજ આ વખતે પાલણપુર બિરાજતા હતા [illegible] પણ શાસ્ત્રાધ્યયન કરવા નિમિત્તે લીંબડી આવ્યા. [illegible] અપૂર્વ આનંદ તેઓ અનુભવવા લાગ્યા. ભિન્ન ભિન્ન [illegible]ના સાધુઓમાં આ [illegible] પરસ્પર કેટલો બધો [illegible] અને સાધુઓની જ્ઞાનપિપાસા કેટલી તીવ્ર હતી એ [illegible] શકાશે. પૂ[illegible] દોલતરામજી મહારાજની [illegible] કેટલોક સમય વિચરી પં[illegible] શ્રી અજરામરજી [illegible] અભિવૃદ્ધિ કરી હતી, અને [illegible]મજી મહારાજના [illegible]થી અજરા[illegible] [illegible] પણ [illegible] તેમની સાથે કર્યું [illegible]

પૂજ્યશ્રી હુકમીચંદજી સ્વામી—પૂજ્ય દોલતરામજી [illegible] લાલચંદજી સ્વામી થયા, અને તેમની પાટે [illegible] પૂજ્યશ્રી હુકમીચંદજી સ્વામી થયા ટોડા(રાયસિંહના) [illegible] ઓસવાળ ગૃહસ્થ હતા તેમનું [illegible] ચપલોત [illegible] ૧૮૭૯ના માગશર માસમાં પૂજ્યશ્રી [illegible] પાસે તેમણે પ્રબળ વૈરાગ્ય પૂર્વક દીક્ષા

લીધી. ૨૧ વર્ષ સુધી તેમણે બેલે બેલે તપ કર્યો હતો. ગમે તેવી ઇંદ્રીઓ પણ તેઓ એકજ આહાર ભોગવતા હતા. જિહ્વા ઉપર કરવાનો તેમને અભ્યાસ હતો. સર્વ પ્રકારની મીઠાઇનો ત્યાગ હતો. ફક્ત ૧૩ દ્રવ્ય રાખીને શેષ સર્વ દ્રવ્યનો જાવજ્જીવને માટે તેમણે ત્યાગ કર્યો હતો. તેઓ અતિ અલ્પ નિદ્રા લેતા અને રાત્રિ દિવસ સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનાદિ પ્રવૃત્તિમા મગ્ન રહેતા. નિત્ય ૨૦૦ નમોથ્થુણં ગણતા હતા. પોતે સમર્થ જ્ઞાની છતા બહુ નિરભિમાની હતા. કોઇ ચર્ચા કરવા આવતું તો પોતાના આજ્ઞાવર્તિ સાધુ શ્રી શિવલાલજી મહારાજની પાસે મોકલી દેતા. પોતાના ગુરૂ પૂજ્યશ્રી લાલચંદજી મહારાજને તેઓ સુત્રાનુસાર સખ્ત આચાર પાળવા પળાવવા વારંવાર અરજ કરતાં. પરંતુ પોતાની અરજનો સ્વીકાર નહિ થવાથી તેઓ અલગ વિચરવા લાગ્યા અને તપસંયમાદિમાં વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યા. આથી ગુરૂએ તેમની બહુ હેલના કરવા માંડી. કોઇએ પણ તેમને આહાર પાણી ન વહોરાવવો, તેમનો ઉપદેશ ન સાંભળવો, તેમજ ઉતરવાની જગા પણ ન આપવી એમ ઉપદેશ દેવા માંડયો. ક્ષમાના સાગર શ્રી હુકમીચંદજી મહારાજે તે તરફ લેશ પણ ધ્યાન ન આપ્યું. તેઓ તો ગુરૂના ગુણાનુવાદજ ગાતા હતા અને કહેતા હતા કે એ મારા પરમ ઉપકારી પુરૂષ છે; હું મહાભાગ્યવાન્ છું; મારો આત્માજ ભારે કર્મી છે. આ પ્રકારે ગુરૂપ્રશંસા અને આત્મનિંદા કરતા હતા. છતાં ગુરૂ તરફથી તો તિરસ્કારના પ્રહારો ચાલુજ રહ્યા હતા. આમ કરતાં ચાર વર્ષ વીત્યાં પણ કદાપિ ગુરૂના વિરૂદ્ધ એક શબ્દ પણ તેમણે ન ઉચ્ચાર્યો. ચાર વર્ષબાદ ગુરૂને આપોઆપ પસ્તાવો થવા લાગ્યો ને તેઓ પણ નિંદાને બદલે સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. છેવટે આખ્યા-

વર્ષ પર્યંત અખંડ એકાંતર ઉપવાસ કર્યા હતા. તેઓ જેમ તપસ્વી હતા તેમ વિદ્વાન્ પણ હતા. સ્વપરમતના જ્ઞાતા અને સમર્થ ઉપદેશક હતા. તેમણે પણ જૈનશાસનનો ઘણો ઉદ્યોત કર્યો અને શ્રી હુકમીચંદજી મહારાજના સમ્પ્રદાયની કીર્તિ વધારી. સં. ૧૯૩૩ના પોષ શુદ ૬ ના રોજ તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો.

પૂજ્યશ્રી ઉદયસાગરજી સ્વામીઃ—આ મહાપુરૂષનો જન્મ જોધપુરના ઓશવાળ ગૃહસ્થ શેઠ નથમલજીની પતિવ્રત પરાયણા ભાર્યા શ્રી છતુબાઈની કુક્ષિથી સં. ૧૮૭૬ના પોષ મહિનામાં થયો હતો. સં. ૧૮૮૧ મ. તેમનો વિવાહ પરમોત્સાહ પૂર્વક કરવામાં આવ્યો. તેઓશ્રીનાં લગ્ન થયા પછી થોડાજ સમયમાં તેમને સંસારની અસારતાનું ભાન થતાં વૈરાગ્ય સ્ફુર્યો. સર્વસંગ પરિત્યાગ કરવાની અભિલાષા ઉપજી; પરંતુ માત પિતાએ અને કુટુમ્બી જનોએ દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા ન આપી તેથી તેઓ શ્રાવકના મનો આદરી સાધુનો વેષ પહેરી ભિક્ષાચરી કરતા ગ્રામાનુગ્રામ વિચરવા લાગ્યા. કેટલોક સમય એ રીતે દેશાટન કર્યા પછી માતા પિતાની આજ્ઞા મળતાં મળે સં. ૧૯૦૮ના ચૈત્ર શુદ ૧૧ના રોજ પૂજ્ય શ્રી ઋષિરાજજી મહારાજના સુશિષ્ય હર્ષચંદ્રજી મહારાજ પાસે ભ્રા ધારણ કરીને ગુરૂમુખથી જ્ઞાન ગ્રહણ કરવા માંડયું. તેમની સ્મરણશક્તિ અદ્ભુત અને બુદ્ધિબળ અગાધ હતું. થોડાજ સમયમાં જ્ઞાન, ચારિત્રની ઘણીજ ઉન્નતિ કરી. તેમની ઉપદેશ શૈલી ઘણીજ ઉત્તમ હતી, તેથી તેઓશ્રી જ્યાં જ્યાં પધારતા ત્યાં તેમના મુખ કમળની વાણી શ્રવણ કરવા સ્વમતી,

* असंवुडेणं भंते अणगारे, सिज्झइ, बुज्झइ, मुच्चइ, परिनिव्वाइ, सव्व दुक्खाणमंतं करेइ ? गोयमा नोइणट्ठे समट्ठे. सेकेणट्ठेणं भंते जाव अंतं करेइ ? गोयमा असंवुडे अणगारे आउय वज्जाओ सत्त कम्म पगडीओ सिढिल बंधण बद्धाओ धणिय बंधण बद्धाओ पकरेइ, हस्स कालठिईआओ, दीहकालठिईआओ पकरेइ, मंदाणुभावाओ, तिव्वाणुभावाओ पकरेइ अप्पपएसग्गाओ बहुप्पएसग्गाओ पकरेइ....... श्री भगवती श. १ उ. १

આના અનુસંધાનમાં શ્રી ઉત્તરાધ્યયનજી માંથી અ. ૧ ગાથા ૯ મી કહી ભાવાર્થ એવો ઉતારતા કે ગુરૂની હિતશિક્ષા પ્રત્યેક શિષ્યે સંપૂર્ણ ધ્યાનથી સાંભળવી, વિચારવી, મનમાં ઠસાવી વર્તનમાં મૂકવી. શિષ્યના દુષ્ટ હૃદયની ગંભીર ભૂલોને ભુંસવા ખાતર કદાચ કઠિન પ્રહાર યુક્ત હિતશિક્ષા હોય તો પણ વિનીત શિષ્યે તેમાં પોતાનું શ્રેય સમજી તે શાંતિથી શ્રવણ કરવી, પરંતુ રોષ માત્ર કોપ કે ખેદ ન કરવો પણ શુભ વિચારોથી મનને સમજાવી ક્ષમા રાખવી. વર્તનથી અને મનથી ક્ષુદ્ર મનુષ્યોનો વ્યાપક સંસર્ગ ન કરવો અને હાસ્યક્રીડાના પ્રસંગથી દૂર રહેવું.

---

* ભાવાર્થ:—સંસારનો ત્યાગ કર્યો પણ અંદરનાં આશ્રવદ્વાર જેણે રોક્યાં નથી એવા દંભસેવી સાધુ સાત બીજ રૂપ કર્મ પ્રકૃતિ સ્થિતિ, રસ પ્રદેશ ઘટાડવાને બદલે ઉલટા વધારે છે ચીકણાં કર્મ બાંધે છે. આટલા માટે અંતર્ રિપુઓ ઉપર જય મેળવો એજ આપણા આ ત્યાગનું મુખ્ય લક્ષ્ય હોવું જોઇએ.

કાયદા કે નિયમો કાગળપર નહિ, પરન્તુ વર્તનમાં મૂકવા
પ્રેરે. દરેક પગે પાપથી બચવાની જિજ્ઞાસા બતાવે તેજ ...માંથી
અસંખ્ય આકર્ષણોમાંથી આત્માને બચાવી
કહી ગયા છે કે:—

ઉપદેશકોના પોતાના ભક્તિભાવ, ... કરાવ
એવી વૃત્તિથીજ શિષ્યોની ધાર્મિક વૃત્તિ કેળવી શકાય
ધાર્મિક રિવાજ અને સંસ્કારનું ... વિશેષ જ્ઞાન થાય તે
મૂકવા યોગ્ય છે. જેમ તે આજ્ઞા આવી પડે અથવા
કાયદા આપણી પાસે હોય તો પણ આપણું ધન તે
સમજવું, આ ખ્યાલ અને નિશ્ચય તે પૂર્ણ રીતે આવે
ત્યારેજ સમજાતા માનવી. ધર્મ એ કોઈ પંડિતોના વિષય
ધર્મ બુદ્ધિગમ્ય ભલે હોય પણ તે હૃદય ગ્રાહ્ય છે,
શ્રદ્ધાનો વિષય છે. ધર્મવિહીન નીતિ ... પણ
અભાવે પૂરતી અસર કરી શકતું નથી. ધર્મ ચિંતન
ઉદાર, વ્યાપક અને સાથે શુદ્ધ ખ્યાલ એ સર્વ મનુષ્ય
તેજ કેળવી શકે. લાગણી પોતાનામાંજ પેદા થ
બીજાના ડર કે અંકુશની અસર થોડીજ વખત
આત્મવિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તોજ પ્રતિજ્ઞા જાગવા
અને જતી ભૂલોનાં પરિણામને પ્રાયશ્ચિત્તથી ...
છે. જે સ્વેચ્છાએ શુદ્ધ ભાવે પ્રાયશ્ચિત્ત થાય
અલ્પ ત્યાગે થાકે. પચાવે તો શું ... કરવું પડે
બધા કંપારી છૂટે છે.

પ્રકાશની મુખ્યસત્તા એ સાધુઓની [illegible] અને પંડિતો
મ છે. સમાજના નેતાઓ, મુનિઓ અને કેટલાક સાધુ
આગળથી ઉપર મુજબ નક્કી [illegible] પ્રકાશની
[illegible] પ્રવૃત્તિ કરવા સુધી સમર્થ
ના મુજબ "દાખલા [illegible] કરે તે સમજ
ઈ એના ધર્માચાર્યોને [illegible]
કેલ છે"

" ખુશામત એ છુપું ઝેર છે, મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર
ભૂલ કરનારે એવી ભૂલો કરી ન કરે એવું સમજનાર
દરેક પાપાત્માને ગુનેગાર ગણવા, પણ પ્રસ્થ થઈ,
ભૂલને છુપાવી, ગુન્હેગારોને મદદ કરવી, એ તો ગુન્હા
એવું મહા પાપ છે. એ પ્રવૃત્તિ તો ગુન્હા કરનારાને
ગેલી છે. આ પક્ષપાત-એટલે [illegible] સાથ ને સમર્થમાં
મનુષ્યોમાં પણ ઘોર ઝેર ફેલાવી સુધીને કેવા બુદ્ધિ
છે, તેનાં શોચનીય દૃષ્ટાંતો આપણી [illegible] આગળ

. દર્દીને બચવાની પ્રાર્થના પણ આ દેશ[illegible]
આવશ્યક નથી શકે છે; પરંતુ આ છુપાવી; દર્દને
કેવી બનાવવું એ મહા પાતક છે. આ [illegible]
બચવું એ શ્રાવકનો મુખ્ય ધર્મ છે. ધર્મની [illegible]
એવી રીતે હાથ મારનારાઓને આ છુપા ઝેરની
દેખાડવા એટલે દેખાડવાનો પોતાનો આ ધર્મ
[illegible] શ્રદ્ધાપૂર્વક આરંભ થઈ કરવાનું

ેા સ્વભાવ છે. પોતાથી ભૂલ થઇ ગઇ તેનું જ્ઞાન થવું
ચ મનુષ્યપણું છે; પણ ભૂલ કબૂલ કરી તેને સુધારવી,
ભલું કરી નાખવું એ દૈવી મનુષ્યત્વ છે." દિવના એ-
મગજ઼ીને સ્થાને નમ્રતાનાં પગલાં થયાં કે ભૂલો
ાની દૃશ્ય પ્રેરણાઓનો મારો શરૂ થવાનો.

મહાત્મા ગાંધીજીના નીચેના શબ્દોનું સ્મરણ કરી આ
િમાંના પૂજ્ય શ્રી શ્રીલાલજીના જીવન પર એ અવલોકીએ.

"આપણા દેશમાં કમાય નાજબજ અને તપોબજ એવાં
જ઼નને ઓળખે છે, અને એની અંદર પણ તપોબળની
ા વધારે માને છે. આ આપણા સમાજની વિશેષતા છે.
ક જેટલો વાસનાને ઓછા આધીન, જેટલું એનું જીવન
અને સંયમી તેટલું તેનું તપ વધારે. સ્વાર્થ અને વિલાસની
તા જેની અંદર ઓછી તે તેટલા અંશમાં તપસ્વી.
અને તપશ્ચર્યા એ એના નવોન એજ અંશવશં."

"સત્યમા સર્વ ધર્મની સીમા છે, સત્ય એ પરમેશ્વર છે,
કરતા પર એવો કોઇ ધર્મ નથી. એ સત્યનું પાલન જરૂ
ન છે એમા શક નથી. મનથી અને વચનથી સત્ય [illegible]
મનુષ્યને બીજું કાંઇ ન હોય તેમાં તેને જવું ભલી
ી. સત્યનો માર્ગ શૂરાનોજ છે. તેનો વ્યવહાર ન કરી [illegible]
માણસ ખાનદાની મુકે, તેની શાખ જાય. જેમ [illegible]
તો દૂધ પણ ઝેર કહેવાય, તેમ નિર્દોષ [illegible]

ॐ

પૂજ્યશ્રી શ્રીલાલજી

પ્રકરણ ૧ લું.

બાલ્ય જીવન.

રાજપૂતાનામાં પૂર્વીય બનાસ નદીના દક્ષિણ તટ ઉપર ટોંક નામનું એક નગર ઘણા પુરાતન કાળથી વસેલું છે. જયપુરની દક્ષિણે ૬૦ માઇલ પર તે આવેલું છે. ઇ. સ. ૧૮૧૭માં જ્યારે પ્રખ્યાત પીંઢારા અમીરખાને રાજપૂતાનામાં એક નવીન રાજ્યની સ્થાપના કરી ત્યારે ટોંક તેની રાજ્યધાનીનું શહેર બન્યું. રાજપૂતાનામાં કોઈ ઉદ્ગમ. છેલ્લું જો કોઈ રાજ્ય સ્થપાયું હોય તો તે આ રાજ્ય છે. બે હજાર ચોરસ માઇલનો તેનો વિસ્તાર છે. તેનો કેટલોક ભાગ રાજપૂતાનામાં અને કેટલોક માળવામાં છે. ટોંકના રાજકર્તા અફગાન જાતના રોહિલા પઠાણ છે અને તેઓ. નવાબની પદવીથી ઓળખાય છે. આખા રાજપૂતાનામાં આ એક મુસલમાની રાજ્ય છે. ચોતરફ ઉંચા ઉંચા ડુંગરોથી ઘેરાયેલું અને પુરાણી પદ્ધતિનું ટોંક શહેર પુરાણા ટોંક અને નવા ટોંક એમ બે વિભાગમાં વહેંચાયેલું છે.

સાંકડી બજારો અને ઉંચા નીચા રસ્તાઓવાળા અને બહુ પુરાતન કાળથી વસેલા પુરાણા ટોંકમાં આપણા ચરિત્ર નાયકનો જન્મ થતાં અત્યારે એ શહેર જૈન પ્રજામાં અધિક પ્રસિદ્ધિ પામ્યું છે. અહિં પુરાણા ટોંકમાં ક્ષત્રિય વંશીય ..

ઘ ઉપરાંત પુરાણા અને નવા ટેંકમાં મળી નાની મોટી ૧૪
ાનો તેમને હતી. તેનું ભાડું ઉપજતું; ઉપરાંત સરકારમાં તથા
સરકારી કોર્ટમાં પીરસાર કરવાનો તેમનો ધંધો હતો.
સુનીલાલજી એક પ્રમાણિક અને ધર્મ પરાયણ હતા; એક
સાગરસ્થને છાજે તેવા ઉત્તમ ગુણોથી તેઓ અલંકૃત હતા.

करते हैं और उनको किसी विधर्मी राजकीय पद पर नियुक्त करने
पर वे लोग हेमिनी बनानेके समान स्वच्छन्दतासे तलवार चलाने
में भी समर्थ हैं। भाग पहला हिन्दी अनुवाद पृष्ठ ११३०-३८
२. रामसिंह जैन धर्मावलम्बी और ओस जातिके हैं। ह
ओस जातिकी संख्या सब मिलाकर लगभग एक लाखके हो
और सबकी उत्पत्ति राजपूत वंशमें उत्पन्न हुए हैं. इन्होंने व
काल पहले हिन्दु धर्म छोड़कर जैनधर्मावलम्बन और मारवा
अंतर्गत ओसा नामक स्थानमें रहना आरंभ किया था, तथा
स्थानके नामानुसारही ओसवाल नाममें विख्यात हुए। जाति
समय व सोलंकी राजपूत जातिके लगभग मरने पहले दें
दीक्षित हुए थे। भाग पहिला द्वि. खंड अध्याय २६ पृ. ८३
जैन वर्षके ८४ जातिके व्यवसायीओंमेंसे ओसवाल
बहुत प्रसिद्ध तथा विशेष धनवान है जो प्रायः १ लाख हैं।
बात इस लिये कहे जाते हैं कि इनके रहनेका पूर्वस्थान
था। ये सर्व विशुद्ध राजपूत हैं इनमें पहली अनुयायी
लोग दंवार, चौहाण, भट्टी इत्यादि सब सब समुदाय है

[illegible] સામાયિક પ્રતિક્રમણ તથા કેટલાંક થોકડા
તો આ થયા પહેલાંજ શિખ્યાં હતાં. અને લગ્ન પછી પણ આર્યા-
ણીઓના સહવાસથી તેમનું ધાર્મિક જ્ઞાન. ઘણું વધ્યાનાં કર્મો
હતો. તેમણે ઘણી લગન. વ્રત પચ્ચખાણ કર્યાં હતા. ચારે સ્કંધો
તેમને પોતાની જીંદગીનાં. છેલ્લાં ઘણાં વર્ષો સુધી અંગીકૃત હતું.
સાધુ સાધ્વી પ્રત્યે તેમનો અનુપમ ભક્તિભાવ હતો. તેમને આહાર
પાણી વહોરાવવા જતાં કદાચ કંઈ અજુગતું થઈ જતું તો તે
દિવસે તેઓ આહાર ન કરતાં. ટુંકામાં કહીએ તો આ સ્ત્ર
સાધ્વી સ્ત્રીનું ચરિત્ર અતિશય સ્તુતિપાત્ર હતું, સ્તુતિપાત્ર નહીં
બલ્કે ભક્તિપાત્ર હતું

આ નિર્મળહૃદયા ધર્મપ્રેમના સ્ત્રીના ઉદરથી સાંગાર
નામની એક પુત્રી અને નાથુલાલજી નામના એક પુત્રના જન્મ
વિક્રમ સં. ૧૯૨૫ ના જ્યેષ્ઠ વદી ૧૨* ના રોજ એક
જન્મ થયો. જગતમાં પુત્ર જન્મનો અસીમ આનંદ તો અ
માતાઓ અનુભવે છે, પરંતુ તેજ માતાનો આનંદ સફળ
જે તેના હૃદયને દીપાવે અને કુળને ઉજાળે. શ્રીમની ચંદકુંવર

* મારવાડમાં ચૈત્ર વદી ૧ ના રોજ સંવત્ બદલે
દર પૂનમે મહિનો પૂરો થઈ વદ ૧ થી નવો માસ
ત્યાં રીવાજ છે. એટલે મારવાડી ગણત્રી પ્રમાણે સં. ૧
અષાડ વદ ૧૨ ના રોજ ચરિત્ર નાયકનો જન્મ થયો

શ્રી લાલજી બાળક હતા ત્યારે તેમના માતાજી તેમને સાથે લઈ ઉપાશ્રયે શ્રી મોનાજી તથા ગંગાજી નામની વિદુષી અને વિશુદ્ધ ચારિત્રની સતીઓ પાસે શાસ્ત્રશ્રવણ કરવા માટે નિરંતર જતાં. તેના પવિત્ર વાતાવરણની પવિત્ર અસર તેમના હૃદયપર બાલ્યાવસ્થાથીજ પડતી ગઈ હતી. વળી આ વખતે લેખક, પૂજ્ય શ્રી કરમશીચંદજી મહારાજના સંપ્રદાયના સુસાધુ તપસ્વીજી શ્રી પન્નાલાલજી (પૂજ્યશ્રી ભાગચંદજીના ગુરુભાઈ) [illegible] હતા. તેમની પાસે પત્ર તથા ગંભીરમલજી મહારાજ (જેમના [illegible] શ્રીલાલજીને અત્યાર તથા [illegible] પિતાજી પાસે [illegible] આચાર્ય, સુપ્ર[illegible] મહાત્મા શ્રી પન્નાલાલજી મહારાજ [illegible] આચાર્ય [illegible] હવે ૬૬ ઉપર [illegible] સમયના સાધુ અને વિદ્વાન સાધુ હતા. એટલે આ બન્ને મહાપુરુષે સુધી તેમણે [illegible] કર્યો હતા. [illegible] ઉત્કૃષ્ટ [illegible] શ્રી લાલજીના હૃદયનું [illegible] મહાન આલંબન રૂપ નીવડ્યો.

બાલ્યાવસ્થાથીજ સાધુ અને આચાર્ય પ્રત્યે તેમનો [illegible] પ્રેમભાવ અને અનુપમ ભક્તિભાવ હતો. જ્યારે તેઓ પાસ [illegible] જેમ લોકો ગમ્મત કરે છે તેમ શ્રી [illegible] ત્યારે છોકરાંઓ ભેગા કરી [illegible] બનાવતા, માટીનું [illegible] કરવા-કરાવવાની [illegible] ધારણ કરતા, [illegible] પાત્ર કરતા, [illegible] સુખશાંતિ [illegible] વ્યાખ્યાન રચતા હોય [illegible] કરતા, અને [illegible] કરતું છે, શ્રી [illegible] આ વિચિત્ર તેમને કોઈ કોઈ પણ [illegible] હોય ? [illegible] છે શીશા લાગ ! તો [illegible] તેઓ [illegible] [illegible] શુભ સંસ્કાર વિના [illegible] થયા!

ટોંકમાં સરકારી તેમજ ખાનગી અને મરાઠી શાળાઓ હતી, પરંતુ ખાનગી શાળાઓનું શિક્ષણ વિશેષ વ્યવહારોપયોગી નહી. શ્રીલાલજીને હિંદી શિક્ષણ માટે પંડિત મૂલચંદ નામના એક અધ્યાપકની શાળામાં દાખલ કરવામાં આવ્યા અને ઉર્દૂ શિક્ષણ માટે હાફીઝ અબ્દુલ રહીમના મદ્રેસામાં મોકલવા માંડ્યા. વિદ્યાભ્યાસ પ્રતિ તેમની સ્વાભાવિક અભિરુચિ આશ્ચર્યજનક હતી; તેથી પોતાના સહાધ્યાયીઓની સરખામણીમાં શ્રીલાલજીએ આગળ વધી પોતાના શિક્ષકોનો પ્રેમ સંપાદન કર્યો. તેમની સ્મરણશક્તિ એટલી તો તીવ્ર હતી કે તેમના શિક્ષકોને તે માટે અજાયબી ઉપજતી.

ટૂંકમાં શાળાઓમાં, ઘરના સંસ્કારી અને ધાર્મિક વિચારો દૃષ્ટિએ તેમણે સારી પ્રગતિ મેળવી હતી. વિદ્યાગુરુઓના તેઓ પ્રીતિ-પાત્ર અને વિશ્વાસુ હતા. શ્રીલાલજીના ઉચ્ચ ગુણોથી મુગ્ધ થયેલા

શ્રીયુત નાનુલાલજી એક આદર્શ શ્રાવક છે. હાલે દરેક પર્વ અને પ્રત્યાખ્યાનો લીધેલ નેમણે છોડ્યા છે. ઉપરાંત ચોવીસે પણ નિયમ છે. તેમ. વિગેરે, બે વખત સામાયિક કરવાનો તેમને નિયમ છે. તેઓ ઘણા નેમ ધર્મપ્રેમી અને શુદ્ધાચારી (ભદ્ર) સ્વભાવના છે. તેમને સા ઉપર છે. છતાં એક જુવાનની માફક શ્રમ કરી શકે છે. પુત્ર છે. મોટા પુત્ર મહેન્દ્રલાલજી પણ તેવાજ સુપાત્ર છે. નાનુલાલજીના પુત્રો અને પૌત્રો વગેરે આખા કુટુંબમાં પ્રસંગોપાત છે. ત્યાં ટોંકમાં તેમની કાપડની દુકાન વગેરે ઉપર ચાલે છે, છતાં એ વ્યાપારના કરતાં ધર્મવ્યાપાર નાનુલાલજી વિશેષ લક્ષ આપે છે.

શ્રીલાલજીનું શરીર નિરોગી અને સુદૃઢ હતું. જન્મથીજ તેમનાં બીજાં બંધુઓ કરતાં તેઓ મજબૂત બાંધાના હતા. સહનશીલતા, નિર્ભયતા, સાહસિક વૃત્તિ, ધારેલું કામ પાર પાડવાની ખંત, ઉત્સાહ અને સત્યનો આગ્રહ ઇત્યાદિ ગુણો બાલ્યવયથીજ તેમનામાં પ્રકાશી રહ્યા હતા. શુક્લ પક્ષના ચંદ્રની માફક વયની વૃદ્ધિની સાથેજ ઉપર્યુક્ત ગુણોનો પ્રકાશ પણ વૃદ્ધિ પામતો ગયો હતો તેનાં અનેકાનેક ઉદાહરણો આ મહાપુરુષના જીવન ચરિત્રમાં સ્થાન સ્થાન પર દૃશ્યમાન થાય છે.

શ્રીલાલજીનો સ્વભાવ ઘણોજ માયાળુ અને પ્રેમાળ હોવાથી તેમના બાલસ્નેહીઓની સંખ્યા મોટી હતી. તેમની સાથેનું તેમનું વર્તન ઘણુંજ ઉદાર હતું. શ્રીલાલજીના ઉત્તમ ગુણોની મિત્ર વર્ગ પર ઘણીજ અસર થતી. વખતાવરજી પોરવાલ અને સુગનમલજી પોરવાલ એ બે તેમના ખાસ મિત્રો હતા. શ્રીલાલજીના વૈરાગ્યની એ ઉભય મિત્રોના હૃદયપટ પર ઉંડી છાપ પડી હતી અને તેથી તેઓએ તેમની સાથે સંસારનો પરિત્યાગ કરી આત્મોન્નતિ સાધવાનો દૃઢ સંકલ્પ કર્યો હતો પરંતુ પાછળથી વખતાવરજીને આજ્ઞા નહિ મળવાથી તેમજ સંયોગની પ્રતિકૂળતા હોવાથી તેઓ દીક્ષા લઇ શક્યા નહિ અને સુગનમલજીએ શ્રીલાલજીની સાથેજ દીક્ષા લીધેલી. શ્રીલાલજી પ્રત્યે તેમને ઘણો સ્નેહભાવ હતો.

શાળામાં શ્રીલાલજીના સહાધ્યાયીઓ તેમને એટલા બધા ચાહતા હતા કે જ્યારે તેમણે શાળા છોડી ત્યારે તેઓ આંખમાં આંસુ લાવી રડ્યા હતા. તેમના મિત્રો તેમનો વિયોગ સહન કરી

પ્રકરણ ૨ જું

વિવાહ અને વિરક્તતા.

સં. ૧૯૩૫ મા શ્રીલાલજીને [illegible] ઉંડી અને ધાર્મિક શ્રી અભિવૃદ્ધિ અર્થે અધિક ઉદ્યમ આદર્યો. એજ વર્ષમાં કે સં. ૧૯૩૫ ના આષાઢ મહિનામાં તેમના પિતાજી શેઠ [illegible]લાલજી સ્વર્ગે સંધાવ્યા. પિતાના સ્વર્ગવાસ પછી પાંચ મહિને સં. ૧૯૩૬ ના કાર્તિક વ. ૨ ના રોજ શ્રી લાલજીનાં લગ્ન થયાં. આ વખતે તેમને ૧૦ વર્ષ પૂરાં થઈ ૧૧ મું વર્ષ ચાલતું હતું અને તેમનાં ધર્મપત્નિને તેરમું વર્ષ બેઠું હતું. રાજપુતાનામાં બાળલગ્નનો અત્યંત હાનિકારક રીવાજ આજના કરતાં પણ તે સમયે વિશેષ પ્રચલિત હતો. આ પ્રથા ચાલુ હતી માટે શ્રીલાલજીએ [illegible] આપીને તેનું કેટલું શુભ પરિણામ [illegible] થયા પછી [illegible] ઉપદેશ [illegible] આગળ આપણે જોઈશું [illegible]

શ્રીલાલજીનું અન્તઃકરણ [illegible] તેમના ધર્મોપદેશી [illegible] મહારાજ [illegible] શ્રી [illegible] ની [illegible] આ શુભ [illegible] વિહાર [illegible] ઉપદેશ [illegible] ઉપદેશે [illegible] વર્તમાન [illegible] [illegible] થઈ, અને અતિ [illegible]

ચડ વર્ગને લાગ્યો, અને તેમના મનમાં એજ પ્રશ્ન ઉદ્ભવ્યો કે પત્નીને પરિહરવા કરતા નવ પરણવું એ શું ખોટું? પણ ધર્મના સ્વરૂપ કાયદા પાસે સર્વને શીર ઝુકાવવુંજ પડે છે. વળી કુદરતી દરેક કૃતિ સર્વદા હેતુયુક્ત હોય છે. શ્રીમતી માનકુંવર બાઈના પ્રેમસંગના માર્ગ પણ આવી વિધિથી ખુલ્લો થવાનું વિધિએ નિર્મેલું હશે– તેમને શ્રીમતી ચંદુકુંવરબાઈ જેવી સુશિક્ષિતા સાસુ પાસેથી ઉત્તમ નીતિની શિક્ષા સંપાદન કરવાનો સુયોગ આવી પ્રાપ્ત થયો, અને પવિત્ર જીવન વ્યતીત કરી, દીક્ષિત થઈ છ વર્ષ પ્રથમ આપણી પતિની પહેલા સ્વર્ગમાં પહોંચવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું એ પણ આ પ્રવૃત્તિનુંજ પરિણામ હોવાનું અનુમાન અનુચિત છે એમ કોણ કહી શકશે? વળી શ્રીલાલજીનું હૃદય આ વખતે વૈરાગ્યના રંગથી રંગાયેલું હતું અને જ્ઞાનાભ્યાસની તેમને અપરિમિત પિપાસા હતી એ વાત નિર્વિવાદ છે, પરંતુ દીક્ષા લેવીજ છે એવો દૃઢ નિશ્ચય તે વખતે હતો કે કેમ એ નિશ્ચયાત્મકપણે કહી શકાય તેમ નથી.

લગ્ન સમયે માનકુંવરબાઈની ઉમ્મર બહુ નાની–આઠ નવ વર્ષની હતી તેથી લગ્ન બાદ તેઓ પિયેર ગયાં હતાં અને ત્રણ વર્ષ સુધી તેઓ પિયેરમાંજ ત્યાં હતાં. મારવાડનો રિવાજ છે કે ઉમ્મર લાયક થાય એટલે આણું વાળે, પણ જો ઉપાદિ કંઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત હોય તો શોધ દિવસને માટે નવવધૂને તેડી લાવે. પરંતુ શ્રીલાલજીના દીક્ષાગ્રહણ પછી એવો કોઈ ખાસ પ્રસંગ તેમને ત્યાં આવ્યો ન હતો તેથી માનકુંવરબાઈ ઘણા વર્ષ સુધી પિતૃગૃહેજ રહ્યાં હતાં.

વાચક વર્ગને લાગશે, અને તેમના મનમાં એજ પ્રશ્ન ઉદ્ભવશે કે પરણીને પતિદ્રષ્ટા કરતા નજ પરણવું એ શું ખોટું? પણ કર્મના અચળ કાયદા પાસે સર્વને શીર ઝુકાવવુંજ પડે છે. વળી કુદરતની દરેક કૃતિ સર્વદા હેતુયુક્ત હોય છે. શ્રીમતી માનકુંવરબાઈના શ્રેયનો માર્ગ પણ આવી વિધિથી ખુલ્લો થવાનું વિધિએ નિર્મ્યું હશે. તેમને શ્રીમતી ચંદકુંવરબાઈ જેવી સુશિક્ષિતા સાધુ પાસેથી ઉત્તમ સતિની શિક્ષા સંપાદન કરવાનો સુયોગ આથી પ્રાપ્ત થયો, અને પવિત્ર જીવન વ્યતીત કરી, દીક્ષિત થઈ ૭ વર્ષ સંયમ આરાધી પતિની પહેલાં સ્વર્ગમાં પહોંચવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું એ પણ આ પ્રવૃત્તિનુંજ પરિણામ હોવાનું અનુમાન અનુચિત છે એમ કોણ કહી શકશે? વળી શ્રીલાલજીનું હૃદય આ વખતે વૈરાગ્યના રંગથી રંગાયેલું હતું અને જ્ઞાનાભ્યાસની તેમને અપરિમિત પિપાસા હતી એ વાત નિર્વિવાદ છે, પરંતુ દીક્ષા લેવીજ છે એવો દૃઢ નિશ્ચય તે વખતે હતો કે કેમ એ નિશ્ચયાત્મકપણે કહી શકાય તેમ નથી.

લગ્ન સમયે માનકુંવરબાઈની ઉમ્મર બહુ નાની-આઠ નવ વર્ષની હતી. જેથી તરતજ તેઓ પિયેર ગયાં હતાં અને ત્રણ વર્ષ સુધી તેઓ પિયેરમાંજ રહ્યાં હતાં. મારવાડનો રિવાજ છે કે ઉમ્મર લાયક થાય એટલે આણું વળાવે, પણ જો લગ્નાદિ કોઈ પ્રસંગ શ્વસુરગૃહે હોય તો થોડા દિવસને માટે નવવધૂને તેડી લાવે. પરંતુ શ્રીલાલજીનાં લગ્ન પછી એવો કોઈ ખાસ પ્રસંગ તેમને ત્યાં આવ્યો ન હતો તેથી માનકુંવરબાઈ ત્રણ વર્ષ સુધી પિતૃગૃહેજ રહ્યાં હતાં.

ઉતા બનાવનારાં વાક્યો શ્રીજીના મુખારવિંદમાંથી વારંવાર
ચરાવા લાગ્યાં. ગૃહકાર્યમાં જરા પણ ધ્યાન નહિ આપ
ગ સત્સમાગમ, શાસ્ત્રાધ્યયન, અને એકાંત સેવનમાં તેઓ મગ્ન
વા લાગ્યા.

શ્રીલાલજીની આ સર્વ પ્રવૃત્તિ અને સંસાર પ્રત્યેની
ી ઉદાસીન વૃત્તિ જોઈ તેમનાં માતુશ્રી વગેરે આપ્તજનોનાં
ચિંતાક્રાંત થયાં. જે માતા પોતાના પુત્રનો ધર્મપ્રતિનો
અનુરાગ જોઈ પ્રથમ આ લાદ પામતાં હતાં તેજ માતાને
વૈરાગ્યમય વચનામૃતો આજે સાંભળવાં પણ ગમતાં નથી.
ધર્મમય વર્તન તેને અતિ અરુચિકર—અસહ્યકર થઈ
છે. સાધુ સાધ્વીની સેવા શુશ્રૂષાને અને તેમની સત્સંગતિને
પોતાનું પરમ કર્તવ્ય માન્યું છે, એજ સાધ્વી સ્ત્રી
ે પોતાનો પુત્ર સાધુઓની સોબતમાં રહે તે
ઈ શકતી નથી તેને સત્સંગથી વંચિત રાખવા તેનુ
ુ ઈચ્છે છે. સાંસારિક પ્રેમમંથી મનમાં કુવિચારો ઉત્પન્ન
છે, પણ તે પોતાના અભિપ્રાયોને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં પુ. સમક્ષ
રી શકતાં નથી. અહા! આ સંસારમાં રાગનું કેટલું
ભવ છે!!

ધ્યાપક ગેટસે કરેલા પ્રયોગોથી પુરવાર થયું છે કે:–
નવો બુદ્ધિનાશક રાસાયનિક તત્ત્વો ઉત્પન્ન કરે છે, કે જે
પરમાણુઓને શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાને માટે ઉત્તેજિત કરે
નિસ્સાર અને અંતર દુર્વિચારો શરીરમાં ...
અનાવો ...

રક
ત

શ્રીજીએ ઘણાં વચનામૃત, ગજરામાં રાજચાની નાની
સંધપોથીમાં ઉતારી લીધાં હતાં. તેમાંનાં નીચેનાં વચનામૃતનું
સ્મરણ તો તેઓ વારંવાર કરતા હતા.

दाराः स्नेहो यन्त्रिसिगदमदृशो यानिकमतो ।
यनःस्वीयो वर्गो धनमामेनवं यन्त्रनीमव ॥
मदाः संस्था पूर्णं दशमन शेम संनगं विरमं ।
मत. ह्यगंतः नदिर न गते ह ने विदुषाम् ॥

ભાવાર્થ—સંગમ સ્ત્રીઓનો સ્નેહ એ કઠણ બંધન જેવો
ગાઢા લટકતા પાશા જેવો છે; પોતાનો કુટુંબી વર્ગ યમરાજ
ન છે; લક્ષ્મી છે તે નવીન મારી જેવી સમાન છે; વળી
ર અપવિત્ર વસ્તુઓથી ભરેલ હોવાથી દુઃખરૂપ દશ્યોના
ર્ગ જેવો ભયંકર છે એ પ્રમાણે સંસાર એ અનેક
સંકટ છે અને તેટલા માટે વિદ્વાન માણસોની પ્રીતિ તેમાં
પણ સ્પર્શે નથી.

લાગણીઓનાં મોજાં ઉછળવા લાગ્યાં. તરંગોથી ક્ષુભિત થયેલા મહાસાગરની પેઠે તેમનું અંતઃકરણ વિચાર તરંગોથી ખળભળી ઉઠ્યું અને વ્યાખ્યાન પૂર્ણ થતાંજ ખાનપાનની પરવા કર્યા વગર પોતાની પૂર્વપરિચિત પ્રિય ટેકરી પ્રતિ પ્રયાણ કર્યું. ત્યાં એકાંતમાં એક શીલાપટ પર બેસી તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા. "એક કુમળી વયની સુકુમાર કન્યકાનો કર પકડી હું તેને અહિં લાવ્યો છું. મને સમજાવવામાં આવે છે તેમ તેનો ભવ બગાડવો એ મહા પાપ હોય તો જંબુકુમારનો મોક્ષજ ન સંભવે. તીર્થંકર પદ પામેલા શ્રી નેમનાથ પ્રભુએ પણ તેમ કર્યાં નહોતું કર્યું ? મારા હૃદયમાં તેના પ્રત્યે દયા છે, લાગણી છે. મારા સંસાર ત્યાગથી તેને કેટલું મહાન કષ્ટ થશે એ બધું હું જાણું છું; પરંતુ એ એકજ વ્યક્તિની દયાને ખાતર અનંત પુણ્યોદયે મળેલો અને અનંત ભવના ફેરાથી મુક્ત કરાવવાને શક્તિવાન એવો આ મનુષ્ય જન્મ કે જે દેવોને પણ દુર્લભ છે તે મારે હારી જવો શું ? કામભોગના કીચડમાં તેને રગદોળી નષ્ટભ્રષ્ટ કરી નાખવો એ તો મેરૂ જેવડી ભૂલજ ગણાય. કુદરતીના પળવારનો પણ ભરોસો નથી, વળી આ યોવન તો ચાર દિવસનું ચાંદરડું છે, તે વીજળીના ચમકારાની પેઠે ક્ષણિક છે, ક્ષણવાર ચમકીને લુપ્ત થઈ જશે. એક પુલ પરથી વેગવતી ટ્રેનને પસાર થતાં વાર લાગતી નથી તેમ આ યુવાવસ્થાને જતાં વાર લાગવાની નથી. કાળની અનંતતાનો વિચાર કરતાં સો સો વર્ષનું આયુષ્ય પણ વિજળીના ચમકાર જેટલુંજ છે. એટલા અલ્પ સમયના આશા કે તેના ક્ષણિક સુખ દુઃખનો શા માટે વિચાર કરવો ? હાડ, ચામ, માંસ, અને રૂધિરના બનેલા આ ક્ષણભંગુર દેહ પરનો મોહ ભાવજ

ધરીશ, અને પ્રભુના જ્ઞાનાદિ [illegible]
બ્રહ્મચર્યની ઝગમગતી જ્યોતિમય [illegible]
કરી હું જગતમા બ્રહ્મચર્યના [illegible]
નાની પ્રચંડ અને ધગધગ[illegible]
રી ઈન્દ્રિયોને અને મારા મનને [illegible] થવા નહિ
સંરક્ષણ કરતાં દેહનો વિનાશ થતો હોય તો ભલે થાય
વિમ્ન નાસોવિ " એ વીરવાક્યમાં મને પૂર્ણ શ્રદ્ધા છે.
કોઈ પણ સ્રીનો સ્પર્શ સુદ્ધા નહિ કરૂ " પોતાના
પ્રભુની સાક્ષીએ શ્રીજીએ આ પ્રેમ[illegible] વિશુદ્ધ
આચરવાની ભીષણ [illegible] કરી [illegible] ઉત્સાહ
રાજ લુસ્સો પોતાના આત્મામા [illegible]
યુવાનીમા આવા વિચારો આવવા [illegible] પૂર્વ
પરિણામ છે.

જન જાગતી હોજે, અરે [illegible]
કીર્તિને કરશે. [illegible]
ને કરે અધા, [illegible]
હેરવે સધા. યુવાની [illegible] છ
કેરેન કેદી, [illegible] છેદી.
ગણુ છે લેદી. [illegible] છે.
ને વગગનતરી. [illegible] ભારી.
બુદ્ધિ ના સારી. [illegible] પીછાની છે.
સંસારના [illegible], યુવ[illegible] માન [illegible],
પણ ચાર દહાડાની. યુવાની [illegible]
શંકર જુદી કાયા, [illegible] આ
ની જુદી છાયા, જુદા આ [illegible] છે. "

અર્થ—જેમ બિલાડી રહેતી હોય ત્યાં ઉંદરને રહેવું તે ઠીક નથી તેમજ જ્યાં સ્ત્રીનો નિવાસ હોય ત્યાં બ્રહ્મચારીને રહેવું તે હિતકારી નથી.

શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રમાં કહ્યું છે કે:—

हत्थ पाय पडिच्छिन्नं । कन्न नास वि कप्पियं ॥
अवि वाससयं नारिं । बंभयारी विवज्जए ॥

અર્થ—જેના હાથ પગ છેદાયા છે, કાન અને નાક પણ કપાએલાં છે, વળી સો વર્ષની ડોશી થયેલી છે, એવી સ્ત્રીનો પણ બ્રહ્મચારીએ સંગ ન કરવો.

जहा कुक्कुड पोयस्स । निच्चं कुललओ भयं ॥
एवं खु बंभयारिस्स । इत्थी विग्गहो भयं ॥

અર્થ—જેમ કુકડાના બચ્ચાંને હમેશાં બિલાડીનો ભય રહે છે તેમ બ્રહ્મચારીને સ્ત્રીના શરીરથી ભય ઉપજે છે.

પવિત્ર જિનાગમમાં બ્રહ્મચર્યની શ્રી વીરપ્રભુએ બહુ બહુ પ્રશંસા કરી છે અને બ્રહ્મચર્યનો ભંગ કરવો તેના કરતાં મરવું સારૂં એમ સાધુઓને ઉદ્દેશીને કહ્યું છે. શ્રીજી પણ ગૃહસ્થના દેશમાં મંજુર હતા.

ક્રોધ અને વિષયલુબ્ધ મનુષ્યોએ આ દૃષ્ટાંત વાંચી વિચારવું જોઈએ, પશ્ચાત્તાપ કરવો જોઈએ અને પોતાના આત્માના હિતાર્થે આ મહાત્માની સચ્ચરિત્રનું અનુકર

ભલા ભક્તનાં પત્ર મૂકાવ્યાં, નેત્ર તજ્યાં મદમાં;
મોટા મોટા મુનિવર મોહ્યા, હરનાના હટકમાં. છે૦
દેહદુમ્બકનો શુદ્ધ કહ્યો છે, સત્ય કહું શાસ્ત્રમાં;
કહે 'શંકર' ધન્ય છે તે નરને, ભમે નહિ ભામામાં. છે૦

દીક્ષા લીધા પછી પણ શ્રીજીના ઉપદેશમાં બ્રહ્મચર્ય માટે હમેશ બહુ ભાર મૂકવામાં આવતો. બ્રહ્મચર્યના નિર્વાહાર્થે શિષ્યોના આહાર વિહાર તરફ પણ તેઓ બહુજ ધ્યાન આપતા અને તેથીજ ઢીલાપોચા સાધુ તેમના સમુદાયમાં ટકી શકતો નહિ.

"અલૌકિક મિષ્ટ રસવાળી, પીવા દે જ્ઞાનની પ્યાલી!
અહા! અજ્ઞાનને [illegible], પીવા દે જ્ઞાનની પ્યાલી!

[illegible] અહે! [illegible] અને [illegible];
[illegible] પીવા દે જ્ઞાનની પ્યાલી!

* * * *

[illegible]
[illegible] પીવા દે જ્ઞાનની પ્યાલી.
[illegible]
[illegible] પીવા દે જ્ઞાનની પ્યાલી.

([illegible]) અભિજ્ઞાન.

[illegible]

હકીકત જાણવામાં આવતાં તેઓ ફિકરમાં પડ્યા શેઠ
ઘેર આવી શ્રીજીનાં માતા ચંદકુંવરબાઇને ઉપાલંભ દેવા
"તમને છોટી વયકે અપને પુત્રકો ધર્મકા રંગ લગાયા ઇસ
નતીજા તુમ દેખ રહે હો!" મતલબ કે શ્રી લાલજીને ન
વયે ધર્મનો રંગ લગાડ્યો તેનુંજ આ પરિણામ છે, કે
નજરે જુઓ છો.

બીજે દિવસે નથુલાલજી ટોંકથી ગ્વાલા થઇ જયપુ
ખ્તરામ પહોંચ્યા ત્યાં પૂજ્યશ્રીને વંદના કરી બેઠા ત્યારે
શ્રીએ પૂછ્યું, "ક્યાં રહો છો?" નથુલાલજીએ કહ્યું,
રહું છું મહારાજ!" ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું "ટોંક ટોંકથી
ભાઈ શ્રીધર પણ અહિં આવેલ છે." વિશેષમાં પૂજ્યશ્રીએ કહ્
"તેમનું નામ તો શ્રીલાલ છે પણ તેમના ગુણો નજરે જોતાં
કહેવું મને વધારે ઠીક લાગે છે" પોતાના લઘુ બંધુની આ
મહાપુરૂષને મુખેથી પ્રશંસા થતી સાંભળીને નથુલાલજીને
આનંદ થયો, પણ પૂજ્યશ્રીના મુખેથી આવા શબ્દો સાંભળ
તેમને એવો પણ ભાસ થયો કે શ્રીજી હવે આપણા ઘરમાં
એ બનવું પણ અશક્ય છે.

થોડી વારમાં શ્રીજી આવી પોતાના ભાઇને મળ્યા અને
મંગલવિંતવ પ્રશ્ન કર્યો કે "ભાઇ! શું આપને મારે વધારે
સાથેજ પાછું ઘેર આવવું પડશે? મને અહિં થોડા દિવસ પૂજ્ય
શ્રીની સેવાનો લાભ નહિ લેવા દો?" નથુલાલજીએ કહ્યું. "મોટા
સ્થાનકમાં પૂજ્યશ્રી ધર્મદાસજી મહારાજની સંપ્રદાયના મોજુમ

શ્રીજીની મરજી સાચવવા તેઓ એને મહંત પુરૂષે
તેમજ બીજી સેવા કરવા કરાવવા ઉદરતા હતા આ
ગુલાબજીની ૨૦ અને શ્રીજીની ૧૫ વર્ષની ઉમ્મર હ

ટોંક આવ્યા પછી શ્રીજી બહારની હવેલીમાં એક
અને પાલનપાલન તથા ધર્માનુપાલનરૂપી જીવનનું સાર્થક ક
સંસાર કારાગૃહ સમાન લાગતો હતો, દીક્ષા લઈ
સાધવાની તેમની પ્રબળ મહત્વાકાંક્ષા હતી. અને તેમ
જનોની ઇચ્છા કોઇ પણ પ્રકારે, કોઇ પણ યુક્તિ પ્ર
છેવટ બલાત્કારે પણ તેમને ન સારમાં રાખવાની હતી. હ
એવો કાયદો છે કે જ્યાંસુધી વડીલોની આજ્ઞા ન મ
દીક્ષા આપી શકાય નહિ. શ્રીજીએ બહુ બહુ પ્રયાસો
આજ્ઞા મળી નહિ, આથી શ્રીજીને બહુ કંટાળો ઉપ
એવો નિશ્ચય કર્યો કે હવે તો કોઇ દૂર દેશાવરમાં
મહંતની સેવા કરી જૈન સૂત્રોનો અભ્યાસ કરી આત્મહિ

"જા ! માયા ! ઝખ મારની દૂર રહે, ત્હારૂં નથી
ભક્તિનું ભલું માન તાન તજીને, ત્હારા વધી કે
ઝાડીને કરમાં દીવા મૂરખ કો, જેને કુવામાં
મ્હોટા સાગરને સુણી નદી કુવે, મોની કરી ના

આવા વિચાર કરી એકદા તેઓ ઘરથી ગુપચુ
અને જયપુર આવી વેશમાં જેવી ગુજરાત કાઠીયાવાડ

મગજથી ધણુંજ વત્રમું લાગ્યું. નાથુલાલજીએ રોજ ર
પાઠ લખવો શરૂ કર્યો. આમ કરતાં બે એક મહિના
ારે એક દિવસે માજીએ સહજ નવને નથુલાલજીને ક

' શ્રીલાલનો ક્યાંય પત્તો મળ્યો નહિ એમ કહી તું
ચુપચાપ બેસી રહે છે, તે ઠીક નથી ' આ સાંભળતાં નાથુલ
હેયું ભરાઈ આવ્યું. માજીથી જન્મે તેમનો અનુચિત પ્રે
હતો. તેમનું દિલ કોઈપણ રીતે ન દુખાવવું એ તેમનો દૃઢ
હતો. તેથી માજીના આ વચનો કર્ણપર પડતાંજ તેમણે
શોધમાં નીકળવા નિશ્ચય કર્યો. બીજેજ દિવસે રવાના થઈને કે
ફર્યા અને પાછા ફરીને નાગોર આવ્યા. નાગોરમાં તેમને
ચીઠ્ઠી મળી; કે જે ટોંકથી શેઠ હીરાલાલજીના પુત્ર લક્ષ્મીચંદજ
લખેલી હતી. તેમાં લખ્યુ હતુ કે, નાથદ્વારમાં મુનિશ્રી ચોથમલ
મહારાજ બિરાજે છે ત્યાં શ્રીજી છે. માટે તમે ત્યાંથી નાથદ્વારા જઈ
આ પત્ર મળતાંજ શ્રીયુત નાથુલાલજી નાથદ્વારા તરફ રવાન
થયા, રસ્તામાં કપાસણ મુકામે પંડિત મુનિશ્રી ચોથમલજ
મહારાજનાં દર્શન થયા અને કપાસણમાં તપાસ કરતાં માલુમ
પડ્યું કે ટોંકથી લક્ષ્મીચંદજી નાથદ્વારે આવ્યા હતા અને
શ્રીલાલજીને તેડી ગયા છે. આ ખબર સાંભળી નાથુલાલજી પણ
ત્યાંથી સીધા ટોંક આવ્યા.

આ વખતે પણ શ્રીજી બહારની હવેલીમાં એકલા રહેતા
કે તેઓ પુનઃ ક્યાંય નાસી ન જાય એટલા માટે ખાસ માણસો
રાખવામાં આવ્યાં હતાં. તેમને માટે જમવાનું પણ ત્યાંજ પહોંચા-

પ્રકરણ ૫ મું.

વિઘ્ન–પરંપરા.

આવી વિટંબનામાં બેએક વર્ષ વીત્યાં. શ્રીલાલજીનું વર્ષનું થયું. આજ્ઞા માટેના તેમના સકળ પ્રયાસો નિષ્ફ અને દિવસે દિવસે વધારે ને વધારે સજ્જાઇ થતી ગ મુનિરાજનાં દર્શન, શાસ્ત્રશ્રવણ અને પઠનપાઠનમાં તેમના જનો તરફથી નાખવામાં આવતા વિઘ્નો તેમને હવે અસહ્ય થઈ પડ્યા. વગર અપરાધે કેદમ. પૂરી રાખનાર ડિલોનો અન્યાય હવે તેઓ કોઈ પણ રીતે સાખી શકયા તરફથી તેમણે કોર્ટનું શરણ લીધું. અદાલતમાં એવી મતલ દરખાસ્ત રજુ કરી કે “ હું હવે નાબાલિક (સગીર વય નથી. ઉમરલાયક હોવાથી મારી જાત ઉપર મારો સં અધિકાર છે, છતાં મને વગર શુનહે મારા કુટુંબીજનો ઘ પૂરી રાખે છે; તો આવી પરાધીનતામાંથી મને મુક્ત કરા કૃપા કરશોજી ” વગેરે વગેરે. આ અરજ ઉપરથી યોગ્ય તપ થઈ પણ શેઠ હીરાલાલજીની સરકારના લાગવગ ઘણી સા હોવાથી કેસ મુદતી વધારવામાં આવ્યો, અને પૂર્વવત્ સખ્ત ચાલુ રહી. આ પ્રકારે પોતાની સ્વતંત્રતાના લડાની કોઈ શ્રીજી ઉકેલ લાગી આવ્યું. સત્ય કહેવામાં આવ્યું છે કે “ મનુષ્ય મુક્તિને માટે બહાર મથવા પહેલા પોતાની અંતઃદશાને મુક્ત કરવી જોઈએ. ”

કર્યું હશે કે ત્યારપછી પ્રસંગ કરવું
સુધી કમિટીનો પ્રસંગ ન આવે ત્યાં સુધી અમુક
સહન કરવાની શક્તિનું માપ થઈ શકતું નથી
ઉપસ્થિત થાય ત્યારેજ ફુરસદનું આશ્ચર્યનું પ્રદ
ગઈ અને ડૉ. મિત્રાભાઈ ઈશ્વરભાઈ ઠાકોરભાઈ તથા તેમ
બનેલો પ્રસંગ પરિચિત હોવાથી સર્વ હકીકત
તેથી તેમણે ક્લીંડને સમજાવી પોતે ત્રિવેદી
આપી કીંઈને ટેક તરફ જવાનાં કર્યાં અને
ત્યાંસુધી કે ત્યાં સુધી ટેકઅપ કરવા
ઉદ્દેશાને પણ માનવી હોય કહ્યું કે, તમે તેમને
પરિચયથી ત્યાંજ પછી વાતો તેના બધું મગરૂર તેમ
કાંઈ ક્લીંડ ટેક પહોંચ્યા

ક્લીંડ એક ઠેકાણેથી ત્યાંથી નવાબ પાસે
જતાં તેઓ પણ તરતજ તેમની તરફ જોઈ
તેઓ ઠેકાણે તથા નીરાંતથી થઈ પ્રમાણે માન્ય ટેક
આવ્યા. આ વખતે ક્લીંડ પણ ટેક આવી પહોંચ્યા
નાગુલાલભાઈએ ક્લીંડ મન્ને ગરબ કરે કહ્યું—"જાઓ આ પ્રમાણે
તમે પધીએ પધીએ ચાલવા આવો છો, તેથી અમોને
દેવામૂર્તિ જેવી પડે છે અને તમે પણ તકલીફ પામો છો."

ક્લીંડ—એ તકલીફ દૂર કરવી તે તમારા હાથમાં છે.
આપની આજ્ઞા આપો તો બધી તકલીફ મટી જાય. માફ (ત્યાં
હાજર હતાં તેઓ) બોલી ઉઠ્યા "દીકરા જેવી હતી તો પરદેશ
શું કરવા? તારા ગયા પછી આ ભિખારીનું કોણ બેલી?"

રહ્યાં કરે છે. તને મારા શરીરની તો જરાય દરકાર નથી કરકરની હંડી પડે છે તેમાં એકદમ કપડાંભર બૂરખે ત આસીસ ગાઉ સુધી ચાલ્યો ગયો અને માંદો થયો. (માઉની આંખમાં આંસુ ઉભરાઈ આવ્યાં.)

શીરુ—એકનો એક દીકરો હોય, માને પ્રાણથી પણ વ્હાલો હોય, એના વિના એને બીજો કોઈ આધાર ન હોય એને પણ ઉપાડીને ચાલ્યો જાય છે. આવા દાખલા આપણે નજરોનજર જોઈએ છીએ. આ પુત્ર ચાલ્યો જાય છે, એ દુઃખ પણ મનને સહન કરવું પડે છે. માટે હું તો ઘર છોડીને જાઉં છું. માઉ તમે મારી સંભાળ લ્યો, ત્યાં મારા ગુરુજી મારી સંભાળ લેશે. તમે મારા શરીરની જ ચિંતા કરો છો, પણ તેઓ તો મારા શરીરની, મન અને મારા આત્માની પણ સંભાળ લેશે. માટે તમારે દુઃખી થવાનું કંઈ કારણ નથી. રાજી થઈને મને રજા આપો તો તમારી આશિષથી હું સુખીજ થઈશ.

માઉ—હું રાજી થઈને કોઈને નહીં આપો કાઢી લેવાની રજા આપી શકું તેમ તને રાજી ખુશીથી દીક્ષાની આજ્ઞા આપી શકું. તું શાણો છે આટલેથીજ સમજી જા; અને મારી દયા આવતી હોય તો મારી આંખો સામે રહીને ગમે તેટલું ધર્મ ધ્યાન કર. તને હું કમાવાનું કહેતી નથી; પ્રભુની મહેર છે, અને ખાઈ જેવો ખાઈ છે, કોઈ તને દબાવે તેમ નથી.

શીરુ—માઉ! વહેલું કે મોડું આ ઘર મારે છોડવું તો પડશેજ, અને લાંબા પગ પસારી, પરવશે, પારકાને ખાંધે

"દુનિયામાં સંસાર કરે બધા, પણ ફાયદા કરે સહુ
પ્રેમના પણ ફેર માટે, ક્યાંક ફુલ થાય
આવ્યો ન મળે કાંઈ પણ, ફાયદો અને નુકશાન
તે સઘળું નિઃસાર છે, નિઃસાર આ સંસારને

શેઠ બહારની હવેલીમાં જ્યાં ઉભા હતા અને માનુ આશ્વાસન આપવા બોલ્યા-"માનુશ્રી' તમારા સંસારમાં અમારી મમતાની સાથી ... છે, દુઃખ થાય છે, પણ માનુશ્રી' ... નથી ... તે બધું ... અને મનુષ્ય ... કોઈ હિસાબમાં નથી. આપને દુઃખ થયું તે માટે ... માફ! આ તો તમારું અનુભવેલું ... કે :—

"मो मे मित्रकलत्रपुत्रनिवहा मा मे शरीरं स्थिरम्"
મિત્ર, કલત્ર, પુત્ર, શરીર વિગેરે કાંઈ આપણું નથી
"સંબંધી બધા સ્વાર્થી અર્થી ... અને રહે વેગળા"

"व्याघ्रीव तिष्ठति जरा परितर्जयन्ती
रोगाश्च शत्रव इव प्रहरन्ति देहम् ।
आयुः परिस्रवति भिन्नघटादिवाम्भो
लोकस्तथाप्यहितमाचरतीति चित्रम् "॥

જ્યાં વાઘણ અને રોગ શત્રુઓના સદા પ્રહાર છતાં-સ્વાર્થાંધ પ્રાણી, આકુલ રહે છે; પરિણામે ફૂટેલા ઘડાના જળની પેઠે ઉમર ઓછું થતું જાય છે અને મનની મનમાં રહી જાય છે.

શાન્તિથી બધાને શાન્તિ રાખનારા જવાબ આપતા. તેઓશ્રીના કેટલાક મિત્રો તેમને માબાપની આજ્ઞા પાળવા આગ્રહ કરતા, ત્યારે તેઓ પ્રત્યે બહુમાનના પ્રદર્શિત કરી પોતાના નિશ્ચયનો ખ્યાલ આપતા. તેઓશ્રીના જવાબ એક સાક્ષરના શબ્દોમાં કહીએ તો—"હું જાણું છું કે માતા પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કરવું એ મારો ધર્મ છે, કારણ કે તેમણેજ મને જન્મ આપ્યો છે, મને પાળ્યો છે. આપની ગોદમાં રમ્યો છું, માના દુધથી ઉછર્યો છું, તેમના ઇશારા પર વિષનું પ્યાલું પી શકું છું, તલવારની ધાર પર ચાલી શકું છું અને આગમાં કુદકો મારી શકું છું; પણ તેઓશ્રીના મારા શ્રેયના દુરાગ્રહ માટે તો લાચાર છું."

લોકમાન્ય તિલક સંબંધે વદાયેલા નીચેના શબ્દો અત્ર સ્મરણમાં આવી જાય છે. "નર રત્નના પુત્ર રત્નોએ નિરાશ થવાનું નથી. જ્વલંત ધર્માભિમાન, અચૂક સાવધાનતા, અચળ શ્રદ્ધા, અડગ ધર્ય, અખંડ પ્રયત્ન અને અનન્ય ભક્તિ હોય તો બાકી બધું સુગમ છે........પડખે ઉભા રહેનાર ઓછા હતા. સાહાય્ય કરનાર ઓછા હતા. આવા સંજોગોમાં પણ આ ભારત તિલક નિરાશ થયો નહિ, થાક્યો નહિ, વિસામો ખાવા બેઠો નહિ, અનેક ઝખમો ઝીલતા, અનેક યાતનાઓ સહન કરી પણ પોતાનો મંત્ર જાપ તોય ચાલુ જ રાખ્યો. કાળ તેમના ઝખમો રૂઝાવી દેશે. દુઃખનું ઓસડ દહાડા"

આ વખતે (સં. ૧૯૪૩ માં) પૂજ્યશ્રી છગનલાલજી મહારાજ ટોંકમાં બિરાજતા હતા તેમની પાસે શ્રીજી શાસ્ત્ર

પોતાના ભાઇને લાંબા વખત સુધી એક
એઉ નાથુલાલજી ગળગળા થઇ ગયા અને કહ્યું કે
સ્થાનકે પધારો અને આહાર પાણી કરો; પછી અ
કરીશું. તત્પશ્ચાત્ શ્રીજી વગેરે ત્યાંથી રવાના થઇ પે
ઘેર કે જ્યાં તેઓ ઉતર્યા હતા ત્યાં આવ્યા ધોવણ
ગોચરી લાવી આહારપાણી કર્યા બાદ નાથુલાલજીએ
કહ્યું "હમણાજ ટોંકથી ચીઠ્ઠી આવી છે. તેમા લખે
કુંવરીલાલજીનો વિવાદ અટકી ગયો છે. માટે આપ શ્રી
જલ્દી આવો."

શ્રીજીએ કહ્યું "હાલ ટોંક આવવા ઇચ્છા નથ
આજ્ઞા આપશો તો ઠીક છે, નહિ તો આવી સ્થિતિમાં
વિચરીશું પણ હવે સંયમ લીધા વિના ટોંકમાં પગ ધરશો

છેવટ હતાશ થઇને નાથુલાલજી તથા હરદેવજી ટોં
રવાના થયા, પરંતુ જતી વખત ટોંક નિવાસી વાલજી
એક બ્રાહ્મણને ત્યાં રોકતા ગયા અને તેને ભલામણ કર
જ્યાં જ્યાં શ્રીજી વિચરે ત્યાં ત્યાં તારે એમની સાથે જવું, ઔ
ર સંભાળ લેવી અને તેમના કુશળ વર્તમાન અમને
રોજ ઠામ ઠેકાણા સહિત ટેક લખતા રહેવું."

નાથુલાલજીએ ટોંક આવી માજી વગેરેને સર્વ હકી
નિવેદન કરી અને કહ્યું કે, સંસારમા રહેવાની તેમની ઇ
ચ્છા નથી. માજીએ કહ્યું મારે મન એ વાત નવી નથી. હ
ને વધારે સતાવશો તે મને પણ ઠીક લાગતું નથી.

કે દીક્ષાની આજ્ઞા આપવા બાબત તમારો શો મત
માજીએ વિનય તથા ધૈર્યપૂર્વક પ્રત્યુત્તર આપ્યો. "
સંસારમાં રાખવા માટે બની શક્યા તેટલા સર્વ
પણ તે બધા ફોકટ ગયા. હવે તો તેમને તથા
તકલીફ થાય છે માટે આપ જે હુકમ ફરમાવશો
ચલાવીશ " પોતાના પતિને પાસેથી ખસવાની રજા ન
મોહપાશમાં પતિને બાંધી રાખનાર હાલની અર્ધદગ્ધ
ઓએ આ પ્રસંગ વિચારવો જોઈએ.

આ ઉત્તર સાંભળી માજીનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું.
દડ દડ આંસુ વહેવા લાગ્યાં. થોડીવાર વિચારનિમ
અને પછી લક્ષ્મીચંદજી તથા નાનુલાલજીને આ પ્રમ
"શ્રી માણેકલાલ (નાનુલાલજીના પુત્ર) ને ઘાલાલ
ઉપર રાખો." નાનુલાલજીએ માજીની આ આજ્ઞા આ
શિરોધાર્ય કરી. પછી માજીએ કહ્યું "સુખેથી તમે આ
માટે જાઓ મારી આશિષ છે કે [illegible] રીતે
પાળે, આત્માનું કલ્યાણ કરે અને જૈનમાર્ગને દીપાવે "
છે આવો લ્હાવો લેનાર માતાઓને ' ● આવીજ રીતે ગુરુ
પીરલાલજીની માતા તથા તેની સ્ત્રી તથા તેમના બાળક મંડળીઓ

● માતાઓના સંબંધમાં એક બનાવ લખવો
કે પાંચ પુત્રવાળી એક માતાના એક પુત્રની ઇચ્છા દીક્ષા લે
થતાં, ગુરુશ્રીએ માતાને સબોધ આપી પોતાના પુત્રની
આપવા જણાવ્યું. તે માતુશ્રીએ પોતાના અહોભાગ્ય માની
બાકી બે પુત્રોને ગુરુજીના શિષ્ય બનાવ્યા.

ગુલાબચંદજી (સર્વની સમક્ષ બોલ્યા) આપની આજ્ઞામાં વર્તીશ.

શ્રીજી:—બસ, તો હમણાંજ મારી એવી ર આપણ બન્નેએ બલદેવજી મહારાજની નેશ્રાયમાં રહેલ

ગુલાબચંદજીએ એ આજ્ઞા માથે ચડાવી અને બન્નેને મુનિ (કિસનદાસજી મહારાજના શિષ્ય) ના શિષ્ય બ આવ્યા. શ્રીજીની મરજી ન હોવા છતાં કિસનદાસજી બોલ્યા કે અમે તો ગુલાબચંદજીને તમારી નેશ્રાયમાં સ ઈએ. આ સાંભળી ગુલાબચંદજીને બહુ આનંદ થયો અને બોલ્યા કે મને સમકિતરત્નની પ્રાપ્તિ કરાવનાર, ધર્મને ચડાવનાર મારા સાચા ઉપકારી ગુરૂ તો શ્રીજી મહારાજ

યદ્યપિ શ્રીજીની ઇચ્છા પૂજ્યશ્રી હુકમીચંદજી મહાર સંપ્રદાયના સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન્ મુનિશ્રી ચોથમલજી મહારાજ દીક્ષા લેવાની હતી, તથાપિ તેમના માતા તથા પિતાનો આ પોતાના ગુરૂ આનંદચંદની સંપ્રદાયમાં અર્થાત્ કોટા સંપ્રદા દીક્ષા લેવા સંબંધી હતો અને એ શરતેજ તેમને આજ્ઞા મ હતી. તેથી કોટા સંપ્રદાયમાં તેમણે દીક્ષા લીધી. દી લેવા પહેલાંજ આચારવિશુદ્ધિ સંબંધી કેટલીક કઠીન શરત મના ગુરૂ પાસે શ્રીજીએ મંજુર કરાવી હતી.

શ્રીજીને દીક્ષા આપ્યા પછી શ્રી કિસનલાલજી મહારાજને સુખલાલજીએ અરજ કરી કે, આપ શ્રીજી મહારાજનીસાથે ટેક ધારી અમારાં માતુશ્રીની દર્શનની અભિલાષા પૂર્ણ કરો. મહા- ર કર્યું જેવો અવસર.

પ્રકરણ ૭ મું.

સરિતાનું સાગરમાં ભળવું.

ગત પ્રકરણમાં આપણે જોઈ ગયા કે શ્રીજીની સમિતના સાનવૃદ્ધિ અને સાધિ‑વિશુદ્ધિ વિષયક પોતાન તાર્થની સિદ્ધિ અર્થે શ્રીમાન્ હુકમીચંદજી મહારાજના સ સંમિલિત થવાની ઇચ્છા. ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે પોતાનો શુદ્ધ દિવસે ગુરૂની સેવામાં નિવેદન કર્યું. મુનિયા બિસ્ન તથા અગરચંદજી મહારાજે કહ્યું "[illegible] તો ગુરૂના વિયોગથી હૃદય અગ્નિની દાહ છે અને તમો પણ એ અભ્યાસથી [illegible] તો દાઝ્યા પર ડામ દેવા જેવું થશે."

ઉત્તરમાં શ્રીજી મહારાજે વિનયપૂર્વક કહ્યું કે "જે હે મેં ઘરબાર અને કુટુંબ પરિવાર છોડ્યું છે તે હેતુને પૂ સિદ્ધ કરવો એજ મારૂં પરમ ધ્યેય છે વ્યક્તિવિશેષ પરત્વે રાગ, લોકાપવાદનો ભય અથવા સાંસારિક મોહ આદિ આવર મારી મહત્વાકાંક્ષાની આડે આવી શકશે નહિ."

ગુરૂએ પોતાની સાધિજ વિચરવા બહુ બહુ પ્રકારે સમજાવ્ય પરંતુ શ્રીજી મહારાજ પોતાના નિશ્ચયથી ડગ્યા નહિ અને ઉચ્ચ આશય સિદ્ધ કરવા એકાકીપણે અહીં વિચરી. રામપુરે પધાર્યા. ત્યાંના સુશ્રાવક કેસરીમલજી સુચંદાનો સુયોગ શાસ્ત્રાધ્યયનમાં

ઉપદેશ અને તેની અદ્ભુત અસર એક સર્પને શાનં
અને ચાતુર્માસ પર અવર્ણનીય ઉપકાર થયો.

આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન તેઓ જે મકાનમાં
ત્યાં એક મોટો વિકરાળ સર્પ રહેતો હતો એક દિવસ
આશ્ચર્ય જુઓ કે એ દિવસે સર્પ દેખાય ન આ
આહાર પાણીની પાટ પર ને ઘણીવાર ગરદન બનો.
સમયે પધારીએ પણ મુકત કે માનું પડવા જ્યાં
પ્રાસે અડ્યાતો ત્યારે ખીજવાઈને આવી ફેંકાતો મા
ઘણે કદાચિત દેવુથી શાન્તો મદાર કરતો દિવસના પ
પણ તે મકાનમાં દરરોજ કરતો સાપ સાધુથી નિર્ભય બને
તેવીજ રીતે સાધુઓ પણ સાપથી નિર્ભય બન્યા હતા. થ
મકાન બદલવા માટે મહારાજને પુનઃ પુનઃ ઘણી અરજ કરી
તે નિષ્ફળ ગઇ. મહારાજ કહેતા કે આગાઉના મુનિઓ
શુકો, સર્પના બીલ અને ઘોર સ્મશાન ભૂમિમાં સ્વેચ્છ
જતું ઉપસર્ગોને આમંત્રણ કરતા. આ સર્પ અમારી કસોટી
વગર આમંત્રણે અહીં આવ્યો છે. તો ભલે અમારા સન્ય
ધામ ઉડાવી પવિત્ર જિનવાણીનું શ્રવણ કરે! આખુ ચોમાસુ
મકાનમાં સાપની સાથે વસી વ્યતીત કર્યું!! પણ પુણ્યપ્રતા
મિજ તપ ચારિત્રના પ્રભાવથી સાપ કંઇ ઉપદ્રવ કરી શ
કે. અને એ રીતે સાધુઓનાં ધર્મ અને નિર્ભયતાની કસોટી
પ્રસંગ નિર્વિઘ્ને પસાર થયો. આ જમાનામાં પણ ચારિત્રબ
ળનો પ્રભાવ નિર્વિઘ્ને પાડી શકે છે તેનો ઘણો પુરાવ
સ્વામીના જીવનમાંથી મળી શકશે.

અભ્યાસ ચાલે છે? શ્રીજીએ વિનયપૂર્વક પ્રત્યુત્તર "કૃપાનાથ! હાલમાં હું શ્રીઠાણાંગસૂત્રનો અભ્યાસ કર સાંભળતાં શ્રીમાન્ આચાર્યજીના મુખકમળમાંથી સ શબ્દો નીકળી પડ્યા કે ઠાણાંગ સમવાયાંગ સૂત્રનો કરવાથી 'સાગર વર ગંભીરા' થશો. આ આશિર્વચનને શ્રીએ પરમ સમાદરપૂર્વક શિરસાવંદ્ય કરતાં કહ્યું કે:–ક સેવના કરતાં ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય તેમાં આશ્ચર્ય

આગળ પ્રકરણમાં આપણે જોઈ ગયા છીએ તેમ ગુરુવાસમાં હતા ત્યારે તેમને શ્રીધરનું અભિધાન આપ આજ મહાપુરુષ હતા. જ્ઞાન અને સંયમ રૂપી શ્રી (લ ને ધારણ કરી ખરેખરા શ્રીધર બની પુનઃ જ્યારે એજ પુરુષની સેવામાં ઉપસ્થિત થયા ત્યારે તેમણે 'સાગર સમાન ગ થશો' એવી શુભાશિષ આપી અને તે પણ બહુ થોડા સમ સફળ થઈ. સતત સત્ત્વનિષ્ઠ સેવન કરનાર મહાન પુરુષના વ ક્યારેય નિષ્ફળ બન્યાં નથી. યોગદર્શનના પ્રણેતા પતંજલિ (જેમને હરિભદ્રસૂરિએ માર્ગાનુસારી કહ્યા છે) કહે છે કે:—

"સત્યપ્રતિષ્ઠાયાં ક્રિયાફલાશ્રયત્વમ્"

સૂત્રાર્થ—(સાધક યોગીના ચિત્તમાં) સત્યની પ્રતિષ્ઠા થ ક્રિયાનું તથા ફળનું સ્વાધીનપણું (થાય છે.)

એટલે કે પોતાની ઇચ્છાનુસાર અન્યને ધર્માધર્મ ન સ્વર્ગનરકાદિ આપી શકવાનું તે યોગીની વાણીમાં સામર્થ્ય આવ સત્ય જેને સિદ્ધ થયું છે એવા યોગીની વાણી અમોઘ પ્રતિષ્ઠિત થાય છે તેથી તેવા યોગી કોઈને કહે કે 'તું ધર્મિષ્ઠ

પ્રકરણ ૮ મું.

મેવાડના મુખ્ય પ્રધાનને પ્રતિ

શ્રીજીની અસર્વ ખ્યાતિ સાંભળી મેવાડના ●
ઉદયપુરના શ્રીસંઘે તેમના ઉદયપુરના ચાતુર્માસ મ
પેકે અરજ કરી તેના પરિણામે સં. ૧૯૫૩ નું
ઉદયપુરમાં થયું. અહિં વ્યાખ્યાનમાં દિન દિન શ્રોતાના
ઠઠ્ઠ આવવા લાગ્યા હતા. મંદિરમાંથી લોકોના
વ્યાખ્યાન અવરજવરના લાભ લેવા લાગ્યા અને તે ઉપરથી
[illegible] પણ મદદ કર્યું. [illegible]

● મેવાડની [illegible] ઘણા [illegible] છે.
બચાવવા મહારાણાએ અસહ્ય સંકટો સહન કર્યા છે.
કિલ્લામાં ઉદયપુરના રાજપુતો અવસ્થાને છે. મુસલમાનોએ
પાયમાલ કર્યા બાદ ' ઉદયપુર ' ને રાજધાની તરીકે વસ
આવ્યું છે. ક્ષત્રિયોએ પોતાની ટેક બચાવવા અને શ્રેષ્ઠો
સ્વીય બચાવવા પ્રાણની પણ પરવા કરી નથી તેના સ્મારક
પણ ચિતોડગઢ પર કાયમ છે. ભારતના ઇતિહાસમાં મે
કીર્તિ સુવર્ણ અક્ષરે અંકિત છે એટલુંજ નહિ આજે પણ પો
એ માન માટે તેઓ મગરૂર છે. સમ્રાટ જ્યોર્જના દીલ્હી દર
[illegible] મહાન. ચાલ્યા કરવા પણ તેમને
ખાસ વ્યવસ્થા થઇ હતી અને અત્યારે પણ ઉદયપુર
પોતાના સીક્કામાં ' દોસ્તે લંડન ' લખે છે. [illegible] ઉંચા ઉંચ

આ ચોમાસામાં ઉદયપુરમાં સંવત્સરની અને એટલી ભવી થઈ કે જે પૂર્વે કદાપિ થઈ ન હતી પ્રત્યાખ્યાન વગેરે એટલાં બધાં થયાં હતાં કે ... સમાચાર તપસ્વીઓ આપવામાં આવે તો એક પુસ્તક ભ... શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ ૧૨ વ્રત અંગીકાર કર્યાં હતાં કે રચના નીતિ, કરકસર વગેરેના સિદ્ધાંતોથી ... પ્રમાણે ઘણું માંસાહારી લોકોએ મ.સાહેબનો ... ખાતું ... જાણે મદિરાપાન તજ્યું. અને ઘણા જીવો ... ટકીઓને મનમાનતા પૈસા આપી જીવોને ... પણ માંસાહારીઓને સમજાવવામાં આવ્યા ... છે. શહેરમાં બડે સાજન (વીશા ઓસવાળ) ની ... પંચાયતની નોહરાને નામે ઓળખાતી એક અતિ વિશાળ જ... છે. જેમાં સાધુમુનિરાજો ચાતુર્માસ કરે છે. ત્યાં આગળ નિત્ય ૨૫૦૦ થી ૩૦૦૦ માણસો શ્રીજીના વ્યાખ્યાનમાં ... હતાં. મોટી મોટી બને પરશાળો ચીકાર ભરાઈ જતા ... એક રસ્તાની પરશાળ છે ત્યાં એવું પડતું. ... અવાજ એટલો તો બુલંદ હતો કે સર્વે ... તેમનું ... કરી શકતા હતા.

ચાતુર્માસમાં આમેટના રાવતજી શ્રીમાન્ ... સિંહજી સાહેબ ... ચાયતની નોહરામાં પધાર્યા હતા. શ્રીજી મહારાજના સદુપદેશથી મને ઘણોજ આનંદ ઉપજ્યો. અહિંસા ધર્મની રૂચી થઈ, ખ્યાનાનંતર ઉભા થઈ શ્રીજી મહારાજ પાસે તેઓએ એવી ... લીધી કે નવરાત્રિમાં બલિદાન થાય છે તેમાં બે પાડા

સં. ૧૯૫૪ના મહા શુદ ૧૦ના રોજ
ઉદયસાગરજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ થયો. તેમની
ક્રિયા રતલામના શ્રાવકે ઘણીજ ઉદારતાપૂર્વક કરાવ

તત્પશ્ચાત્ સં. ૧૯૫૪ના ફાગણ શુદ ૫ના રોજ
માનકુંવરબાઈએ રતલામ મુકામે શ્રીમતી કંકુજી મહાસતીજી
દાયનાં સતીજી શ્રી નન્દાજીની પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી. અ
શ્રીજી મહારાજ પણ રતલામમાંજ બિરાજતા હતા. એકજ
ણ દીક્ષાઓ થઈ હતી; અને દીક્ષા ઉત્સવ પણ
ધામધુમથી કરવામાં આવ્યો હતો. રતલામ સંઘે સંત મહ
ા અને ધર્મોન્નતિના કાર્યમાં સમય સમય પર અ
દ્રવ્યવ્યય કરી જિનમતને દીપાવ્યો છે, તથા કર્તવ્યનું પ
કર્યું છે, તે ઘણુંજ પ્રશંસાપાત્ર છે.

શ્રીમાન્ ચોથમલજી મહારાજ આચાર્ય પદારૂઢ થયા અ
મિત્રે સમ્પ્રદાયની સુંદર પ્રકારે સારસંભાળ કરવા માંડી, પરં
ાને વયોવૃદ્ધ હોવાથી તથા નેત્રશક્તિ પણ ક્ષીણ થઈ જવાથ
મનાથી વિહાર કરવાનું બની શકે તેમ ન હતું; તેથી તેઓશ્ર
ામમાંજ સ્થિરવાસ રહ્યા અને શ્રીજી મહારાજને આજ્ઞ
કે, તમારે શેષકાળ નિકટવર્તી ગામોમાં વિચરી ચાતુર્માસ
ામનુંજ કરવાનું છે. પોતાની પાછળ સંપ્રદાયનો ભાર ઉપાડ
એવી યોગ્યતા તેઓ શ્રીલાલજી મહારાજમાં જોઇ શક્યા હતા.
અને તેથી તેમને પોતાની પાસે રાખી કેળવવાની તેમની ઇચ્છા
હતી. આથી સં. ૧૯૫૪-૫૫-૫૬ એમ ત્રણ ચાતુર્માસ
પૂજ્યશ્રીની સેવામાં રહી રતલામ મુકામે કર્યાં. પવિત્ર પુરૂષો

પ્રકરણ ૧૦ મું.

આચાર્ય પદારોહણ.

શ્રીમાન્ આચાર્યમહોદય મૂલચંદજી
એવામાં શ્રીજી વિચરતા હતા. અને પોતાના અમૂલ્ય
દ્વારા જનસમૂહ ઉપર અપાર ઉપકાર કરી રહ્યા
એવામાં સં. ૧૯૫૭ના કાર્તિક મહિનામાં
મૂલચંદજી મહારાજના શરીરમાં વ્યાધિ ઉત્પન્ન થયો.
સમભાવે તે સહન કરતા હતા. કાર્તિક શુદ ૧ ના રોજ
૧૦-૧૧ વાગ્યે વ્યાધિ વધવા માંડ્યો. શ્રીજી મ.
પૂજ્યશ્રીની સેવામાં તન, મન અર્પણ કર્યું હતું. તેઓના
નાડી ન આવવાથી તેઓ બહાર પધાર્યા અને શ્રી
શ્રીમાલ કે જેઓ સંવર કરીને ત્યાં સૂતા હતા. તેમ
હકીકત નિવેદન કરી. તત્કાલ તેઓએ શ્રીનગરના આગેવાન
અમરચંદજી સાહેબ પીતલીયા તથા શ્રીયુત તેજપાલજી
વગેરેને આ ખબર પહોંચાડ્યા. આ ઉપરથી તેઓ તથા
કેટલાક શ્રાવકો આચાર્યશ્રીની સેવામાં ઉપસ્થિત થયા.
અમરચંદજી સાહેબે નાડી તપાસી અને પૂજ્યશ્રીને
સચેતન કર્યા. તત્કાલ સચેતન થઇ તેઓશ્રીએ ઉપસ્થિત
શ્રાવકો સમક્ષ પ્રગટપણે આલોચના નિંદણા કરી, પુનઃ મહાવ્રત
આરોપણ કરી શુદ્ધ થયા. આ વખતે શેઠશ્રી અમરચંદજી
પીતલીઆ શ્રીયુત તેજપાલજી વગેરે શ્રાવકોએ અરજ કરી કે

આ સંબંધી શ્રીજી મહારાજના કર્યા અને
મુખ્ય શિષ્ય શ્રી હરિશ્ચંદજી મહારાજ કે જેઓ
માન હતા તેઓ શ્રીજી સર્વે આ પ્રમાણે બોલ્યા
તમારે આજ્ઞાની જ રાહ જોઈએ. શ્રીમાન આચાર્યજી
મહારાજ દીર્ઘદર્શી, પવિત્રાત્મા, સમયના જાણ અને ચતુર્વિ
પ્રેમ રાખનારી છે. તેમની આજ્ઞાને શિરોમાન્ય કરી
તેઓ જણાવ્યા અને જૈનશાસનને દીપાવે" આ વચનને
વિવિધ પ્રકારે અનુમોદન આપ્યું ત્યારે સં. ૧૮૦૭
શિર નમાવી માન રહ્યા. તત્પશ્ચાત્ આચાર્યજી
શ્રી ચતુર્વિધ સંઘની સમ્મતિપૂર્વક યુવાચાર્ય પદ પ્રદાન
કર્યો. એટલે ચતુર્વિધ સંઘ દર્શનાર્થીની માફક
આનંદ અભિનંદન સહિત યુવાચાર્યજી મહારાજશ્રી
વિદાય કરી.

શ્રીમાન્ આચાર્ય શ્રી ધર્મસિંહજી મહારાજે પોતાનો અંત
સમય નજીક આવી પહોંચ્યો જાણ્યો. સ્વર્ગવાસના ખબર વિજળી
વેગવત્ પસર્યા. સંખ્યાબંધ શ્રાવકશ્રાવિકા બહાર ગામ
પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. નિત્ય સમય પવિ
કાર્તિક શુદ. ૮ ની રાત્રિના સમયે પૂજ્યશ્રી ધર્મસિંહજી મહારાજ
શાંતિપૂર્વક આ ઔદારિક શરીરનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગે સીધાવ્યા.

બીજે દિવસે એટલે સં ૧૯૫૭ ના કાર્તિક શુ. ૯ ને દિવસે
અમદાવાદમાં સમસ્ત સંઘ આચાર્યશ્રીનો નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો.

અજમેરના શહેરની મધ્યોમધ્ય થઈને સ્મશાનભૂમિમાં
આવ્યું. અને ત્યાં ચંદન, કાષ્ટ, ઘૃતાદિથી અગ્નિસંસ્કા
આવ્યો.

આચાર્યશ્રી ચોથમલજી મહારાજ છેલ્લાં ચ
રતલામમાં સ્થિરવાસ હતા. કારણ કે તેઓશ્રીની
ક્ષીણ થઈ ગઈ હતી; એ કારણથી તેમજ વૃદ્ધાવસ્થ
સાધુઓની મોટી સંખ્યા ધરાવતા એક મોટા સંપ્રદાય
પ્રકારે સાર સંભાળ કરવાનું કાર્ય આચાર્યશ્રી ચો
મહારાજને મુશ્કેલ માલુમ પડવાથી, સંપ્રદાયની સમ્યક્
સાર સંભાળ અને ઉન્નતિ થવા અર્થે તેઓશ્રીએ
આજ્ઞાવર્તી સાધુઓમાંથી ચાર સાધુઓને પ્રવર્તક તરીકે
કરી તેમને સઘળો અધિકાર સોંપ્યો હતો. એ ચાર પ્રવર્ત
નામ નીચે પ્રમાણે:—

1. શ્રીમાન્ ધર્મચંદજી મહારાજ.
2. " મન્નાલાલજી મહારાજ.
3. " નંદલાલજી મહારાજ.
4. " જવાહિરલાલજી મહારાજ (વર્તમાન આચા

ઉક્ત ચારે મુનિવરો પોતપોતાના કર્તવ્યનું યથોચિત પાલ
કરતા હતા. પૂજ્યશ્રીના સ્વર્ગગમનથી તેમની આજ્ઞાનુસાર જ્યા
આચાર્યપદ શ્રીમાન્ શ્રીલાલજી મહારાજને અર્પણ કરવામાં આવ્યુ
ચારે ય પ્રવર્તકોએ શ્રીલાલજી મહારાજને સુયોગ્ય જાણી તેમજ
મનો પ્રતાપ, તેમની કીર્તિ અધિક દૈદીપ્યમાન થઈ વધે એ
દેદીપ્ત થયું-એવો વિચાર કર્યો કે, આપણે પણ હવે પ્રવર્તક

જ્ઞાની પ્રશ્નકર્તાને પ્રાયઃ આવશ્યકતા ન રહેતી. આ પ્ર
શાસ્ત્રનો ઉદ્યોત કરતો, ભવ્યજનોનાં હૃદયરૂપ કમળવનને
વતો પૂજ્યશ્રીરૂપ પાદવિહારી સૂર્ય ભૂમંડળમાં વિચરતા

દેવગઢમાંનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે પૂજ્યશ્રી માલવાજી
રાજ ત્યાંથી વિહાર કરી માળવા અને મેવાડની ભૂમિને
કરતા કરતા, પોતાના પૂર્વ પુરુષના પ્રકાશ પ્રસારના તા
હુકમીચંદજી મહારાજની સંપ્રદાયનો ઉત્કર્ષ વધારતા
ઉદયપુર શેષકાળ પધાર્યા. આ વખતે ઉદયપુરના મુખ્ય
શ્રીમાન્ કેસરીજી સાહેબ વ્યાખ્યાનનો લાભ લેતા હતા.
શ્રીએ વ્યાખ્યાન વચ્ચે ઉભા થઈ પૂજ્યશ્રીને સંવત્ ૧૯
ચાતુર્માસ ઉદયપુરમાં કરવા માટે અરજ કરી. તેના જવા
પૂજ્યશ્રીએ ફરમાવ્યું કે, આ વખતે અહિં ચોમાસુ કરવાની
ગતા નથી, પણ તમારે માટે જવાહિર (ઝવેરાત)ની પેટી સ
શ્રીજવાહિરલાલજી મહારાજને મોકલીશ અને તેમના ચા
સથી હરેક પ્રકારે આનંદમંગળ વર્તી રહેશે. તદનુસાર
પત્રમાં શ્રીમાન્ જવાહિરલાલજી મહારાજને ઉદયપુરમાં ચોમાસ
ા મોકલ્યા. તેમના ઉપદેશથી ઘણો ઘણો ઉપકાર થયે
ા ખાટકી લોકોએ જીવહિંસા કરવાનો ત્યાગ માસક્ષમણ ક
ા ત્યાગ કર્યો. આ વર્ષે તપસ્વીજી શ્રીમોતીલાલજી મહારાજે
ઉપવાસ કર્યા હતા. આ પ્રસંગે શ્રાવણ વદ ૭થી તે ભાદ્ર
વદ ૦)) સુધી કસાઈવાડા બંધ રહ્યા. હમેશાં ઉપાને
દાન મળ્યું. ઘણા જીવો સુલભબોધી થયા. મહારાજશ્રીના
ધ્યાનની અદ્ભુત છટાથી જૈન અજૈન ઓનૃસંગ પર અપૂર્વ

પ્રકરણ ૧૧ મું.

સદુપદેશ પ્રભાવ

ભીલવાડા—પૂજ્યશ્રી શ્રીલાલજી મહારાજ ઉદયપુર થાદ પધાર્યા. શેષકાળ કલ્પતા દિન બિરાજ્યા. ત્યાંના હાકેમ મહેતાજી શ્રીગોવિંદસિંહજી સાહેબે શ્રીમાનના ઉપદેશથી સમ્યકત્વરત્ન પ્રાપ્ત કર્યું. તેઓ વ્યાખ્યાનમાં આવતા હતા. જૈનધર્મનો રંગ તેમને હાડ્હાડની મીંજાએ લાગ્યો. પૂજ્યશ્રીના અનન્ય ભક્ત બની ગયા. મજકુર સાહેબે જીવદયાના ભારે કામો કર્યાં છે, અને જૈન ધર્મનો ઘણો ઉદ્યોત કર્યો છે.

શ્રીયુત કરોડીમલજી સુરાણા કે જેઓ ભીલવાડાના શ્રીમંત સદ્ગૃહસ્થ હતા. તેમને પૂજ્યશ્રીના સદુપદેશથી વૈરાગ્ય ઉપજ્યો. તેમણે ધન, માલ અને જમીન વગેરે છોડીને સં. ૧૯૫૭ના ચૈત્ર વદી ૧ના રોજ મોટા ઠાઠમાઠથી દીક્ષા લીધી. શ્રીજીના વ્યાખ્યાનમાં સ્વમતી, અન્યમતી, હિંદુ મુસલમાન સર્વ આવતા હતા, રેકટર હસમતઅલીજી આજી પણ આવતા હતા, અને તેમનો જીવદયા તરફ પૂર્ણ પ્રેમ થઇ ગયો હતો.

દેદ—ભીલવાડેથી અનુક્રમે વિહાર કરતા કરતા નાગોરથી પૂજ્યશ્રી દેદ પધાર્યા. ત્યાંના હાકેમ સાહેબશ્રી કાનુસિંહજી રાઠોડ પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં આવતા. પૂજ્યશ્રીની પ્રભાવશાળી

દૂર દેશાવરના લોકો તેઓશ્રીનાં દર્શનાર્થે મોટી સંખ્યામાં આવતા. તેમનું સ્વાગત બીકાનેરના સંઘે બહુ ઉત્સાહ અને ઉદારતાપૂર્વક કર્યું. સાધુ સાધ્વીઓમાં તપશ્ચર્યાની તથા જ્ઞાન-ધ્યાનની ધૂન મચી રહી અને શ્રાવક શ્રાવિકાઓ પણ તપ-પચ્ચખાણ, દયા, પોષા, પચરંગી વગેરેથી આત્મકલ્યાણ કરવા લાગ્યા. વ્યાખ્યાનમાં સ્વમતી, અન્યમતીની ભારે ભીડ થવા લાગી. આ ચોમાસામાં હજારો પશુઓને અભયદાન મળવા પામ્યું.

કેટલાક અન્ય મતાવલંબીઓએ જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો. સુપ્રસિદ્ધ સુશ્રાવક મોતીલાલજી આસુ કે જેઓ સાધુમાર્ગી જૈનધર્મના પ્રબળ વિરોધી હતા. તેઓ પૂજ્યશ્રીના પરિચય અને સદુપદેશના પરિણામે દૃઢ શ્રાવક બની ગયા. અને ચાતુર્માસ દરમ્યાન પૂજ્ય મહારાજના દર્શનાર્થે આવેલાં સેંકડો શ્રાવક શ્રાવિકાઓની આગતા સ્વાગતા તથા ભોજન વગેરેનો તમામ ખર્ચ તેમણે પોતાના ખર્ચે કર્યો એટલું જ નહિ પણ જૈન ધર્મના ઉદ્યોત માટે તથા જનસમુહના ભલા માટે પરમાર્થ કાર્યમાં તેમણે લાખો રૂપીઆનો સદ્વ્યય કર્યો છે. અને હાલના તેમના દત્તક પુત્રને પણ દ્રવ્યના વારસાની સાથે એ સદ્ગુણનો વારસો મળેલો છે.

આ ચોમાસા દરમ્યાન એક બખ્તાવર નામની વેશ્યાએ પૂજ્યશ્રીના સદુપદેશથી વેશ્યાવૃત્તિનો સદંતર ત્યાગ કરી શ્રાવિકા વૃત્તિ ધારણ કરી પવિત્ર અને ધર્મમય જીવન વ્યતીત કરવા લાગી. જે અદ્યાપિ વિદ્યમાન છે.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

અપૂર્વ ઉદ્યોત.

પૂજ્યશ્રીનું ચાતુર્માસ થવાથી ઉદયપુર સંઘમાં આનંદોત્સવ થઈ રહ્યો. પૂર્વે કદાપિ પચીસરંગી સામાયિક ક્યાંય પણ થવાના ખબર સાંભળ્યા નથી. એ પચીસરંગી અહિં થઈ. આ સંવત્સરીમાં ૨૨૫ ની પુરાણી સાલની ખબર પડે છે. લોકોનો ઉત્સાહ એટલો બધો વધ્યો હતો કે ચિતોડનિવાસી મોહનસિંહજી વગેરેએ એક સાથે ૧૫૧ સામાયિક એક આસને કર્યાં, અને રાત્રિ દિવસ ઉભા રહીને સામાયિકનો કાળ વ્યતીત કર્યો. એજ પ્રમાણે શિવલાલજી મહેતાએ ૧૩૧ તથા કનૈયાલાલજી ભંડારીએ ૧૩૧ સામાયિક ઉભા રહીને કર્યાં. અને અતિ ઉત્સાહપૂર્વક ૨૫ રંગી ની સામાયિકની પચરંગી તથા નવરંગી કરી. આ ચોમાસામાં ૦૮ અઠાઈઓ થઈ હતી. અને કેટલા રૂપે તથા બીજી પણ મુશ્કેલ તપશ્ચર્યા થઈ હતી.

કેટલાક ખાટકીઓએ હમેશને માટે જીવહિંસા કરવાનો ત્યાગ કર્યો. આ પ્રમાણે ત્યાગ કરનાર ખાટકીઓ પૈકી કિશોર, ધનક, વરધા અને નદા એ ચારે ભાઈઓ તથા બીજા પણ કેટલાક ખાટકીઓ તથા તેમની સ્ત્રીઓ સાધુ મુનિરાજોના વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરવા આવે છે. પૂજ્યશ્રીના ઉપદેશથી ખાટકીઓ બધા છોડ્યા પછી કિશોર વગેરે પૈસે ટકે પણ ઘણા સુખી થયા છે. હમણાં તેઓ વ્યાજ વટાવ તથા હુંડી પત્રીનો

નનો લાભ મળ્યો હતો. વર્તમાન આચાર્ય
જવાહિરલાલજી મહારાજના બીકાનેરના ચાતુ
મના સત્સંગનો લાભ લેવાને માટે જ તેઓ
ા હતા. એ મહાનુભાવનું ટુંક જીવનચરિત્ર
શ્રવણ કરવાની અમોને ઈચ્છા થતાં તેઓએ
નપરિચય આપ્યો હતો.

મ કેશરીલાલ છે. મારી જ્ઞાતિ કાયસ્થ-માથુર છે.
ન છે. મેં ૫૦ વરસ સુધી મેવાડ દરબારની
તે પૈકી ૨૮ વર્ષ સુધી ખાસ કરીને ખાસ
શ્રી ફતેહસિંહજી બહાદુરની હજુરના સુપર્દ
જ્યુડીશીઅલ સેક્રેટરી તરીકે કરી છે અને
શ્રીપૂજ્ય ૧૦૦૮ પૂજ્યશ્રી શ્રીલાલજી મહા
ા સત્સંગ અને સદુપદેશથી નિવૃત્તિપ

ક મહારાજના ભાયાત સરદારસિંહજી નામે
તેઓ વૈષ્ણવ મતાનુયાયી હતા અને
યોગવિદ્યાના તેઓ પૂર્ણ અભ્યાસી હતા.
કરવા નિમિત્ત સંવત ૧૯૫૩માં હું ઉ
ા. એક દિવસે તેમની સામેના બગીચ
ફુલ તોડીને લઇ જતા તેમણે મને જોયો
મારીને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે તમે ફૂલ
શા માટે તોડ્યું? કદાચ તમારી આંગળી
તો તમને કેટલું દર્દ થાય? શું તમે

આ પ્રમાણે જૈન સાધુઓનાં દર્શનની મારી અભિ-
વધે વિશેષ પ્રબળ થતી ગઈ, અને સૌભાગ્યવશાત્
ાં શ્રીમાન પૂજ્યશ્રી ૧૦૦૮શ્રી શ્રીલાલજી મહા-
જ ઉદયપુર પધારી તેઓનું પધારવું થયું. આ
મેં તેમના ચરણકમળમાં જઈ વંદન કર્યું, અને
સાંભળ્યું. તેઓશ્રી પૂર્ણ કૃપાદૃષ્ટિથી મારા
ો અનુજને હરેક વાત વ્યાખ્યાનદ્વારા પૂરા પ્રેમથી
કરીને સમજાવવા લાગ્યા. પૂજ્યશ્રીએ મારું દિલ
અને તેજ દિવસે મેં પેલા યોગી મહાત્માને આ
નિવેદન કર્યું. તો તેમણે ઘણીજ ખુશીથી ફરમાવ્યું
વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરતા રહો. અને જે સાંભળો
. પણ કહેતા રહો. ચોમાસાના ચાર માસ પ્રાય:
ાખ્યાન સાંભળ્યું. ત્યારથી આજ સુધી આશરે ૧૭
પૂજ્યમહારાજ તથા અન્ય મુનિરાજોનું ઉદયપુર
હું બરાબર તેઓની સેવા કરતો રહ્યો છું તથા
ણ કરતો રહ્યો છું. અને ખાસ કરીને પૂજ્ય મહા-
મહારાજના હોય ત્યાં દેશપરદેશમાં રહી તેમની વાણી
ા લાભ ઉઠાવતો રહ્યો છું. તેમની કૃપાથી મને
. થવા પામ્યો છે."

ાંચક ! ઉપરના શબ્દો લાલાજીના પોતાનાજ છે.
અત્યારે ૬૮ વર્ષની છે, છતાં એક યુવાનની માફક
કે છે. અને ધર્મોન્નતિનાં કાર્યમાં હમેશ આગળ
લે છે. તેઓશ્રી એકજ વખત ભોજન કરે છે અને

મધુમથી દીક્ષા આપવામાં આવી. આવો દીક્ષામહોત્સવ
યપુરમાં આગળ કદી થયો નથી.

વકીલ હીરાલાલજી પૂજ્યશ્રી સમીપે દીક્ષા લે છે, એવા
ર ભગનાં શ્રીમાન્ હિંદવા સૂરજ મહારાણા સાહેબે કૃપા
એક હાથી દીક્ષા લેનારને બેસવા માટે તથા એક હાથી
ગ રાખવા માટે તથા સરકારી વાજાં વગેરે સરકારમાંથી
ી આપ્યાં તથા નવદીક્ષિતને પછેડી ઓઢાડવા માટે ઉમદા
કનાં બે થાન મોકલી આપ્યા.

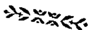
શ્રીયુત હીરાલાલજી તાકડીયા હાથી ઉપર બેસી તથા બીજા
હીરાચંદજી બાવરાવાળા પાછળીમાં બેઠા એક હાથી
સમેત આગળ ચાલતો હતો. હજારો મનુષ્યોની ઠઠ
ની. શ્રીયુત હીરાલાલજી તાકડીયાએ રૂપિયાનો એક
તાની પાસે રાખી લીધી હતી અને મનુષ્યોનાં ટોળામાં
ડી ભરી ભરીને ફેંકતા જતા હતા. શ્રદ્ધાળુઓ આવા
પવિત્ર માની સાચવી રાખે છે દીક્ષાનો વરઘોડો
મધ્યોમધ્ય થઇ ઘંટાઘર પાસે થઈ હાથીપોળ બહારની
ની વાડીમાં આવી પહોંચ્યો અને ત્યાં પૂજ્યશ્રીએ
ત્યિોને વિધિપૂર્વક દીક્ષા આપી. પૂજ્યશ્રીને શિષ્ય
ગ હતા તેથી તેમને બન્નેને મુનિશ્રી ચંદનચંદજી
નેશ્રાયમાં કર્યાં.

ર. પૂજ્યશ્રી ઉદયપુરથી વિહાર કરી કર્ણપુર થઇને
૦ કોશ આવેલા ઉંટાલા ગામ તરફ પધારતા હતા
ટાલાની સીમમાં એક ખાટકી ૮૦ બકરા સહિત
એ ખાટકી કપાસણમાંથી બકરા ખરીદ કરી

પ્રકરણ ૧૩ મું.

ઉપસર્ગને આમંત્રણ.

કનોટથી અનુક્રમે વિહાર કરતા આચાર્યશ્રી ચિનોડ થઈ
ડગડ પધાર્યા અને ત્યાંથી કોટા તરફ વિહાર કર્યો. કોટે
બે રસ્તા છે એક રસ્તો જંગલમાં થઈને જાય છે તે
ભયંકર છે, બીજો રસ્તો જંગલને ચકાવો લઈને જાય છે.
બીજો ફેરો રસ્તો પસંદ કર્યો અને માંડલગઢથી વિહાર
ગિરડી પધાર્યા. ત્યાંના લોકોએ સૂરિશ્રીને અરજ કરી કે
તે આપ ન પધારો તો સારૂ. રસ્તો ભૂલભૂલામણીવાળો
લગભગ ૧૦૧૨ કોશનું જંગલ છે, તેમાં સિંહ, વાઘ,
ફાડી ખાનારા હિંસક પશુઓ ઘણા વસે છે. બીજો
આપ ફેરે પધારશો તો ફક્ત ૧૫ કોશ આપને વધારે
એ, પરંતુ એ નિર્ભય રસ્તો છે. દેહની પરવા નહિ
ને ઉપસર્ગોને આનંદપૂર્વક આમંત્રણ આપનારા પૂજ્યશ્રી
મહારાજે લોકોની અરજ તરફ લક્ષ ન આપ્યું અને
લીધો. આ ઇરાદો નહિ પરંતુ આત્મશ્રદ્ધાનું દૃષ્ટાંત
સાથે આઠ સાધુ હતા. બધા સાધુઓને તે દિવસે
(કેટલાક માત્ર છાશ પીવાનો આગાર રાખ્યો
આગળ ચાલ્યા એટલે ડુંગરાઓમાં ભૂલા પડ્યા
આડમાર્ગે ચડી ગયા. જેમ જેમ આગળ વધતા

મનુષ્ય સ્વભાવેજ પુરૂષાર્થ કરનાર એક મનુષ્યરીનાં
નો હેતુ છે કે જે મનુષ્યની શક્તિ દર્શન અને
વિચારનું ઘણી આન્તર દેહ છે ને વિચારના વિષ
ચાર કરી શકે છે અને તેને પ્રકૃતિનું સર્વ પાર પાડવા
ન છે એવી શ્રદ્ધા પણ ઉત્પન્ન કરી શકે છે. જે મનુષ્ય
કારણે નિશ્ચયી અને આગ્રહવાદી છે અને પોતાનું કાર્ય
ઘણી સત્વર હાથ ધરે છે ને મહાન સત્કર્મનું
ફળ મેળવે છે. છેવટે મનુષ્યમાં અપાર શક્તિ છે,
પણ કોઈ કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. આપણી સત્તા,
દઢ આપણું નિશ્ચય, આપણું ઉત્તમ બળ હોવું
જોઈએ કાર્યને સિદ્ધ કરવાની શક્તિ સહિત નિશ્ચય
છે.

મનુષ્ય સ્વભાવોનું પૃથક્કરણ કરનાર એક અનુભવીનાં
માનો સત્ય છે કે જે મનુષ્યની વાણી, વર્તન અને
ર વિજયની ખાત્રી આપનાર હોય છે તે વિજયના વિચા
પ્રચાર કરી શકે છે અને પોતે પ્રારંભેલું કાર્ય પાર પાડવા
વાન છે એવી શ્રદ્ધા પણ ઉત્પન્ન કરી શકે છે. જે મનુષ્ય
શ્રદ્ધાવાળો, નિશ્ચયી અને આશાવાદી છે અને પોતાનું કાર્ય
ાની ખાત્રી સહિત હાથ ધરે છે તે મહાન્ આદર્શનું
પણ ધરાવે છે. શિથિલ મનવાળાથી અથવા ટીકા ઉઠા
ે પણ કોઈ કાર્ય સિદ્ધ થયું નથી. આપણી આશા,
શ્રદ્ધા, આપણા નિશ્ચય, આપણા ઉદ્યોગમાં બળ હોવું
આપણું કાર્યને સિદ્ધ કરનારી શક્તિ સહિત નિશ્ચય
ઇએ.

ોના વાસણને પાક થવા માટે, સોનાને શુદ્ધ કુંદન
, અને ધાતુઓને ઘાટમાં આણવા માટે અગ્નિ
ાવું પડે છે એ પ્રસંગથી ઘણી આમનો વિચારી
સાધુઓ આત્મશ્રદ્ધાવાળા અને મનના મજબૂત હોય
કાર્ય પાર પાડી શકે છે. આધિ, વ્યાધિ અને ઉપા
ર બનેલા કેટલાક સાધુઓને સામસામે નડેક
 વચ્ચે, ચોખ્ખા દિવસે વિહાર કરવા પણ સાથે
ા પડે એ નગરાઇનો નમુનો છે.

સંયમના પ્રભાવનાં અદ્ભુત આંદોલનો હાલ કુદ
રતી બધી સત્તી અસર થતી હતી કે, સૂર્યની
ણ કરવા માટે વાદળાઓમાં પરસ્પર સ્પર્ધા થતી.

૧ સજ્જન મહારાજશ્રી આગવાડે પૂજ્યશ્રી સદ્ગુરુ કરી ત્યાગ પચ્ચક્ખાણ કર્યાં. પ્રતિજ્ઞા કરતા પ્રતિજ્ઞા લીધી અને જૈનધર્મના પૂર્ણ [illegible] પણ તેમની તેવીજ ધર્મરૂચિ છે. [illegible] ૫૦ ઘર નેહીનાં છે તેમણે પૂજ્યશ્રીના સામાં [illegible] બંધ [illegible] કરાર કર્યો; જેનું પાલન કરતા આવ્યા છે

[illegible] કહેવત છે કે ઘર એ દુનિયાનો છેડો છે. [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] પ્રાણીઓનું જન્મભૂમિને શી રીતે ભૂલે?

"Is there a man with soul so dead,
Who might have not told this is my own
my Native Land"

ભલે ન વાણી ગમ્યાથી દુનિયાની દૃષ્ટિએ પરવા તેઓ રાખતા નહોતા, પરંતુ જ્યાં ઉપકાર ત્યાં તેઓ પ્રથમ વિચરતા તેઓશ્રીના ટૂંકા [illegible] ઘણી રીતે ઉદ્યોત થતા ઉપરાંત [illegible] અને [illegible] પ્રવચને, વ્યાખ્યાન [illegible] સંબંધમાં આવવાનું બન્યું હતું. ધર્મ

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ાવરાવાળા સંત સામેલ.

નુભવી સન્ત કહે છે કે-શ્રદ્ધા ગિરિશૃંગોપર ધરિ-
છે, તેથી તેની દૃષ્ટિમર્યાદા વિશાળ હોય છે.
વસ્તુને જોઈ શકાતા નથી તે વસ્તુ શ્રદ્ધાવાળા
ગોચર થાય છે. આથી જે દિશાનો પ્રયત્ન બીજા-
ક્ષ લાગે તે દિશાએ શ્રદ્ધાવાન્ વિશેષ પ્રયત્ન કરે છે.
આવોજ પ્રયત્ન પોતાના અડગ ધૈર્યથી આદરવા
ાં.

ાની જન્મભૂમિમાં ધર્મનો ઉદ્યોત કરી ચાતુર્માસ પૂર્ણ
રાજીએ માળવા તરફ વિહાર કર્યો શ્રીયુત વાડીલાલના
ઉદ્ગારોનું સ્મરણ કરી નવા પ્રસંગને વિચારીએ. "મહા
ચાન તેમ પછી , પણ હિંદ ભાવનાના જૂના-જીર્ણ
બેઠું રહ્યું છે. એજ દયામય ધર્મ, એજ નિર્માલ્યતા
માધ્યસ્થ્યતા, એજ હાથવોવના ધધા, એજ ભીખનાં
ગ્ને, એજ લોકમત આશ્રિત આગેવાની, એજ 'પેટ આવર
ર્ષત્તિ હજી હિંદમાં ચાલુજ છે જૂનું મંદિર તોડયા
નવું મંદિર શક્ય નથી. અને "તોડવાનું કામ હથોડા
બને છે." વળી ઘડવામાં પણ ટાંકણુંજ જોઈએ. સઘળા
ા હિંદી મહાપુરૂષો—ખાસ કરીને કૃષ્ણ અને મહાવીર—
ા અને ટાંકણાના ઉપયોગમાં અતિ કુશળ હતા. મહા

કુટુંબીઓ અને સંસારના સંબંધને છોડયો છે તે કર્તવ્યમાં અંતરાય કરનારનો સંશય કે સંબંધ લાજમ છે.” પરસ્પર પ્રેમ-પૂર્વક સંયમ સમાધાન થયું.

વ્યાજબી રીતે વિચારીએ તો સહકારની પણ હદ હોઈ શકે. શાસ્ત્રની પ્રતિષ્ઠા અને ચારિત્રના આદર્શો જળવાય ત્યાં લગીજ સહકાર સંભવે. ત્યાર પછી તેની હદ પૂરી થાય, અસહકારજ આવશ્યક છે. છાતી પર પથરા લઈને અપાર સમુદ્ર તરાયજ નહિ. કયા હેતુ, કયા ન્યાય અને કઈ નીતિ માપવા સહકાર કે અસહકાર આદરાય છે એ ઉંડા ઉતરી જોયા વિના અમુક અનુમાન ન બાંધી શકાય. મક્કમ અને વ્યવસ્થિત શાસન વિના પ્રગતિ સંભવેજ નહિ. અવ્યવસ્થા ધુમ્રી કે અધાધુંધી ને ગુંચવાડો વધનાર જ્વાળા. ઝેર પ્રસારનાં ચેપ અટકાવવાનો ઉત્તમ રામબાણ ઉપાય અસહકાર છે. સમાચારી એ સહકારનું માપ જોવાનું ‘થર્મોમીટર’ યંત્ર છે

શરીરથી સાધુ થવાની સાથે મનથી પણ સાધુ થવાય. માથાની સાથે મનને પણ મુંડાવેલુ મનાય ત્યારેજ ત્યાગનો શુદ્ધ લ્હાવો લઈ શકાય “ધાર્યું કયાં છે ધેન વનો, ધેત દિલ દીધું નહિ.”

જેઓ સમાજને સંયમનો પાઠ શીખવવા સંસારત્યાગી થયા છે, તેઓને કોઈની ખોટી ખુશામતના ધોરી નિકળી જાય અને પૂર્વવત્ મુખે સમાધિએ શાસનનો વિજયધ્વજ ફરકે એ જોઈ કોનું હૈયું હર્ષથી ન ઉભરાય? હા; પણ એ હર્ષને સજીવન રાખવા મહાત્માશ્રી ગાંધીજીનાં નીચેનાં વચનામૃતો કેનિસાએની

રતુ અજ સાધુઆન ચાલ અને પોતાના પુન-
જાળી રાખેલી ચારિત્રકીર્તિ વિશેષ ઉજ્જવળ બને.

મ એ તીક્ષ્ણ તલવારની ધાર પર ચાલવા જેવું
. વખતે પડે પણ ખરો, સંધનારી વખતે દાઝે
ાનીનું કામ કરનારને રંગાવાનો ભય પણ ખરો,
ચાલનાર સેનાપતિને ભાલાં કે તીરનો માર સહન
આગળ ચાલનારની હિમ્મત અને કુનેહપર
જાય છે. આગળ ચાલનારની બુદ્ધિના પાછળના-
પડછાયા પડે છે.

મુનિઓને શામેલ કરવાનું આચાર્યશ્રીનું આ કાર્ય
! સમ્મતિપૂર્વક થયું ન હતું, તેથી સમ્પ્રદાયના
વગેરે કેટલાક મુનિરાજો એથી નાખુશ થયા.
તેમને સખ્ત પ્રાયશ્ચિત વિના સમ્મિલિત કરવા
. આથી કેટલાક સંતોએ પૂજ્યશ્રીની આ પ્રવૃ-
કરવા ના પાડી, પરંતુ તેઓશ્રીની સમયસૂચકતા,
ળખવાની અજબ તરેહની કાર્યદક્ષતા અને સુમ-
ને શાંત કરી જવરવાળા સંતો સાથે સહભોજ્ય-
શરૂ કરાવી સંપ્રદાયમાં સર્વત્ર શાંતિ સ્થાપન કરી.
રમાં સપડાયેલું પ્રાણી જે કાંઈ જોઈ શકતું નથી
ત્યાગી મુનિ જોઈ શકે છે. તેઓ અલિપ્ત હોવાથી
અને અગોચર એવું કાંઈ કાંઈ અનુભવી શકે છે.
ાઓ સમજવા અને સમજાવવાનો તેઓને પ્રસંગ
છે; તેને પોતાના એકનાજ આત્માનો વિચાર કર-

ા વેરી છે. કાંઇ કાપી દીધાં છે. જેવા આવે તેવાથી કરશે તો વખતે નકી પણ આવી જશે. શાહની આવી સેવું દીવાનું કરાવે આપ તો પ્રતાપી છો" પૂજ્યશ્રીએ ને શાંતિપૂર્વક સમજાવી કરવા પુરુષે ઉતરાવી તેનો ભેદ ા જ્વર દૂર કર્યો હતો.

ધપુર—(આનુમાંક)સાં. ૧૯૮૧નું ચાતુર્માસ પૂજ્યશ્રીએ ાં કર્યું સ્વમતી, અન્યમતી, હિંદુ, મુસલમાન હજારો જિનેશ્રીજી મહારાજના વચનામૃતો સાંભળી સંતુષ્ટ ને ત્યાગ, પ્રત્યાખ્યાન, તપશ્ચર્યા તથા સંવરકરણી દ્વારા ધન કરતા હતા. ઘણાં માંસાહારી લોકોએ માંસભક્ષણ દેશપાનનો ત્યાગ કર્યો હતો અને હજારો પશુઓને ન મળ્યું હતું.

ધપુર ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરીને શ્રીમાન પૂજ્યજી મહારાજે મેવાડની ભૂમિને પાવન કરી. રસ્તામાં ગામોગામ ઘણો ઘણો ત્યાગપચ્ચક્ખાણ થયા શ્રીજી ઘાણેરાવ સાદડી ને શ્રી ચાંદમલજી મહારાજ તથા કેશરીયા નાથદ્વારા તે વખતે શ્રીમાન્ કેશરીયાના રાવતજી સાહેબ પણ પધાર્યા, અને પ્રથમ તેઓશ્રી પાસેથી જે પ્રતિજ્ઞા લીધી તેનું યથાર્થ પાલન થાય છે એમ પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે કરી.

ક્રમિકને માટે કરવામાં આવ્યો અને તદંબથી
રૂ કરવામાં આવ્યા

કે અત્યંત ઉપકારક કારણ જાણી ચાતુર્માસ સ્વ-
રની રતલામ સંઘની વિનતિને શ્રીજી મહારાજે
સાથી સર્વના હૃદયમાં આનંદસાગર ઉછળવા લાગ્યો.

—(ચાતુર્માસ)-મેવાડમાંથી અનુક્રમે વિહાર કરતા
માલવ દેશમાં પધાર્યા અને રતલામના શ્રી
શ્રીકારી સંવત્ ૧૯૮૯નું ચાતુર્માસ રતલામ
ગતઉના ચાતુર્માસ કર્યા પણ આ ચાતુર્માસ
ધિક ઉપકારક નીવડ્યું આટલા સમયમાં આચા-
દર્શન ચારિત્રના પ્રભાવે એટલા તો નિર્મળ થઈ
ને પુણ્યપ્રતાપ પણ એટલો બધો વધી ગયો હતો કે
ટલા એટલા વર્ષોનાં વ્યાખ્યાનો સુખમય પુનઃ પુનઃ
નીકળતું કે " શ્રીમાન કૈલાસસાગરજી મહારાજ
ના પુણ્યોદયે આગમન અને ઉપસ્થિતિ દરેક લોકોના
ઉચ્ચ પ્રકાર તથા ઉત્કૃષ્ટ અતિશય દેખાય આવે છે"
કે ત્યાગ પ્રત્યાખ્યાન કરવામાં શ્રીમાન્ કદાપિ કોઈને
કહેતા ન હતા તેમજ કોઈને કરવા પણ પાડતા ન
તેમના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર અને આત્મિકશક્તિઓનું
એટલું બધું વધી ગયું હતું કે લોકો સ્વતઃ ત્યાગ,
ગ, ધર્મધ્યાન, તપ, જપ, સંઘાદિ વિશેષ વિશેષ
અને અંતરના ઉમળકાથી કરવા લાગ્યા આ વખતની
શ્રી, ધર્મજાગૃતિ અને જ્ઞાનવૃદ્ધિ એટલી તો અધિક થઈ

, નિક્ષેપ, સપ્તભંગી આદિ મહત્વપૂર્ણ વિષયોપર ભાષણો આપતા હતા.

ાલમના મે. પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ મહેરબાન ખાં સાહેબ તો દિવસમાં ઘણીવાર પૂજ્યશ્રીની સેવામાં હતા અને ખૂબ પરીક્ષાપૂર્વક ચાતુર્માસના અંત વખતે । ૫ સેથી સમ્યક્ત્વ રત્ન પ્રાપ્ત કરી હૃદયમાં આનંદ ા હતા. સંવત્ ૧૯૯૩ના કાર્તિક વદ ૧ના રોજ ા વિહાર કરવા સમયે શ્રીજીને તેઓએ અરજ કરી કે ગુરુ! આજ પર્યંત મેં કોઇને ગુરુ ધાર્યા નથી, કારણકે સુધી આત્મપરિતોષ ન થાય ત્યાં સુધી ગુરુ તરીકે કોઇ ાનો સ્વીકાર શી રીતે કરી શકાય ' આજ હું આપને ાકારનું શુદ્ધ શ્રદ્ધાપૂર્વક ગુરુ તરીકે ધારણ કરું છું " આ ા તેઓ શ્રીજીના અનન્ય ભક્ત બન્યા. આજ મહાનાગના ાંત થયા પૂર્વે તેમની શ્રદ્ધા કોઇ પણ નમસ્કાર પ્રત્યે હતી.

સંસ્થાન અમલેરાના સ્વર્ગસ્થ રા. જ. મહારાજ રઘુનાથ સિંહજી તથા પંચેવાના ઠાકોર સાહેબ કેપ્ટન રઘુનાથસિંહ પણ વખતો વખત પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં પધારતા હતા.

સહરનું ચાતુર્માસ દરમ્યાન હિ. હિ. મુસલમાન વગેરે ઘો ાહજારોની સંખ્યામાં પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનનો અપૂર્વ લાભ ાવતા હતા. વોહરા કોમના પણ એક વયોવૃદ્ધ ડિપ્યુટી ાપ્રસંગોપાત પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં આવતા હતા. એક દિ ાનું વ્યાખ્યાન સમાપ્ત થવા બાદ તેઓ ઉઠ. થા: પરિવાર

પ્રત્યે અરજ કરી કે "આપ એકાદ બે દિવસ અહિં બિરાજો તો મોટી કૃપા." આ ઉપરથી આચાર્યશ્રી બે દિવસ સરકારી બાગમાં બિરાજ્યા. સરકારી બાગમાં જૈન સાધુ બિરાજવાનો આ પહેલોજ પ્રસંગ હતો. અહિં ગુલાબચક્રના વિશાળ ભુવનમાં પૂજ્યશ્રી વ્યાખ્યાન આપતા, રાજ્યનો અધિકાંશ ઓફિસર વર્ગ પોતાના સ્ટાફ સહિત વ્યાખ્યાનનો લાભ ઉઠાવતો. ઉપરાંત સ્વધર્મી, અન્યધર્મી હજારો મનુષ્યો આવતાં હતાં. આ પ્રસંગ પણ રતલામના ઇતિહાસમાં પહેલવહેલોજ હતો. શ્રીમન મહાવી[ર] પ્રભુના સમવસરણનો જે અધિકાર શ્રી ઉવવાઇ સૂત્રમાં ચાલ્યે[ા] છે, તેની કંઈક ઝાંખી આ વખતે ગુલાબચક્ર ભુવનમાં થતી હત[ી]

ના. રતલામ નરેશને તારદ્વારા જલદી પધારવાને દી[...] સાહેબે આગ્રહ કર્યો અને તેઓશ્રી ઇંદોરથી રતલામ આ[...] રવાના પણ થઇ ગયા, પરંતુ રસ્તામાં તેમની મોટરમાં [...] ખરાબી થઇ જવાથી તેઓશ્રી વખતસર ન પહોંચી શકયા ઉપરથી આચાર્યશ્રીને એકાદ બે દિવસ અધિક રોકાવા વિ[...] કરવામાં આવી, પરંતુ અપ્રતિબદ્ધવિહારી શ્રીમાન્ અ[...] મહોદયે અધિક નહિ રોકાતાં અન્યત્ર વિહાર કરી [...] રાજા ઠાકોરોની પાછળ ઘુમનારાઓએ આ પરથી ધડો [...] છે કે મહારાજાની ખાતર પણ પડયા ન રહ્યા. શ્રીમાન્ રતલામ [...] પૂજ્ય મહારાજ ઉપર અધિક આસ્તા એટલા ઉપરથી [...] હતી કે આ વખતે રતલામ શહેરની ચો તરફ પ્લેગનો ઘણાજ જોરમાં ચાલતો હતો; પરંતુ પૂજ્યશ્રી રતલામ[ા] જતા હતા ત્યાં સુધી રતલામમાં સંપૂર્ણ શાન્તિ ર[...]

બોલ્યા કે "આપ જૈન લોકો આવા મહાત્માપુરૂષોના ઉપ
સુણનારા ખરેખર ! ભાગ્યશાળી છો. આચાર્ય મહારાજના આજ
ઉપદેશથી ,મારા હૃદય ઉપર આજે જે અસર થવા પામી છે
જીંદગીભર ન ભુંસાય તેવી છે. આજથી હું કોઇ દિવસ પ
હિંસા કરીશ નહિ, તેમજ માસભક્ષણ પણ કરીશ નહિ. એ
હુંજ નહિ પણ મારા ભાઇબંધ દોસ્તદારોને પણ હું આ રસ
બતાવીશ. મારી માફક તેઓ પણ પૂજ્યશ્રીના આવા અમૃ
ઉપદેશનો લાભ લેતા હોય તો કેવું સારૂં !"

આ ભાઈ બીજેજ દિવસે પોતાની કોમના ત્રણ ચાર ભા
ઓને પોતાની સાથે પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમા તેડી લાવ્યા હત
અને તેઓ પોતાના સહવાસમાં આવનાર મિત્રોને અહિંસ
ધર્મનું મહત્ત્વ સમજાવવાની પોતાની ફરજ સમજતા થયા હત

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે પૂજ્યશ્રીએ વિહાર કર્યો ત્યારે સ
ધર્મી અન્યધર્મી હજારો મનુષ્યો ઉપરાન્ત પોલીસ સુપ્રીન્ટેન
ન્ટ સાહેબ પોતાની આખી પલટન સહિત જનસમુદાયની આગ
આગળ ચાલતા હતા અને જૈનશાસનની પ્રભાવના કરી પૂજ્યશ
પ્રત્યેનો પોતાનો અપ્રતિમ પૂજ્યભાવ પ્રદર્શિત કરતા હતા.

આચાર્યશ્રી નગર બહાર પહોંચ્યા ત્યારે શ્રીમાન્ દીવાન
સાહેબ તરફથી મહેતાજી સાહેબે (પિ. સુપ્રી.) સરકારી બાગ
બાગમાં બિરાજવા અરજ કરી, તેથી મહારાજશ્રી બાગમ
બિરાજ્યા. બીજે દિવસે સવારમાં પૂજ્યશ્રી વિહાર કરવાને તૈયાર
થયા એટલામાં દીવાન સાહેબ ત્યાં પહોંચ્યા અને પૂજ્યશ્

અરજ કરી કે "આપ એકાદ બે દિવસ અહિં બિરાજો તો કૃપા." આ ઉપરથી આચાર્યશ્રી બે દિવસ સરકારી બાગમાં ક્યા. સરકારી બાગમાં જૈન સાધુ બિરાજવાનો આ પહેલોજ ન હતો. અહિં ગુલાબચક્રના વિશાળ ભુવનમાં પૂજ્યશ્રી વ્યાન આપતા, રાજ્યનો અધિકાંશ ઓફિસર વર્ગ પોતાના ટુ સહિત વ્યાખ્યાનનો લાભ ઉઠાવતો. ઉપરાંત સ્વધર્મી, સ્વધર્મી હજારો મનુષ્યો આવતા હતાં. આ પ્રસંગ પણ રલામના ઇતિહાસમાં પહેલવહેલોજ હતો. શ્રીમાન મહાવીર ભુના સમવસરણનો જે અધિકાર શ્રી ઉવવાઇ સૂત્રમાં ચાલ્યો ", તેની કંઇક ઝાંખી આ વખતે ગુલાબચક્ર ભુવનમાં થતી હતી.

ના. રતલામ નરેશને તાત્કાલ જલદી પધારવાને દીવાન સાહિબે આગ્રહ કર્યો અને તેઓશ્રી ઇંદોરથી રતલામ આવવા રવાના પણ થઇ ગયા, પરંતુ રસ્તામાં તેમની મોટરમાં કંઇક ખરાબી થઇ જવાથી તેઓશ્રી વખતસર ન પહોંચી શક્યા. આ ઉપરથી આચાર્યશ્રીને એકાદ બે દિવસ અધિક રોકાવા વિજ્ઞપ્તિ કરવામાં આવી, પરંતુ અપ્રતિબદ્ધવિહારી શ્રીમાન્ આચાર્ય મહોદયે અધિક નહિ રોકાતાં અન્યત્ર વિહાર કરી દીધો. રાજ્ય હાકિમોની પાછળ ઘુમનારાઓએ આ પરથી ધડો લેવાનો છે કે મહારાજની ખાતર પણ પડયા ન રહ્યા. શ્રીમાન્ રતલામ નરેશની પૂજ્ય મહારાજ ઉપર અધિક આસ્થા એટલા ઉપરથી થઈ ગઈ હતી કે આ વખતે રતલામ શહેરની ચો તરફ પ્લેગનો ઉપદ્રવ ઘણોજ જોરમાં ચાલતો હતો; પરંતુ પૂજ્યશ્રી રતલામમાં બિરાજતા હતા ત્યાં સુધી રતલામમાં સંપૂર્ણ શાન્તિ રહી હતી

અનંત ઉપવાસના થોક / ૩ — ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૧૩ ૧૨ ૧૧ ૧૦ ૯

૨૧૨ ૭૨૬ ૧૩૧૦ ૨૩૧૮ — એકાસણાં આમ બે ઉપરી / ૧૬૨

પાસક્ષ્યા માસ ૨ સુધી / ૨૧ — તેલે તેલે પારણાં માસ ૨ સુધી / ૧૧

ની નવપદની / ૧ — બંધ (ચાર પલી) / ૧૩૮ — આંબેલ ઓળી / ૪૧ — પોષધ / ૧૦૧૮૧

ના પૈસા / ૬૦૧ — પચરંગી તપસ્યાની / ૨૭ — પખવાડી ઓળી / ૪

પ્રત્યર્થીએ ૧ અઠાઈ, ૨ તેલા, તથા દોઢ મહિના સુધી ૨ ઉપવાસ ઉપરાંત છુટક ઉપવાસો કર્યા હતા. મુલચં- મહારાજે ૩૨ ઉપવાસનો થોક કર્યો ૩૪ના પૂરને દિવસે ી, અન્યમની લોકોએ વેપાર ધંધા બંધ કરીને યથા- ક્ત નિયમાદિ કર્યા. કસાઈઓની કુલ દુકાનો ૪૮ બંધ તથા કંસારા, તેલી, કદોઈ, ધોબી, રંગરેજ વગેરેના વેપાર રહ્યા. ૧૦૦ બકરાને અભયદાન મળ્યું. આ કામમાં શ્રી ર તરફથી ઘણી મદદ મળી હતી.

આ પ્રમાણે સ્તવામના ચાતુર્માસ દરમ્યાન જૈનધર્મનો ઉદ્યોત થવા પામ્યો.

[illegible] વગેરે [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] છે કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] વિહાર કરીને આચાર્ય શ્રી [illegible] પધાર્યા

[illegible] [illegible] [illegible] મહારાજશ્રી [illegible] [illegible] છે, ત્યાં પૂજ્યશ્રી [illegible] હતા તે વખતે [illegible] [illegible] [illegible] મહારાજશ્રી સાહેબ પધાર્યા હતા પૂજ્યશ્રીની [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મહારાજ સાહેબને નમન કરવા માટે ઉભા થયું, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે માટે તેઓશ્રીએ [illegible] [illegible] તે દિવસે પૂજ્યશ્રીનું વ્યાખ્યાન બંધ કર્યું તેજ દિવસે મહારાજશ્રી સાહેબ વિહાર કરવા માટે શહેર બહાર નીકળ્યા. [illegible] [illegible] [illegible] શેઠ [illegible] [illegible] કરી કે હજુર! આજ તો આપે જૈન ધર્મ [illegible] વ્યાખ્યાન વાંચ્યું છે, [illegible] [illegible] [illegible] ખાતર આજ વિહાર ન કરવો જોઈએ. આ શબ્દો સાંભળીને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મહારાજશ્રી હસીને બોલ્યા. 'વારૂ ત્યારે આજે વિહાર નહીં કરીએ' એમ કહી મહારાજ સાહેબ, શહેરમાં પાછા ફર્યા

બીકાનેર (ચાતુર્માસ)—સંવત્ ૧૯૬૪નું ચાતુર્માસ શ્રીજી મહારાજે બીકાનેરમાં કર્યું. આ વર્ષે બીકાનેરના શ્રાવકોમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ છાઇ રહ્યો હતો. ધાર્મિકજ્ઞાનની અભિવૃદ્ધિ માટે શ્રાવકોએ અધિક ઉદ્યોગ આદર્યો હતો અને બાળકો તથા નવયુવકોને જૈનધર્મના સર્વોત્કૃષ્ટ તત્ત્વજ્ઞાનનો લાભ મળતો રહે એવા હેતુથી બીકાનેરના સંઘે એક સાધુમાર્ગી જૈન પાઠશાળા* સ્થાપિત કરી.

આ ચોમાસામાં તપસ્વી મુનિશ્રી ધુરચંદજી મહારાજ કે જેઓ વિદ્વદ્વર પૂજ્યશ્રી જવાહિરલાલજી મહારાજના શિષ્ય

---

*ઉક્ત પાઠશાળા એક વર્ષ સુધી તો સંઘે ચલાવી તત્પશ્ચાત્ શ્રીમાન્ શેઠ ભૈરૂદાનજી શેઠીયાએ પોતાના પદના ખર્ચથી પાઠશાળા ચલાવવા માંડી તેમાં દિવસે દિવસે ઉન્નતિ થતી ગઇ અને અત્યારે પણ એ પાઠશાળા બહુ સારા પાયા ઉપર ચાલે છે. પાઠશાળાના ઉપયોગ માટે શેઠ ભૈરૂદાનજીએ પોતાનું મકાન અર્પેલ છે. લગભગ ૮૦ વિદ્યાર્થીઓ તેનો લાભ લે છે. સાત શિક્ષકો રોકવામાં આવ્યા છે માસિક રૂા. ૪૦૦ને લગભગ ખર્ચ છે. ધાર્મિક શિક્ષણ ફરજીઆત છે. ૬ ધોરણ હીંદી, અંગ્રેજી, ગણિત હિસાબ, લેખનકળા વગેરે શિખવાય છે. કન્યાઓને પણ વ્યવહારિક અને ધાર્મિક શિક્ષણ મળે એ હેતુથી એક કન્યાશાળા પણ મજકુર શેઠ તરફથી થોડા સમયમાં સ્થાપિત થનાર છે. વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી ફી બિલકુલ લેવામાં આવતી નથી. ધાર્મિક શિક્ષણમાં સામાયિક પ્રતિક્રમણ અર્થસહિત તથા શાસ્ત્રોપયોગી પ્રશ્નોત્તર, થોકડા વગેરે શિખવાય છે.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

અજમેરમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ.

શ્રીજી મહારાજ કુચેરે બિરાજતા હતા ત્યારે અજમે
વાસી રાય શેઠ ચાંદમલજી સાહેબે અરજ કરી કે, આગા
ફાગુન માસમાં અજમેર મુકામે કોન્ફરન્સનું અધિવેશન
ી આખા હિંદુસ્થાનના આપણા આગેવાન સ્વધર્મી બન્ધુઓ
એકત્ર થશે; એ પ્રસંગે આપના જેવા સમર્થ ધર્માચાર
ધર્મોપદેશક ત્યાં બિરાજતા હોય તો મહાન્ ઉપકાર થવાને
વ છે. એ વગેરે શબ્દોમાં ઘણાજ આગ્રહપૂર્વક વિજ્ઞપ્તિ
. એવા મેળાવડાઓ પ્રસંગે હાજરી આપવાનું પૂજ્યશ્રીને
દ ન હતું, પરંતુ શેઠજીનો બહુજ આગ્રહ થયો અને
ઓ પૈકી પણ કેટલાકની ઇચ્છા અજમેર જવાની છે એમ
શ્રીના જાણવામાં આવ્યું એટલે પૂજ્યશ્રીએ પોતાના સાધુ-
ઉદ્દેશીને કહ્યું:—'બે શર્ત તમોને મંજુર હોય તો
અજમેર કરવું. એક તો સાધુમાર્ગી શ્રાવકોના ઘરનાં આહાર-
મળે ત્યાં સુધી કોઇ સાધુએ ન વહોરવાં; અને બીજું
વખતે જોધપુર થઇને ત્યાં જવું પડશે તેથી લાંબો વિહાર
કદાચ રસ્તામાં મારા પગમાં તકલીફ થઇ જાય તો તમારે
ઉપર બેસારી મને અજમેર પહોંચાડવો પડશે" સાધુ-
બને શરતો આનંદપૂર્વક સ્વીકારી અને પૂજ્યશ્રીએ
ની વિનંતિ મંજુર રાખી.

રહેનો હતો; પણ શ્રીજી મહારાજ પાટ ઉપર બિરાજતા કે
જ સર્વત્ર શાંતિ પથરાઈ જતી અને ભાગ [illegible] [illegible]
બરાબર વ્યાખ્યાન કરતું [illegible] પૂર્વપદનું [illegible] ધાર-
શૂર ચલાવનારા ગણો હતું જ્યારે કાઈ ગરબડ જેવો પ્રસંગ
થત થાય તે વખતે શાંતિ પ્રસારવા પુણ્યથી પ્રભુસ્તુતિ
કોલાહલમય હાસ્ય ઉઠાડતી હતા અને લોકો તરત શાંત થઈ
મહાત્મા ગાંધીજીની પણ [illegible] વધારે છે કે સંગીતની
વીજળી હેવી છે, ગાન એટલે ગદીલી અવસ્થા એ [illegible]
ની અને નરમાશ આવે છે પાશ્ચિમાત્ય દેશોમાં સભાઓ
અમલદારોને એકાદ લોકપ્રિય ગાયન ગઈ કરી હાને,
સ્ત્રીએ આપણામાં આપણા રાગોની ફેલાવ [illegible] પણ
શિક્ષિતોનીજ સર્પાસ નબુનો આવે છે ... ...મહની
તરીકે એ કરી નથી મનાયું [illegible] મથકો અગર
નિઓ એ મ્હારૂં માને તો હું તો એમની કેળવણીનું
1 અંગ તરીકે તેમને સાથે મહાન [illegible] ગાનું
ગને એ હેતુ નજર આગળ રાખી નામીચા સંગીત
અને ઉસ્તાદોને દરેક કોંગ્રેસ અને કૉન્ફરન્સોમાં નોત-
ને સાંપ્રદાયિક ગાન ગાતા શીખવાની તાલીમ આપું.

[illegible] કોંગ્રેસ પ્રસંગે ખાદીનગરમાં નિવાસ કરનારા-
[illegible] સુધી મંડળીઓનાં હૃદયભેદક ભજનો સાંભળ્યાં હશે
[illegible] યાદ કરશે; એટલુંજ નહિ પણ એ ભાવના હશે
[illegible]

ચોથમલજીએ અરજ કરી કે, 'મહારાજશ્રી ! જ્યાં સુધી મારા દેહમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી હું બરાબર આપની અને આપ મને જેમની નેશ્રાયમાં સોંપશો તે મારા ગુરૂદેવની આજ્ઞાનું પાલન સાચે ભાવે કરતો રહીશ ' પછી પૂજ્યશ્રીએ વિધિપૂર્વક દીક્ષા આપી.

શિષ્યોની સંખ્યા વધારવાનો પૂજ્યશ્રીનો મુદ્દલ લોભ ન હતો. તેઓએ પોતાની નેશ્રાયનો એક પણ શિષ્ય કર્યો નથી. એકદમ મુંડી દેવાની પદ્ધતિથી તેઓ તદ્દન વિરૂદ્ધ હતા. તેઓ દીક્ષાના ઉમેદવારને પોતાની પાસે રાખી શાસ્ત્રાભ્યાસ કરાવતા. અનુભવ આપતા અને કસોટી કરતા. વૈરાગીની માનસિક શારીરિક અને સામુદ્રિક ચિકિત્સા કર્યા બાદ તેમને મુનિ માર્ગમાં મેળવતા. આ પ્રવૃત્તિ પ્રસંગે મહાત્મા ગાંધીજીનો અનુભવ યાદ આવે છે, તેઓશ્રી કહેતા કે....' એક પણ અનાયાસે આવી ચડનારને પૂરા સ્વયંસેવક તરીકે હું તો દાખલ ન કરૂં એવો સ્વયંસેવક મદદકર્તા થવાને બદલે અડચણકર્તા વધારે થાય એ દેખીતું છે. મેદાન પર લડી રહેલાં લશ્કરના કવાયતી સિપાઈની હારમાં વચ્ચમાંજ એક બિન કવાયતી, બિન અનુભવી નવા સિપાઈની કલ્પના કરી જુઓ. એક ક્ષણવારમાં એ આખા લશ્કરને ગોટાળામાં નાંખી મૂકશે"

આ પ્રસંગે અજમેરમાં પૂજ્યશ્રીની ઉદાર વૃત્તિનો સંખ્યાબંધ શ્રાવકોને પરિચય થયો હતો. પ્રાયશ્ચિત લઈ સામેલ થયેલા સાધુમાંથી પુનઃ ભૂલ કરી બેસનાર સાધુજીને યોગ્ય શિક્ષાપણ આપી સંપ્રદાયમાં લેવામાં આવ્યા હતા. સ્થાનકમાં

જોઈએ. ભારતની ધર્મઘેલી પ્રજા 'સાધુઓને' ઈશ્વર જેટલી સમજવાને ટેવાયેલી છે. આ અંધારનું બહુ પુરાતનકાળ પ્રાચીન સમયથી પ્રચલિત છે. અને એ દેવી હક્કની માન્યતાએ પ્રજામાં એટલું બધું ઊંડું મૂળ ઘાલેલું છે કે એ દેવી હક્કની ખુમારીમાં પ્રજાને અસહ્ય આચરણો માટે પણ આંખ આડા કાન કરવામાં ધર્મભાવ સમજાય છે, જયપુરમાં આવાં દૃષ્ટાંતો નજરે જોઈ લેખક સમજાઈ જાય છે.

હિંદ ઘણો ઘણાજ, ધર્મપ્રેમી અને આસ્તિક દેશ છે. મંદિરે નમી કામો કરતા પોચાપણ પોચા ધાર્મિક બન્ધુઓની રૂપિક આસ્તિકતા તો અજબ ગજબ કરનારી છે. લાંબા સમના સાધુઓ માટેના શુભ સંસ્કારો જે વંશપરંપરા ઉતરી આવ્યા છે, તેનું આ પરિણામ છે. આ પવિત્ર સંસ્કારો જળવાઈ રહે એવું આપણે અંતઃકરણપૂર્વક ઇચ્છીશું, પરંતુ આપણી એ ભાવનાને લોભાપણું કે ધર્મના લોકોમાં વહી જવા દેવાથી 'દેવાંશી હક્ક'નો દાવો કરનારા એક મતે સમાજને નીચું જોવરાવવા જેવું કરી બેસે છે.

લાંબા સમયથી ટકી રહેલા આ સંસ્કારો અત્યારે કેટલા આવશ્યક છે તેના બહુ ઉંડાણમાં ઉતરવાથી કોકડું ગુંચવાઈ જાય એમ છે, પરંતુ એટલું તો સત્ય છે કે આ માન્યતા જ્યારે શરૂ થઈ હશે ત્યારે તો તમામના ચારિત્ર ઘણુંજ પવિત્ર અને એ દેવાંશી હક્કની પુષ્ટી લાયકાત પુરવાર કરનાર હશે, એમ પ્રાચીન સાહિત્ય ખાત્રી આપે છે. પરંતુ સાથે સાથે એ સાહિત્યમાંથી એ પણ મળી આવે છે કે એ હક્કોનો દુરૂપયોગ કર-

પ્રકરણ ૨૦

સ્થાનોમાં અહિંસા ધર્મનો પ્રચાર.

અજમેરથી વિહાર કરી રસ્તામાં અનેક ભવ્યજીવોને
બોધ દેતા સંવત્ ૧૯૬૫નું ચાતુર્માસ બડી સાદડી
ાં કર્યું. ત્યાં જીવદયાના મહાન ઉપકારો થયા. સાધુમાર્ગી
ોન્ફરન્સના મેવાડ પ્રાન્તના પ્રાન્તિક સેક્રેટરી નિમચનિવાસી
શેઠ નથમલજી ચોરડીયાએ એ ઉપકારોની સવિસ્તર રીપ
િક રાજાઓના પત્ર સાથે છપાવી બહાર પાડેલી છે; તેમાંના
ના અંશોનું ભાષાન્તર આ નીચે પ્રકટ કરવામાં આવે છે.

"વિશેષ આનંદદાયક સમાચાર એ છે કે, જેવી રીતે શ્રીમાન્
નરેશ સર વાઘજી બહાદુર જી. સી. આઈ. ઈ. તથા
ર લીંબડી નરેશ શ્રી દોલતસિંહજી બહાદુર શ્રીજિનપ્રણીત
ાધર્મનું પ્રીતિપૂર્વક રક્ષણ કરે છે અને સાધુ મહાત્મા-
આગમન સમયે ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરવા વ્યાખ્યાનમાં
સભાને સુશોભિત કરે છે, તેવી જ રીતે અહિં શ્રીમાન્
ાણા સાહેબ શ્રી ૧૦૮ દુલેહસિંહજી નરેશ–બડી સાદડી
ત મેવાડ કે જેમની પેઢી દર પેઢીથી આ ધર્મનું રક્ષણ
આવ્યું છે. તેમણે શ્રીપૂજ્યજી મહારાજની અસરકારક
ની અમૃતધારા વૃષ્ટિથી તૃપ્ત થઈને પોતાના રાજ્યમાં નીચે
ે જીવદયાનો પ્રબંધ કર્યો છે.

કુંભાર, કલાલ, નાઇ અને ધોબીઓએ એક મહિનામાં પાંચ દિવસ (૨ એકાદશી, ૨ ચૌદશ, ૧ અમાવાસ્યા) આરંભ ન કરવાનો હમેશને માટે ઠરાવ કર્યો.

રાજસ્થાનોના જાગીરદારો તરફથી જીવદયાના પ્રબંધ વિષયક પટ્ટા પરવાના.

રાજસ્થાન "બાન્શી"—અહિંના શ્રીમાન્ રાવતજી શ્રી ૫ વખ્તસિંહજીએ પોતાના ઇલાકામાં શ્રાવણ, કાર્તિક અને વૈશાખ મહિનામાં શિકાર માટે કે ખોરાક માટે જાનવર મારવાની સદંતર મના કરી અને શેષ નવ મહિનામાં પણ દરેક માસની અગીયારશ તથા અમાવાસ્યાને દિવસે જીવ મારવાની મના કરી તથા સનંદ પરવાનો નંબર ૩૮૨ એનાયત કર્યો.

રાજસ્થાન બદેસર.—અહિંના શ્રીમાન્ રાવતજી સાહેબ શ્રી ૫ સોપાળસિંહજીએ પણ પોતાના ઇલાકામાં ઉપર પ્રમાણે હુકમ જારી કર્યો અને પટ્ટા ન. ૯૨ એનાયત કર્યો.

રાજસ્થાન બોરદા—શ્રીમાન્ રાવત સાહેબ શ્રી ૫ મહાનસિંહજી સાહેબ તરફથી આ ચાતુર્માસમાં કસાઇખાનાં બંધ કરવામાં આવ્યાં. તથા બહારના લોકોને લેંસ વેચાતી આપવાની મના કરવામાં આવી.

રાજસ્થાન લુણદા—શ્રીમાન્ રાવતજી સાહેબ શ્રી ૫ જ્વાનસિંહજી તરફથી ચાતુર્માસમાં કસાઇખાનાં બંધ, બહારવાળાને લેંશ વેચવાનું બંધ, અગ્યારસ, અમાવાસ્યા શિકાર બંધ. પટ્ટા દસ્તખતી ૩૩.

માં નહિ પકડવાનો હુકમ જારી કર્યો. ઠાકુર શ્રી અભિમ-
હજી તથા અન્ય લોકોએ માંસાહારનો તથા કેટલીક જાતનાં
વરોનો શિકાર અને વધ કરવાનો ત્યાગ કર્યો. તથા ૨ બા-
ા વધ થતો હતો તેને અમલ કરવાનો હુકમ કર્યો.

૩. બાગેવાના ઠાકોર સાહેબ શ્રી મોહસિંહજીએ નવ-
ત્રની જીવહિંસા બંધ કરી અને બહારના લોકોને સેધિ
ાની આપવાનું બંધ કર્યું

૪. ગુઢડીના ઠાકુર સાહેબ શ્રી પ્રતાપસિંહજીએ પોતાના
મમાં ચાતુર્માસમાં જાનવરોનો શિકાર તથા વધ તદ્દન બંધ
ાં તથા વૈશાખ શ્રાવણ અને કાર્તિક એ ત્રણ મહિનામાં
ાક વગેરેને માટે પ્રાણીવધ સર્વથા બંધ કર્યો.

૫. હાટમનીયાના ઠાકુર શ્રી સરદારસિંહજીએ ચાતુર્માસ
સ્થાન પોતાના ગામમાં જાનવરોના શિકાર તથા વધ બંધ
ાં તથા પોતે કેટલીક જાતના જાનવરોનો શિકાર કરવાનો
ાગ કર્યો.

૬-૭-૮ હિંગોરિયાના ઠાકુર શ્રી મોહનસિંહજી કરમધા
ડીના ઠાકુરશ્રી નિર્ભયસિંહજી તથા ઉમેદપુરાના ઠાકુરશ્રી
ભુતસિંહજી એ ત્રણ ઠાકોરોએ કેટલીક જાતનાં જાનવરોનો
શિકાર કરવાનો ત્યાગ કર્યો. તેમજ બીજા પણ ઘણા લોકોને
ાતાની માફક ત્યાગ કરાવ્યા.

ખેડાના ઠાકુર સાહેબ શ્રીકરણસિંહજીએ ચાતુર્માસમાં
જાનવર માત્ર ન મારવાના તથા કેટલીક જાતનાં જાનવર હમેશને
માટે મારવાનું બંધ કર્યું.

તીવ્ર પ્રાણીઓને દુઃખજનક મૃત્યુના મુખમાંથી બચાવી અભયદાન આપવામાં આવ્યાં છે. બીજા પણ કિસાન અર્થાત્ ખેડૂત લોકોએ જંગલમાં દવ (આગ) લગાડવાના તથા ઘણા લોકોએ મદિરા માંસના ત્યાગ કર્યા છે.

વ્યાખ્યાનમાં સ્વમતી અન્યમતી હજારોની સંખ્યામાં એકત્ર થતા હતા. મહારાજશ્રીના અમૂલ્ય શાસ્ત્રોક્ત વચનો શ્રવણ કરતાં આ સાલ જે પરોપકાર થયો છે તે ઉપર સંક્ષેપમાં વર્ણન કર્યો છે. તદુપરાંત કન્યાવિક્રય, બાળલગ્ન, આતિશબાજી વગેરેની તથા ફજૂલ ખર્ચ નહિ કરવાની ઘણા લોકોએ પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. આ આનંદોત્સવમાં શામિલ થવા તથા મહારાજ સાહેબના અમૂલ્ય વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા બહારથી સંખ્યાબંધ શ્રાવક શ્રાવિકાઓ આવ્યાં હતાં.

તપશ્ચર્યા સાધુઓમાં—શ્રીમાન્ પૂજ્યજી મહારાજ ૧ અઠાઈ, ૧ પચોલો, ૧૦ તેલા તથા એકાંતર માસ રના અન્ય મુનિરાજોમાં પણ પુષ્કળ તપશ્ચર્યા થઈ હતી.

તપશ્ચર્યા શ્રાવક શ્રાવિકામાં.—[illegible]

[illegible] ૧૫૧/૩૦૬

ધર્મચક્રના બેલા	એકાંતર ઉપવાસ	એકાંતર બેલા	જોડ
૪૪૧	૮૧	૮૫	૬૦૬

પચરંગી તપસ્યાની	પચરંગી ઉપવાસની
૨૫	૧૧

કાનોડનિવાસી ભાઈ ધનરાજજીએ પૂજ્યશ્રીના સદુપદેશથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થતાં સંવત્ ૧૯૬૬ના કારતક વદ ૧ ના રોજ સાદડી મુકામે શ્રીજી મહારાજ સમીપે તેમણે દીક્ષા લીધી. આ

પ્રકરણ ૨૧ મું.

એક મિતિએ પાંચ દીક્ષા.

ખ્યાવર (ચાતુર્માસ).— સંવત ૧૯૬૬નું ચાતુર્માસ ખ્યાવર (નયાશહેર) માં કર્યું. સાધુમાર્ગી જૈનોની સંખ્યા ધરાવતું આ શહેર પૂજ્યશ્રી પ્રત્યેનો પોતાનો ભક્તિભાવ છતાં તેમના ચાતુર્માસથી આજપર્યંત વંચિત રહ્યું હતું, તેથી ખ્યાવરના શ્રાવકો તરફથી વારંવાર થતી આગ્રહપૂર્વક વિનંતિનો સ્વીકાર કરી, આ વર્ષે પૂજ્યશ્રીએ એ પર અનુગ્રહ કર્યો. પૂજ્યશ્રીનું ચાતુર્માસ થવાનું છે, એવી વધામણીથી શ્રી સંઘમાં આનંદમંગળ વર્તી રહ્યો. અહિંના શ્રાવકોનો પ્રેમ પ્રથમથીજ પ્રશંસનીય હતો, તેમાં આચાર્યશ્રીના પધારવાથી અત્યંત અભિવૃદ્ધિ થવા પામી. ઘણી ધર્મોન્નતિ પુષ્કળ ઉપવાસો, દયા, પોષા, વ્રત, નિયમ અને જ્ઞાનધ્યાનની થતી રહી. દેશાવરથી પણ મોટા લોકો પૂજ્યશ્રીનાં દર્શન વાણીશ્રવણનો લાભ લેવા માટે આવવા લાગ્યાં.

પૂજ્યશ્રીની કેટલાક દિવસથી નિવૃત્તિ મેળવી સંસ્કૃત અભ્યાસ ની હતી. આ સમયે બીકાનેરવાળા પંડિત ગિરધારીલાલ કે જેઓએ આઠ વર્ષ કાશીમાં રહી સિદ્ધાંતકૌમુદી નો અભ્યાસ કરેલો છે, તેઓ ખ્યાવરમાં હતા, અને પૂજ્યશ્રી પણ આવતા હતા. તેમણે મહારાજશ્રીને સંસ્કૃત અધ્યયન કરાવવું બહુજ હર્ષપૂર્વક સ્વીકાર્યું. અને મહારાજશ્રીએ પણ ઉત્સાહપૂર્વક સંસ્કૃત વ્યાકરણનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો અને

રાજકવિ કલાપી યથાર્થ કહે છે કે:—

"કીર્તિને સુખ માનનાર સુખથી કીર્તિ ભલે મેળવો,
કીર્તિમાં સુજને ન કંઇ સુખ છે ના લોભ કીર્તિ તણો;
પોતું છે જગ ને નહીં જગતની પોતી જ કીર્તિ દિસે,
પોતું આ જગ શું થતાં જગતની કીર્તિ સહેજે મળે"

આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન એકજ મિતિએ પાંચ જણાએ પ્રબળ વૈરાગ્યપૂર્વક પૂજ્યશ્રીની સમીપે દીક્ષા લીધી હતી. એ પાંચમાં ચાર જણ તો એકજ ગામમાંથી નીકળ્યા હતા. જોધપુર સ્ટેટના બાલેસર ગામના ઓશવાળ ગૃહસ્થ ૧ હંસરાજજી, ૨ મેઘરાજજી, ૩ કિસનલાલજી અને ૪ ગુલાબચંદજી એ ચાર તથા ઉંટાલા (મેવાડ) નિવાસી ઓશવાળ ગૃહસ્થ શ્રીયુત્ પન્નાલાલજી એમ પાંચ જણે દીક્ષા લીધી. તેનો દીક્ષામહોત્સવ ઘણાજ ઠાઠમાઠ સહિત કરવામાં આવ્યો હતો. અને તેમાં બ્યાવર સંઘે ઘણીજ ઉદારતા દાખવી હતી.

પૂજ્યશ્રી હુકમીચંદજી મહારાજ પછી બીકાનેર મુકામે એકજ મિતિએ પાંચ જણાએ દીક્ષા લીધી હતી. તે પછી એકી સાથે પાંચ દીક્ષા લેવાનો આ પહેલોજ પ્રસંગ હતો. આ ઉપરાંત સંવત્ ૧૯૬૭ ના કાર્તિક શુદ ૮ ના રોજ એક બીજી દીક્ષા પણ થઈ હતી.

પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનનો લાભ સ્વમતી, અન્યમતી લોકો બહુ મોટી સંખ્યામાં લેતા, અને તેના પરિણામે મહાન ઉપકારો થતા. ઘણા લોકોએ હિંસા કરવાનું તથા માંસભક્ષણ અને મદિરાપાન કરવાનું છોડી દીધું. ઉપરાંત સેંકડો પશુઓને અભયદાન મળવા પામ્યું હતું. શ્રીયુત્ ધીસુલાલજી ચોરડીયા તથા શ્રીયુત સતીદાનજી ગોલેચ્છાએ જીવરક્ષાનાં કામ પાછળ પૂજ્યશ્રીના સદુપદેશના પરિણામે ભારે આત્મભોગો આપ્યા હતા.

શેઠ હેમચંદભાઈ અગાઉ પણ એક વાર વિનતિ માટે ખાસ આવી ગયા હતા. તેમજ સંવત્ ૧૯૮૦માં મોરબીનિવાસી દેસાઈ વનેચંદ રાજપાળ તથા આ લેખક પૂજ્યશ્રીનાં દર્શનાર્થે તથા મોરબી કૉન્ફરન્સમાં પધારવાનું ઉદયપુર સંઘને ખાસ આમંત્રણ આપવા માટે ઉદયપુર ગયેલ, ત્યારે પણ કાઠીયાવાડમાં પધારવા અરજ કરેલ. ઉપરાંત અજમેર કૉન્ફરન્સ પ્રસંગે કાઠીયાવાડમાંથી આવેલ શ્રાવકોએ પૂજ્યશ્રીની અસાધારણ પ્રભાવશાળી વક્તૃત્વથી મુગ્ધ થઈને કાઠીયાવાડને પાવન કરવા પૂજ્યશ્રીને બહુ આગ્રહયુક્ત પ્રાર્થના કરેલી જેમાં શ્રીમાન મોરબી તથા લીંબડી નરેશો પણ સામેલ હતા, અને તે દરેક પ્રસંગોએ શ્રીજી મહારાજે કંઈક આશ્વાસનજનક ઉત્તરો આપેલા; તેથી આ વખતે શ્રીયુત હેમચંદભાઈની વિનતિનો સ્વીકાર થયો.

બ્યાવરનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે આચાર્ય મહારાજ અનુક્રમે વિહાર કરતા મરૂધરભૂમિને પાવન કરતા પાલી પધાર્યા અને પાલીથી સંવત્ ૧૯૮૩ના ફાગણ શુદ ૧૪ના રોજ ૨૦ ઠાણાથી તેઓશ્રીએ ગુજરાત કાઠીયાવાડ તરફ વિહાર કર્યો. સાધુઓ ક્ષેત્રનો પ્રતિબંધ છોડી દેશાન્તરમાં વિચરતા રહે તો પરસ્પર વિચારવિનિમય અને જ્ઞાનની આપલેદ્વારા ઘણો લાભ થવા પામે અને શ્રાવક સમુદાયને પણ ભિન્નભિન્ન સમ્પ્રદાયના અને પૃથક્ પૃથક્ દેશોના સાધુઓની સેવાનો અને તેમના વિધવિધ વિષયો પર પ્રકાશ પાડનારાં વ્યાખ્યાનો શ્રવણ કરવાનો અમૂલ્ય લાભ મળતો રહે એવી શ્રીજી મહારાજની માન્યતા હતી તેથી પોતે પ્રથમ ગુજરાત કાઠીયાવાડમાં જઈ ત્યાંના વિદ્વાન મુનિ

પ્રકરણ ૨૩ મું

કાઠીયાવાડના સાધુ મુનિરાજોએ કરેલું સ્વાગત.

પાલણપુરથી વિહાર કરી સિદ્ધપુર, મેસાણા, વીરમગામ અને લખતર થઈ શ્રી૦ મહારાજ ચૈત્ર માસમાં વઢવાણ પધાર્યા. આ વખતે વઢવાણ શહેરમાં ટાસા ચોરાના ઉપાશ્રયે લીંબડી સમ્પ્રદાયના સુપ્રસિદ્ધ મુનિશ્રી ઉત્તમચંદજી મહારાજ ઠા. ૫, સુંદર ચોરાના ઉપાશ્રયે મુનિશ્રી મોહનલાલજી તથા લક્ષ્મીચંદજી ઠા. ૭ તથા દરીયાપુરી ઉપાશ્રયે મુનિશ્રી અમીચંદજી ઠા. ૫ મળી કુલ ૧૭ મુનિરાજો બિરાજમાન હતા. એ સર્વ મુનિરાજો પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં હાજરી આપતા. શ્રોતૃવર્ગમાં દેરાવાસી શ્રાવકો, મિરાગીયાઓ, બ્રાહ્મણો વગેરે સર્વ કોમ અને સર્વ ધર્મના લોકો નજરે પડતા હતા. અજમેરના સુપ્રસિદ્ધ કરોડપતિ શેઠ ગઢમલજી લોઢા તથા શ્રીયુત વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ વગેરે અહિં પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે આવેલ હતા. પૂજ્યશ્રી પાલણપુર બિરાજતા હતા, ત્યારે રાજકોટથી શેઠ નેચંદ ગોપાળજી વગેરે શ્રાવકો પૂજ્યશ્રીને રાજકોટ તરફ પધારવા વિનંતિ કરવા આવ્યા હતા, અને ચાતુર્માસ રાજકોટનું મંજુર થયું હતું.

વાણુથી રાજકોટ જવા તાકીદ હતી, પરંતુ શ્રીમા

સામા સ્ટેશન જેટલે દૂર શ્રી ઉત્તમચંદજી સ્વામી વગેરે મુનિ વરા શ્રી સંઘનાં સેંકડો સ્ત્રી પુરૂષો ગયા હતા.

લીંબડી હાઈસ્કુલના ગંજાવર મકાનમાં પૂજ્યશ્રી બિરાજ હતા, ત્યાં પૂજ્યશ્રીએ ગયા સૈકાના ઉગ્ર સમ્પ્રદાય વચ્ચે સમ્બન્ધની તમામ હકીકત (દોલતરામજી મહારાજ તથા અજ મરજી મહારાજની કે જે અમોએ ગુર્વાવલીમાં આપેલ છે) શ્રી ઉત્તમચંદજી મહારાજને વાંચી સંભળાવી. પંજી મહારાજે કહ્યુ કે એ દોલતરામજી મહારાજ છઠ્ઠી પેઢીએ મારા ગુરૂ થાય. તેમણે ગુજરાત કાઠીયાવાડમાં ૫ ચોમાસા કર્યાં હતા. લીંબડીમાં તેઓએ પહેલું ચોમાસું સંવત્ ૧૮૪૮માં કર્યું હતું. ત્યારપછી લીંબડીના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ કરમશી પ્રેમજી તેમને બહુ આગ્રહથી સંવત્ ૧૮૫૧માં લીંબડી લાવ્યા હતા, અને ત્યારપછી સંવત્ ૧૮૫૮માં તેમણે ત્રીજી વખત લીંબડી ચાતુર્માસ કર્યું હતું આ ત્રણે વખત શ્રી દોલતરામજી તથા શ્રી અજરામરજી મહા જે સાથે ચાતુર્માસ રહ્યા હતા, અને દોલતરામજી મહારાજના પ્રસંગથી અજરામરજી મહારાજે આઠ ચોમાસું જયપુર કર્યું હતું. અને તે વખતે જયપુરમાં અપૂર્વ આનંદમંગળ વર્તા રહ્યો હતો.

લીંબડીમાં પણ વરસાદની પેઠે પીયૂષ વ્યાખ્યાનો બહે રહેતાં; અને સર્વ મુનિઓ ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાનમાં પધારતા હતા. નામદાર ઠાકોર સાહેબ (લીંબડી નરેશ) દીવાન સાહેબ, અધિકારી વર્ગ વગેરે શ્રીજી મહારાજના વ્યાખ્યાનનો લાભ લઈ બહુ સંતુષ્ટ થતા હતા. મોતીચંદને પૂજ્ય મહારાજના વ્યાખ્યાનનો

અને રડવાકુટવાનો રીવાજ ઘણું ઓછો બંધ કરવા સંબંધી
ઠરાવો કર્યાં હતા. અહિં નવ દિવસ રોકાઈ શ્રીજી મહારાજ
ઝુંડે પધાર્યા. મહારાજશ્રી ઉત્તમચંદ્રજીના વિશાળ સૂત્રજ્ઞાન અને
ટીકા કુરીતિઓનો પ્રત્યક્ષપણે લાભ લીધો અને પોતાની ધર્મ
શંકાઓનું સમાધાન કર્યું. મહારાજશ્રી ઉત્તમચંદ્રજી પ્રત્યે
જૈનધર્મની અસર બુદ્ધિને પરિણામે પ્રશ્નો પ્રશ્ન પ્રશ્નોત્તરી
ચાલુ રહેતી.

તા. ૧૩-૫-૧૯૧૧ના રોજ પુનવરથી ઝુંડે પધાર્યા અને દરબારી
ઉતારામાં ઉતર્યા. ના. ઠાકોર સાહેબ કે જેઓ જૈનધર્મની
અગાઉની કોન્ફરન્સમાં પધાર્યા હતા તેઓ, દીવાન સાહેબ અને
અમલદાર વર્ગ સહિત વ્યાખ્યાનમાં પધાર્યા. વ્યાખ્યાનમાં અનેક
ઐતિહાસિક તથા ધાર્મિક દૃષ્ટાંતો આપવાથી અને મનુષ્યકર્તવ્ય
સંબંધી અમૂલ્ય ઉપદેશ દેવા હેતુથી લોકોને બહુ રસ
પડ્યો. સુધારાણાની થતું, વૈરભાવ ત્યજવો, ચાહનો મોહ ન
રાખવો, સમભાવ કેળવો, સર્વધર્મ પ્રત્યે સમદૃષ્ટિ રાખવી
આદિ ઉપદેશથી સર્વને બહુ આનંદ થયો.

રાજકોટથી ચાર પાંચ ગાઉ દૂરથી પધાર્યાની વધામણી મળતાં, એ ગૌરવ મહેમાનનું સ્વાગત કરવા રાજકોટ ઉંચું નીચું થઈ રહ્યું. રાજકોટના શ્રાવકોના હર્ષનું પ્રતિબિંબ તેઓના મુખમંડલમાં ઝળકવા લાગ્યું. રાજકોટ શહેર ઉપર સ્વચ્છ આકાશમાં પ્રભાતનાં સૂર્ય કિરણોએ સોનેરી રંગો પૂર્યા. કલ્લોલ કરતાં, વગડામાંથી ઉડી આવતાં વિહગોએ વધામણી આપી અને લાંબા વખતની આશા સફળ થઈ માની શ્રી સંઘ સત્કાર માટે તૈયાર થયો. સૂર્યોદય થતાં જેમ કમળનાં વન પ્રફુલિત થાય તેમ શ્રીજી મહારાજનાં પદાર્પણથી રાજકોટના શ્રાવકોનાં હૃદયકમળ પ્રફુલિત થયાં.

શહેરની નજીક વણિક ભોજનશાળાના મકાનમાં તેઓ ઉતર્યા. સંવત્ ૧૯૬૩નું ચોમાસું તેઓશ્રીએ કેટલાક શિષ્યો સાથે રાજકોટમાં કર્યું. બીજા મુનિરાજોને મુળી તથા બોટાદ ચાતુર્માસ કરવાની આજ્ઞા આપી ત્યાં મોકલ્યા. વ્યાખ્યાન ભોજનશાળામાં વંચાતું અને નિવાસ જૈનશાળાના મકાનમાં રાખ્યો.

મહારાજશ્રીનું આ ચોમાસું રાજકોટના ઇતિહાસમાં અને આખા કાઠીયાવાડના ઇતિહાસમાં સોનેરી અક્ષરે લખાઇ રહેશે. સંવત્ ૧૯૬૩નું ચોમાસુ નિષ્ફળ જવાથી મોટો દુષ્કાળ પડયો. [illegible]થીજ મેઘરાજની મહેર ન થઈ. દુષ્કાળનો સંભવ જાણી દયા અને પરોપકાર વિષે મહારાજશ્રીએ પોતાની અમૃતતુલ્ય વાણીના બોધ પ્રવાહરૂપી ધોધ શરૂ કરી દીધો. મહારાજશ્રીના દરરોજના વ્યાખ્યાનમાં સ્થાનકવાસી, દેરાવાસી જૈન ભાઈઓ ઉપ:

પ્રકરણ ૨૫ મું.

પરોપકારના ઉપદેશની અજાયબ અસર.

મોરબીના માજી દીવાન સાહેબ મરહુમ ખાનબહાદુર બેજનજી મહેરવાનજી પણ મહારાજ સાહેબના વ્યાખ્યાનમાં પધાર્યા હતા. તે વખતે તેમની તબીયત નરમ હોવાથી તેઓ ભાગ્યેજ એક વખતે પંદર મીનીટ સુધી બેસી શકતા હતા, છતાં મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં તેમને એટલો બધો રસ પેદા થયો કે તેઓ લગભગ પોણો કલાક રોકાયા અને મહારાજશ્રીનું દયા અને પરોપકાર વિષેનું, તેમ ખાસ કરી દુષ્કાળ પડવાની ધાસ્તી લાગે છે, તેથી તે પ્રસંગે કેવી જાતની દયા વાપરવી જોઈએ અને મનુષ્ય દરજ્જે કેટલે સુધી દરેક માણસે પોતાની ફરજો બજાવવી જોઈએ, તે વિષેનું વિવેચન સાંભળતાં એ પારસી ગૃહસ્થની આંખમાંથી દડદડ આંસુ ચાલ્યા ગયા, અને છેલ્લી વખતે કદાચ પ્રસંગ પડે તો મહારાજશ્રીએ આપેલ બોધનો બરાબર અમલ ના લોકોને બહુજ લાભ મળે એવા કામોમાં તેઓ મદદ અને આનંદ કરતા ગયા.

પૂજ્યશ્રી સૂરિના સિદ્ધાંતો સમજાવી, મનુષ્ય જન્મની મહત્વ દર્શાવી, ખરે પ્રસંગે આપેલી સહાયતા, સાધારણ સમય કરતાં સહસ્ર ગણી વિશેષ ફળને દેનારી છે, તે દાખલા દલીલ અને ધીરેરોના સિદ્ધાંત ઉપર ઘટાવી—પ્રસ્તુત પ્રસંગને કેવાં કર્તવ્ય અને કેવા પગલાંથી નિભાવી લેવો, એ ખુદ અનુભવી

નથી ન્હાયો; પણ ગરીબોની મીઠી દુવાઓથી મારા આત્માનો મેલ ધોયો છે. મેં પૈસાનું, અન્નાદિનું, શક્તિ નહિ હોવાથી, દાન નથી કર્યું, પણ સમાજ સમસ્તને મારો દેહ દાનમાં આપી ચૂકયો છું. મેં માત્ર મંદિરમાંજ પ્રભુને જોયા નથી; પણ અખીલ આલમમાં પ્રભુની દિવ્ય પ્રતિમા પૂજી છે. અન્ય ભક્તોએ પત્થરના પુતળામાં પ્રભુ પ્રમાણ્યા; મેં મનુષ્યમાં માલીકને માન્યા, દુનિયામાં દયાનિધિ દેખ્યા છે—અને સેવ્યા છે. મેં અમુક તીર્થક્ષેત્રની યાત્રાઓ નથીજ કરી, પણ ગરીબ યાત્રા, દુઃખી યાત્રા, મનુષ્ય યાત્રા કરી છે! એટલે કે ગરીબોની ગરીબાઇનો, દુઃખીઆનાં દુઃખનો અને મનુષ્યની માણસાઇનો વિચાર કરી ચૂકયો છું. ભગવાનને ભજ્યા વિના ભજનાને બદલે મારા લોકબંધુને ભાવથી ભજ્યા છે. ભક્તોએ એકજ ભગવાન માન્યા હશે; મેં તો અનેક ભગવાન માન્યા છે! દરેક મનુષ્યમાં એકેક પ્રતિમા બિરાજે છે. મનુષ્યના હૃદયમાં જાહ્નવી છે. મન તપની શાન્તિ છે. તીર્થયાત્રાનો મહિમા છે. મોટાઇ છે માલીકની. દાનનો અનંતગણો પુણ્યનો ભાર છે. બીજાઓએ પાપીઓ માટે ધિક્કાર વરસાવ્યો હશે, પણ તેઓ મારી દયાના પાત્ર બન્યા છે........ ....અન્યનાં આંસુ લુંછવા એ મારો ધર્મ છે. સત્ય મારી શક્તિ છે અને સેવા મારી ભક્તિ છે.

પ્રભુજી.—(દીનબંધુને માથે હાથ મૂકી) મારા ભક્ત! તારી સેવા સાચી સેવા છે. તારી ભક્તિ સાચી ભક્તિ છે. મને રામચંદ્ર કે કૃષ્ણચંદ્રના સ્વરૂપમાં જોઇ ભક્તિ કરવી તે કરતાં એક ગરીબ, દુઃખી, અજ્ઞાન કે પાપીના સ્વરૂપે દેખી ભક્તિ કરવી તે વધારે ગમે છે, ગરીબ કે અનાથોનો અનાદર તે મારોજ

સેવકો જાનવરોની ઘણી કાળજીથી સેવા કરતા હતા. ગેડીઆઓ અને ગૃહસ્થો ઇસ્ત્રીબંધ કપડાંવાળાઓ સ્વહસ્તે બીમાર જાનવરોને સેવા કરતા, તેને દવા ચોપડતા અને થાબડતા.

ગેડીઆઓ, ગૃહસ્થો અને યુવાનો મિત્ર મંડળ સાથે મોજ ઉડાવવા, ક્લબમાં કે રખડવા જવાને બદલે કે ગામ ગપાટામાં નકામી કુથલી કરવાને બદલે, અવકાશનો સદુપયોગ 'સેવાધર્મ' માટે કરે એ આ જમાનાને માટે જરૂરી છે. ખમીસની બાંયો ચડાવી એક સજ્જન જાનવરનું મોઢું પકડે, તેનો બીજો મિત્ર નાળથી તેના મોઢામાં દવા રેડે, ત્રીજો મિત્ર ડીલના ઘામાંથી દવા ચોપડે અને ચોથો મિત્ર રેશમી રૂમાલથી ઘારાં ઉપર બેસતી માંખીઓ ઉડાડે. આ દૃશ્ય અન્યને 'સેવાધર્મ' માટે આમંત્રણ આપવાને પૂરતું છે. રાજકોટ કેટલ કેમ્પનો એક ફોટો મળી શક્યો છે તે પાનેના પૃ૫ પર જોઈ શકાશે. જેમાં સોની મોહનલાલ દેવચંદ, હંસરાજ ઠાકરશી દેવચંદ વગેરે સ્વયંસેવકોનો પરિચય થશે. તેઓએ વૈષ્ણવ શેઠ શિવલાલ કરશનજીની મદદથી 'માંડવીના ચોક'માં નમુનેદાર 'પશુગૃહ' ખોલ્યું હતું. આ ઉપરથી જોઈ શકાશે કે 'જીવદયા'નો ઇજારો એકલા જૈનોનો નથી, પણ વસવાર તો બાપે તેના બાપની છે. રાજકોટનાં પશુગૃહોમાં ઠક્કર રૂખડ જીવરાજ અને તેના સોબતી કરશનજીએ પણ ઘણો શ્રમ સેવ્યો હતો. અનુકરણ રૂપે બીજે રસ્તે તથા સદરમાં પણ પશુગૃહ ખોલાયાં હતાં. પરોપકારમાં ન્યાત કે ધર્મનો ભેદભાવ ટકતોજ નથી. મોરબીની પાંજરાપોળની કાર્યવાહક કમીટીમાં એક મુસલમાન વોરા ગૃહસ્થ હતા અને વખતોવખત પાંજરાપોળની સંભાળ રાખતા.

સેવકો જાનવરોની ઘણી કાળજીથી સેવા કરતા હતા. ચેડીઆઓ અને ગૃહસ્થો ઈસ્ત્રીબંધ કપડાંવાળાઓ સ્વહસ્તે બીમાર જાનવરોને બેઠું કરતા, તેને દવા ચોપડતા અને ચાગતા.

ચેડીઆઓ, ગૃહસ્થો અને સુચવે મિત્ર મંડળ સાથે મોજ ઉડાવવા, ક્લબમાં કે રખડવા જવાને બદલે કે ગામ ગપાટામાં નકામી કુથલી કરવાને બદલે, અવકાશનો સદુપયોગ 'સેવાધર્મ' માટે કરે એ આ જમાનાને માટે જરૂરી છે. ખમીસની બાંયો ચડાવી એક સજ્જન જાનવરનું મોઢું પકડે, તેનો બીજો મિત્ર નાળચીથી તેના મોઢામાં દવા રેડે, ત્રીજો મિત્ર ડીલના ઘામાંથી દવા ચોપડે અને ચોથો મિત્ર રેશમી રૂમાલથી ઘાવં ઉપર બેસતી માંખીઓ ઉડાડે. આ દૃશ્ય અન્યને 'સેવાધર્મ' માટે આમંત્રણ આપવાને પૂરતું છે. રાજકોટ હેલ્થ કેમ્પનો ફોટો મળી શકયો છે તે પાસેના પૃષ્ઠ પર જોઈ શકશો. જે ...ની મોહનલાલ કેશવજી, હંસરાજ ઠાકરશી કેશવજી વગેરે સેવકોનો પરિચય થશે. તેઓએ વૈષ્ણવ શેઠ શિવલાલ કરશનજીની મદદથી 'મંડવીના ચોક' માં નમુનેદાર 'પશુગૃહ' ખોલ્યું હતું. આ ઉપરથી જોઈ શકાશે કે 'જીવદયા' નો ઇજારો એકલા જૈનોનો નથી, પણ તલવાર તો બાંધે તેના બાપની છે. રાજકોટનાં પશુગૃહોમાં ઠક્કર રૂપડ જીવરાજ અને તેના ચોબની કરશનજીએ પણ ઘણો શ્રમ લીધો હતો. અનુકરણ રૂપે બીજે સ્થળે તથા બંદરમાં પણ પશુગૃહ ખોલાયાં હતાં. પરોપકારમાં ન્યાત કે ધર્મનો ભેદભાવ હોતો જ નથી. મોરબીની પાંજરાપોળની કાર્યવાહક કમીટીમાં એક મુસલમાન વોરા ગૃહસ્થ હતા અને વખતોવખત પાંજરાપોળની સંભાળ રાખતા.

એવી તો સરલ રીતે ઉપદેશ દીધી કે તેનું અનુકરણ ધીમેધીમે ખામા સૌરાષ્ટ્રમાં થયું

મહારાજશ્રીના [illegible] મુનિશ્રી [illegible] મહારાજે આ ચાતુર્માસમાં પચીશ [illegible] તપશ્ચર્યા કરી હતી અને તેમના છેલ્લા ઉપવાસને તથા પારણાને દિવસે [illegible] મહાન ઠાકોર સાહેબના હુકમથી કસાઈખાનાં બંધ રાખવામાં આવ્યાં હતાં.

રાજકોટના [illegible] રાજકોટ તાબાના પાટ-સણના દરબારશ્રી કેશરીસિંહજી, [illegible] અને તેમના કુમારશ્રી મહાસિંહજી તથા [illegible] સાથે પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા અને [illegible] થઈને સંવત [illegible] સભામાં ઉભા થઈને [illegible] લીધી અને [illegible] સાથે [illegible] કેટલીક ગાથાઓ

[illegible] આવતા હતા. વિશેષ [illegible] છે. [illegible] કેળવણીમાં સૌથી [illegible] ધાર્મિક શિક્ષણ: અધ્યાત્મવાદના [illegible] પશ્ચિમના [illegible] આર્યાવર્તને આપેલું [illegible] વિશેષ હોવા [illegible] કેળવાયલા યુવાનો પૂજ્યશ્રીના [illegible] ધર્મપ્રેમી બની આત્મોન્નતિના માર્ગપર [illegible] છે. [illegible] કેટલાક એવા [illegible] અને [illegible] અર્થાત્ સત્સંગથી [illegible] પણ સાધુતા પ્રગટ થાય છે

own Acharya, but they all unite in honouring Shri Lalji as a true Ascetic..............When the writer, for instance, had the pleasure in Rajkot of meeting Shrilalji Maharaja (who is considered the most learned Sthanakvasi Acharya of the present time), he had travelled thither with 21 attendants—"Sadhoos".

ભાવાર્થ—લેખકને સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના એક આચાર્ય શ્રીલાલજીની મુલાકાતનો આનંદ મળ્યો હતો. જેને શ્રી મહાવીરની ગાદીના અઠ્ઠાવીસમા આચાર્ય તરીકે તેના અનુયાયીઓ સ્વીકારે છે. સ્થાનકવાસી જૈનોમાં જો કે ઘણી પેટા શાખાઓ છે ત્યાં શ્રીલાલજી મહારાજને એક ખરા ત્યાગી સાધુ તરીકે માન આપવામાં બધા મળતા છે........શ્રીલાલજી મહારાજ જેને વર્તમાન સમયના ઘણા વિદ્વાન્ સ્થાનકવાસી આચાર્ય ગણવામાં આવે છે તેને રાજકોટ મુકામે મળવું થયું ત્યારે તેઓ ત્યાં ૨૦ મુનિઓ સાથે પધાર્યા હતા.

આ સિવાય ગુર્જર ગિરાના અદ્વિતીય કવિવર જયા જયંત ઇંદુકુમાર આદિ અનુપમ કાવ્યોના રચયિતા, સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન્ શ્રીમાન્ ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવીશ્વર M. A, જેઓએ આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવાનું પ્રસન્નતાપૂર્વક સ્વીકાર્યું છે, તેઓશ્રી તથા તેમના સન્મિત્ર અનેક લોકોપયોગી ગ્રંથોના લેખક, સાધુચરિત શ્રીયુત અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર આદિ અનેક ઇતર વિદ્વાનો પણ મહારાજશ્રીના સત્સંગનો પ્રેમપૂર્વક લાભ લેતા. પરસ્પર જ્ઞાનચર્ચાથી અપૂર્વ આનંદ થતો. ઉક્ત વિદ્વાનોના અતિ ગહન અને તાત્ત્વિક પ્રશ્નોના ઉત્તર આચાર્યશ્રી ઘણી બુદ્ધિ-

દીવાન રાજકોટ સ્ટેટના ખાતાની તરફથી આગ્રહે દિવસે થયેલ પ્રોગ્રામ મુજબ ડેપ્યુટેશનના રાજપુત ગૃહસ્થોને શિકારે જવા માટે ઘોડાઓ તૈયાર રાખવા કહેલું હોઈને એક માણસ આવ્યો પરોણાઓ રા. છોટાલાલભાઈના વેશ ઉપરથી તેમને પણ પરદેશી અને રાજપુત માની લઈ આ માણસે સંદેશો આપ્યો કે:— “—સિંહજી સાહેબ કહેવરાવે છે કે ગઈ કાલે કરેલી ગોઠવણ મુજબ શિકારે જવા માટે ઘોડાઓ તૈયાર છે. અને મહેમાનોની રાહ જોવાય છે.” રા. છોટાલાલભાઈએ આ માણસની ભૂલનો લાભ લઈ તેને વિનોદી જવાબ આપી દીધો કે “...સિંહજી સાહબકો બોલ દો કિ, હમ કાશ્મીર પંજાબ કે લોગ વિના હુકમ શિકાર નહીં કરેંગે, ઇસ લિયે કોઈ શેર (સિંહ) કે શિકારકા બંદોબસ્ત કરોગે તો હમ લોગ કલ જરૂર શિકાર ખેલેંગે! મગર આજ તો હમ સબ લોગ શ્રીલાલજી મહારાજ સાહબકે વ્યાખ્યાનમેં જાનેવાલે હૈં, તો દોચાર ભલી તૈયાર કરકે કૈદન ભેજનેકા બોલ દો.” આ સંદેશો ખરો સમજીને તે માણસ પણ વિદાય થઈ ગયો. અને ફરી વાર પણ કાશ્મીર ડેપ્યુટેશનના તમામ મેમ્બરોએ પૂજ્યશ્રીના “કર્મની થીયરી” ઉપરના વ્યાખ્યાનનો લાભ લીધો હતો અને તેથી સર્વ ઘણા પ્રસન્ન થયા, અને પોતાને આવો અલભ્ય લાભ મળવા માટે તેઓએ દીવાન અનંતરામજી સાહેબનો તથા પૂજ્ય મહારાજનો આભાર માન્યો હતો.

પંજાબમાં તે વખતે વિચરતા પૂજ્યશ્રીની સંપ્રદાયના મહારાજશ્રી મયારામજી સંબંધી પૂજ્યશ્રીએ દીવાન સાહેબ સાથે

ભક્તિ, વૈરાગ્ય, અનુભવ, તપ આત્મપ્રકર્ષ [illegible]
હૃદયની વિશાળતા એ બધા ગુણો [illegible] [illegible]
વિક રીતે શ્રીજી પ્રત્યે આકર્ષણ થયું હતું

મોટેરા શ્રમણ સામગ્રીઓની [illegible]
અશક્ય જપાટથી રચના કરવા કઠિન છે પરંતુ [illegible]
શબ્દ શબ્દ પર વિવેચન અને શ્રમ કરવાથી [illegible]
સમજાવી ગયે ઉતરાવવું એ વિશાળ અનુભવ વિના [illegible]
અભિજ્ઞ, કાવ્યમાં તો શું પણ જેમણે [illegible]
ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવ્યું નહોતું, તેવા [illegible]
અનુભવથી મેળવેલ શાસ્ત્રીય અને [illegible]
ષ્ટરો અને વિદ્વાનોને પણ સંતોષ આપે [illegible]
ઉત્કૃષ્ટ સંયમ અને પુણ્ય પ્રતીતિ [illegible]

પાછલી રાત્રે પૂર્ણ થયું હતું, તેથી તે વખતે સાંભળવામાં આવે તો તે સામયિક ગણાય. આથી મેં તો મારી નિરાશા આચાર્યશ્રીને નિવેદન કરી. આચાર્યશ્રીએ જણાવ્યું કે રાજકોટમાં શ્રાવકોના જાણવામાં આવી ગયેલું કે પાછલી રાત્રે ઉત્તરાધ્યયન સંભળાવવાનું છે, તેથી કેટલાક શ્રાવકો ઘેરથી વહેલા ઉઠી ફાનસો લઈ કોઈ એકેંદ્રિયાદિ જીવોને કચરી ઉત્તરાધ્યયન સાંભળવા મારી પાસે આવ્યા હતા. આથી બીજી સવારે ગુલાબચંદજીએ ટીકા કરી હતી કે આમાં તો લાભ કરતાં હાનિ વધારે થઈ. ગુલાબચંદજીની ટીકા મને વાજબી લાગી છે, ને તેથી મેં અહિં શ્રાવકભાઈઓને સ્પષ્ટ કહી દીધું છે કે હું સવારે વ્યાખ્યાનને વખતે ઉત્તરાધ્યયન સંભળાવીશ. બેચક તું રાજકોટથી ખાસ એટલા માટે આવ્યો હો તો સંવર કે પોષા કરજે અને ધર્મ જાગરણ કરતાં જાગતો હો તો આ ઉપરના સ્થાનમાં ત્રણેક વાગે આવી ચાંદમલજી સાધુને કહેજે એટલે હું મારા ધ્યાનમાંથી નિવૃત્ત થયો હોઇશ કે થઇશ ત્યારે તરત બોલાવીશ. આ ઉત્તરથી હું બહુ રાજી થયો, પરંતુ કહ્યા વિના રહી શકયો નહિ કે પૂજ્યજી સાહેબ! આથી આપને બેવાર ઉત્તરાધ્યયન સંભળાવવાનો બેવડો શ્રમ પડશે. તેઓશ્રીએ ફરમાવ્યું કે "મને સ્વાધ્યાયનો બેવડો લાભ થશે. હમેશનો દસ્તુર એવો છે કે દીવાળીની પાછલી રાત્રે ઉત્તરાધ્યયન સજ્ઝાય તરીકે મુખ પાઠે સંભારવું, તેથી તે પ્રમાણે કરીશ અને શ્રાવક શ્રાવિકાઓ પણ સાંભળે માટે ફરીથી સવારે સંભારીશ."

દીવાળીની સાંજે મોરબીમા નિર્મળાબ્હેને મહારાજ સાહેબના ગુણગાનની કવિતા પરિષદામાં ગાઇ, મેં શાસ્ત્રીજીના શ્લોકો

થાય. પોરબંદરથી અમે રાજકોટ પંજરાપોળનો ફાળો કરવા માણાવદર તરફ ગયા હતા, ત્યારે પોરબંદરના આપણા ભાઈઓએ તથા માર્ગમાં પાલખુરના ભાઈઓ તેમજ માણાવદર, મેંદરડા, બાંટવામાં અમારો જે આદર સત્કાર થયો હતો તે કુછ કૃતજ્ઞચિત્તે હું સંભારું છું. એ આદર સત્કાર અને મળેલી આર્થિક મદદ એ બધું એ નિર્લેપ મહાનુભાવ આચાર્યશ્રીના પ્રભાવને પ્રતાપને હાઈને હતું એમ કહું તો તેમાં કશી અતિશયોક્તિ નથી."

રાજકોટ વૈનતશ્રિક બોર્ડીંગ હાઉસના સ્થાનકવાસી વિદ્યાર્થિઓ હમેશાં પૂજ્યશ્રીનાં દર્શન કરવા અને તત્વ વગેરેની અનુકૂળતાએ વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવતા હતા. પશ્ચિમના જડવાદનું શિક્ષણ લેતા યુવાન વર્ગમાં સ્વધર્મપ્રેમ પ્રેરનાર સદ્ગત ત્રિભુવન પ્રાગજી પારેખનું અત્ર સ્મરણ થયા વિના રહેતું નથી. ખરી લાગણીથી મુંગામુંગા ગુપચુપ પરોપકારનું કામ કરનાર એવા નહિ ચેલાય નીકળવાના પોતાના પરોપકારી જીવનથી ઉત્તમ દૃષ્ટાંત મૂકી જનાર પૂજ્યશ્રીના આ ભાવના જીવન ઉપર પ્રકાશ પાડનારું અત્ર અસ્થાને નહિ ગણાય.

તેઓ સંવત્ ૧૯૫૬ના દુષ્કાળમાં દાણા મારકીટમાં અનાજ ખરીદવા જતા હતા, ત્યાંના કરુણાજનક દેખાવે, તેઓને સસ્તા ભાવની અનાજની દુકાન ખોલાવી અને શેઠ પ્રાગજી મૂળચંદની મદદથી તેમના દેશમાં રોજગાર શરૂ કર્યું, પરંતુ પસ્તાવું ખાવાનું મળવાથી લોકો આનંદી બન્યા. આ ઉપરથી કહે

લાભ થાય તે માટે તેઓએ એક મોટી સંસ્થા સ્થાપવા પ્રયાસ કર્યો હતો. રતલામ જૈન ટ્રેનીંગ કૉલેજ નામની અસેડી રાજકોટ લાવવા તેઓ રતલામ કમીટીમાં ગયા હતા અને કમીટીએ ઘણી ખુશીથી તે સંસ્થા તેમને સોંપી હતી, પરંતુ સમાજની સારી સેવા બજાવવાની તેઓની ટેંસ પૂરી ન થઈ. અને સંવત્ ૧૯૭૪ના વૈશાખ વદ ૧૧ ના રોજ તેઓશ્રીનો સ્વર્ગવાસ થતાં રતલામ સ્ટેશને ગયેલો કૉલેજનો સામાન પાછો લાવવો પડ્યો. પરોપકારનાં કાર્યો માટેજ તેઓએ જીવનની સારી આશાઓ છતાં નોકરીમાંથી ફારગત થઈ પરોપકારી જીવનમાં ઝંપલાવ્યું હતું. તેઓશ્રીના સ્મરણાર્થે તેમના મિત્રોએ રૂા. ૩૦૦૦ એકઠા કરી તેમના નામનો રાજકોટ પાંજરાપોળમાં એક વોર્ડ કરાવેલ છે, જેનો પાયો ધરમપુરના મરહુમ મહારાજા મોહનદેવજીએ નાખ્યો હતો.

સજ્જન ત્રિભુવનદાસના જ્યેષ્ઠ બંધુ દેવજીભાઈ મરહુમને પગલે ચાલી, પોતાના ધનનો સદુપયોગ કરે છે. આ લખનારને તેઓશ્રી સાથે ધાર્મિક સ્નેહ હતો. અને વખતો વખત પરસ્પર મળવું થતું હતું. તેઓશ્રી સંતસમાગમ અર્થે જેતપુર પણ પધાર્યા હતા અને જ્યાં જ્યાં પૂજ્ય સાહેબનું ચાતુર્માસ હોય ત્યાં પહોંચતા હતા.

સજ્જનની પ્રેરણાનુસાર **બોર્ડીંગનું કાયમી મકાન** અને એક '**સેનીટેરીયમ**' રાજકોટમાં તુરતમાં તૈયાર થયેલ આપણે જોઈશું. એમને અનુસરણ કરવા ઇચ્છાવાળાએ આટલું લંબાણ કરવું પડેલ છે.

* પૂજ્યશ્રીએ રાજકોટનું ચાતુર્માસ પૂરું કરી વિહાર કર્યો ત્યારે તેઓશ્રીને બહુ લાગી આવ્યું હતું

મન મંદિર આમ વાસ કર્યો છે, ઉજાડ મંદિ
હૃદય ક્ષેત્ર વાણી વર્ષાથી ભીંજાય છે રે.

તિમિર હતું હૃદયે છાયેલું, પરંતુ દિવ્ય દી
વિકસેલું આ કંદું શુભ કંઈ ન્હાય છે રે.

કાષ્ઠ કલ્પતરૂ પત્થર પારસ, આપ અધિક ગુ
હોનારી નિજ ગુણે અન્ય કરાય છે રે.

ઉચ્ચ ભાવના અર્થી પૂજી, પરમ પૂજ્ય થી
નામ રટીશું અંતર પાવન થાય છે રે.

આપ મુક્તિને મારગ ચાલ્યા, અમો આધા
પુરૂષ વગર અમ તો પણ પગ ઘસડાય છે

જ્યાં જેવી ગતિમય વિચરીશું, આપતણા ઉપ
પતિત પાવની વાણી તરણી જણાય છે રે.

પાવન પતિત હૃદય કરનારૂં, આપ ચરણમાં
રત ચિત્ત ગુણ ગાન તમારૂં ગાય છે રે.

અનંતગુણ આપમાં વિરાગી! આપતણી ભ
રહે લાગી તવ ચરણ સુભાગી ન્હાય છે રે.

મનહર છંદ.

આજ મળી ટોળે હર્ષઘેલા જન જય ર
તમાશાનું જંગ કોઈ બહાદુરે જગા

જાહેર છે કામ જેનું કામ જેનું જાહેર છે,
નામ જેનું જાહેર તમામ જગતો જાણે;
હમેશાં હવાલો વિણ મૂલ્ય જેઉ ચ ઠીકીઆ તે,
શેઠજી શીકાટ વળી પેરી પૂછજો જો.

પુરાતન કાળ થકી ઉતારૂઓ તારવાને,
'સ્ટીમ નેવીગેશન' ની કંપની સ્થપાણી છે;
મહામૂલી સેવા તેની કરૂણે માનવી જાણ,
દુનિયાએ શાખ ડીરેક્ટરોની વખાણી છે.
સોંઘા શેર છતાં બહુ મોંઘું વ્યાજ આપનાર,
આજ સુધીમાં તો એજ કંપની જણાણી છે;
પરમ પુનિત એના એજંટ શ્રીકાટ હપ્પુ,
શેર મહીં રોકીએ તે આપણી કમાણી છે.

સોરઠ.

અનુપમ અતિથિ! આજ અમારી ઉર મહીં ધારજો
દયા દૃષ્ટિ કરી આ ભૂમિ મહીં પુનઃ પધારજોરે;
અતિશય આપ દયા ઉપકારો, કેમ ભૂલી જન જા
ઉદ્ધરનાથ આમ હાથ ગ્રહો તો તારજોરે—
પ્રિય ભૂમિ છે આ પરમ પ્રભુની, નાથ વિયોગ થકી
પ્રભુના દિવ્ય ચરિતતા ધીર ધરાવજોરે—

પ્રકરણ ૨૬મું.

સૌરાષ્ટ્રનો સફળ પ્રવાસ.

રાજકોટનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે સંવત્ ૧૯૬૮ના વદ ૧ ના રોજ વિહાર કરી પૂજ્યશ્રી ગોંડલ પધાર્યા. એ શ્રીજી મહારાજના વ્યાખ્યાનમાં ઘણા મુસલમાન ભાઈઓ આવતા હતા, પૂજ્યશ્રીના સદુપદેશની રૂડી અસર એમના ઉપર એટલી બધી થવા પામી હતી કે, ઉતરવા માટે થયે- માં મુસલમાન ભાઈઓએ પણ સારી રકમો ભરી હતી. જ્યારે ગોંડલથી વિહાર કર્યો ત્યારે મુસલમાન ભાઈઓએ હમેં વધારે રોકાઇ તેમની અમૃતમય વાણી શ્રવણ કરવાનું આપવા બહુ આગ્રહપૂર્વક અરજ કરી હતી.

ગોંડલથી વિહાર કરી ગોમટા, વીરપુર, પીઠડીયા, અને જેતલસર થઇ ધોરાજી પધાર્યા. અહિં હાથીભાઈની વંડીના ભવ્ય મકાનમાં પૂજ્યશ્રી બિરાજતા હતા અને વ- ત્યાં સ્વપરમતી હિંદુ મુસલમાન તથા અમલદાર વગેરે ઘણી સંખ્યામાં હાજરી આપતા હતા. ધોરાજીથી જુના- હાર કરવાનો પૂજ્યશ્રીનો વિચાર હતો, પણ પગમાં ઘણી

અહિંથી વિહાર કરી શ્રીજી મહારાજ પ
હતા, અને પોતાના અમૃત સદ્બોધથી પોર
અસીમ પ્રભાવ રૂપી અસર ઉપજાવી હતી. મંત્
અને વેપારના લોકોના ધર્મપ્રેમની પૂજ્યશ્રીએ
કરી હતી, અને શ્રાવિકાઓનો જ્ઞાનાભ્યાસ બહુ
તેમને સાનંદાશ્ચર્ય થયું હતું. શ્રી કેળવણી ઉ
આપવું જોઈએ અને તેમને જૈનધર્મનું રહસ્ય
સમજાવવું જોઈએ એવી પૂજ્યશ્રીની માન્યતા હ

પોરબંદરથી અનુક્રમે વિહાર કરતા આપ
મહારાજ જામનગર પધાર્યા અને ત્યાં એક માસ
જામનગરના શ્રાવકના [illegible] સાધેની ચર
બહુ આનંદ આપતો અને પૂજ્યશ્રીના પ્રતાપથી શ
પણ ઘણી અભિવૃદ્ધિ થવા પામી.

દેરાસરના રીવાજ મુજબ પોતાને વાંદી કરવા
કેટલેક હતું, તે મુજબ તેઓશ્રીને મત્થએણ
તેઓ સર્વે સ્વીકાર કરતા. પૂજ્યશ્રીની વાણી
અને સરલ હતી કે, એથી ફરી ફરી ... અમ
તેઓશ્રીને અત્યંત સમજ ... એક વખત
આથી, એક દરજીએ પૂજ્યશ્રીને પોતાને ત્યાં
કર્યો. મેરવી કે ત્યાં છતો ઘર વાપર્યાનું
તેની વાપરીશ કરોડ ને સાધનો વગેરેની મેળ
વસવાટને ત્યાં પોતાના ધર્મગુરુઓ વ્હોરવા
દરરૂ ચેસ્ત ભર્યું ન મનાતું હોવાથી પૂજ્યશ્રીએ
મેરવી પાસ કરી નહોતી કરી. સાધ્વીઓમાં પણ
સહેજ અસર કરેલ તેને પરિણામે શુદ્ધ વૈષ્ણવ
પાસે એવી તેમનાં કપડાંને સ્પર્શવા અવસરો નહિ

- મેરવીની અનુકૂળતા મુજબ સવારના
ધ્યાન એક કૃતિ શરૂ કરી દેતા અને પૂજ્ય સાહેબ
વાસ્તા સુધી અખંડધારાએ ઉપદેશામૃત વરસાવતા
કેન્દ્ર મંદ વ્યાખ્યાનમાંથી પોતાને અનુભવ કરવા
થઈ જતા અને લોકો સૌના કહે કહેતા કે અહિ તે
'દેવો આવો' વગેરે છે. શ્રી સંપુચરિત્ર ઉપરનું
વ્યાખ્યાન હમેશાં શ્રોતાઓની આંખો તો ભીની
વસતીમાં રોકતી', 'ખોટો પાપડ', 'ઉદ્યુમ્ના
એધપુષ્ટ મહાત્માએ', 'કૈવુજના મહારાજ પર એક
પેટી હુંડી' 'કચ્ચાદ હાથ કુહાડી', વગેરે અસરકાર

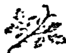
આગળ બેસારતા. શ્રીમતી નાનુબાઈએ તો
કહી દીધું હતું કે " મારવાડી શ્રાવકોને આપ
સમક્તિ ગહો, પરંતુ તેમનાં સેંકડે નેવુંના
કેટ ટોપીઓ ને તાવીજે બંધાયેલાં છે. શ્રી
શ્રદ્ધા ને સમક્તિનાં એ માદળીયાં હોય તો
કહેવાપણું નથી પણ જો બીજાનાં હોય તો સ્વા
પૂર્ણ વિશ્વાસ કે શ્રદ્ધા નથી એમ અમે મા
પુત્રીઓ પ્રસંગોપાત પૂજ્યશ્રીની સ્તુતિ સંસ્કૃત
બોલતી અને છુંદાય તેટલો લાભ લુંટતી હતી. પૂ
તેમના શાસ્ત્રી પાસે મુનિશ્રી ચાંદમલજી વગેરેને સં
કરાવ્યો હતો.

પૂજ્યશ્રી પંદર સાધુઓ સહિત ચાતુર્માસ હતા;
મંડળે સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનમાં એટલા બધા લીન
તેમનું બેથારને મળી કદિ અમે ગામ ગપાટા કે નકામ
કરતાં જોયા નથી. સજઝાય અને શાસ્ત્રવચનોની ધુન લાગ
સાંજરે પ્રતિક્રમણ કર્યા બાદ જ્ઞાનચર્ચા અને પ્રશ્નોત્તરી
જામતી, પ્રતિક્રમણ પૂરું થતાંજ જૈનશાળાના વિદ્યાર્થીઓ
શ્રીની વંદના કરતા અને બધા હાથ જોડી સ્તુતિ બોલતા.
શ્રીને પ્રિય નીચેની સ્તુતિ હમેશાં નિયમિત બોલાતી તે
પૂજ્યશ્રી આંખો મીંચી તેમાં તલ્લીન થઈ જતા. પૂજ્ય સ
તે કંઠસ્થ કરી હતી, ઉપરાંત તેઓશ્રી સાથે આવેલા મુનિ
એ પણ મુખ પાઠ કરી લીધી હતી.

શિવસિંહજી વ્યાખ્યાનમાં વખતોવખત પધારતા. તેઓ
શ્રય તેઓના ભાવની ખાતી આપેલે

(कवित)

मालव देश पवित्र कर्यो, श्री दुर्लभजी मोरवी मांहि
मोरवी संघ नर्यो नेह लावनो, दीनदयाल दिले ह
श्रीलालजी स्वामी जो विद्या विशारद, उपकारना प्रभु!
वचन उचरी कीर्ति कुल, तुने आशीर्वाद अनेक
महान् आचार महागुणी संत, आदरतो स्वामी विक्रम
दर्शन काज तर्या शिष्य मंडली, महीना धर्या गणे पूर्ण
एवा सुंदर शिष्य संघाते, चंद्र तुल्य गुरु पूर्ण
मोरवी संघ हृदय उछर्यो, दर्शनथी प्रभु भाव
पावन कर्यो मुनि पादरजथी, मदन दयालु दया दिले
चोमासुं करो श्री संघने, उपदेशामृत वारि
मुज इच्छा पामनथी आपना, कल्याणकारक मन
संसार सागर तरो 'शिव' कहे, अरिहंत, अरिहंत, गु

પોતાને મળે તો ત્રણ પ્રતિજ્ઞાઓ કરવા પૂજ્યશ્રીને અરજ ક પણ પૂજ્યશ્રી તો પક્ષપાત રાખ્યા વિના રંક શ્રીમંત બધાને પધાર્યા હતા.

તપસ્વીજીનાં દર્શન કરવા દેશાવરના શ્રાવકો એટલા બધા આ તેનું યોગ્ય સ્વાગત કર્યું હતું. તપશ્ચર્યાના પૂર છેલ્લા દિ સંવર, પોષા, ઉપવાસ અનેક થયા હતા. અને પારણાને દિ ઉત્સવ જેવો દેખાવ હતો. જીવોને અભયદાન અપાયું : હંમેશાં કબૂતરોને જાર વગેરે ખવડાવવામાં આવ્યું, અને પુણ્ય થયાં. જીવદયાનું ફંડ થયું હતું જેમાંથી ઘણા જી શાતા ઉપજાવવામાં આવી હતી.

પૂજ્યશ્રીનું શિષ્ય મંડળ હમેશાં સંયમને ઉન્નતી ક્રિય અને સ્વાધ્યાયમાંજ તલ્લીન રહેતું, અને પરદેશ સાધુનો વ્યવહાર તેમને કલ્પતો નહિ હોવાથી જ્ઞાનચર્ચા સિવાય પ્રવૃત્તિમાં પડવાનું હતુંજ નહિ. શ્રીમાન મુનિમંડળની પ્રવૃત્તિએ, આગમમાં અમૂલ્ય જીવન વીતાવનાર અને ન ફુરસદમાં કલાકોના કલાકોનો અવકાશ લેનાર અને પત્ર વ્ય માટે સ્ટામ્પો વગેરે સાધનો સાથે લઈ ફરનારા કેટલાક સાધુ ઉત્તમ બોધપાઠ આપ્યો, અને કેટલાક અન્ય જીવોએ એ રીતિનું અનુકરણ પણ કર્યું. પ્રતિક્રમણ કર્યા બાદ પાપ દો પાપના પ્રાયશ્ચિત માટે સાષ્ટાંગ નમન કર્યા બાદ બે હાથ શુદ્ધ હૃદયે આત્મવિશુદ્ધિની ઔષધિની યાચના થતી અને શ્રી ઉપવાસ, બેલે, તેલે વગેરે પ્રાયશ્ચિત ફરમાવતા. ત્યા પદ્ધતિનો પ્રભાવ અને શિષ્યોની વિશુદ્ધ થવાની લાગણી

ઇન્દ્રિયોના દાસ થવું તેના કરતાં પ્રથમથીજ સાત્વિક સા[illegible] ખોરાક લેવો એ સાધુઓનો પ્રથમ ધર્મ છે, અને કદાચ પરિ[illegible] ખોરાક ખવાઈ પણ ગયો તો તપસ્યાં વગેરેથી તેનો [illegible] ઓછો કરી નાંખવો.

પોતેજ તપસ્યાં ન કરી શકે તેઓ તરફથી બીજાઓ[illegible] એવો બોધ દેવાશે ખરો? પ્રથમ કાર્ય પર ન થાય, પ્રથમ [illegible] હાનું વર્તન એવું થાય ત્યારેજ ઉપદેશ અપાય છે. પાટ[illegible] બેસી ઉપદેશ આપનારા તો ઘણા છે, પણ કોઈક તેવી રહેણી [illegible] નારાઓનેજ ધન્ય છે. તેઓજ વંદનીય છે, તેઓનેજ સંયમ સફ[illegible]

તેઓશ્રી ફરમાવતા કે વેપારીઓને સુધારવાનાં કાર્ય[illegible] બદલે આ વખતના જમાનામાં જ્ઞાનીલાલ, આત્મ અને [illegible] દરેક આત્માઓને સુધારવાની સંસ્થાઓ સ્થાપવી જોઈએ. [illegible] સદુપદેશના શ્રવણથી સ્વાધ્યાય તથા નિયમ જીવનનું અનુપાન [illegible]

મોરબીના તે વખતના નરેશ અમૃતલાલ વર્ધ[illegible] નગરના અને કાર્યદક્ષતા તેઓ વખાણ કરતા અને મો[illegible] સંઘનું અનુકરણ કરતા તેઓ બધાને બોધ આપતા હતા [illegible] દરેક મોટો કેળવણી ફંડ એવા આયોજનની આજ્ઞામાં [illegible] એ અનુભવ તેઓશ્રીને મોરબીનાજ સ્થેટ નગરોના [illegible] પણ નીચે વાંચ્યા સાત કેળવણી તરફથી સુંદરાયેલા મણ્યો[illegible] છે. એ પંચને સર્વ સત્તા છે અને એ પંચ જે કરે તે [illegible] પંચનો ઘરને મંજૂર છે. કોઈ જુના વિચારના સબબથી [illegible] સાધુ જમાનાની પ્રવૃત્તિ ગુજરાત વર્તન કરી શકતું નથી [illegible] મોરબીના સુધાર મંડળમાં પણ એટલો બધો વિનય ગુ[illegible]

આ ચાતુર્માસમાં આરામ સાથે આનંદ અનુભવ્યો હતો. તેઓશ્રીનાં વ્યાખ્યાનોમાં હમેશાં કાંઈને કાંઈ નવું જાણવાનું મળતું. શાસ્ત્રના અર્થ સરલ કરી ખુબીથી સમજાવતા અને વચ્ચે શ્લોકો અને દૃષ્ટાંતોથી એવો અદ્ભુત રસ ઉત્પન્ન કરતા કે અમે તેટલું મોડું થાય તોપણ કોઈને ઉઠવાનું મન ન થતું. તેઓશ્રીનાં ઘણાં વચનામૃતો અને શ્લોકોનું ટીપણ કરી રાખ્યું છે, તે અન્ય પ્રસંગે આપીશું.

રાજકોટના રા. બા. બીમજીભાઈના વયોવૃદ્ધ ભાઈ જેઠાલાલભાઈ જે પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાન વખતે મોરલીની પેઠે ડોલતા, તેઓ પણ મોરબી પધાર્યા હતા, અને ભક્તિભાવમાં રસબસ થઈ નીચેનું કાવ્ય ઉચ્ચાર્યું હતું—

રાગ દેશ.

પ્યારા પૂજ્ય પ્રભુ શ્રીલાલ, નમન સ્વીકારજો રે,
આપી બોધ અમૂલો સૌને, સુખ ઉપજાવજો રે—પ્યારા૦
આપ પધાર્યા રાજકોટમાં, હતા પશુજન કાગ ચોટમાં;
આપ્યો બોધ થયો ત્યાં, પશુ જન બચાવજો રે—પ્યારા૦
બોધ અસરકારક બહુ દીધો, સર્વ ધર્મીઓએ લાભજ લીધો;
ધનનો હરખો કીધો, અહિં એ કરાવજો રે—પ્યારા૦
આસડીઆમાં આવી ઉતાર્યા, પાંચ હજાર પશુ જીવ તાર્યા;
કામ હમારાં સાર્યાં, અહિં પણ સારજો રે—પ્યારા૦
આપ પધાર્યા નોત નૃપપુરમાં, પશુ મરતા સઘળાંએ પળમાં;
જીવ રહ્યાં સહુ જગમાં, કાગ એ કરાવજો રે—પ્યારા૦
મયુરપુરીનો મહિમા મોટો, નથી નૃપ જેવો યતી કાંઈ છોટો;
ધર્મ વિષે નહિ ટોટો, અન્ય નિહાળજો રે—પ્યારા૦

આ ચાતુર્માસમાં આરામ સાથે આનંદ અનુભવ્યો હતો. તેઓ શ્રીનાં વ્યાખ્યાનોમાં હમેશાં કાંઈને કાંઈ નવું જાણવાનું મળતું શાસ્ત્રોના અર્થ સરળ કરી યુક્તીથી સમજાવતા અને વચ્ચે કથા અને દ્રષ્ટાંતોથી એવો આનુન્દ રસ ઉપજતો હતો કે ગમે તેટ મોડું થાય તોપણ કોઈને ઉઠવાનું મન ન થતું. તેઓશ્રીનાં ઘ વચનામૃતો અને કાવ્યોનું ટીપણ કરી રાખ્યું છે, તે અ પ્રસંગે આપીશું.

રાજકોટના રા. બા. ભીમજીભાઈના વયોવૃદ્ધ ભાઈ નેણશ ભાઈ જે પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાન વખતે મોરબીની પેઠે રાજ તેઓ પણ મોરબી પધાર્યા હતા, અને ભક્તિભાવમાં રસમગ્ન નીચેનું કાવ્ય ઉચ્ચાર્યું હતું—

રાગ દેશ.

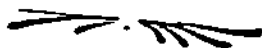
પ્યારા પૂજ્ય પ્રભુ શ્રીલાલ, નમન સ્વીકારજો રે;
આપી બોધ અમૂલો સૌને, શુભ ઉપજાવજો રે—પ્યારા
આપ પધાર્યા રાજકોટમાં, હતા પર્યુષણ કાળ ચોટમાં;
આપ્યો બોધ ભલો ત્યાં, પશુ જન બચાવજો રે—પ્યાર
બોધ અસરકારક બહુ દીધો, સર્વ ધર્મીઓએ લાભજ લી
ધનનો હર્ષો દીધો, અહિં એ કરાવજો રે—પ્યા
આગ્રહીયામાં આવી ઉતર્યા, પંચ હજાર પશુ જીવ
કામ હમારાં સાર્યાં, અહિં પણ કરાવજો રે—
આપ પધાર્યા મોરબી નૃપપુરમાં, ઘણું ભરત સુધર્યાંએ પ
જીવ રહ્યાં સહુ આગમાં, કાર એ કરાવજો રે—પ્યા
મયુરપુરીનો મહિમા મોટો, નથી નૃપદુર્ગ સહી કાંઇ છ
ધર્મ વિષે નહિ ખોટો, અન્ય નિહાળજો રે—પ્યા

પૂજ્યપાદનો સાહિત્ય તરફ શોખ.

પૂજ્યશ્રી જૈન શાસ્ત્રના સમર્થ વિદ્વાન હતા; બહુશ્રુતી, ગીતાર્થી, શાસ્ત્રવેત્તા; આગમવેત્તા જે ઉપનામ તેને લગાડીયે તે છાજે તેવું હતું. મારવાડ તરફ મુનિવર્ગમાં સંસ્કૃત અભ્યાસ કરવાનું પ્રચલિત હોત તો આચાર્યશ્રી સંસ્કૃતના સમર્થ પંડિત હોત, પણ તે તરફ તેનું પ્રવર્તન ન હોવાને લીધે તે ઇચ્છા મનમાંજ રહી ગઈ હતી. વાંકાનેરમાં થોડા દિવસના પરિચય પછી પૂજ્યશ્રીએ નિવેદન કર્યું કે આપણે આવતું ચોમાસું રહેવાનું સાથે બને તો ન્હાના સાધુ ચાંદમલજી મુનિને સંસ્કૃતનો અભ્યાસ તમારી પાસે ચાલુ કરાવું અને હું પણ સંસ્કૃત વ્યાકરણનાં પુસ્તકો સાંભળું અને વિચારૂં. પૂજ્યશ્રીની આ દરખાસ્તથી મારા મનમાં ઘણો ઉત્સાહ વધ્યો હતો એ અમારે સાંપ્રદાયિક કેટલીએક રૂઢિઓ અને શ્રાવકોની રૂઢિઓનું બંધન ન હોત તો એક ચાતુર્માસ તો શું પણ વરસોનાં વરસો સાથે રહી શાસ્ત્ર વિચારણા અને સાહિત્યસેવાનો લાભ અરસપરસ લેત દેત પણ મુદ્દેની બાબતમાં ત્રણ મુશ્કેલીઓનો વિચાર કરવાનો હતો; એક તો ધોરાજી અને મોરબીના દરેક ચોમાસામાં ફેરફાર કરવો કે જેના માટે વખત બહુ થોડો રહ્યો હતો; બીજું તેમાં લીંબડીના સંઘની અને પૂજ્યશ્રીની સંમતિ મળવી જોઈએ, ત્રીજું જે ગામમાં રહેવું ત્યાંના શ્રાવકોની પણ સંમતિ જોઈએ. વચલી બાબત માટે તો પૂજ્યશ્રીએ એટલી હામ બીડીને કહ્યું કે હું મારા બે સાધુને લીંબડી મંજુરી મેળવવા મોકલું. મને ખાત્રી છે કે લીંબડી સંઘના અગ્રેસરો મારૂં માન જાળવી જરૂર મંજુરી આપશે, એટલે એ મુશ્કેલી દૂર થશે. પણ વચ્ચે એક નડતર એ હતી કે પોતા

પ્રકરણ ૩૦મું.

કાઠીયાવાડ માટેનો અભિપ્રાય.

કાઠીયાવાડમાં અનુક્રમે વિહાર કરતાં આચાર્યશ્રી આ
પધાર્યા રસ્તામાં ઘણાં ગામોમાં ઘણો ઘણો ઉપકાર થયા પ
ભાવનગરમાં આ વખતે ઢુંઢીયા સમ્પ્રદાયના સુપ્રસિદ્ધ વ્યા
ઋષિશ્રી નાગજી સ્વામી પણ બિરાજતા હતા. પરસ્પર જ્ઞાન
અને વાર્તાલાપથી બહુ આનંદ થયો હતો. વ્યાખ્યાન એ
હેમને વંચાતું અને પં. શ્રી નાગજીસ્વામી ત્યાં પધારતા,
તેમનો યોગ્ય આસનાદિનો સત્કાર તથા પરસ્પર વિનય
બતાવવામાં આવતો. ઘણીવાર પુજ્યશ્રી પોતાનું વ્યાખ્યાન
રાખી પં. નાગજીસ્વામીનું વ્યાખ્યાન સાંભળવાની આતુર
બતાવતા અને તેમને વ્યાખ્યાન વંચવા માટે આગ્રહ કરત
પંડિતજી નાગજી સ્વામી લખાવે છે કે "અમે એમના જે
શુદ્ધઆચારક સાધુ બીજા કોઈ જોયા નથી. વ્યાખ્યાનમાં દ્રષ્ટાં
કહેવાની અને સિદ્ધાન્ત સાથે તેને મેળવવાની તેમની અજબ
શક્તિ હતી. અને તેથી લોકોને ઘણું આકર્ષણ થતું. આ
ઉંડી અસર થતી. ખરેખર કહેવું જોઇએ કે તે આગમમાં તેમને
અનુભવ અને શક્તિ ઘણા હતા. બપોરના વખતમાં જ્ઞાનચ
ચાલતી. ઉત્તરાધ્યયન, ભગવતી, સુયગડાંગ વગેરે સૂત્રો સંબંધી
ઘણી ઉંડી ચર્ચા ચાલતી, ત્યારે તેઓ એમ કહેતા કે આ વાત
અમને નથી સમજાતી છે, તેથી તમારી આજ્ઞા હોય તો

ખંડ ૪

પ્રકરણ અઢારમું

વિજયી વિરાગ

કો મનુષ્યો આવેલ હતાં. જેમનો તન, મન, ધનથી નવાન-
ના સંઘે ઉત્તમ પ્રકારે આતિથ્ય સત્કાર કર્યો હતો.

પૂજ્યશ્રીના પધારવાથી બ્યાવર આ વખતે એક તીર્થક્ષેત્ર
ાન બની રહ્યું હતું.

પૂજ્યશ્રી નયાનગરથી અજમેર પધાર્યા અને જેપુર પધાર-
ની તાકીદ હોવાથી અજમેર નગરની બહારના શેઠ ગુમાન-
લજી લોઢાની કોઠીમાં બિરાજ્યા. પરંતુ તેઓશ્રીના પુણ્યપ્રભાવ
ા આકર્ષણ શક્તિ એટલી બધી પ્રબલ હતી કે, વ્યાખ્યાનમાં
ુમાર્ગી શ્રાવકો ઉપરાંત સેંકડો હજારોની સંખ્યામાં જૈન
જૈન સજ્જનો ઉપસ્થિત થતા હતા અને શેઠ ગુમાનમલજી
હેબની વિશાળ કોઠી મધ્યેના તબેલાની વિશાળ અગાશીપરના
ડમાં પણ પાછળથી આવનારને જગ્યા મળતી ન હતી. આ
અને પ્રસંગોપાત પ્રાણીરક્ષાના સંબંધમાં પૂજ્યશ્રીએ ઉપદેશ
ાપ્યો ને ઉપરથી શ્રીમાન રાયશેઠ ચાંદમલજી સાહેબની પ્રેર-
ાથી શ્રીમાન્ દી. બ. શેઠ ઉમેદમલજી સાહેબ તથા રા. બ.
ઠ સોભાગમલજી ઢઢ્ઢા વગેરેએ વિચાર કરી એક પશુશાળા
થાપન કરી; જેમાં આજે ઘણાંક અનાથ પશુઓનું પ્રતિપાલન
ાય છે.

આ ઉપરાંત પૂજ્યશ્રીએ બાળલગ્ન નહિ કરવાનો ઉપદેશ
આપ્યો તેની અસરથી ઘણા લોકોએ ૧૬ વર્ષ પહેલાં પુત્રનાં અને
૧૩ વર્ષ પહેલાં પુત્રીનાં લગ્ન નહિ કરવા પ્રતિજ્ઞા લીધી.

અજમેરમાં પાંચ છ દિવસ રોકાઇ પૂજ્યશ્રી જયપુર પધાર્યા
ત્યાં ઘણી ધર્મોન્નતિ થઇ. જયપુરના શ્રી સંઘે ચાતુર્માસ કરવા

બલિદાન આપવા તૈયાર છે તે ઉપર, આમવર્ગમાંથી કાયરતા કેટલે દરજ્જે ગઇ છે તે ઉપર, શુદ્ધભાવે આગેવાની કરવાની અને શુદ્ધ ભાવથી દોરનારા આગેવાનોની પાછળ ચાલવાની શક્તિ આપણામાં કેટલે અંશે આવી છે તે ઉપર આપણી ફતેહનો આધાર રહેશે. આજે એવો કસોટીનો વખત આવી લાગ્યો છે કે જ્યારે એક નિશ્ચય કરી લેવોજ જોઇએ અને જે પરિણામ આવવાનાં હોય તે માટે આપણે કમ્મર કસી સજ્જ રહેવું જોઇએ"

જાવરાની આ બાબત જો કે નજીવી હતી, તોપણ નાની નાની બાબતોમાં આત્મશ્રદ્ધાની ચાવી રહેલી માનીએ તો, તક મળતાં પરમાત્માનો સંદેશ ઝીલી શકીએ. એક વિદ્વાનનાં વચનો છે કે—આત્મશ્રદ્ધા વગરનો મનુષ્ય દરેક મુશ્કેલી ઉભી લે છે. આત્મશ્રદ્ધાજ દરેક મનુષ્યનો મહાન્ મિત્ર અને તેની સર્વોત્તમ મૂડી છે. પાઇની પણ મૂડી વગરના આત્મશ્રદ્ધાવાન્ મનુષ્યો મહાન્‌માં મહાન્ કાર્યો કરી શક્યા છે; જ્યારે આત્મશ્રદ્ધા વગરની અબજોની મૂડી પણ નિષ્ફળ નિવડી છે.

પૂજ્યશ્રી જાવરામાં બિરાજતા હતા તે વખતે શ્રીદેવીલાલજી મહારાજ પણ જાવરે પધાર્યા, અને શ્રીજી મહારાજને મંદસોર પધારવાનો આગ્રહ કર્યો; પરંતુ પોતાના અમુક કારણોને વગની તેઓશ્રીએ મંદસોર પધારવાનું મંજુર ન કર્યું. આ વખતે શ્રીમાન્ શેઠજી અમરચંદજી સાહેબ પીતળીયા પૂજ્યશ્રીની સેવાનો અંતિમ લાભ લેવા માટે જાવરે પધાર્યા હતા. તેમણે અવસર જોઇ બે સાધુઓને શુદ્ધ કરી, આહાર પાણી વગેરેનો વ્યવહાર પુનઃ શરૂ કરવાની વિનતિ કરી, મંદસોર પધારવા પૂજ્યશ્રી

પ્રકરણ ૬૫ મું.

ઉદયપુરનો અપૂર્વ ઉત્સાહ.

ઉદયપુરમાં પંચાયતના નોહરાને નામે ઓળખાતું એક વિશાળ મકાન છે, જે દર વર્ષે મુનિરાજોના ચાતુર્માસ માટે વપરાતું, પરંતુ પૂજ્યશ્રીના ચાતુર્માસની પ્રથમ ઉમેદ ન હોવાથી તેમજ તેરાપંથીના પૂજ્યશ્રી કાલુરામજીનું ઉદયપુરનું ચોમાસું ત્યાં મુકરર થયેલ હોવાથી તેરાપંથીઓએ અગાઉથી પંચાયતના નોહરાની માગણી કરી મંજુરી મેળવી લીધી હતી. આથી પૂજ્યશ્રીના ચાતુર્માસ માટે એવુંજ બીજું કોઈ આલીશાન મકાન શોધવા ઉદયપુરના લોકોએ પ્રયત્ન કર્યો પણ ઉમરાવો વગેરેએ પોતાની જગ્યામાં પૂજ્યશ્રી સિવાય બીજા કોઈ [illegible] વ્યાખ્યાન માટે એટલી મોટી સગવડવાળી જગ્યા ન મળવાથી, પરંતુ ઉદયપુરના મહારાણા સાહેબ ફતેહસિંહજી [illegible] [illegible] [illegible] તેઓએ [illegible] [illegible] ઉપર [illegible] છે, તેને માટે તેઓશ્રીએ આજ્ઞા પ્રદાન કરી.

આ આલીશાન મકાન [illegible] પૂજ્ય મહારાજશ્રી ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા. અહિં [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible] [illegible] કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી. અહિં પૂજ્યશ્રીની [illegible] [illegible] કરવા માટે

આ ચોમાસામાં બહાર દેશોમાંથી તેમજ મેવાડના નિકટવર્તી ગામોમાંથી ઘણા લોકો નિત્ય દર્શનાર્થે આવતા. દર અગ્રો શુદમાં શુમારે ૬૦૦૦ થી ૭૦૦૦ અદમી વ્યાખ્યાનમાં જમા થતાં હતાં અને આવનાર શ્રાવકોને માટે ભોજન તથા ઉતારા વગેરે કુલ પ્રબંધ ઉદયપુર સંઘના તરફથી પ્રશંસાપાત્ર થતો હતો. આટલા મનુષ્યો આમત્ર. કોઈ પણ ચોમાસામાં એકી સાથે જમા થયાં નહોતાં. ઉદેપુરમાં દેરોની સ્વારી ઘણી ધામધમથી ચડે છે અને ઉદેપુરના તમામ સરદારો, ઠાકોરો વગેરે પોતાના ઉત્સાહમાં સાથે હાજર થાય છે એક તો પૂજ્યશ્રીના ચાતુર્માસનો જોગ એટલે અમૃતમય વચનામૃતોનો લાભ, બન્ને વખત મન માનતાં વ્યાખ્યાનનું જમણ અને ઉત્તમ પાણીની સગવડ, એટલે આ ચાલુ માસમાં ઉદેપુરમાં દર્શને આવનારનું પૂર ચાલ્યું ખૂબ વધી ગયું હતું કે, આ પ્રસંગ જો બીજા ગામોમાં બન્યો હોત તો લોકો ગભરાઈ જાત. શ્રીમાન કેસરીસિંહ સાહેબની હિમ્મત અને એવા કુશળ હેડનની નીચે કામ કરનારાઓનો અવિશ્રાન્ત શ્રમ અને પૂજ્યશ્રીનો પ્રભાવ તેને લઈને તેઓ પોતાની પુરેપૂરી પ્રતિષ્ઠા ળવી શકતા, એક પણ એવી મોટી સંખ્યાને ગરમાગરમ સોઈ જમાડી સ્વાગત કરવામાં, ઉદેપુરના શ્રાવકો વ્યાખ્યાનનો મ પણ જતો કરતા. રાજ્યની કચેરીઓના કામકાજ બંધ ને શ્રીમાન્ કેસરીસિંહ સાહેબની લાગવગથી મહેમાનોને ઉતારા સગવડ કરી આપવામાં આવી. લોકો કહેતા કે પૂજ્યશ્રીનું શું કરાવવું તે હાથ બાંધવા જેવું છે. ખર્ચ કરતાં થમ એટલે નાનાં ગામો બિચારાં હિમ્મતજ ન કરતાં.

હજુરને પ્રશ્ન કર્યો કે, આ બધું આપની સમ્મતિથી લખાયું
છે કે કેમ ? ત્યારે શ્રીજી મહારાજે ઉત્તર ફરમાવ્યો કે, એ
પુસ્તક કોણે ક્યારે લખ્યું અને કોણે છપાવ્યું એ સંબંધમાં હું
કંઈ પણ જાણતો નથી. તેમજ આ પુસ્તક આજ પહેલવહેલું
મારા જોવામાં આવે છે, સદરહુ પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં પૂજ્યશ્રીના
નામનો આશ્રય લઈ એક યતિએ પોતાની કેટલીક માન્યતાઓને
પુષ્ટ કરવા પ્રયત્ન કર્યો હતો. તેથી કેટલાક શ્રાવકોનાં ચિત્ત
શંકાશીલ બન્યાં હતા, પરંતુ શ્રીજી મહારાજનો આવો સંતોષ-
કારક ખુલાસો મળતાં લોકોનો ભ્રમ દૂર થઈ ગયો.

પૂજ્યશ્રીએ બાળલગ્નથી કેવા કેવા ગેરલાભો થાય છે અને
પુખ્ત વય સુધી વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવાથી કેવા કેવા
મહાન્ લાભો થાય છે તેનું એવું તો અસરકારક વિવેચન કર્યું
હતું કે ઘણા શ્રાવકોએ ૧૮ વર્ષ પહેલાં પુત્રનાં અને ૧૩ વર્ષ
પહેલાં પુત્રીનાં લગ્ન નહિ કરવા પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.

આ વર્ષે તેરાપંથીના પૂજ્યશ્રી કાલુરામજી તથા તપગચ્છીય
આચાર્યશ્રી વિજયધર્મસૂરિનાં ચાતુર્માસ પણ ઉદયપુરમાં હતાં.
અને તેમના કેટલાક શ્રાવકો હરેકપ્રકારે ક્લેશવર્દ્ધક પ્રવૃત્તિઓ
કરતા હતા. પરંતુ એ ક્ષમાનો સાગર કદાપિ છલકાયો નહિ.
શ્રાવકો પરસ્પર ઘણી ટીકટીપ્પણી કરતા હતા. પરંતુ આચાર્યશ્રીએ
શાંતિ સંપૂર્ણપણે જાળવી રાખી હતી. પોતાના શ્રાવકોને
પણ શાંતિ જાળવવાનો સતત ઉપદેશ તેઓશ્રી આપતા હતા.
પોતાની બહાદુરી બતાવવાના ખ્યાલને દૂર કરીને તેઓશ્રી
ધર્મનું સંરક્ષણ કરતા હતા. કોઈ પ્રકારે તેમણે ક્લેશવૃદ્ધિને

ત્યાંથી પૂજ્યશ્રી ઉદેપુર પધાર્યા, ત્યાં ૪૦ બકરાને દિવાન પંચોલીએ તથા ૧૦૦ બકરાને દિવાનના મહેતા ... બાપજી વાળી-વાળાએ અભયદાન આપ્યું.

સં. ૧૯૮૨ ના ઉદેપુરના ચાતુર્માસ દરમ્યાન એક અંગ્રેજ અમલદાર કરનલ ટેલર સાહેબ, કે જેઓ સમસ્ત મેવાડના પોલિટિકલ એજન્ટ હતા, તેઓ પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે ઘણીવાર આવતા હતા અને પૂજ્યશ્રીનું વ્યાખ્યાન બહુ પ્રેમપૂર્વક શ્રવણ કરતા હતા. એટલુંજ નહિ પણ વ્યાખ્યાન સિવાયના બીજા સમયે પણ તેઓ પૂજ્યશ્રી પાસે આવતા અને તાત્વિક વિષયો સંબંધી પ્રશ્નોત્તર તથા ધર્મવિષયક ચર્ચાઓ કરતા હતા. આ મહાનુભાવ અંગ્રેજે પશુઓ વગેરે જાનવરોને નહિ મારવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.

બીજા એક અંગ્રેજ પાદરી રેવરંડ ડૉ. જેમ્સ શેપર્ડ એમ. ડી. ડી. ડી. કે જેઓ વયોવૃદ્ધ અને સમર્થ વિદ્વાન છે, અને હાલમાં જેઓ નિવૃત્ત થયેલ છે તેઓ પણ મહારાજશ્રીનાં દર્શનાર્થે આવ્યા હતા. મહારાજશ્રી સાથેના વાર્તાલાપથી તેમને બહુજ આનંદ ઉપજ્યો અને તેઓ પોતાની પાસેનું એક પુસ્તક મહારાજશ્રીને ભેટ કરવા લાગ્યા; પરંતુ મહારાજશ્રીએ તેનો સ્વીકાર ન કર્યો. સાધુના આકરા નિયમોથી સાહેબ આશ્ચર્યચકિત થતા.

આ ચોમાસામાં એક દિવસે પૂજ્યશ્રીએ ધાર્મિક શિક્ષણની આવશ્યકતા દર્શાવતો બહુ અસરકારક ઉપદેશ આપ્યો, અને લઘુ વયથીજ બાળકોનાં કોમળ હૃદય ઉપર ધર્મની છાપ પાડવાની જરૂર દર્શાવી. ઉપદેશની અસરથી ઉદેપુરના સંઘે છોકરાઓને

પ્રજીવનમાં દાખલ થયો છે તેને દિવ્યજીવન કઈ રીતે જાગવું અને તે દિવ્યજીવન ગાળી કેવળ આનંદમયજીવન—સત્ ચિદ્ ઘનાનંદમય જીવન અંતે કઇ રીતે પ્રાપ્ત કરવું એ શીખવનાર ધર્મ છે."

ધર્મજ્ઞાન પ્રચારની પ્રસ્તાવનામાં મહાન્ પુરુષ સમાયલું છે. તેથી એક લખનાર વ્યાજબી ઉદ્ગારો કાઢે છે કે—" It is the duty of the thoughtful among the Jains to see that a healthy knowledge of the valuable and basic principles of Jainism is spread liberally." સર નારાયણ ચંદાવરકર લખે છે કે " માત્ર બુદ્ધિની કેળવણીની કીંમત નથી. હૃદયની કેળવણીની જરૂર છે. સમાજની, દેશની, તેમજ જગતની શાંતિ માટે હૃદયની કેળવણી—હૃદયોના વિકાસની જરૂર છે. અને જ્યાં સુધી પ્રજાના હૃદયોનો વિકાસ થશે નહિં ત્યાં સુધી ખરી મહત્તા આવી શકશે નહિ. યુરોપમાં જડબળનું જોર અને આધ્યાત્મિક બળની ગેરહાજરી લડાઈ પ્રસંગે જણાઇ આવી છે.—જડજગ ઉપર આધ્યાત્મિક બળનું સ્વામીત્વ થવાની જરૂર છે. જ્યાં સુધી આ બળની સત્તા જમશે નહિ ત્યાં સુધી કાયમની સુખેશાંતિ દ્રષ્ટિગોચર થશે નહિં."

પ્રજાની ભાવી આશા સંતાનોને ધાર્મિક અને વ્યાવહારિક શિક્ષણ કેવા પ્રકારે આપવાથી ભવિષ્ય શ્રેય સાધી શકાય એ સંબંધે 'સ્મારક' વિષય ઉપર આગળ વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન કરવાનું હોવાથી અત્રે આ વિષય આટલેથીજ અટોપી આગળ વધીએ.

———

વ્યાખ્યાન પ્રમાણે પં. મહારાજશ્રીએ તેમજ મહાજનના અગ્રેસરોએ આ લોકોને અ. ૫ તરી સિવાય બંધ કરવાની કોશીશ કરવા સમજાવ્યું, ત્યારે કેટલાકે તેમ કરવા પછી ખુશી બતાવી, પરંતુ કેટલાક જીનીગરોએ મહાજન પાસે એવી દલીલ કરી છે કે, તમે મહાજન લોક અમારા ઉપર જરા પણ રહેમ રાખ[illegible] નથી. ત્યારે પીંજારા લોકના એકના બમણા કે ત્રમણા દા[illegible] તમે લ્યો છો, અને લેવું વસુલ કરવામાં જરા પણ શ[illegible] રાખતા નથી.

આ સંબંધી ઉપસ્થિત મહાજન લોકોએ એવી પ્ર[illegible] કરી કે, દર માસે દર સંકડે રોક રૂપિયાથી વધારે વ્યાજ કદાપિ તમારી પાસેથી લેવું નહિ. આના જવાબમાં [illegible] લોકોએ વચન આપ્યું. કે અમે પણ આટલીએ નહિ માટે બહોળતા કરીશું. બીજાને બોધ આપવા નીકળનાર પોતેજ પોતાનું વર્તન સુધારવું જોઇએ. ઘણે ઠેકાણે પાંડિત્ય માનામાં આવે એમ નથી. પ્રથમ પગપર ઘા સહન ક[illegible] પડ્યામાં લઈ શકાય.

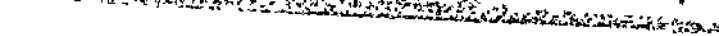
ઉપરોક્ત બે જીનીગરોના તથા મહાજન[illegible] ઉત્સુકી સજ્જનોના સંયુક્ત પ્રયાસથી ધોળ દિવસ એક ગામોના મળી આશરે ૩૦૦ જીનીગરો ભ્યા[illegible] અને તેમને મહાજન તરફથી મીજબાની આપ[illegible] પ્રત્યક્ષોના અપૂર્વ ઉપદેશની અસરથી એ લોકો[illegible] [illegible] આદિથીએ નહિ સ્વહસ્તની પ્રતિ[illegible] [illegible] કરવા તેમજ [illegible] મહાજનની વતી ([illegible]

...ાટે મહાજને સ્વીકાર કર્યો, અને પરસ્પર દસ્તાવેજો કરી ... મૂકવામાં આવી.

...ઉપર પ્રમાણે બંદોબસ્ત થવાથી હજારો લાખો જીવોને ...ાન મળવા પામ્યું અને સેંકડો લોકો પાપ ખાડમાં પડતા ...કી બચવા પામ્યા.

...પ્રમાણે શ્રીજી મહારાજના પધારવાથી અહિં મહાન ઉપકાર ...ામ્યો. ઉપરાંત અહિંના ઓશવાળ ભાઈઓમાં કુસંપ ...ા હતો, અને ત્રણ તડ પડી ગયાં હતાં, અને સાધુમાર્ગી મંદિરમાર્ગી ભાઈઓમાં ધર્મ ચર્ચા સંબંધી મતભેદ કેટલો પરસ્પર મનદુઃખ થયેલ હતા, પરંતુ શ્રીમાન્ આચાર્યજી ...જનું પધારવું થતાં તેમના વ્યાખ્યાનનો લાભ સાધુ ઉદય... તથા સાધુ પદમચંદજી કસ્તુરીયા વગેરે કેટલાક મંદિરમાર્ગી ...નો લેતા હતા. મહારાજશ્રીના સદુપદેશના પ્રતાપથી બિલ... ...ાં એક મત થઈ ત્રણે તડ એકત્ર થઈ ગયાં, અને નાના ...ગચ્છોના પરસ્પર સાધર્મીપૂર્વક અંત આવી ગયો ...બિરાદરીમાં કુસંપને સ્થાને સુસંપ સ્થાપિત થયો.

ર્યની પછેડી ઓઢાડયા બાદ તેમણે પણ સમયોચિત વ્યાખ્યાન
ર્યું હતું. તેમાં પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજના અનુપમ ઉદાર
ની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરી હતી. આચાર્યશ્રી શોભાચંદ્ર-
. પોતે હંમેશને માટે પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજીના ઋણી રહેશે
કહ્યું હતું. આપણે આશા રાખીશું કે પૂજ્યશ્રી શોભા-
જી સાહેબ તથા તેમના સંપ્રદાયના સાધુઓ અને શ્રાવકો
ના વચન મુજબ પૂજ્યશ્રીના પરિવાર પ્રત્યે એવોજ ભાવ
ખે.

અજમેરથી ઉગ્ર વિહાર કરતા શ્રીજી મહારાજ બીકાનેર
સુજાનગઢ પધાર્યા અને ત્યાં સંવત્ ૧૯૭૨ના ફાગણ શુદ
શુક્રવારના રોજ શ્રીમાન પનેચંદજી સંઘવીએ બનાવેલ
માં બીકાનેરનિવાસી શ્રીયુત પોખરમલજીને દીક્ષા આપ-
ાં આવી. આ ભાઈની ઉમર ફક્ત ૨૦ વર્ષની હતી. તેમની
જ ઘણી ઉંચી હતી, તેમજ વૈરાગ્ય પણ ઘણોજ ઉત્કૃષ્ટ
. દીક્ષા લેવા પહેલા તેમણે પુષ્કળ દ્રવ્ય દાનપુણ્યમાં ખર્ચ્યું
. અને દીક્ષા મહોત્સવમા પણ હજારો રૂપિયા ખર્ચવામાં
યા હતા, બીકાનેરના ભાઈઓએ પણ આ દીક્ષા મહોત્સવમાં
ી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી, અને મંદિરમાર્ગી ભાઈ-
એ પણ અનુકરણીય બ્રાતૃભાવ દર્શાવ્યો હતો. આ પ્રસંગે
નગઢમાં સાધુઓનાં ૨૫ ઠાણાં બિરાજમાન હતાં, અને
લી, જોધપુર, જયપુર, અજમેર, બીકાનેર આદિ શહેરોના
આરે ૪૦૦૦ મનુષ્યોએ દીક્ષા મહોત્સવમાં ભાગ લીધો હતો.
ક અપરિચિત ક્ષેત્રમાં આ પ્રમાણે દીક્ષામહોત્સવની સફલતા
તથા ધર્મોન્નતિ થઈ, એ પૂજ્યશ્રીના અતિશયનોજ પ્રભાવ

નથી. તેઓ અહિં પણ આવશે, તેમને ઉતરવા માટે જગા ન
મળે તો ઘણું સારૂં." ત્યારે સાધ્વીજી બોલ્યાં કે, તેમના આચારના
હાલ શ્રાવકોને તો સંભળાવો, ત્યારે બાલચંદજી બોલ્યા કે,
'તેઓ દોષીલો આહાર પાણી લાવે છે, અર્થાત્ જબરદસ્તીથી
આહાર માંગી લે છે; અને તેમને કોઇ પ્રશ્ન પુછીએ છીએ તો
જવાબ આપતા નથી. અને જવાબ નહિ આપવાનું કારણ પુછીએ
છીએ તો કહે છે કે અવસર નથી, ત્યારે અમે પુછીએ છીએ
કે આપને અવસર ક્યારે મળશે? તો બોલતા નથી. પછી
બાલચંદજી બોલ્યા કે 'સરદાર શહેરમાં તો કાનુરામજી ચંડાળી-
વાએ ચાલીસ હજારનું મકાન ઉતરવાને આપ્યું. જો તેઓએ
મકાન ન આપ્યું હતે તો તેઓ ક્યાં ઉતરત? તે સાધુઓએ
બાપદાદે પણ એવું મકાન દીઠું નહિ હોય.' આવી આવી વાતો
તના છ બજેથી સાડા આઠ વાગતાં સુધી થતી રહી અને
ધ્વીજી તથા શ્રાવક બધાં તે સાભળતાં હતાં. એ બધી વાતો
વા બેસીએ તો એક નાનકડી પોથી બનાય પણ મેં સંક્ષેપમાં
ી છે. પછી તે બધાને વાતો કરતા છોડી હું મારા મકાન
આવીને સૂતો. તત્પશ્ચાત્ તા. ૧૪ના રોજ બાવીશ ટોળાના
સુંવાસર પધાર્યા માલચંદજી તથા બાલચંદજીએ કહેલી વાતો
છે કે જૂઠી તેની પરીક્ષા કરવા માટે ગોચરી પાણી
ાં હું તેમની સાથે સાથે રહ્યો, અને જોયું તો ગોચરીમાં
પ્રકારની જબરદસ્તી ન હતી. દોષીલા આહાર પાણી
ન હતા. પરિચયથી માલુમ પડ્યું કે માલચંદજી
સર્વ વાતો જૂઠી છે. એ સાધુઓને લોકો સ્થાન સ્થાન
ાવી પ્રશ્નો પુછતા હતા અને તે બધાને યથાર્થ જવાબ

કારક છે. અને દયાદાનથીજ ગૃહસ્થાશ્રમની શોભા છે, કલ્યાણ છે. મહાવીર ભગવાનનો તો દયાદાન ઉપરજ પરમ ઉપદેશ છે. તેને બંધ કરવાથી જિનવચનની ઉત્થાપના થઈ જશે. તેટલા માટે આગામી કાળનો વિચાર કરી સર્વ ભાઈઓ સંપ રાખો અને વિદ્યાની ઉન્નતિ કરો અને જે મિથ્યા ચાલ પડી ગયો છે તેને સુધારી લો. આ કામ જૈન શ્વેતામ્બર તેરાપંથી સમાજે હાથ ધરવું જોઈએ.

પ્રતાપમલ નહાટા–મુંબાપુર
સંમત શ્રીબીકાનેર—મારવાડ.

પૂજ્યશ્રીના પરિચયમાં આવનાર તેમનો ગમે તેટલો વિરોધી હોય તોપણ પ્રશંસક બન્યા વગર રહેતો નહિ. આ પ્રમાણે સ્વધર્મીઓની વસ્તી ન હોવાથી નવાંગાન ઘણું કષ્ટ વેઠવું પડ્યું. તેમના ત્યાં વિચરવાથી જૈનધર્મનો અપાર ઉદ્યોત થવા પામ્યો.

---

* પૂજ્યશ્રીના થળીના વિહાર દરમ્યાન ઘણે સ્થળે તેરાપંથી સાધુ તથા શ્રાવકોના સાથે જ્ઞાનચર્ચા તથા સંવાદો થયેલા. તે પ્રસંગે પૂજ્યશ્રીએ અકાટ્ય પ્રમાણો દ્વારા દયાધર્મની સ્થાપના કરેલી. એ સંબંધી વિગતવાર એહેવાલ મેળવવા અમે ઘણા પ્રયત્નો કર્યા પરંતુ છેલ્લી ઘડી સુધી તે મળી શક્યા નથી. આ પ્રશ્નોત્તરી મેળવી બીકાનેરના શ્રાવકો પ્રગટ કરશે તો જીવદયા સંબંધી થતીમ. ભ્રમણાનું ભૂત ભાગી જશે. સાધુમાર્ગી મુનિરાજોએ પણ થળી તરફ વિચરી, જીવદયાના રોપાયેલા સંસ્કારોને સજીવન રાખવા જોઈએ.

પ્રકરણ ૩૮ મું.

શ્રી સંઘની ફરજ.

પૂજ્યશ્રી જ્યારે થળિમાં આ પ્રમાણે જૈનધર્મનો વિજય-ફરકાવતા વિચરતા હતા, ત્યારે બાવીશટોળા સાધુઓ જોધ-પુરમુકામે એકત્ર થયા, અને પોતાનામાંથી કોઈને આચાર્યપદ [..]વાનો વિચાર કર્યો, પરંતુ જોધપુર સંઘ એ કાર્યમાં સહમત [..]યો, ત્યારે તે સાધુઓએ સાત કલમો લખીને જોધપુર સંઘને [..]ી. તે લઈને જોધપુરના શ્રાવક સરદારશહેર પૂજ્યશ્રી પાસે [..]યા. પૂજ્યશ્રીએ શુદ્ધ અંતઃકરણથી ફરમાવ્યું કે, શાસ્ત્રના [..]થી અને સમ્પ્રદાયની રીતિ મુજબ સાત તો શું પણ સાતસો [..]ા મને મંજુર છે. તે ઉપરથી આ વખતે જોધપુરના સંઘે કાર્ય બંધ રખાવ્યું. તેમજ શ્રી સંઘના અન્ય અગ્રગણ્ય [..]ક મહાશયોએ પણ સમ્પ્રદાયમાં ફૂટ ન પડે તથા પૂજ્યશ્રી [..]ીચંદજી મહારાજની સમ્પ્રદાયનું ગૌરવ પૂર્વવત્ જળવાઈ [..] એ હેતુથી જોધપુર સંઘને તથા જોધપુરમાં એકત્ર થયેલા [..]ને હિતશિક્ષા આપવાની પોતાની ફરજ બજાવી હતી.

એક વિદ્વાન્ અનુભવીનાં વાક્યો આ વખતે યાદ આવે છે. [..]સમુદ્ર શાંત હોય છે ત્યારે વહાણ હંકારવામાં અત્યંત હોશિ-[..]ી અથવા અનુભવની જરૂર હોતી નથી, પણ જ્યારે વહાણ [..]દરિયે હોય છે, જ્યારે તુટી જવાની તૈયારીમાં હોય છે, જ્યારે [..]રૂઓ ભયભીત બનેલા હોય છે, ત્યારેજ કપ્તાનના કાર્ય

પ્રકરણ ૩૬મું.

જયપુરનું [illegible] ચાતુર્માસ.

જયપુર (ચાતુર્માસ) [illegible]

[illegible]

ને ચાર બકરા ચડાવતા હતા. પૂજ્યશ્રીના અમૃતતુલ્ય ઉપ-
ની તેમના હૃદય પર જાદુઈ અસર થઈ, અને તેમણે હમેશને
રે રહીને બકરા નહિ ચડાવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. અને નીચે
માણે લેખી ઠરાવ કરી તે પર બધાની સહીઓ મૂકવામાં આવી.
"આયંદા બકરાનો વધ નહિ કરતા ઓશવાળોના સમસ્ત
પંચ તરફથી ચુરમાની રસોઈનું માતાજીને નૈવેદ્ય ધરવું."

અહિંથી શ્રીજી મહારાજ "બડેડી" નામે એક નાનું
ગામ છે ત્યાં પધાર્યા. ત્યાંના ઠાકોર સાહેબે પૂજ્યશ્રીના ઉપદેશથી
પોતાની પત્ની સહિત બ્રહ્મચર્યવ્રત અંગીકાર કર્યું, અને શિકાર
રમવાનો ત્યાગ કર્યો. ત્યાંથી પૂજ્યશ્રીએ જાવદ તરફ વિહાર કર્યો.

મોટાં શહેરો કરતાં નાનાં નાનાં ગામો કે જ્યાં આવા સમર્થ
ધર્મોપદેશકોનું આગમન ક્વચિત્જ થાય છે, ત્યાંના લોકોને આવા
મહાપુરૂષોની અદ્ભુત વાણી શ્રવણ કરવાનો અપૂર્વ પ્રસંગ પ્રાપ્ત
થતાં કેટલી અસર થાય છે તેનાં આ પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણો છે.

સંવત્ ૧૯૭૪ના ફાગણ વદ ૫ના રોજ રામપુરેથી પૂજ્યશ્રી
જાવદ પધાર્યા. જાવદમાં પ્લેગનો ઉપદ્રવ હતો, પરંતુ પૂજ્યશ્રીનું
પદાર્પણ થતાંજ તેમના ચરણકમળથી પવિત્ર થયેલ ભૂમિમાંથી
પ્લેગ પલાયન કરી ગયો અને શાન્તિદેવીએ પોતાનું આસન
જમાવી દીધું. જાવદનિવાસીઓ પર આથી એટલો બધો પ્રભાવ
પડ્યો કે જૈનધર્મી તથા અન્યધર્મી પૂજ્યશ્રીની મુક્તકંઠે પ્રશંસા
કરવા લાગ્યા.

રામપુરાથી જાવદ પધારતાં પૂજ્યશ્રીના સદુપદેશથી
ત્યાનાં ગામોમાં તથા જાવદમાં જે જે ઉપકારો થયા તેનો

પ્રકરણ ૪૨ મું.

ડાકણોનો વ્હેમ દૂર.

નારીગ્રામમાં ઘણીએક સ્ત્રીઓના ઉપર ડાકણ હોવાનું
ક બહુ વર્ષથી હતું જેથી લોકો તેનાથી ડરતા અને
ઓ તેની સાથે ખાનપાનાદિનો વ્યવહાર રાખતી નહિ.
નિઆરીગ્રામમાં પધારવું થતાં ઉક્ત વાત તેઓશ્રીના
આવી અને કોઇ ઉપાયે તેમનું કલંક ઉતરે તો ઠીક
ને લાગ્યું. ત્રમ લોકો કહેતા કે ડાકણ આશરાથી
દેવતા ઉતરી આવે અને એમ કહે કે એ બાઇઓ
ી, તોપણ ડાકણ હોવાનું જે કલંક તેમને શિરે
, તે કદાપિ દૂર થાય તેમ નથી. પરંતુ પરમપ્રતાપી
ે અપૂર્વ ઉપદેશામૃતની ધારા વડે એ કલંક પણ
વ્યાખ્યાનમાં ડાયમાઈ, મરિયમાઈ, વગેરે સ્ત્રી
ુ મોટી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત હતા, ત્યારે દેવીક મહા-
ત્સવ કોઇ લેવો તો ઉત્તમ અને મનોહર લેખ
કે તેની અદ્ભુત અસર તત્કાલ થઇ ગઈ અને તેથ
સર્વ સ્ત્રીઓએ તે બાઇઓ સાથેનો ખાનપાનાદિનો વ્ય-
વહાર શરૂ કરી દીધો અને બધા વહેમ ભૂલી ગયા. આ
પુરુષોને નવાઈ પમાડે એવું કૃત્ય બન્યું હતું.
ોર દીને ત્યાં કેટલીક જાતિ. કોઇ હતા, કોઈકી
ાઇ અને કપટ હતાં, તેથી તેના ગામને દીકરો

ક વ્યવહાર બોધ કર્યો આવી રીતે અજ્ઞાન અને ષ્ય બિચારા નિર્દોષ મનુષ્યની પર ખોટું આળ ચઢાવી ી બરબાદ કરી દે છે, પણ વસા કેડે વારો છે. કાલે ર પણ કોઈ ખોટું કલંક ચઢાવશે ત્યારે તમને કેટલું તેનો વિચાર કરો, અને તેમની સાથે તમે એવું વર્તન વું વર્તન બીજાઓને તમારા પ્રત્યે રાખવા તમે ઃ 'आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत्, * એ મંત્ર રાખજો. એનો અર્થ એવો છે કે જે જે વાતો, ક્રિયા-ઓ તમોને પ્રતિકૂલ છે, બીજાઓ દ્વારા થતા તે વ્યવ-ઃ પોતાને માટે પસંદ કરતા ન હો, અહિતકર અને સમજતા હો, તે તે વ્યવહારોનું આચરણ તમે બીજા-ઓ ન કરો. આ ઉપદેશોની અને [illegible] દ્રષ્ટાંતની પર ભારે અસર થઈ. આવીજ રીતે '[illegible]' માં ભાઈઓને માથે કલંકનું કટક હતું. તે પૂજ્યશ્રી ત્યાં તેમના ઉપદેશથી દૂર થવા પામ્યું હતું.

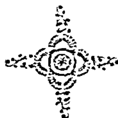
---

o unto others what you wish to be done unto you
કોઈઓનું તમારા પ્રતિ જેવું વર્તન ઇચ્છો, તેવુંજ વર્તન ન પ્રતિ રાખો.

બાઈબલ.

જીની સેવામાં ઉપસ્થિત થઈ અરજ કરી હતી અને
એક આશા પણ બાંધેલી હતી, જ્યારે બીજી બાજુએ
પ્રબંધનું પણ સંપૂર્ણ આકર્ષણ હતું, અને ખુદ નામદાર
કુમાર સાહેબની પણ પૂજ્યશ્રીનું ચાતુર્માસ ઉદયપુર
થાય તે માટે પ્રબળ આકાંક્ષા હતી. શ્રીમાન મહારાજકુમાર
મહારાજ ધર્મપ્રેમી, ગુણગ્રાહી, તત્ત્વજિજ્ઞાસુ અને દયાળુ
છે. ઉચ્ચ ભાવનાઓમાં એવા પ્રકારનું બળ રહ્યું છે કે
જેમ વસ્તુઓના યોગ બનાવવા માટે બાદ છે કંઈ
નિમિત્ત આવી મળે છે. ગયા ચોમાસામાં પૂજ્યશ્રી
જયપુરમાં બિરાજતા હતા ત્યારે ઉદયપુરના એક સુયોગ્ય
શ્રીયુત હંસરાજજી ચૌધરી ના. મહારાણાશ્રીના અંગત
સંબંધ ધરાવવાને માટે જયપુર આવ્યા હતા; ત્યારે
શ્રીજી મહારાજના દર્શન તથા વાણીશ્રવણનો લાભ
અને સંવત ૧૯૮૮ના કારતક શુદ ૧૧ના રોજ તેઓ
ઉદયપુર ગયા. અને શ્રીમાન મહારાજકુમાર સાહેબને સર્વ
નિવેદન કરી. પૂજ્યશ્રીના અમૃતમય ઉપદેશની યથાર્થ
કરી. ત્યારે મહારાજકુમાર સાહેબે ફરમાવ્યું કે આવતું
પૂજ્યશ્રીને અહિં કરવું ઘટે છે કે નહિ? ઉત્તરમાં
એમ અરજ કરી કે, 'હા હજુર' ઘટે છે. મ. કુંવરજી
કુમારે ચૌધરીજીને કહ્યું કે 'જો તમે આજ થી ચતુર્માસ
કરે તે માટે પ્રયત્ન કરશો કે [illegible]
આ ઉપરથી [illegible] રોજ [illegible]
[illegible]
[illegible]

ં કે ન્યાનગર શ્રાવકોને જલ્દ મુકામે તેમની અ
યાનગર. ગેરસાલ કરવા માટે મેં તેમને આગ્રહ
ર્પિત છે. અને મારા પગમાં તકલીફ થઈ ગઈ છે અ
ં બ્યાવર થઈ ઉદયપુર પહોંચવું મુશ્કેલ છે. આ ઉપર
ી આવેલ ચાર શ્રાવકો બ્યાવર ગયા અને ત્યાંના સં
ીકત નિવેદન કર્યું. ત્યારે બ્યાવરના શ્રી સંઘે કહ્યું કે
સાહિબનું ચાતુર્માસ બ્યાવર થવાનું ન હોય તો એ
ખાઈ બ્યાવર પધારવાની તકલીફ તેઓ ન ઉઠાવે કે
કારણ તેમના પગમાં બહુ વ્યાધિ રહે છે.

કશ.' ખાટકીએ મુઝતાં મુઝતાં જવાબ આપ્યો
શું કરૂં. મારો એ રોજગાર છે તેથી મારવાને માટે
રૂં.' આ સાંભળી મહારાજનું હૃદય બહુજ કરૂણાર્દ્ર
ચીશકારો નીકળી ગયો. લાલાજી કેશરીલાલજી જેવા
શ્રાવક તેમની પાસેજ ઉભા હતા તે પૂજ્યશ્રીની મુખ-
તેમના મનોગત ભાવને પામી ગયા અને મહેતા
ને કહ્યું કે આ તમામ બકરાઓને અભયદાન મળવું
ને તેનો જે ખર્ચ થશે તે હું આપીશ. આ ઉપરથી
લાલજી મહેતાએ ખાટકીને રૂા. ૫૨૫ આપવા ઠરાવી
ઓને અભયદાન અપાવ્યું અને બીજાઓનો આગ્રહ
એકલાએજ કુલ રકમ આપી મહાન્ લાભ ઉઠાવ્યો.
પૂજ્યશ્રીનું ઉદયપુર નગરમાં પધારવું થતાંજ ૬૩૧
પ્રાણ બચવા પામ્યા.

શ્રીમાન્ સતીજી રાજકુંવરજી કે જેઓએ બાળજીવનો
દી દીધો હતો તેમની પાસે આવ્યા અને તત્ત્વીઅતના
ત્યાં પૂજ્યશ્રીના દર્શનથી તેને પરમ ઉલ્લાસ થયો
કે કહ્યું આપના પધારવાથી હું કૃતાર્થ થઇ. આર્યાજીની
ને ચડતા પરિણામ જોઇ શ્રીજી મહારાજ પણ આનંદા-
યા.

ર્યાજીનો સંથારો લાંબા દિવસ સુધી ચાલ્યો. પૂજ્યશ્રી
ર તેમને ધર્મામૃતનું પાન કરાવતા હતા. તેમની સેવામાં
ર્યાજીઓ હતાં. તેઓને નિરંતર શાસ્ત્રોની સજ્ઝાય કરવાનું
રાજકુંવરજી ફરમાવતાં હતાં અને પોતે બહુજ ધ્યાનપૂર્વક

દરમ્યાન શ્રીમાન્ કેશરીજી સાહેબને સતીજીએ
ની દરબારને અમુક જીવને અભયદાન આપવા અરજ
ર શ્રીમાન મહારાણા સાહેબની સેવામાં કેશરીજીએ
: હજુરે યાદીજ પુરીથી તે અરજ મંજુર કરી.
ી હકીકત કેશરીજી પાસેથી સાંભળી તેઓશ્રીએ
ને જાહેર કરી.

૩૮ દિવસ ચાલ્યો. આષાડવદ ૧૦ના રોજ રાત્રિના
ગુમારે સંથારો સીઝયો. તે વખતે એક મોટો તારો
ખર્યો, તે પરથી પ્રેક્ષકોએ અનુમાન કર્યું અને
શ્રાવકો પ્રત્યે કહ્યું કે, સતીજીનો સંથારો વખતે
એમ લાગે છે. તત્પશ્ચાત્ મોટી મિજલસ સાથે સતી-
જીના શબને [illegible]

શકે શકાય છે." એ વગેરે ઉપદેશાત્મક વાક્યો
મહારાજકુમાર બહુજ પ્રસન્ન થયા, અને કૃતજ્ઞતા પ્રગટ
વાસ મહેલમાં પધાર્યા. બે ચાર દિવસ પછી મહા-
સાહેબે ચૌધરીજી કનૈયાલાલજીને કહ્યું કે "આજ મેં
ઉવર નહિ મારૂં પાપ કર્મોકા ફલ બિના ભુક્તે નહી
ર્થાત્ હવે હું પક્ષિઓને મારીશ નહિ. પાપકર્મોનાં ફલ
તેના છુટકો નથી.

પ્રે શુદ ૧૧ ના રોજ મહારાજકુમારે પુનઃ પૂજ્યશ્રીના
વાર્તાલાપનો લાભ સજ્જનનિવાસ બાગમાં લીધો.
હેબ બાગમાં પધાર્યા હતા, તેમણે પૂજ્યશ્રીને દૂરથી
કુંવર ગિરધારીસિંહજી [કોઠારી સાહેબના પુત્ર]ને
સામે મોકલ્યા અને બાગમાં પધારવા અરજ કરી.
પધાર્યા એટલે પોતે મહેલમાંથી બહાર આવી દર્શન
દેશનાનો લાભ લીધો.

ચાતુર્માસ દરમ્યાન તપસ્વીજી શ્રી મગનલાલજી તથા
મહારાજે મોટી તપશ્ચર્યા કરી હતી. તેના ઉપલક્ષમાં
પુરમાં અરજ કરાવી એક દિવસ અગતો રખાવ્યો હતો
પુર સંઘ બડી જેલ તથા છોટી જેલના કેદીઓને મીઠાઈ
રે ખવરાવવા માટે મહારાણાશ્રીની મંજુરી લીધી. છોટી
દીઓને મીઠાઈ ખવરાવવામાં આવી, પરંતુ મોટી જેલના
જ્વરનો રોગ ચાલતો હોવાથી ત્યાંના સાહેબે ઇનકાર
ી પુનઃ મહારાણા સાહેબની પરવાનગીથી છોટી જેલના
બીજીવાર મીઠાઈ ખવરાવવામાં આવી.

જુગારી વિરોધીઓ જે સાત્વિક વૃત્તિના હોય છે તેઓ જેવું જુએ તેવું સત્ય બતાવતા અચકાતા નથી. ગુજરાત કાઠી-આવાડના અનુક્રમે આવેલાં અને પુસ્તકોના વ્યાખ્યાનમાં [illegible] હાલમાં રહેલા મીસીસ સ્ટીવનસન લખે છે કે—

"Their standard of literacy (495 males and 41 females per 1000) is higher than that of any other community save the Parsis and they proudly boast that not in vain in their system are practical ethics wedded to Philosophical speculation, for their criminal record is magnificently white."

રાજકર્તાઓ તેમ જેમ કહે છે કે જૈનોના નિયમો અને [illegible]-શીલતાની એવી છે કે—જૈન લોક મગરૂરીથી કહી શકે છે કે—જૈનોનું ગુન્હેગારોનું લીસ્ટ અજાયબી રીતે નદન કોરૂં છે. ગુન્હેગારોનાં લીસ્ટમાં જૈનોનું નામ ભાગ્યેજ દેખાય છે.—આ પ્રમાણપત્ર ઓછું આનંદદાયક નથી. આ પ્રમાણપત્ર મિજાજથી બનાવેલી જૈન મુનિમહારાજ છે. તેઓ અનાદિ થી [illegible] રૂપ સમુદાય છે.

એક દિવસ બે નાના બાળક પ્રેમા નામનો એક પાન્ડે પંચાયતની નોકરી [illegible] માટે લઈને ગયો હતો. એટલામાં [illegible] બન્ને બાળકના ઉપર [illegible] દૃષ્ટિ પડી, એટલે પ્રેમા [illegible] કહ્યું કે, એ [illegible] ન મરે તો ઠીક. તે ઉપરથી પ્રેમા બન્ને બાળકને લઈને નોકરી [illegible] રહ્યો, [illegible] ખબર [illegible] મહેતાએ આવી પ્રેમાને કહ્યું કે આ તને બાળક લઈ જવાની મના છે, છતાં તું કેમ લાવ્યો?

ગુજરાતી વિદેશીઓ જે સાત્વિક વૃત્તિના હોય છે તેઓ જુએ તેવું સત્ય બતાવતા અચકાતા નથી. ગુજરાત કાઠી-આવાડના અનુભવમાં આવેલા અને પુસ્તકોના વ્યાખ્યાનમાં સાક્ષરમાં સાક્ષર ગણાતા મીસીસ સ્ટીવનસન લખે છે કે—

"Their standard of literacy (405 males and 40 females per 1000) is higher than that of any other community save the Parsis and they proudly boast that not in vain in their system are practical ethics wedded to Philosophical speculation, for their criminal record is magnificently white."

શાસ્ત્રકારો કેમ જેમ કહે છે કે જૈનોના નિયમો અને તત્વજ્ઞાન-ફીલસુફી એવી છે કે-જૈન કોમ મગરૂબીથી છાતી ઠોકી શકે છે કે—જૈનોનું ગુન્હેગારોનું રીપોર્ટ અજાયબી જેવું તદ્દન કોરૂં જ છે. ગુન્હેગારોના રીપોર્ટમાં જૈનોનું નામ ભાગ્યેજ દેખાય છે.—આ પ્રમાણપત્ર ઓછું આનંદદાયક નથી. આ પ્રમાણપત્ર નિભાવવાની જવાબદારી જૈન કુળિયામાંના ઉપર છે. જેઓ અત્યારે શ્રી સંઘ રૂપીમાના કહેવાનરૂપ ગણાય છે.

એક દિવસ બે મોટા બાદશાહ એમ નામના એક બાળકી પોચાવની નોકરી પાનેથી ઉતારી ભિક્ષાના ખાતર માટે હાનિ કર્યો હતો. એટલામાં ગુસ્સાથી ભરાયેલી ભૂમિકામાંથી આવતા હતા તે બન્ને બાદશાહ ઉપર પુસ્તકોની દ્રષ્ટિ પડી, એટલે પ્રેમ બાદ-શાને કહ્યું કે, એ બાબત ન મળે તો ઠીક. તે ઉપરથી પ્રેમે. બન્ને બાદશાહને હાનિ નોકરી આપવા ઉપર નહીં, શબ્દોને ખબર પડતાં એવું તદ્દન કરેલાએ આવી પ્રેમને કહ્યું કે આ બન્ને બાદશાહ ૯૯ લાખની મત છે, છતાં તું કેમ લાવે?

પ્રકરણ ૪૫મું.

નવરાત્રિના પશુવધ બંધ કરાવ્યા.

ચાલુ ચોમાસામાં એક દિવસે પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં દયપુર નજીક ખેરાદા નામનું ગામ છે, ત્યાંના કેટલાક શ્રાવકોએ આવીને અરજ કરી કે, અમારા ગામની નજીક બાકરડા પટ્ટાનું ગામ મોહનપુરા છે, અને ત્યાં ચાર પાંચ વર્ષથી કારવેલીયા વાદી અને મદારી આદિ લોકો આવી વસ્યા છે. તેઓ ત્યાં સર્પ તથા ધોયરા વગેરે જાનવરોને પકડે છે. અને ત્યાં આગળ એક માતાજીનું સ્થાનક કર્યું છે ત્યા આસો મહિનામાં નવરાત્રિના દિવસે તથા ચૈત્ર મહિનાની નવરાત્રિ તથા ભાદરવા શુદ ૯ના રોજ માતાજી પાસે ૧૫ થી ૨૦ પાડા તથા ૬૦ થી ૪૫ બકરાનું પ્રતિવર્ષ બલિદાન છેલ્લા ચાર પાંચ વર્ષથી અપાવા લાગ્યું છે, તે બંધ થવાની જરૂર છે આ ઉપરથી પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું પરોપકાર જીવદયા (જીવદયાનો હિમાયતી) અહિં છે કે નહિ? તરતજ શ્રીયુત નંદલાલજી મહેતા (પરોપકાર જીવદયા) એ ઉભા થઇ અરજ કરી કે હાજર છું. પૂજ્યશ્રીએ ફરમાવ્યું એ પશુવધ બંધ થાય તો મહાન્ લાભ થાય તત્પશ્ચાત્ શ્રીયુત નંદલાલજી મહેતાએ શ્રીમાન્ મહારાણા સાહેબની ગણેશદોઢી ઉપર જઇને દરખાસ્ત રજુ કરી. તે ઉપરથી મહેકમા ખાસની મારફત ગિરવા જીલ્લાના હાકેમ ઉપર હુકમ ફરમાવવામાં આવ્યો કે 'જો એ બલિદાન નવેસરથીજ અપાવું શરૂ થયું હોય તો

તેમના હૃદયમાં પ્રતિબંધપણાથી મુસલમાન કોઈક આવે
કરવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન થઈ. તેમણે તેજ વખતે રૂ.
૧૦૦૦૦ દશ હજારનો પરમાર્થ કાર્યમાં વ્યય કરવાનો નિ
કર્યો અને વ્યાખ્યાનની પરિષદા વચ્ચે નંદલાલજી મહેતા
જાહેર કર્યું કે " રૂા. ૫૦૦૦ ઉદયપુર પાઠશાળા વગેરે
કાર્યમાં વાપરવા તથા રૂા. ૫૦૦૦ અશક્તિ સ્વધર્મીઓ
સહાયના હેતામાં હું અર્પણ કરું છું." આ ઉપરાંત તેમણે
રિશ્તોનું એક ઘર પણ ઉદયપુર સંઘને અર્પણ કર્યું હતું

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે ઉદયપુરમાં ધર્મનો પૂર્ણપણે ઉદ્
કરીને પૂજ્યશ્રીએ ત્યાંથી વિહાર કર્યો. તેઓ ચાલોદ થઈને ગુરડી
પધાર્યા; જે ઉદયપુરથી નવ માઈલ દૂર છે. ગુરડીની સીમમાં
પૂજ્યશ્રી પધારતા હતા તેવામાં ઉદયપુરનો માળુ મોતી નામનો
એક ખાટકી ૫૪ બકરા લઈને મારવા માટે ઉદયપુર આવતો
હતો. આ વખતે પૂજ્યશ્રી ગુરડીની સીમમાં એક આમ્રવૃક્ષ નીચે
બિરાજ્યા હતા. તમામ બકરા પૂજ્યશ્રીથી ત્રણ ચાર હાથ દૂર
તે આમ્રવૃક્ષની છાયા નીચે બેસી ગયા. તે વખતે પૂજ્યશ્રીની
સાથે ઉદયપુરના શ્રાવક નંદલાલજી મહેતા, શ્રીયુત પ્યારચંદજી
વરડીયા તથા શ્રીયુત કનૈયાલાલજી વરડીયા તથા ગુરડીના પણ
શ્રાવકો હતા. પૂજ્યશ્રીએ માળુ ખાટકીને એક હૃદયભેદક લાગણી
ઉપજાવી તથા અસરકારક ઉપદેશ આપ્યો; તથી ખાટકીએ
કહ્યું કે મને સુદ્રઢ રકમ મળે તો હું તમામ બકરા મહાજનને
સોંપી દઉં મારી પાસે રસીદ છે. તત્કાળ બાર એન ઘાણ
રામાં આવ્યા. અને ગુરડી પાંજરાપોળ કે જે ઉદયપુરના દેશા-

૪. જાહેર રસ્તામાં તેમજ જાહેર રીતે માંસ લઈને ન નીક

ઉપર્યુક્ત શરતો વહોરા લોકોએ સર્વ લોકો સમક્ષ કુ
ના સોગંદ ખાઈને મંજૂર કરી, અને પક્ષમાં કુસંપ
થવાથી ચોમેર આનંદ છાઈ રહ્યો અને સર્વ પૂજ્યશ્રીની અનુ
કેલ્પીય અનુગ્રહ બુદ્ધિ માટે મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરવા લાગ્યા
આ પ્રસંગે પૂજ્યશ્રીએ અહિં એક માસની સ્થિરતા કરી હતી
અને તે દરમિયાન અનેક ઉપકારના કામો થવા પામ્યાં હતાં.

ાન છે. દક્ષિણ અને મહારાષ્ટ્રમાં તેમણે જૈન
વજ ફરકાવ્યો છે. ત્યાંના જૈન અને જૈનેતર લોકો
ય નંદ સરસ્વતી કહે છે. સ્વ. લોકમાન્ય તિલકે
ાધારણ જ્ઞાનસંપત્તિ અને અદ્વિતીય વાક્ચાતુર્યની
ા કરી હતી અને પોતાના રચેલા ગીતારહસ્યના
ર્મના વિષયમાં કરેલા ઉલ્લેખમાં તેમની સૂચના
વધારો કરવા ઇચ્છા દર્શાવી હતી. આવા પુરૂષ
ારાધિકારી થાય તો શ્રીમાન્ હુકમીચંદજી મહા-
યની જાહોજલાલી જળવાઇ રહે એ દેખીતુંજ છે.
સમ્મતિપૂર્વક પૂજ્યશ્રીએ સંવત ૧૯૭૫ નાકાર્તિક
વ્યાખ્યાનમાં શ્રીમાન્ જવાહિરલાલજી મહારાજને
પર નિયુક્ત કર્યાનું જાહેર કર્યું. આથી શ્રીસંઘમાં
ાઇ રહ્યો. આ ખબર ઉદયપુર સંઘે ડેપ્યુટેશનદ્વારા
ીજવાહિરલાલજી મહારાજને પહોંચાડયા અને
. તપસ્વી સ્થવિર મુનિશ્રી મોતીલાલજી મહારાજના
કરવાનું આચાર્યશ્રીએ ફરમાવ્યું. જવાહિરલાલજી
વખતે દક્ષિણમાં બિરાજતા હતા. તેમને આ ખબર
ાશ્રીએ પૂજ્યશ્રીથી વિખૂટા પડયાને ઘણો સમય
હોવાથી પૂજ્યશ્રીના દર્શનનો લાભ લઇ તેમના
છેડી ધારણ કરવાની ઇચ્છા દર્શાવી. ચાતુર્માસ પૂર્ણ
ણે દક્ષિણમાંથી માળવા તરફ વિહાર કર્યો અને
ણ મેવાડમાંથી માળવા તરફ પધાર્યા. રતલામમાં
્યોનો સમાગમ થયો અને ત્યાં સંવત્ ૧૯૭૫ના
ના દિવસે પૂજ્યશ્રીએ પોતાના કરકમળથી પંડિતશ્રી

...જ્ય તથા વિશ્વાસપાત્ર હતો. શ્રીમાન ઉમય મહા-
રાજના આદ ગુરાચાર્ય પદની પદવી મેળવવા કરવાનો
ફાગણ વદ ૯ ને બુધવાર તા. ૨૮-૩ ૧૯નો નિયત
થયો અને હવેની આવશ્યકતા છે કે, શ્રીમાન
મહારાજના હસ્તકમળથી શ્રીમાન ગુરાચાર્ય મહારાજને
...મ અર્પણ થશે એવી ખબર હિન્દના દરેક વિભા-
ગમાં જવાથી અનેક દેશના બંધુઓએ ઉમય મહા-
રાજ સાથે દર્શન કરવા તથા આ અપૂર્વ પ્રસંગનો
... માટે સ્વધર્મવાસીઓને વારંવાર આગ્રહ કર્યો હતો.
...ર્ય પદ મહોત્સવના શુભ પ્રસંગનો લાભ લેવાથી અમે
...રહેવા પામીએ, માટે અમને અવશ્ય ખબર મળવી
... ઉપરથી સ્વધામ સંઘ તરફથી સાધારણ રીતે કંઈ
... દ્વારા હિન્દના પ્રત્યેક વિભાગોમાં આમંત્રણ કરવામાં
...યું, તેને માન આપીને હિન્દના દરેક વિભાગમાંથી
...૦ શ્રીઓના લગભગ શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ તથા અનેક
...આગેવાનોએ અહિં પધારી સ્વધામની અલૌકિક શોભામાં
... કરી તેમના ઉતારા તથા ભોજનને માટે સ્વધામના
...થી ઉચિત પ્રબંધ કરવામાં આવ્યો. કેટલાક અહિં
...બંધુઓ તો શ્રીમાન્ મહામુનિઓના પધારવાના ખબર
... આ શુભ પ્રસંગનો દિવસ નિયત થઈને ખબર પહોંચવ
... પધાર્યા હતા. મુંબઈ સંઘના ખાસ નેતા તથા દેવસ્વા...
...દાર શુભવિજયદાસજીના સુપુત્ર શેઠ જ્વાલાપ્રસાદજી
...ક શ્રાવક પધાર્યા હતા, પરંતુ સાંસારિક અનેક કારણવશ
... વળી ઉતાવળ સેવા છતાં પણ અધિક દિવસનો ...

પાંચ સાત સાત મકાનોના ચબુતરા પર તથા સડક
અત્યંત ભીડ થઇ ગઇ.

સંગે શ્રીમાન્ પચેડ (જીલ્લા રતલામ) ઠાકુર સાહેબ
જી સાહેબ કે જેઓ રતલામ નરેશના મુખ્ય સરદાર
જલસાને સુશોભિત કરવાને માટેજ પચેડથી અહિં
. તદુપરાંત શહેરના અન્ય અગ્રેસરો પણ પધાર્યા.
આઠ બજે શ્રીમાન્ આચાર્ય મહારાજ તખ્ત ઉપર
થયા. ઉપસ્થિત સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા,
તથા અન્ય સજ્જનોએ ઉભા થઇને ભક્તિપૂર્વક
અને વંદણા કરી જયજીનેંદ્રની ધ્વનિ કરતા કરતા
સ્થાનપર બેસી ગયા. તત્પશ્ચાત્ શ્રીમાન્ આચાર્ય
પ્રાર્થના આદિ મંગલાચરણ ફરમાવી શ્રી નંદીજી
ાય ફરમાવી પછી થોડો સમય સમયોચિત વિવેચન
તદનંતર શ્રી યુવાચાર્ય જી મહારાજને કેટલીક અનુપ-
ા કરીને પોતાના શરીર પર ધારણ કરેલી નિજ પછેડી
ચતુર્વિધ સંઘ સમક્ષ "જયજીનેદ્ર" "આચાર્ય
જય" "યુવાચાર્ય મહારાજની જય" "જૈન શા-
" ઇત્યાદિ અનેક હર્ષનાદ ગર્જના વચ્ચે ઉપસ્થિત
મહારાજેએ ચાદરને હાથ લગાડી ધારણ કરાવી. નિઃ
વખતનો દેખાવ અલૌકિક હતો. તેને કોઇ પ્રકારે
ાટે અમારી પાસે શબ્દો નથી. ઉક્ત ચાદર ધારણ
ાન યુવાચાર્યજી મહારાજે શ્રીમાન આચાર્ય મહા-
અને તથા શ્રીમાન સ્થવિર મુનિશ્રી મોતીલાલજી મહા-

(૯) શ્રીયુત નંદલાલજી મોદી, ઉદયપુર

(૧૦) શ્રીયુત કુંવર લાલચંદજી સાહેબ ઢઢ્ઢા, અજમેર.

ગયે વર્ષ જસ્ટીસ કેશરીચંદજી સાહેબે (કેનાલ) બહાર ટેકાવવાના કેટલાક આગેવાનોને કેટલાં અનિવાર્ય કારણથી પધારી શક્યા ન હતા. તેમના તારો અને પત્રો વગેરે સંભળાવ્યા તે બધું સવિસ્તર નહિ લખતાં ફક્ત નામ માત્ર જાહેર કરવામાં આવે છે.

(૧) શ્રીયુત જનરલસેક્રેટરી શેઠ બાલમુકુંદજી સાહેબ, સતારા

(૨) શ્રીયુત વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ, મુંબઈ.

(૩) શ્રીયુત કામદાર ગુમાનમલજી સાહેબ બ.ડીયા, પ્રતાપગઢ.

(૪) રાજેશ્રી કેશરીસિંહજી સાહેબ શ્રીમદ્ [illegible] સાહેબ, પ્રધાન રિયાસત ઉદયપુર (મેવાડ).

(૫) રાજેશ્રી જમીયતજી ફતેમલજી સ્ટેટ સેક્રેટરી સાહેબ, રિયાસત ભાવરા (માળવા)

(૬) શ્રીયુત કુંદનમલજી ફીરોદીયા બી. એ. એલ.એલ. બી, (અહમદનગર)

(૭) શ્રીયુત શેઠ અભેરાજજી રૂપચંદજી પ.ચોરા, (ખાનદેશ)

(૮) શ્રીયુત શેઠ રતનલાલજી દોલતરામજી બાગડી (ખાનદેશ)

(૯) શ્રીયુત પરમાનંદજી વકીલ બી એ. કસૂર [પંજાબ]

આ સિવાય બીજા પણ ઘણાક ગૃહસ્થો તરફથી અનુમોદન આવ્યા હતા, એ સર્વ પત્રોમાં મુખ્ય આશય આ કાર્યમાં હર્ષપૂર્વક અનુમોદન તથા સહકારભાવ આપવા ઉપરાંત

ા સભા વિસર્જન થઈ તે વખતે અહિંના
ના વહેંચવામાં આવી.

વાગતે શ્રીયુત લાલમસિંહજી ઈડાર રાજ્યના
સાહેબનું વ્યાખ્યાન થયું તેની અસરથી
ઓલવાને માટે ઘણા ઉદાર ગૃહસ્થો તરફથી
વચન મળ્યાં છે, પરંતુ તે સ્કીમ પ્રગટ
સ્વામ આવશે. તે દિવસે નયાનગરનિવાસી
ાત આપીને રૂા. ૧૫૦૦)ના પચેંદ્રિય છવ
ન આખા શહેરમાં કસાઈની દુકાનો, ભઠ્ઠીઓ,
ારંભ તથા હિંસાનું સ્થાન બંધ રખાવવામાં
ત્રિના પણ એક જનરલ મીટિંગ કરવામાં
થ, પાઠશાળા વગેરે જ્ઞાનવૃદ્ધિના સંબંધમાં
. છવદયા માટે ફંડ થયું તેમાં શુમારે
કત્ર થયા.

દિનના રોજ વ્યાખ્યાનમાં સભાનો ઠાઠ પુર્વવત્
ી. નથમલજી ચોરડીયાનું વિદ્યાલયના સંબં-
યું અને બીજા પણ કેટલાંક વચનો મળ્યાં.
[છલ્લા અહમદનગર] નિવાસીના અગ્રેસરોએ
દુષ્કાળથી પીડાતી ગાયોના રક્ષણાર્થે ફંડ
ર્યના કરી. જેમાં શુમારે ૨૦૦૦ની સહાયતા થઈ.

ાચાર્ય મહારાજાધિરાજ શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી
સાહેબના વ્યાખ્યાનમાં જૈનોની ઉન્નતિ કેમ

રતલામમાં શેષકાલનો સમય પૂર્ણ થવા આવ્યો તે વખતે એક પત્ર બ્યાવર સ્ટેટના ચીફ સેક્રેટરી સાહેબનો શ્રીમન શેઠ બરધમાનજી સાહેબ ઉપર આવ્યો. તેમ તેઓશ્રીએ લખ્યું હતું કે, મારી વતી મહારાજ સાહેબને અરજ કરશો કે આપનું ચાતુર્માસ શહેર બ્યાવરમાં થશે તો ઘણોજ ઉપકાર થશે. રતલામથી વિહાર કરી ખાચરોદ ઉજ્જેન તરફ પધાર્યા. ત્યાં બ્યાવરના શ્રાવકોએ ચાતુર્માસ માટે આગ્રહ કરવાથી સંવત્ ૧૯૭૫નું ચાતુર્માસ બ્યાવર કર્યું. કોને ખબર કે પૂજ્યશ્રીનું આ ચાતુર્માસ છેલ્લું ચાતુર્માસ છે?

ઘણાં વર્ષોથી બ્યાવરનિવાસી શ્રાવકોની અભિલાષા અને પ્રાર્થના હતી તે આ વર્ષે સફળ થઇ, આષાઢ શુદ ૩ સોમવારે ૧૨ ઠાણાં સહિત આચાર્યશ્રી બ્યાવર પધાર્યા. ત્યાં આષાઢ શુદ ૧૦ના રોજ જયપુરનિવાસી ભાઇ ચોથમલજીએ શુમારે ૧૭ વર્ષની ઉમરે દીક્ષા લીધી. દીક્ષોત્સવ બ્યાવરના સંઘે ધામધૂમથી અતિ ઉત્સાહપૂર્વક કર્યો. શુમારે ૨૦૦૦ મનુષ્યો બહાર ગામથી આવ્યાં હતાં. કોઇ ધર્મદ્વેષીએ સરકારમાં એવી મતલબની અરજ કરી કે ચોથમલજીને બલાત્કારે દીક્ષા આપવામાં આવે છે. આ ઉપ[illegible]ી દીક્ષાને આગલે દિવસે બ્યાવર સ્ટેટના ચીફ સેક્રેટરી જમ-[illegible]જી શેઠે ચોથમલજીને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. કેટલાક શ્રાવકો [illegible] તેમની સાથે હતા. જમનાદાસજી શેઠે વિચિત્ર પ્રશ્નોદ્વારા [illegible]ના વૈરાગ્યની કસોટી કરી. દરેક પ્રશ્નોના ઉત્તર બહુજ સંતો-[illegible]ક મળતાં તેમના મનનું બહુ સારી રીતે સમાધાન થયું [illegible] દીક્ષાની આજ્ઞા આપી.

બ્યાવરના ચાતુર્માસ દરમ્યાન સાગરવાળા શેઠ ચાંદમલજી સહકુટુંબ પૂજ્યશ્રીના દર્શનાર્થે પધાર્યા. તેમનાં પત્નીએ અઠાઈ

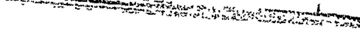
પ્રકરણ ૪૮ મું.

સવા લાખ રૂપિયાની સખાવત.

બાવરાથી આગળ મેવાડ તરફના વિહાર દરમ્યાન છોટી સાદડીમાં શેઠ નાથુલાલજી ગોદાવતે સવા લાખ રૂપિયાની સખાવત જાહેર કરી હતી; જે રકમના વ્યાજમાં હાલ શ્રી ગોદાવત જૈન આશ્રમ છોટી સાદડીમાં ચાલે છે. એક તો પગ રસ્તાનું ખુણે આવેલું નાનું ગામ અને બીજું આત્મભોગી કાર્યકર્તાઓની ખામી એ બે કારણોને લઈ આ આશ્રમનો જોઈએ તેવો લાભ ઉપાડી શકતા નથી. જ્યાં સુધી સ્વાર્થત્યાગી-આત્મભોગી કામ કરનારાઓ નહિ નીકળે ત્યાં સુધી સખાવતોનો સદુપયોગ થશે નહિ.

આ વિહારમાં યુવરાજશ્રી સામેલ થતા બધા મુનિરાજો ...ગર પધાર્યા અને ત્યાં કેટલા દિવસ બિરાજ્યા. બંને મુનિરાજ ...અને ચંદ્રની માફક જૈન ધર્મની જ્યોતિનો અપૂર્વ પ્રકાશ ...તા હતા.

પંજાબમાંથી પાછા ફરેલા બાવરાના સંતોની પ્રેરણાથી આગ્રા અને અજમેરના શ્રાવકોએ નયાશહેર જઈ પૂજ્યશ્રીને પધારવા વિનંતિ કરી, જ્યાં બાવરાના સંતોને મળી સંબંધના મનભેદનું સમાધાન થવાની આશા બતાવી. ...અત્યાગ્રહને માન આપી પાલી થઈ, ડુંગરાળ પ્રદેશ ...ીનો પરિસહ સહન કરીને પણ પૂજ્યશ્રી અજમેર

ડી સાધે સ્વધર્મમાં સુદૃઢ રહેવા આશિષ આપી,
ાની અજોડ આંસુઓ વહાવ્યા વિના ન રહ્યાં.

ર્મ એજન્ટ વકીલોએ અજમેર છોડતી વખતે ા પણ હોઈ “ મહાજન માગ માબાપ છો પણ ન ચૂકે ” એવા રમત પાકે નિષ્પક્ષપાત અને ન્યાય કરનારાઓને પણ નિરાશ થવું પડેલ. એ ા વખતનું દૃશ્ય એક પ્રકારના કરુણામય આપ્યું રાણા ફેરફ. ગંભીર ગર્જનાઓ થઈ, વિજળી ાનાં ચિન્હો પ્રગટ કર્યાં; પણ આખરે એ બધો ર્ય ઝરે વાદળાં વિખરાઈ ગયાં, નૃપતુર ચાલકો ે કલાપીઓએ પોતાની કળા સંકેલી લીધી, ી ઝરતી અમીની રજની ચકોરોની આંખો લાલ ા અને નિરુત્સાહની શ્યામ રેખા ઘણાનાં વદનો પર ન્ડાકથી આવેલા નિઃશ્વાસ મૂકી પાછા ફર્યા, પરંતુ ઉંચે ચડેલા સૂર્ય દેવતાએ આશ્વાસન આપ્યું કે મેં સત્યનો જય છે અને હું વર્ષાને વિનવી, મહારાજાઓને શાંત કરીશ. ”

ડાકોરાથી જે જયપુર થઈ અજમેર આવ્યા હતા તે ા ન રહી શક્યા કે—હરિશ્ચન્દ્ર ધિરી રસ્તા અને ટેલનારને જ્યાં કરશો તો સંયમનું સંરક્ષણ કર્યું ભે બંધાયેલી અંધારીઓ છોડી નિષ્પક્ષપાત બની કલ્પને પેશીએ ટોચ ઢાંકની દુનિયાનો સૌ સુખરે ટેકથી લાગી શરદ જયપુરના વેષધારીઓ સાધુઓના

પણ ઉપચારો શરૂ કર્યા. કેમ કે પિત્ત વધતાં તેના પરિણામે એક નાના ઉપવાસના પ્રતાપે એ આત્મનો તાપ બધાને સહન કરવો પડ્યો. સામાન્ય સમાજ પેટ ભરેલું બધાને સરખા સમજે છે. પ્રેમને પ્રેમ સરખો ન્યાય તો અહીં પ્રસંગમાં એનો ઉતરી જાય.

વિચારકોનું માનવું છે કે, ચોરી પર શિરજોરી જેટલી વધતી જાય, તટસ્થ પવિત્રતા અને ચેતના ઉંડી જાય, આચરણોનાં પડ આવતાં જાય અને શ્રી સંઘનાં માન, હિત લોકમાનું જાય અને પરિણામે શ્રીસંઘની સત્તાનો નાશ થાય. આવી નિરકુશતામાં ઉદ્ધત વ્યક્તિઓ પણ ઉછરાય. ઉપરી અને પરિણામ શું આવે એ વિચારકોજ કહી શકે.

એક સજ્જનને કહેવાની રીતિ સંબંધે ઉપરોક્ત તેનો જવાબ વાંચકોને વિચારવા લાયક હોવાથી તેનાજ શબ્દો અને ટાંકું છું:
आपने जिना कि मुनि-वेषकी शांति करो, तो मुनि-वेष-दोनोंको सहयोगी मान लेंगे ! मुनित्वमें वेष नहीं रह सकता. वेषमें मुनित्व नहीं रह सकता.

એક ગુણાનુરાગી મુનિરાજે મને લખાવેલ પત્રના નીચેના શબ્દો પાઠકોને અર્પણ કરું છું.

શિથિલાચારની પછેડી નીચે ઢંકાતું સાધુ શરીર, તેને તો હું સિંહની ચામડીમાં સજ્જ થયેલ શિયાળ સમજું. શિયાળ જીવનું વર્તનનું તો શું કહેવું, પણ તેવામાં પ્રતિબિંબ બતાવી ગધેડાને પણ તે ફસાવે. આવાં શિયાળોને શોધી કાઢવામાં સંઘની જેટલી બેદરકારી, ચશ્મપોશી કે પ્રમાદ તેટલોજ

આ વાક્ય રોજે રોજ સાંભળવું છતાં સોંસરૂં સરી
ર્ક શું ? આપણા પ્રાતઃસ્મરણીય પૂર્વજોનું સ્મરણ
મને પશ્ચાત્તાપ હોય તો તેઓની આજ્ઞા માથે
ાએ સોંપેલું સમાજરક્ષાનું સુકાન હાથમાં લો. તેઓ
જ્રોના ગુલામ નહોતા બન્યા.

સાત્વિક જીવન ગાળી આત્મબળ ખીલવી, આધ્યા-
ને કરવી એ આર્યના પ્રાચીન સંસ્કારોનું સત્ય છે.
કાંતો, આધ્યાત્મિક પ્રગતિને માટે કદિ આવી શકતા
મસાગરમાં જીવનનૌકા ઝપટાવતી વખતે તમારી
ોઇશ્રા ગરદની વખતે પવિત્રતાનો પોશાક પહેરતી
કરેલી પ્રતિજ્ઞાઓ યાદ કરો, એ મંગળ મુહૂર્તમાં
ાનું સ્મરણ કરો જે માટે પ્રભુ પાથર્યા છે, તેને
ડે બજારૂ અંતરાત્માના અવાજની અવગણના
નહિ.

ત્સવો અને અનુષ્ઠાનોના ઉપરના અવાજે યાદ
હિંમત ચોક્કસ ગાઢ થઇ છે કે, સમાજ અત્યારે
ાડી બન્યો છે, તેમના સામે કાંઇ-બીજું હાજર હોય
ગતાં તેનો ઘાટ બને. નિરક્ષક શ્રીયુત વાડીલાલ
સત્ય લખે છે કે, "આખી દુનિયા કોઈ કાળે થોડી
નદાર થઇ નથી અને થઇ શકશે નહિ જે થોડાઓ
શક્તિમાન છે, પણ જેમની શક્તિઓ વિકૃત સ્થિ-
ઇ ગઇ છે, તે 'થોડાઓ' નામ બાબતની દરકાર
. એ થોડાઓ પછી સમસ્ત લોકસમૂહને પોતાની

પ્રકરણ ૬૯મું.

ારાણાના ભત્રીજાએ લગ્ન પ્રસંગે
ીવવધ બંધ કરાવ્યો.

ચાર્યજી મહારાજ અજમેરથી વિહાર કરી અને શ્રીમાન્ યુવાચાર્યજી મહારાજે બિકાનેર . નવાનગર પૂજ્યશ્રી કેટલાક દિવસ બિરાજ્યા. ાનગર થવાની સંભાવના હતી. એટલા માટે આસપાસ મારવાડનાં ગામોમાં પૂજ્યશ્રી વિચ ર્યો વિચરતા શ્રીજી મહારાજ બાવરે પધાર્યા. ના સદુપદેશથી શ્રાવકોએ ૧૦૦-૧૫૦ બકરાંને . પૂજ્યશ્રી જ્યારે બાવરા બિરાજતા હતા તે મહારાણા સાહેબના ભત્રીજા શિવરની મહારાજ કુંવર સાહેબની જાન બાવરા નજીક રાશ ઠોર સાહેબને ત્યાં આવી હતી. પૂજ્યશ્રી બાવ- એવા ખબર મળતાં મહારાજ હિમ્મતસિંહજી વરે પધાર્યા અને પૂર્વ પરિચયને લઈ અરજ ચાર પાંચ રોજ સ્થિરતા થશે માટે આપ રાશ કરો તો અમોને હંમેશ લાભ મળે. શ્રીમાને વખતે રાશ આવવાનો અવસર નથી. સગન મીજબાનીને માટે પણ પક્ષીઓનો વધ થવાની ધારે તેમને અરજ કરી કે, મહારાજ! અમે

જોઇએ છે. દયાથી શાંતિ છે. કોઇનો ગુન્હો થાય તો તેને દયા બક્ષવી. એમના દયાળુ કરતા થઇએ તો આપણે ભ્રાતૃભાવનાનું રાજ્ય આપણા વચ્ચે વહેલું લાવી શકીશું. મુંગા અને ગરીબ નિર્દોષ અને વાચા વિનાનાઓ ઉપર જુલમ ગુજારવો યા તેમના ઉપર હાનીકારક છુરી ફેરવવી એનો ત્રાસ આપણી ઉપર ઉતરવા પામે છે, માટે આપણે દયા સર્વ ઠેકાણે પાળવી જોઇએ."

ત્યાંથી પૂજ્યશ્રી દેદાન પધાર્યા ત્યાં એક અઠવાડીયું રોકાણા. નિકટવર્તી ગામોના સેંકડો શ્રાવકો શ્રીજીના દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. શુમારે ૪૦૦ બકરાને જશનગરમાં અભયદાન મળ્યું. ત્યાંથી વિહાર કરી જેઠ વદ ૧ના રોજ પૂજ્યશ્રી લાંબીયા પધાર્યા. લાંબીયાના શ્રીમાન્ ઠાકોર સાહેબ વ્યાખ્યાનમાં પધાર્યા. તેમના હૃદયપર પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનની ઘણીજ અસર થઇ. ઠાકોર સાહેબે કેટલાક નિયમ પ્રત્યાખ્યાન કર્યાં અને ચાર બકરાને અભયદાન આપ્યું. બીજા પણ ઘણા લોકોએ વિવિધ પ્રકારનાં વ્રત નિયમો કર્યા.

જેઠ વદ ૩ના રોજ પૂજ્યશ્રી કાણુ પધાર્યા, ત્યાં પુંસાલાલજી કોઠારીએ સજોડે ચોથાવ્રતનો ખંધ લીધો. ઉપવાસ દયા ખસો તથા અન્ય સ્કંધાદિ બહુ થયા. કાણુના બ્હેનોએ લીલાં વૃક્ષ તથા છોડ વગેરેને બાળવાના સોગન કર્યા.

કાણુમાં મહારાજ દોલતઋષિજી મહારાજ (જેમણે પણ દક્ષીણાવાડમાં વિચરી ઘણો ઉપકાર કર્યો છે તેઓ) ઠાણા ૮ સહિત પધાર્યા. પરસ્પર બહુ આનંદપૂર્વક જ્ઞાનચર્ચા અને વાર્તાલાપ થતો રહ્યો. વ્યાખ્યાન એક ઠેકાણે વંચાતું હતું. આસપાસનું

સરખો છે, આ પ્રસંગે તમારાથી બને તેટલું ધર્મધ્યાન સંભળાવો એજ અત્યારે તમારું કર્તવ્ય છે.

પૂજ્યશ્રીના મસ્તિષ્કમાં તીવ્ર વેદના થતી હતી, દર્દનું જોર વિજળીના વેગે વધતું જતું હતું, પરંતુ ઉપસ્થિત સાધુઓ દર્દનું ઉગ્ર સ્વરૂપ પૂજ્યશ્રીની અદ્વિતીય સહનશીલતાથી કળી શક્યા નહિ અને પૂજ્યશ્રીએ વારંવાર કહેતા છતાં તેઓએ સંથારો કરાવ્યો નહિ, પણ જેમ જેમ વ્યાધિ વધતો ગયો તેમ તેમ પૂજ્યશ્રી તો આત્મસમાધિમાં સ્થિર થતા ગયા. આવી ઉગ્ર વેદનામાં પણ તેમની શાંતિ અને ધર્ય અનુપમેય હતાં. કાયરતા પ્રતીત થાય તેવો એક શબ્દ પણ એ સિંહસમાન શૂરવીર ધીર પુરુષના મુખમાંથી નીકળ્યો નહિ.

પૂજ્યશ્રીની બીમારીના સમાચાર જેતારણના શ્રાવકોએ દેશાવરમાં તારદ્વારા અનેક શહેરોના મુખ્ય મુખ્ય શ્રાવકોને પહોંચાડી દીધા હતા. તે ઉપરથી ઘણા શ્રાવકો ત્યાં આવી પહોંચ્યા હતા. આષાઢ શુદ ૧ ના રોજ બ્યાવરના કેટલાક શ્રાવકો આવ્યા હતા. અને તેજ દિવસે સાંજના ઉજ્જૈનથી ભાઇ ચુનીલાલ કલ્યાણજી પણ આવ્યા. હું મોરબી હતો ત્યાં તાર આવ્યો હતો પણ પાંખો વિના એટલે દૂર પહોંચી શકાય એમ નહોતું. ચુનીલાલજીએ મહારાજશ્રીને વંદણા કરી સુખશાતા પૂછ્યા તેઓશ્રી બોલ્યા કે, “ભાઈ! મારો સંથારાનો અવસર આવી ગયો છે, પુદ્‌ગલ દુઃખ દઈ રહ્યાં છે.” આ વખતે બીજા પણ કેટલાક શ્રાવકો અને સાધુઓ પૂજ્યશ્રીના સમીપે બેઠા હતા. આ વખતે શ્રીજી મહારાજે

સમયસૂચક પૂજ્યશ્રીએ આ શોક પ્રસંગને તુરતજ શ્રી સૂત્રની ગાથા બોલવી શરૂ કરી, શાન્તિના રૂપમાં ફેરવી નાંખ્યો અને શિષ્યો પણ મંદ સ્વરે તેમાં સામેલ થયા.

બીજે દિવસે અષાડ સુદ ૨ ના રોજ સવારે અજમેરથી શ્રીમાન્ શેઠ ગાઢમલજી લોઢા તથા બ્યાવરના કેટલાક ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા. તે દિવસે પૂજ્યશ્રીના શરીરમાં વ્યાધિ બહુ વધી ગયો, અને નિત્યનિયમ પણ ન થઇ શક્યું. પૂજ્યશ્રી વારંવાર ફરમાવતા કે મારાથી નિત્યનિયમ ન થઇ શકે ત્યારે જાણવું કે મારો અંતકાળ નજીક આવી ગયો છે. આ ઉપરથી તેમના શિષ્યોને બહુ ચિંતા ઉપજી અને દ્વિતીયાને દિવસે તેમને સાગારી સંથારો કરાવી દીધો અને રાત્રિના સમયે મહારાજશ્રીને જાવજીવનો સંથારો કરાવવામાં આવ્યો અને તેજ રાત્રિએ પાછલા પહોરે શુમારે પાંચ વાગ્યે આ માટીના કાચા કુંભ સમા ઐહલૌકિક દેહને છોડી પૂજ્યશ્રીનો અમર આત્મા સ્વર્ગે સીધાવ્યો. જૈનશાસનરૂપ આકાશમંડળનો એક ઝગઝગતો સૂર્ય અસ્ત પામ્યો. ચતુર્વિધ સંઘનો મહાન આધારસ્તંભ તૂટી પડ્યો. આ વખતે સાધુજીનાં ૧૨ ઠાણાં શ્રીજીની સેવામાં ઉપસ્થિત હતા.

પૂજ્યશ્રીના શરીરમાં રહેલો રોગ તેમનો નહિ પણ સકળ સંઘનો હતો. રાજા મહારાજાઓની પણ ન થાય એવી તેઓશ્રીની ચિકિત્સા થઇ. ઘણે ઠેકાણે તપશ્ચર્યાઓ શરૂ થઇ. દાનપુણ્ય દેવાયાં, બાધાઓ લેવાઇ અને પૂજ્યશ્રીને આરામ થવા પ્રાર્થનાઓ થઇ, પરન્તુ એ આત્માને પરમાત્માના આમંત્રણથી અવગણના કરવી પાલવે એમ ન હોવાથી, અવશ્ય

પ્રકરણ ૫૦ મું.

શોકપ્રદર્શક સભાઓ.

મારવાડ, માળવા, મેવાડ, ગુજરાત, કાઠીયાવાડ, દક્ષિણ, પંજાબ વગેરે દરેક પ્રાંતોમાં અનેક શહેરો અને ગામોમાં પૂજ્યશ્રીના સ્વર્ગવાસના સમાચાર મળતાં હડતાળ, અગતા, પાખી પાળવામાં આવી હતી, ધર્મધ્યાન કરવામાં આવ્યું હતું, અને લાખો રૂપિયા જીવદયાના કામમાં ખર્ચાયા હતા. વિસ્તારભયને લીધે તે સઘળું અહિં આપી શકાતું નથી. કિન્તુ તેમની મુખ્ય મુખ્ય સભાઓનો હેવાલ આ નીચે આપવામાં આવે છે.

મુંબઇ સંઘની જંગી સભા.

બંધ રહેલાં બજારો.

તારીખ ૨૨-૬-૨૦ ના રોજ ચીંચપોકલીમાં આવેલા જૈન ઉપાશ્રયમાં જૈન સંઘની એક જાહેર સભા બોલાવવામાં આવી હતી. આ પ્રસંગે સેંકડો જૈન બાઇઓ ભાઈઓ એકત્ર થયાં હતાં અને પૂજ્ય આચાર્યશ્રીના સ્વર્ગવાસથી જૈન કોમ અને ધર્મને જે ન પૂરી શકાય તેવી મોટી ખોટ પડી છે, તે બાબત ઉપર જુદા જુદા ભાઇઓએ વિવેચન કરી અત્યંત દિલગીરી પ્રદર્શિત કરી હતી.

છેવટમાં મુંબઇના જૈન સંઘ તરફથી બીકાનેરમાં બિરાજતા મુનિરાજ મહારાજશ્રી જવાહિરલાલજી મહારાજને અને ત્યાંના જૈન

पु. वेरावलमें अकस्मात् स्वर्गवास होगया, यह
और हृदयभेदक खबर सुनकर इस स्वधाम
दुःख प्राप्त हुआ है. इन महात्माके वियोगसे
जैनी समाजके लोगोंके अतिरिक्त दूसरोंको अत्यन्त
अत्यंत रंज हुवा है. सारी जैन समाजने एक अमूल्य
और ऐसा फिर प्राप्त होना दुर्लभ है. इसलिये यह
रंजीके साथ खेद जाहिर करती है. इसी
संघका भी यहांतक आया हुवा समाने सुनाया गया. य
संघका उपकार मानती है और श्रीमान् वर्तमान पू
श्री श्री १००८ श्री जवाहिरलालजी महाराज साहे
संघको मुंबई और रतलाम संघ तरफसे आगमन
बीकानेर तार दिया जानेका ठहराव करती है व वर्त
महाराज श्री श्री १००८ श्री जवाहिरलालजीकी वेजका
२ बढे ऐसा हृदयसे इच्छती है.

प्रस्ताव दूसरा।

श्रीमान् पूज्य महाराजके स्वर्गवासकी खबर सुनतेही
संघने उसी वक्त अपनी २ दुकान बंद करके शोक माना थ
भी संघ तरफसे फिर ठहरानेमें आता है कि स्वर्गस्थ पूज्य महार
शोक निमित्त फिर भी आषाढ सुदी १३ मंगलवारको सब व्य
बंद रक्खा जावे और हलवाई भडभूंजा व चिडी भी दूकाने
कराई जावे व गरीबोंको अन्न वस्त्रका दान दिया जावे

માંસના તેઓશ્રીના અહિંસા નિરાશ્ર દર
અહિંસા તથા ત્યાગ સામના લોકોને દયા અને
ખરો અર્થ સમજાવી, લોકોમાં દયાનો ઘણો મો
હર્યો હતો અને તેઓશ્રીના સબોધને લઇને ઘ
થયને અહિંસી તેમજ બહાર દેશાવરથી મોટો
હરી મજુરથાન તથા બનારસ મત્યે થયું ઉમ
મનાયું હતું આવા એક ખરેખર મહાન વિદ્વાન
ચારિત્રવાન્ મહામુનિના સ્વર્ગવાસથી માત્ર જૈન
પણ બીજા બધાને એક ભારે ખોટ આવી પડી છે
સભા જણાવે છે

ઉપરનો ઠરાવ સર્વે પસાર તથા તેનો
તારદ્વારા બીકાનેર તથા રતલામ સંઘને પ્રમુખ સાહેબ
મોકલવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

તારની નકલ.

Citizens of Rajkot assembled in public meeting
their deep sorrow for the premature demise of Achar
haraj Shri Shrilalji and beg to say that in him not
Jain Community but people in general have lost a
learned, pious and ideal saint. Please convey this m
to Uvacharya Maharaj Shri Jawaharlalji with our h
respects.

ઠરાવ બીજો.

આચાર્ય મહારાજશ્રી શ્રીલાલજી મહારાજ જેવા નમુને
પ્રધાન મુનિએ આપણું ઉપર ઠરેલા ઉપકારો માટે

કપાસન.

તપસ્વીજી હસ્તીમલજી ચા. ૩ મિસંગે છે. ખબર મળતાં સાધુ શ્રાવકોમાં ભારે શોક છાઇ દિવસે વ્યાખ્યાન બંધ રહ્યું મહારાજે ઉપવાસ કર્યા ખોલવા પ્રબંધ થયો.

જાવદ.

સમસ્ત શ્રાવકોએ દુકાનો બંધ રાખી ઉપાશ્રયે થયો. કસાઇઓની દુકાનો બંધ રાખવામાં આવી વસ્ત્ર તથા ભોજન; પશુઓને ખોળ તથા ઘાસ; કબુત ર્થાં માછલાંઓને પુરીઓ નાંખવા પાછળ રૂ. ૨૦૦)નો રવામાં આવ્યો. ઘણા તેલીઓએ પોતાના તરફથી પા ઓને પુષ્કળ ખોળ નંખાવ્યો.

આ ઉપરાંત ઉદયપુર, બીકાનેર, દિલ્હી, આકોલા, પુરી, સિન્દુરણી, આગ્રા, જયપુર વગેરે અનેક શહેરો ગામોમાં સભાઓ વગેરે તથા દાનપુણ્ય સંવત્સરી આદિ પણ સ્થાનકવાસીઓથી તથા કેટલીક જગ્યાઓથી સવિસ્તર અ ઃ મળવાથી દાખલ કરેલ નથી.

નીતિ

સદ્ગુરુ જ્યાં જ્યાં સુણવો, સુયશ પૂજ્યનો
અધિર થતું મન મારું, મળવા માટે ઉ

મારો તેઓશ્રી સાથેનો પ્રત્યક્ષ પરિચ
મારા મન ઉપર તેઓના ગુણોની જે છાપ પ
પરોક્ષ છે.

હીંગણીમાં પૂજ્ય મહારાજનું આગમન સ
વૈશાખ શુદ ૬ ગુરુવારે તેઓશ્રી હીંગણીમાં એપ્રીલ
હતા ત્યારે તેમનો ઉતારો અત્રેની હાઇસ્કુલમાં
વ્યાખ્યાનમાં અત્રેના કલેક્ટર સાહેબ હસ્તક હા
તા. એપ્રીલના સર્વ માણસો વ્યાખ્યાનનો લા
માટે કોર્ટનો મોર્નીંગ ટાઇમ ફેરવી નાખ્યો
એપ્રીલના અને આમના ઇતર બાહિર સદ્ભાવનો
તો હતો. તેઓશ્રીના વ્યાખ્યાનની શૈલી ઘણી
અનુસાર અને દેશકાળની વર્તમાન ભાવનાઓને
• તેઓશ્રીની પ્રકૃતિ અત્યંત સરલ અને નિમ
દરેક કોમનાં માણસો શ્રવણ-સત્સંગનો લાભ લેતાં હ
તેઓશ્રીના અતિશયથી સર્વ જનો પોતાનાજ ધર્મગુરુ
અનુભવ હતા. વ્યાખ્યાન દરમ્યાન અનેક પ્રાચીન ક
કાવ્યોને સુમધુર કંઠથી શિષ્ય વર્ગ સાથે એવો ઘોષ કર
તેથી શ્રોતાઓમાં અજબ રીતે અસર ઉપજતી હતી. મા
વીરભૂમિના ઇતિહાસનાં દૃષ્ટાંતો અને તે ઉપર સિદ્ધાંતોની
મહત્ની ઘટના કરતા હતા કે, શ્રોતાઓ રસમાં તરબો

જતા હતા. વ્યાખ્યાનમાં ઉઠવાની વૃત્તિ તો થવાજ ન પામે એવી મધુરી શૈલી ને બુલંદ અવાજોને શ્રોતાજનો હજી સંભારે છે. તે સમયમાં અત્રે પંડિતરાજ બહુસૂત્રી સ્વર્ગસ્થ મહારાજશ્રી ઉત્તમચંદજી સ્વામી પોતાના સમુદાય સહિત વિરાજતા હતા અને તેઓશ્રી વ્યાખ્યાનમાં હંમેશા પધારતા હતા. તેઓશ્રીના મોઢેથી તથા બીજા શ્રાવકોના મોઢેથી મેં આ સર્વ બીના સાંભળેલી છે તેમની વાણીનો મહિમા તો મેં ઘણા જનો પાસેથી સાંભળ્યો છે.

સાખી

શ્રોતાઓના ચિત્ત હરનારી, મનમુગ્ધ કરનારી;
વાણી વરસાવીને ચાલ્યા, વિબુધ લોક વિહારી;
સુધારી ભવી જનને........... આ ભવ જાળથી તારી.

મનમાં એમજ થઇ આવે છે કે

દોહરો.

કયા દર્શન કરવાં હવે, સુણવો કયા સત્બોધ?
પુનીત પૂજ્ય શ્રીલાલજી, કયાં જઇ કરવી શોધ.

સાખી.

આજસુધી પણ થયાં ન દર્શન, લાભ ન હશે લલાટ,
અત્ર સ્થળે આવ્યા પણ ન મળ્યા, મન દુખાય એ માટ;
ઉપાય ન જે ઘાટે...........વળ્યા તેહ વાટે.

ઘણા જનો જેમણે તેઓશ્રીનાં વ્યાખ્યાન સાંભળ્યા છે એને મેં કહેતા સાંભળ્યા છે કે તેની અસર હજી પણ મના ઉપર જેવી ને તેવી કાયમ છે. આવી અસરકારક વાણી

ણ તે તો ત્હેમની કિમ્મતમાં વધારો કરનાર તત્ત્વો હતા. અપ્રસ્ત ક્રોધ અને અપ્રશસ્ત માનથી એ તદ્દન જુદીજ વસ્તુઓ વી. ક્ષત્રિયમાં અને સંઘના નાયકમાં પ્રશસ્ત ક્રોધ અને પ્રશત માન આવશ્યક છે અને એનાં એની ઉજવળતાનો પુરાવો છે.

આ પ્રસંગે એક આધ્યાત્મિક સત્ય mysticism નું કિરણ ફુરી આવે છે. ચારિત્ર અને બુદ્ધિના સંઘર્ષણનો આ સમય છે. વ્યાકરણ, ન્યાય તર્કના અભ્યાસનો શોખ રાજપુતાના તરફના શ્રાવકો અને સાધુઓની પ્રકૃતિમાં નહનો. ત્હાં માત્ર નિર્દોષ ચારિત્રનો શોખ હતો. બુદ્ધિની લીલાઓ ચોતરફ પુજાતી જોવામાં આવી અને આ વર્ગના કેટલાક સાધુઓ પણ ધીમે ધીમે બુદ્ધિ વૈભવ તરફ ઝુકાવા લાગ્યા. પ્રથમ તો સૌને તે ગમ્યું. પછી ચારિત્ર અને બુદ્ધિ તરફ સ્વાભાવિક યુદ્ધ આરંભાયું. આ યુદ્ધ લાંબો સમય ટકવું જોઈએ બંને એક બીજાના ટપલાં ખાઇ ખાઇને છેવટે ચારિત્ર બુદ્ધિમાં અને બુદ્ધિ ચારિત્રમાં સમાઇ જશે એટલે બુદ્ધિ અને ચારિત્રથી પર એવા 'આધ્યાત્મિક ભાન' માં દાખલ થવાશે. હૃદય અને બુદ્ધિ બન્ને એક વ્યક્તિના માલિક તરીકે તો ભયંકર છે, પણ વ્યક્તિના સાધન–દાસ–તરીકે ઉપયોગી છે. દયાળુ અને વિદ્વાન્ દુઃખી છે, પણ યોગી કે જે હૃદય અને બુદ્ધિના રાજ્યમાં થઈને તે હદ ઓળંગી ગયો હોય છે તે એક સુખી મહારાજા છે કે જેની બંને બાજુએ હૃદય અને બુદ્ધિ હાથ જોડી હુકમની આજ્ઞા માંગી રહ્યા છે. એ સ્થિતિએ પહોંચવા માટે હૃદયની બળતરાઓ અને બુદ્ધિની ઉદ્ધતાઇઓ સહન કરવીજ પડેછે.

વા. મો. શાહ.

श्रीलालजी महाराजके आषाढ़ सुदी ३ शनिवार सं० १९७७ जयतारण शहर (राजपूताना) में स्वर्गारोहणका समाचार सुनते हैं तब कलेजेके टुकड़े २ होजाते हैं ।

आषाढ़ सुदी ३ का शनिवार जैनधर्मके इतिहासमें काले अक्षरोंमें लिखा जायगा । जिस बातकी कुछ भी सम्भावना न थी वही आंखोंके आगे घटित होगई । जिस घोर आपत्तिकी आशंका मात्रसे मन अधीर हो उठता है वह अंतमें इस दुखिया जैन समाजकी आंखोंके सामने आ ही गई । अनेक आशाओं पर पानी फेर कर तमाम स्थानकवासीकी नहीं लेकिन अनेकों जीवोंको अथाह शोकसागरमें निमग्न कर इस दिन निठुर कालने स्थानकवासी जैन-वाटिकाने वज्रपात करके जिस प्रस्फुटित और दिगन्त तक सौरभ विकीर्ण करनेवाले सुमनको उसकी गौरव-शालिनी लताकी गोदमें उठा लिया । देखते २ बिना किसीके दिखने पहलेसे इस बातका ख्याल भी आये हुए और बिना किसी महान् कष्टके ५१ वर्ष तक औदारिक शरीरकी झोंपड़ीमें रहकर अपने सुखमयी जीवनमें महा शुभ कर्मवर्गणाओंका बंध कर तैजस और कार्मण शरीरको लिये हुये किसी वैक्रिय शुभ शरीरमें दीर्घकालको स्थायी हो गये ।

एक तो योंही जैन धर्म पर आपत्तिकी घनघोर घटाएं छा रही हैं । लगभग एक माह ही हुवा होगा कि अभी पंजाब प्रान्त

जो दीन दुःखियाओंके अकारण बन्धु थे, जिनके पतन पर एक ओर शोककी कालनिशा, दुःखकी तरंग और हृदय विदारक हाहाकार ध्वनि और दूसरी तरफ समस्त नरनारी बूढ़े बच्चे और सर्व साधारणके मुंहसे यशः-सौरभका पटहनाद दिवोनिश उठा रहा है। उनका देह और प्राण समय समुद्रमें चिरकालके लिये डूबजाने पर भी वे चिरजीवी हैं; उनकी मृत्यु किसी प्रकार भी हो नहीं सकती, यमराजका शासन-दण्ड उनकी विमल कीर्तिकी अभेद्य चट्टानसे टकरा कर कुंठित होजाता है—टुकड़े २ होकर गिर जाता है। मनुष्य चक्षुसे अगोचर रहनेपर भी उनकी पूजनीय आत्मा विचरण बराबर करती रहती है। मरनेके बाद भी उनका पवित्र और आदर्श जीवन उस पर मनन करनेवालोंके जीवनको पवित्र और उच्च करनेका महान् उपकार करता रहता है।

आज शोकाकुल और निराधार समूहके मुंहसे ऐसे वाक्य जैसे "अब क्या करें, कुछ सूझता नहीं" ऐसेही वाक्य निकल रहे हैं लेकिन यह कब तकके हैं? पाठकगण! यह जभी तकके हैं जब तक हम और आप अपने विषय कषायोंको छोड़े हुए हैं क्योंकि यह अनादि कालका नियम होता है कि प्रायः ज्यों २ दिन बीतते जाते हैं त्यों २ जीव अपने विषय कषायोंमें फंस कर शोकसे शांति पाते जाते हैं इसी प्रकारसे थोड़े समय बाद आप भी उन पूज्यश्रीको याद तक भी भूल जाओगे। थोड़ी देरके लिये यह हम मान भी लें कि जिन्होंने पूज्यश्रीको देखा है, जिनको

अपना समय बिताने लगे। वे सदा अपने जीवनको धार्मिक जीवन बनानेहीमें लगे रहते थे।

ऐसे महात्माके असमयमें उठ जानेसे जैनधर्मको बड़ी हानि पहुँची है तथा इसकी पूर्ति होना भी असंभव है। इस समय उनके शोक प्रदर्शनमें सभी जगह सभाएं हो रही हैं। इसी बैशाखके महीनेमें हमने आपकी अहमदनगरमें खूब सेवा की इस आपकी बातोंमें मालूम हुआ कि जैन-पथ-प्रदर्शक पर आपकी विशेष कृपा थी। आप इसे जैन जातिको उठाने वाला समझते थे। इनके शोकमें प्रदर्शकका कार्यालय बराबर तीन दिन तक बन्द रहा। कार्यालयने इस शोक समाचारको हरएकके कानों तक पहुँचाया। हमने अपने भाइयोंसे आशा की थी कि ज्योंही वे इस शोक समाचारको सुनेंगे अपने २ यहां शोक सभाएं करेंगे तथा एक बड़ी भारी सभा संगठित करके वे "धर्मात्मा जैन फंड" की स्थापना करेंगे।

મુંબઈ સમાચારમાંથી.

લેખક.—શ્રીયુત ચુનીલાલ નાગજી વોરા—રાજકોટ.

સાંપ્રત સમયે અશાન્તિ, અજ્ઞાન અને ક્લેશકલહનું તીવ્ર સામ્રાજ્ય જગતમાં સર્વત્ર ફેલાયેલ છે, તે કાળમાં પૂજ્ય મહારાજશ્રી 'જલમાં એક બેટ સમાન' હોઇ સંસારના ત્રિવિધ તાપથી તપ્ત જીવોને એકના એક દિલની શાન્તિ અને દિલાસો

તેની માફક સર્વના મન ઉપર પરમ સુખ અને શાંતિની છાયા છાઇ રહેતી. અને એક ચિત્તે તેઓશ્રીના અલૌકિક બોધનું શ્રવણ કરતાં સમયનું પણ ભાન ભૂલી જવાતું.

પૂજ્યશ્રીના બે મુખ્ય ગુણો કે જે ગુણોવડેજ જૈન સાધુ કોઇ પણ પંથ કે ધર્મના ત્યાગી સાધુઓમાં અગ્ર દરજ્જો ભોગવે છે, તે ગુણો જેવા કે : ચૈતન્યની સ્વતંત્રતાનું સમ્પૂર્ણ જાણપણું ; અને એ સ્વતંત્રતા મેળવવા અને ખીલવવા માટે તદાત્મક ઉપયોગ: આ બન્ને અલભ્ય મહાન ગુણો આચાર્યશ્રીના સમાગમમાં શ્રી વીરમાર્ગથી જાણ એવી જે જે વ્યક્તિઓ આવેલ તેમને દરેકને જણાયા વગર રહેલ નહિ. જૈન સાધુઓ આત્માનો સ્વગુણ પેદા કરવાને સંયમ ગ્રહણ કરે છે અને તેઓને આ મહાન્ વિકટ કાર્ય પરિપૂર્ણ પાર પાડવાને સતત ઉદ્યોગી રહેવું પડે છે. કારણ કે આર્ય માન્યતા પ્રમાણે પણ દરેક જીવાત્મા ષડ્રિપુઓથી અનાદિકાળથી બંધાયેલો છે અને તેની સાથે ટેવાયેલો છે તાત્પર્ય કે સ્વસત્તાને ભૂલી ગયેલ જીવાત્માને સત્તા પુનઃ પ્રાપ્ત કરવા માટે માર્ગ બદલવો પડે છે અને નવે માર્ગે ચાલતાં પૂર્વકાળનો પીઠો અભ્યાસ હોવાથી અનેક વ્યાઘાત-અડચણો ઉત્પન્ન થય છે, તે નિવારવા સતત ઉદ્યોગની જરૂર પ્રાધાન્યપણે રહે છે. આવો ઉદ્યોગ અને વિચાર પૂજ્ય-આચાર્યશ્રીમાં મુખ્યપણે અને અગત્યની ભરેલી રીતે જોવામાં આવતા હતા. આધુનિક સંતો અને ઘણાએક જૈન સાધુઓ લૌકિક અને લોકોત્તર ધર્મની ભિન્નતા સમજ્યા વગર સાધુ અને શ્રાવકોના આચાર, વ્યવહાર અને શિક્ષણ આદિ કર્મોમાં

ભયંકર દુષ્કાળ પડ્યો. દયા અને ક્ષમાની મૂર્તિસમાન આચાર્યશ્રીએ જ્યારે જોયું કે હજારો બીચારાં પ્રાણીઓ માત્ર તૃણને ખાતર મરણને શરણ થાય છે, ત્યારે તેઓશ્રીને અત્યંત દુઃખ ઉપજેલ. પરિણામે દુષ્કાળપીડિત દુઃખી જાનવરોને બચાવવામાં સમાયેલ લાભ અને પુણ્ય ઉપર એવો સચોટ ઉપદેશ ધારાધારે આપેલ કે તેના પ્રભાવથી શ્રોતૃવર્ગમાં દયાની લાગણી અત્યંત પ્રકટી નીકળેલ. અને રાજકોટ જેવા ન્હાના શહેરમાં એકજ દિવસે રૂા. ૩૦૦૦૦) ત્રીસ હજારનું ફંડ થવા પામેલ અને તે વડે હજારો જીવોને જીવિતદાન મળેલ છે.

આ તકે ખાસ જણાવવું જોઈએ કે સંવત્ ૧૯૬૮માં કાઠીયાવાડના ઘણા ભાગોમાં પૂજ્ય મહારાજશ્રીના બોધના પ્રભાવથી જાનવરોના બચાવ માટે કેટલકેમ્પો ઉઘાડવામાં આવેલ, અને આ દિશા તરફ લોકોનું વલણ ફેરવાયેલ. પૂજ્ય આચાર્યશ્રીએ આ પ્રમાણે જીવરક્ષા માટેનું જે બીજ વાવેલ તેનું વિશેષ ફળ સંવત્ ૧૯૬૮ની સાલ પછી પડેલા દુષ્કાળો દરમ્યાન કાઠીયાવાડનાં નાનાં નાનાં ગામોમાં પણ જાનવરોના બચાવ માટે દુષ્કાળ દરમ્યાન થતા પ્રયત્નોથી સર્વેને જોવામાં આવેલ છે.

આ પ્રમાણે કાઠીયાવાડની ભૂમિને તેઓશ્રીના મંગળમય પગલાથી પાવન થવાનું આવું એક અલૌકિક સ્મરણચિન્હ રહેવા પામેલ છે એક પ્રભાવશાળી વ્યક્તિના બોધનો આ કાંઈ થોડો પ્રભાવ ન કહેવાય!

રાજપૂતાના, માળવા વગેરેમાં પણ અનેક સ્થળોએ ગૌરક્ષા માટેની સંસ્થાઓ અને જ્ઞાનશાળાઓ મુખ્યત્વે પૂજ્યશ્રીના બોધ-

शोक ! !

(लेखक—श्रीमज्जैन धर्मोपदेशक माधव
श्रीयुत श्रीलालजीको स्वर्गवास सुनेकी.

जैन प्रजा एक साथ शोकाकुल है
है गई हमारी मति आर्तध्यान मांही मग्न,
लिख्यो नहीं जाय लेखनी हू दगा
शान्ति छवि जाकी देखि संघने सुशान्ति होत
अहो ! मन मोहनी वो मूरति छिपै
रे ! रे ! क्रूर कुटिल कराल काल ! तेरी चाल
हाय ! हाय ! हायरे ! कलेजा फाट है

प्रबल प्रतापी पूज्य अतिशय अभिग्रहधारी,
धीर ब्रह्मचारी उग्रधारी शिर सेहरो ।
दुगड कुलीन वंश भूषण " विभूतिसार ";
सत्यशम संयमादि सर्व गुण गेहरो ।
विक्रमीय संवत् उन्नीसौ सित्तर,
आषाढ शुक्ल तृतीयाको छिटान आयु छेहरो
औदारिक देह यह गेह, छेह ज्ञान हार !
आप-रूप शरण जाने धार्यो दिव्य देहरो ॥
ध्यान ज्ञान खान इन्द्रशालको सो स्वाद,
जाने बालपन ही से मद मोहको हटायो है ।

जहां जहां किया विहार ग्राम
इन दिया बहुत ही ज्ञान सुनाती
था जीवों जो काम किया प
इन दया धर्म का घोष किया व प
बहु आश्रम शाला शुरू किया हित
नित निकला विद्याज्ञान जहां-गुनका

बीआडः

जो सज्जन देते थाहित तन, मन, धन,
जीवन है सफल उन्हीं का धन है
वे थे सदा उदार और इस भवन हैं
सब छोड़ नम्र-पद-पद लगाये हम हैं।
रहते हैं निश्चय जगमें बड़ी सुखारी।
नम होके कीर्ति, रहे नाम जग-जारी॥

श्री०—

हा! असम काल ने उन्हें छीन लीना।
सब जैन बैरागर बनको दौलिन कीना॥
हैं पशु, पक्षी, नारी भी सभी बलीना।
हा! हा! दुर्दम है काल! दारुन दुःख दीना॥
"धैर्य सरस्वैन गच्छ" इत्य-उच्चरौं।
है ब्रो विरह न हु, शान्ति मिले सुखकारी॥

श्री०—१॥

ઉમરમા એવા છે કે જેમનો પ્રતાપ, જેમની વાણી, જેમની શાસન દક્ષ, જેમનો ઉપદેશ, જેમનું તપતેજ, જેમનો આતપ, જેમનો ઉદ્યોત; જેમનો ઉત્સાહ એ એક સાથે બીજાઓમાં ભાગ્યેજ હશે એટલે ઘણા સાધુ સાધ્વી તેઓ ઉત્તમ પુરુષ છે, નમન કરવા યોગ છે, પરોપકારી છે, પરંતુ મારો પક્ષપાત કહો કે અનન્ય ભક્તિ કહો જે કહો તે કહો પણ સાઉ ને હું જે કહો કે જૈનેતરોને પ્રમાણિક ને પરીક્ષક માનું છું તેમનું હૃદય તો તેમને સર્વ સાધુઓમા શિરોમણિરૂપ માનતું હતું.

રાજકોટમા તેમના પર જૈન અને જૈનેતર સૌનો એવો ઉત્તમ ભાવ હતો કે તેમના સ્વર્ગવાસ માટે લાગણી બતાવવા માત્ર જૈનોની સભાજ નહિ પણ જાહેર સભા બોલાવી દીલગીરી જાહેર કરી અને હિંદુ મુસલમાન વેપારીઓએ એમના માનમાં રોજગાર બંધ રાખી પાખી પાળી એક દિવસ પોતપોતાના ધર્મધ્યાનમા ગાળ્યો.

પરમપૂજ્ય સદ્ગત આચાર્ય મહારાજ શ્રીલાલજી મહારાજ સાહેબ સમભાવશીલ ને ગુણાનુરાગી હોઈ તેઓ સર્વ ધર્મમાં જે સારૂં હોય તે સાચાના પક્ષપાની હતા. જૈનધર્મમાં કહેલી જીવદયાને પુષ્ટ કરનારી વાતો, કવિતાઓ, કહેવતો ગમે તે ધર્મની હોય તે યાદ રાખી વ્યાખ્યાનમા કહેતા અને સર્વ શ્રોતાવર્ગને આનંદ આપતા.

એક કવિની ભાષામાં કહું તો અહિંસા એમના જીવનનો મુખ્ય મંત્ર હતો અને તે એમના જીવનમાં તાણા વાણાની પેઠે ઓત પ્રોત થઇ ગયેલો હતો. સત્ય તેમનો મુદ્રાલેખ હતો.

સ્વર્ગવાસના સમાચાર જ્યે ૨૮ ૨૯ તેમના પરિચિતોમાં પારાવાર શોક વ્યાપ્યો.

જ્ઞાન, ભક્તિ, વૈરાગ્ય, અનુભવ, તપ, આત્મધર્મનું ટ પાલન, હૃદયની વિશાળતા એ બધાનો દેખાવ જ્યારે મ કરે છે ત્યારે તેમની જૈનસમાજને કેવી ભારે ખોટ છે તે સમજાય છે હૃદય રડી પડે છે અને સાધુઓને વધારે કંપે છે આત્મીય કરે હવે આજે અંતરનું જ.

શોકોદ્ગાર. રાગ સોરઠા.

અમૃતજીની વાત, સાંભળતાં સુરતમાં ઘણા,
રત્નમુખ વ્યાખ્યાન, સુણશું કયા શ્રીલાલજી. ૧
પ્રાણી રક્ષણ કાજ, અમરપટો વજડાવતા,
કર્યો શકે નર આજ, કરતા શ્રીલાલજી. ૨
અરસપરસ કાજ કરાર, છતાં જણાયો નહિ જરા,
ધર્યો ન ચોકીદાર, પ્રતાપ એ શ્રીલાલજી. ૩
આપ સૌભાગ્યની ખાણ, આપ માન શું કરી શકે,
અમને મોટી હાણ, જણાય ચિત્ત શ્રીલાલજી. ૪
સંયમના પરિણામ, આપ સ્વર્ગમાં શોભતા,
મરણના વસ નામ, વિસરો કદમ શ્રીલાલજી. ૫
સદૈવ રહો સંતોષ, અવધજ્ઞાન ઉપયોગથી,
અણી સૂરજ ભાગ, અરજ રોજ શ્રીલાલજી. ૬
કંટક કસાઈ ખાસ, લાખો જીવ વિદારતા,
કર્યા દયાના દાસ, સાંભરશો શ્રીલાલજી. ૭
રાજકોટપર પ્યાર, પૂરો રાખ્યો પ્રથમથી,
ગુણ રત્નના ભંડાર, સત્ય ગુરૂ શ્રીલાલજી. ૮

પ્રાણજીવન મોરારજી શાહ—રાજકોટ.

અમારૂં બળ અને બુદ્ધિ બધું એ
અમારી ઉન્નતિ કેટલી સુંદર પાયો

"All our murderers—the man who ... of a creature, the man who ... the man who purchases ... the man ... (the flesh), the man who ... M—anu.

પશુઓ એ જગતનું ધન છે ... આપણાં લઘુ બંધુઓ છે. ધર્મશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર, ... આરોગ્યની દૃષ્ટિએ પશુવધ કરવો તે ... મહા અનર્થ છે. દરેક ધર્મપ્રવર્તકે પશુવધનો— હિંસાનો નિષેધ કરેલો છે. અહિંસા-દયા એ મનુષ્ય ધર્મ છે. હિંદુઓના પંચ યમ, બૌદ્ધોનાં પંચ મહાશીલ, પાંચ મહાવ્રતો એ બધામાં અહિંસા ધર્મને પ્રધાનપદ

पंचैतानि पवित्राणि सर्वेषाम् धर्मचारिणाम् ।
अहिंसा सत्यमस्तेयं त्यागो मैथुन वर्जनम् ॥

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, ત્યાગ અને મૈથુનવર્જ પંચને દરેક ધર્મવાળાએ પવિત્ર માનેલાં છે. આ "अहिंसा परमो धर्मः" "माहिंस्यात् सर्व भूतानि"
"आत्मवत्सर्वभूतेषु यः पश्यति स पश्यति"

ઇત્યાદિ અનેક આપ્ત વાક્યો હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રમાં સ્થળે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. છતાં આશ્ચર્યની વાત છે કે, આર્યાવર્તમાં એક વર્ગ મોજુદ છે કે જે હિંસાનાં કૃત્યોને ધર્મ

વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુઓનુંજ અપાય. સ્વા
વસ્તુઓનો વિયોગ સહન કરી શકયા નહિ
પશુઓપર નજર પડી. દેવ દેવીઓ વાહનાના
તેઓ પ્રત્યેની લાગણીની કસોટી થવાની એ
ધરે તે તેઓ તો લેતાંજ નથી. તેમની અમિ
થયું એટલે પાછું લઇ લેવામાં આવે છે. જાહેર
પૂજારીઓએ મહત્વના ભાવમાં માંસાહાર મેળવવ
ચોખી કહાડી અને ભોળા ભારતને ધર્મને નામે
સત્ય ન સમજાય ત્યાં સુધીજ લોકો ઠગાય. સત્ય
તની સાથેજ લોકો પોતાની ભૂલથી થતા અ
લાગતા દેવોનું સામ્રાજ્ય આખી દુનીયામા છે. દુ
દેશો કરતાં ભારત વધારે અધમ દશામાં આવી પડ
કારણ પણ વિચારવા જેવું છે. પશુઓના બલિદ
પ્રસન્ન થતા હોત તો ભારતની આવી દુર્દશા કરી પ
પ્લેગનો પ્રકોપ, નાના વિધ રોગોનો ઉપદ્રવ, મોટ
મરણ પ્રમાણ, દુષ્કાળ પર દુષ્કાળ, પરાધીનતા, દ
દુઃખોનો વરસાદ ઉપર્યુક્ત પાપમય પ્રવૃત્તિથી કુપિત
દેવદેવિઓજ કા ન વરસાવતાં હોય? "વાવે તેવું લ
કરે તેવું પામે;", અન્યને સુખ દેવાથી સુખ અને દુઃખ
દુઃખ પ્રાપ્ત થાય એ ત્રિકાલાબાધિત સનાતન સ
અન્યના અનિષ્ટ દ્વારા પોતાનું ઇષ્ટ સાધવાની આશા રાખ
કુદરતના કાનૂનથી વિરૂધ છે.
"मा हिंस्यात् सर्व भूतानि" કોઇ પણ પ્રાણીની હિં

૧. આ મહા વાકય વેદમણમાં સાર્વનિજ. તેના સં

દર્શન કરવા અમે દરબાર ગયા. દીવાન સાહેબ પણ અમારી સાથે આવ્યા. સંખ્યાબંધ ચોક પસાર કરી અમો દેવીના સ્થાનકે પહોંચ્યા. આસરેજ દિવસે ગુમારે ત્રીસ પંત્રીસ બકરાઓ કાપવામાં આવેલ હોવાથી રક્તનો હોજીનો કુંડ લીલો હતો. આ દૃશ્ય બહુ કમકમાટી ઉપજાવે તેવું હતું. દીવાન સાહેબના દયાર્દ્ર અન્તઃકરણમાં પણ આ ક્રૂર પ્રથાથી અસહ્ય દુઃખ થતું હતું. પછી અમો નામદાર મહારાજા સાહેબને મળ્યા. તેમનો મિલનસાર સ્વભાવ, વિદ્વતા અને ધર્મપર આસ્થા એ સર્વથી અમોને અત્યંત આનંદ થયો. અમોએ અતિ વિનીત ભાવે દેવ દેવીઓને બલી આપવા અર્થે રાજ્યમાં પ્રતિ વર્ષે હજારો નિરપરાધી પશુઓનાં પ્રાણ હરવામાં આવે છે, તે પ્રવૃત્તિ હમેશને માટે અટકાવવા પ્રાર્થના કરી અને તેમ કરવામાં આવે તો તેના ઉપકારમાં કદરચિન્હ સ્મારક તરીકે મહિસુરમાં હોસ્પીટલ માટે એક મકાન બાંધવા નિમિત્તે રૂ. ૧૫૦૦૦) અર્પણ કરવા વિજ્ઞપ્તિ કરી. અમારી પ્રાર્થનાનો ઘણુ મહારાજા સાહેબે કેટલીક દલીલો બાદ સ્વીકાર કર્યો અને હોસ્પીટલના મકાન ઉપર શેઠ મેઘજીભાઈ તથા શેઠ શાંતિદાસના નામનો શિલાલેખ મુકવાની પરવાનગી આપી અને આજ્ઞાપત્ર બહાર પાડી સમસ્ત રાજ્યના તમામ મંદિરોમાં સદાને માટે દેવિઓને બલિદાન આપવા નિમિત્તે પશુવધ કરવાની સદંતર મના કરી. આ આજ્ઞાપત્રની નકલો હિંદના તમામ રાજ્યોમાં મોકલવામાં આવી અને પ્રસિદ્ધ પેપરોમાં પણ જાહેર થઈ.

નામદાર મહારાજા સાહેબે આ મહાન્ પુણ્યમય કાર્યથી પોતાની કીર્તિને અમર કરી છે, ઘણા ભોળા લોકોને ઘોર પાપની ખાડમાં પડતાં બચાવ્યા છે, અને એ રીતે સંખ્યાબંધ

શ્રીયુત અમરચંદજી પીરચંદજી—અજમેર, શ્રીયુત મોતીલાલજી કાસવા—અજમેર, શ્રીયુત કાનમલજી આદમલજી ચોરડીયા—અજમેર, શ્રીયુત મીશ્રીલાલજી છાજેડ—જયપુર. શ્રીયુત રતનચંદજી દફતરી—જયપુર, શ્રીયુત ગુમાનમલજી ઢઢ્ઢા—જયપુર. ઝવેરી કલ્યાણમલજી છાજેડ—જયપુર, શ્રીયુત ફેમમલજી બાઠીયા-પાલી વગેરે વગેરે.

ઉપસ્થિત ગૃહસ્થો તથા બીકાનેર અને ભીનાસર સંઘની એક સભા તા. ૨-૮-૨૧થી તા. ૪-૮ ૨૦ સુધી શ્રીયુત ભેરૂદાનજી ગુલેચ્છાના મકાનમાં એકત્રિત થઈ. પ્રમુખસ્થાન શ્રીયુત દુર્લભજી ત્રિભુવનદાસ ઝવેરીને આપવામાં આવ્યું. પ્રારંભમાં દેશાવરથી આવેલા સહાનુભૂતિદર્શક તારો તથા પત્રો પ્રમુખ મહાશયે વાંચી સંભળાવ્યા. તે પછી શ્રીમાન્ ૧૦૦૮ શ્રી શ્રી લાલજી મહારાજના અકસ્માત અવસાનથી સમાજને જે હાનિ પહોંચી તેને માટે હાર્દિક ખેદ પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપસ્થિત સભાસદોને એવો વિચાર ઉદ્ભવ્યો કે શ્રીમાન સ્વર્ગવાસી પૂજ્ય મહારાજના ઉપદેશોની સ્મૃતિ સંઘના ભાવિ સંતાનોમાં આરોપણ કરવા માટે એક એવી સંસ્થા ખોલવાની આવશ્યકતા છે કે જેથી તેમના ઉપદેશામૃતરૂપી યાદગાર ચિરસ્થાયી રહે. આ ઉપરથી નીચે લખેલા ઠરાવો સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા.

प्रस्ताव १ ला.

(१) निश्चय हुआ कि श्री संघकी उन्नत्यर्थ एक गुरुकुल खोला जावे, और उसका नाम " श्री श्वे. साधुमार्गी जैन गुरुकुल " रक्खा जावे.

પ્રકરણ ૫૪ મું.

વિહંગાવલોકન.

સદ્ગત આચાર્ય મહોદયની અસાધારણ ગુણસંપત્તિ આગળના લેખોથી વાંચકને અપ્રકટ રહી નહિ હોય, છતાં આ સ્થળે ઉપસંહાર રૂપે તેમના મુખ્ય સદ્ગુણવિભવનો સમુચ્ચય કરવામાં આવે છે. એમના જેવા યુગપ્રધાન પુરૂષના સદ્ગુણો વર્ણવવાનું કાર્ય યદપિ સાગરનું પાણી ગાગરમાં સમાવવા જેવું ઉપહાસજનક અને અશક્ય છે, તથાપિ તેઓશ્રીના ચારિત્રમાંની કેટલીક ઘટનાઓ ઉપર દ્રષ્ટિનિક્ષેપ કરી તેમાંથી કંઇક સારબોધ ગ્રહણ કરવા કરાવવાના હેતુએ યથામતિ, યથાશક્તિ, યત્કિંચિત્ પ્રવૃત્તિ કરીએ છિએ.

જ્ઞાનબળ.

બ્રહ્મચર્યનો પ્રભાવ, તીવ્ર જીજ્ઞાસાપૂર્વક પરમ પુરૂષાર્થ સુયોગ્ય સદ્ગુરૂનો સુયોગ અને વિનયાદિ આવશ્યક ગુણો ઈત્યાદિ જ્ઞાનપ્રાપ્તિનાં પરમાવશ્યક સાધનોની પૂર્વ પુણ્યપ-સાયે પૂજ્યશ્રીમાં સંપૂર્ણ વિદ્યમાનતા હતી, તેથી તેમને અલ્પ સમયમાં અદ્ભુત તત્ત્વાવબોધ થઇ ગયો હતો. સૂત્ર શ્રી આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ, સુખવિપાક, ઉત્તરાધ્યયન, દશવૈકાલિક, નંદી, ચારે છેદસૂત્ર (વ્યવહાર, નિશિથ, બૃહત્કલ્પ અને દશા-શ્રુતસ્કંધ) તથા સૂત્રોના દોહનરૂપ ગુમારે ૧૫૦ સ્તોક (થોકડા પ્રકરણો) તેમને કંઠસ્થ હતાં. શેષ સૂત્રો પણ પુનઃ પુનઃ વાંચન

કે સિદ્ધાંતનું સમર્થન કરવા માટે તેઓ એક પછી એક દલીલ અનેક પ્રમાણો વગેરે શીઘ્રતાપૂર્વક રજુ કરી શકતા. જેમ [illegible] તેમની [illegible] તરત હોય તેમ તેમાંથી એક પછી એક રત્નો તેઓ બહાર કાઢતા અને પદાનુસારિણી લબ્ધિ કહું કે જેવી હંમેશ પૂજ્યશ્રીમાં એવી હતી. કોઈ પણ ધાર્મિક વિષયની ચર્ચા નીકળતાં તે વિષયનું તેમનું જ્ઞાન તલસ્પર્શી છે એમ સહુને ઘડીને પ્રતીતિ થતી. એટલુંજ નહિ પણ તેમના મુખમાંથી ઝરતા અમૃત જેવા મીઠાં વચનો સાંભળતા તેના શ્રોતાઓના આનંદનો પાર રહેતો નહિ.

ચારિત્રવિશુદ્ધિ.

પૂજ્યશ્રીનું ચારિત્ર ઘણુંજ નિર્મળ હતું. તેઓશ્રી એટલા બધા આત્માર્થી, પાપભીરૂ અને નિરતિચાર ચારિત્ર પાળવામાં સાવધાન રહેતા કે, તેનું વર્ણન શબ્દોથી આપી શકાયજ નહિ, જેઓએ એ મહાપુરૂષનો સહવાસ કર્યો છે તેઓજ તેમના ચારિત્રનો મહિમા કંઇક અંશે જાણતા હશે. સમય અને સાધુઓમાં જ્ઞાન ઓછું હોય કે ઘણું તેની બહુ ચિંતા નહિ, પણ ચારિત્ર-વિશુદ્ધિ તો અવશ્ય હોવીજ જોઇએ. જ્ઞાનનું ફળજ ચારિત્ર છે. 'ज्ञानस्य फलम् विरतिः' જે જ્ઞાનથી વિરતિ અથવા ચારિત્ર પ્રાપ્ત ન થાય તે જ્ઞાન અફલ સમજવું. સચ્ચારિત્ર એજ સમસ્ત વિશ્વને વશ કરનાર અદ્ભુત વશીકરણ મંત્ર છે. જનસમુદાય પર વિદ્યા, લક્ષ્મી કે અધિકારના કરતા પણ ચારિત્રનો પ્રભાવ વિશેષ અને ચિરસ્થાયી પડે છે. ચારિત્રબળેજ મહાત્મા ગાંધીજી અત્યારે વિશ્વવંદ્ય થયા છે. પૂજ્યશ્રી વારંવાર ઉપદેશ દેતા કે

...ક સિદ્ધાંતનું સમર્થન કરવા માટે તેઓ એક પણ એક સ્થળે અનેક પ્રમાણો [illegible] વિચારપૂર્વક રજુ કરી દરેક મત કે સૂત્ર તે સત્ય, તેમ ઠસાવ્યું છે. ત્રીવિધ તાપના ઉદય તેમ [illegible] એક [illegible] તેમનો [illegible] ને પ્રાણ[illegible] ઉત્પન્ન કરે છે તેથી [illegible] પુરુષાર્થમાં એવી [illegible] પણ પ્રસિદ્ધ વિષયની ચર્ચા નીકળતાં તે વિષયનું [illegible] જ્ઞાન [illegible] છે [illegible] થતી. [illegible] નહિ પણ તેમના ઉપદેશમાં [illegible] અમૃત રેડવા લીધા [illegible]

ચારિત્રવિશુદ્ધિ.

પુરુષાર્થીનું ચારિત્ર [illegible] હતું. તેઓશ્રી એટલા બધા [illegible], ધાર્મિક અને નિર્દોષ ચારિત્ર પાળતા [illegible] રહેતા કે, તેનું વર્ણન [illegible] આવી શકાય નહિ, [illegible] એ મહાપુરુષોના [illegible] કે [illegible] તેમનું ચારિત્રની મહિમા [illegible] સાધુઓમાં [illegible] હોય કે [illegible] ચારિત્ર વિશુદ્ધિ તો અવશ્ય [illegible] જ્ઞાનનું ફળ ચારિત્ર છે. 'જ્ઞાનસ્ય ફલમ્ વિરતિઃ' એ [illegible]. વિરતિ અથવા ચારિત્ર પ્રાપ્ત ન થાય તો જ્ઞાન અફળ સમજવું. [illegible] ચારિત્ર [illegible] [illegible] વડે [illegible] અદ્ભુત [illegible] છે. [illegible] પદ વિદ્યા, લક્ષ્મી કે અધિકારના કરતાં પણ ચારિત્રનો પ્રભાવ વિશેષ અને ચિરસ્થાયી પડે છે. ચારિત્રવંત મહાત્મા [illegible] અત્યારે વિશ્વવંદ્ય થયા છે. પુરુષાર્થી વારંવાર ઉપદેશ દેતા કે

જણુતાં તેમણે સાધમાર્ગીને ત્યાંથી આહાર પાણી લેવાની પોતાના શિષ્યોને સદંતર મના કરી અને પોતે અઠમનું પારણું કરી ત્રીજો અઠમ પચ્ચખ્યો સાત દિવસમાં એક દિવસ આહાર લીધો. ઘણી વાર સાધુઓની મ્હોટી સંખ્યા એક ગામે એકત્ર થઈ જતી ત્યારે પૂજ્યશ્રી અને તેમના સાધુઓમાં છઠ, અઠમ, ચોલા, પચોલાની ધુન લાગી રહેતી. અને એવે પ્રસંગે ઘણીવાર કાચો લોટ લાવી પાણીમાં ડોઈને પી જતા. પૂજ્યશ્રી વિશેષતઃ મકાઈ તથા જવની રોટી ગરીબોને ત્યાંથી વહોરી લાવતા. વિષયનો ત્યાગ કરવો કે આયંબિલ કરવાં એ એમનો ખાસ શોખ હતો. ઇન્દ્રિયોને વશ રાખવાનું કામ ખરેજ ઘણું કઠિન છે, તેમાં પણ રસેંદ્રિયને વશ કરવી એ સર્વથી વધારે દુષ્કર છે. શરીરપરથી મૂર્ચ્છા ઉતરે ત્યારેજ શરીરને પોષણ આપનાર વસ્તુઓ ખાદ્ય પદાર્થોપરથી પણ મૂર્ચ્છા ઉતરી શકે છે.

આધાકર્મી સ્થાનક ન સેવાઇ જાય તે માટે પણ તેઓ બહુ સાવધ રહેતા. માંગરોળબંદર પધાર્યા ત્યારે તેમને ભોજનશાળામાં ઉતારવા સંઘની ઇચ્છા હતી. પૂજ્યશ્રીએ ભોજનશાળા જોઈ; વિશાળ અને સગવડવાળું મકાન, તથા જૈનોની વસ્તી તથા સાધુઓના ઉપાશ્રય બધું નજીક હોવાથી એ જગા પૂજ્યશ્રીને બહુ પસંદ પડી. પરંતુ પૂછપાછ કરતાં એ ભોજનશાળા અવાવરૂ હતી અને પૂજ્યશ્રીના નિમિત્તેજ સાફસુફ કરવામાં આવી હતી, એવો સંદેહ પડવાથી તેઓએ ત્યાં નહિ ઉતરતાં ગામ બહાર એક વંડીમાં ઉતરવું પસંદ કર્યું; આવીજ ઘટના મોરબીમાં પણ બની હતી.

જેવી રીતે પ્રશસ્ત પ્રેમનો પવિત્ર પ્રવાહ પૂજ્યશ્રીના નેત્ર-
યુગલથી નિરંતર વહ્યાં કરતો તેવીજ રીતે વદનકમળથી વ્યાખ્યાન
રૂપને વહેતો વચનામૃતોનો સ્રોત સાર્વત્રિક પ્રેમનો વસુધૈવ
કુટુમ્બકમ્ એ ભાવનાનો પ્રાદુર્ભાવ કરવામ. પરિણામ પામતો
હતો. Give the ears to all but tongue to the few એ
ન્યાયે તેઓશ્રી સાંભળતાં સઘળું પણ બોલતા બહુ વિચારીનેજ;
જરૂરથી વધારે ન બોલતા અને જે બોલતા તે જિનાગમને
અનુકૂળ બોલતા. પૂજ્યશ્રીનું વ્યાખ્યાન અનુપમેય હતું. ત્રિવિધ
તાપોથી તપ્ત, શોકાકુલ નિરાશ આત્માઓને એ પ્રતાપી મહા
ત્મા નવીન ઉત્સાહ અર્પતા, એમની મધુરી વાણી શ્રવણ કરતાં
આનંદસાગર ઉછળતો. મુમુક્ષુ હૃદયની અંધકારમયી ગુફામ
જીવનજ્યોતિનો પ્રકાશ સંચરતો. આતૃગણનો આત્મા જાગૃત થ
કર્તવ્યક્ષેત્રમાં ધસતો. એમનું અદ્ભુત વીરત્વ એમના એકેએ
વાક્યમાં વ્યક્ત થતું. તેઓશ્રીની સુધાવર્ષિણી વાણીવડે વિશ્વપ
અવર્ણનીય ઉપકારો થતા. તેઓ કર્તવ્યપથના ભ્રાન્ત પથિકો
સન્માર્ગદર્શક અદ્વિતીય સ્ફુરાવતા. જિનવાણીરૂપ અમૃતથ
ભરપૂર અતિ મધુર જીવનરાગ સંભળાવી કાયરોની કાયરતા દૂ
કરાવતા, ઉન્નતિનો માર્ગ બતાવતા, નીડરતા અને સાહસિકતાને
પાઠ પઢાવતા. કર્તવ્યપાલનમાં પ્રાણની પણ પરવા ન કરવી એ
એમના સદુપદેશનો સાર હતો. એમને મન જીવન અને મરણ
સમાન હતાં. તેઓ સ્થિતપ્રજ્ઞ અને સ્વરૂપસ્થિત હતા. તેમને
દેહાધ્યાસ છૂટી ગયો હતો. તથા તેઓ અપ્રતિબદ્ધ, સમ્પૂ
સ્વતંત્ર, અપરિમિત સામર્થ્યવાન અને વિશુદ્ધ ચારિત્ર્યવા
બન્યા હતા. તીવ્ર વૈરાગ્યને લીધે સમાધિલાભ હમેશ તે

દરેકને હિતશિક્ષા આપવી એ પૂજ્યશ્રીની ખાસ આદત હતી. પછી તે બન્નેને પોતાથી મ્હોટા હોય કે ન્હાનો ; ગુરૂ હોય કે ગુરૂનો પણ ગુરૂ હોય, સર્વને જેવું હોય તેવું; નિર્ભયપણે અને નિખાલસ હૃદયથી કહી દેવાની તેમને ટેવ હતી. આ ગુણ [પછી તેને સદ્ગુણ કહો કે દુર્ગુણ] તેમને ઘણીવાર આપત્તિકારક પણ નીવડયો હતો. ઠંડીથી થરથર કાંપતા કપિને ગૃહ બાંધવાની શિક્ષા આપવા જતાં સુગૃહીને ગૃહરહિત થવું પડયું હતું. તેવા પ્રસંગ પણ શ્રીજીને પ્રાપ્ત થયા હતા. અપાત્ર પર કરૂણા કરી તેમના પર ઉપકાર કરવા જતા શ્રીજીને ઘણીવાર ઘણું સહન કરવું પડયું હતું. જેમ ઉંદરને ઠંડીથી બચાવવા જતા હંસ પાંખવિહુણો બન્યો હતો તેમ શ્રીજીને પામરજીવોને પાપપંકમાંથી બચાવવા જતાં ઘણું ઘણું સહન કરવું પડયું હતું. પરંતુ એવા કર્તવ્યનિષ્ઠ, સહનશીલ અને પરહિતપરાયણ પુરૂષોનું મન તો સહન કરવામાંજ ખરી મઝાહ માણે છે. "સહન કરવું એહ છે એક લ્હાણું."

પૂજ્યશ્રીની વાણીમાં ગુણીજનોના ગુણગાનને અવકાશ હતો આત્મશ્લાઘા કે પરનિંદા તો હતાંજ નહિ.

ચર્ચામાંથી શબ્દોની મારામારીમાંથી ગમે તેવી વકીલી ભલે વહોરી શકાય, પણ શબ્દોની હવે કિંમત નથી. કહેવા કરતાં કરી બતાવવાનોજ જમાનો છે. તેઓશ્રીના ટુચકા ભુલાતા નથી.

'सुंदर सब सुख आन मीले, पण संत समागम दुर्लभ भाई.'

'धनवंतको आदर करे, निर्धनको रखे दूर;
पड तो साधु न आणीये, वो रोटीयांको मजूर.'

એમને દેહની ચિંતા કદાપિ ન થતી, આત્માન
નિરંતર રહેતી હતી.

દુનિયા માત્ર માટે શું કહેછે ? તે તેઓએ નથ
જ્યું, નહી વિચાર્યું, પણ મદ પીર શું કહી ગયા છે ?
થી આવ્યા છે ? એજ એમણે દૃષ્ટાન્તરે જોયું છે, (
છે અને એ પીરપ્રીત નિશ્ચય માટે નિશ્ચયપણે, નિ
ારાજને આગગ વધતા રહ્યા હતા એક ફારશી કાવ્ય તે
ાવતા કે–

" તીર, તલવાર, તાપ નેજા વ
ખંજર બરસે ;
જહેર, ખુન, ચોર સંગીન હે
સમંદર બરસે,
બિજલિમેં ચમકે એર કેહરસે
પથ્થર બરસે,
સારી દુનિયાકી બલાવે મેરે
સરપર બરસે ;
ખન્મ હો જાવ હર્કેન રહે
કુર્બાન સરપર,
મગર ઇમાનકો જુમ્બિશ હો તો
ઇમાનપર સરપર. "

મિસરિયાનો મચાદ રહેજ શિથિલ થતાં તેઓને લાગી
ારીક છિદ્ર તુરંત ન પુરાય તો હાથીને નિકળવા જેવડ
ે બધા માટેજ સમારંભ તુરંત કરવાનું તે પસંદ

એવી નીકળ્યું. સૂત્રજ્ઞાન સંબંધી તેઓશ્રીની પ્રવિણતા અજબ ી. સૂત્રના જ્ઞાનના પુનિત પ્રકાશિત કિરણો પ્રસારવા તેઓ ખ્ય સમૂહને ખાસ આગ્રહ કરતા. આવા વિચારશીલ ધર્મા- ર્યના આશ્રયે સંખ્યાબંધ સાધુઓ આકર્ષાતા અને મનમાન્યું ળવી જન્મ સાર્થક કરતા.

ધર્મને માટે મરવું, પ્રાણ પાથરવા એ કાંઇ જુના જમા- નોજ ધમારો હતો એમ નહિં. જ્યારે જ્યારે ધાર્મિક તેજ- વીતા ઝંખી થતી દ્રષ્ટિ ગોચર થતી કે તુરતજ, એ ઝંખપ ળી કરવા કાળજી રખાતી. ધાર્મિક જુલમ ગણી ન જવાતો, ણ એને નિર્મૂળ કરવાનોજ પ્રયાસ થતો. પરિણામે સત્તા- મત્તતાનું ગ્રહણ થતું. સર્વાનુમત અસંભવ થતો. અનિવાર્ય સંગ ઉપસ્થિત થતા ભિન્નભિન્ન સંપ્રદાયો થતા ગયા ને ાળતા ગયા. આટલા બધા સંપ્રદાયોનું અસ્તિત્વ આવાંજ રણોને આભારી છે. સાંસારિક વ્યવહાર કે માન્યતાને લઇ, ુરે ચોતરે ચઢી, જુદી છરી પોકારવવી એ જુદી વાત છે. ુનેગારનો ગુન્હો ઉઘાડો સાબીત હોવા છતાં, મમત્વને લઈ, ેમકે કેટલીક જ્ઞાતિઓમાં, ગુન્હેગારના સગા સંબંધીઓ ુદાં તડ પાડે છે, તેમ 'સત્ય'ની સમજણના જોરે સંયમ ર્ણાંગણે ઉતરેલાઓ, એ તડોનું અનુકરણ કરે તો શ્રી મહાવીર ભગવાનની આજ્ઞાઓનું ઉઘાડું અપમાન થાય અને શ્રી સંઘનો આદરભાવ ગુમાવે.

અલબત્ત ઘરમેળેરેવી સ્થિતિની બેશરમ કબુલાતથી આ- ઘાત તો થાય, પણ ધાર્મિક કાયદાઓ તે. રુવને જોખમે નિભા- વવાના છે. એ કાયદાઓપર અપીલ નથી. કાયદેસી ગજ્જ લોગ-

ઇષ્ટદેવનાં દર્શનને પૂજા વિના અન્ન લેવા ના પાડી હતી. રામજણ પ્રાસલે આંદામાનમાં જનોઇ વિના અન્ન ન લેવાના કારણે નેવું દિવસ ભુખ્યા રહી, મૃત્યુને સ્વીકાર્યું છે. આવા દ્રષ્ટાંતો ઉપર ખાસ પુસ્તકો લખી શકાય. અને પ્રસારો કરવાનું કારણ એ છે કે ધાર્મિક નિયમો, ધાર્મિક પ્રતિજ્ઞા એ કાંઈ છોકરાની રમત નથી કે આપણી સગવડતાએજ સાચવીને કસો-ટીનો વખત આવતાં પ્રતિજ્ઞાને નેવે મુકી, સમયને વશ થઇ જવું.

'નવજીવન' આ સંબંધે એવો અભિપ્રાય આપે છે કે આ સુધારાના જમાનામા આવા પ્રાણત્યાગને ગાંડપણ ગણી હસવામાં આવે, જનોઇ ખાતર મરવા તૈયાર થવું એવી સલાહ આજે કોઇ આપે નહિ એ ખરું છે પણ પોતાને જે વસ્તુ ધર્મ લાગી, તેની ખાતર પ્રાણ ત્યાગ કરવાની શક્તિ તો દરેક માણસમાં હોવીજ જોઇએ. હાલના જમાનામાં સમાજમાંથી એ શક્તિ બહુ ઘટી ગઇ છે, તેથીજ સમાજમાં પામરતા દેખાય છે અને તેથીજ અધર્મ આટલો ફાલી શકે છે.

ઇશુના આ વચનોનો મર્મ અંતરમાં ઉતારવો ઘટે છે. ઘઉંનો દાણો જ્યાં સુધી જમીનમાં દટાઇને મરતો નથી ત્યાંસુધી જેવોને તેવો રહે છે.

સત્ય અને નિર્ભયતા આત્મભોગ વિના સજીવન થતાં નથી ખરેખર જો આપણે મર્દ ન હોઇએ, આપણામાં આપણી આબરૂ જાળવવાને જેટલું પુરૂષાતન ન હોય, પોતે પ્રભુ અને પંચની સાક્ષીએ લીધેલી પ્રતિજ્ઞાઓ પાળવાની મર્દાનગી ન હોય તો, બહેતર છે કે, લાચારી સાથે પોતે પેહેરેલો જનો ઉતારી

એમર્સનનાં આ વાક્યો મને યાદ આવી જાય છે.

"Doubt not O Poet but persist say—It is in me and shall out stand there, balked and dumb shuttering and stammering, hissed and hooted, stand and strive, until a last rage draw out of thee that dream power which every night shows thee is thine own A man transcending all limit and privacy and by virtue of which a man is the conductor of the whole river of electricity."—EMERSON.

સ્મરણશક્તિ.

પૂજ્યશ્રીના જેવી સ્મરણશક્તિ ભાગ્યેજ અવધાનીઓમાંએ ભાગ્યે શકાતી નથી. એમની અસાધારણ યાદદાસ્તશક્તિનાં એકાદ બે ઉદાહરણો અત્ર આપીશું.

પૂજ્યશ્રી રાજકોટ બિરાજતા ત્યારે એક દિવસ મોરબીથી કેટલાક અગ્રગણ્ય શ્રાવકો મોરબી પધારવાની વિનંતી કરવા આવ્યા હતા. તેઓમાં શેઠ અંબાવીદાસ ડોસાણી પણ હતા જ્યારે શેઠ અંબાવીદાસ ભાઈએ વંદના કરી ત્યારે મહારાજશ્રીએ તેમનું નામ લઈ હુંકારો દીધો. આ જોઈ અંબાવીદાસભાઈને ઘણુંજ આશ્ચર્ય થયું અને તેમણે કહ્યું કે, "મહારાજશ્રી! મને તો આજેજ પહેલવહેલાં આપના દર્શનનો લાભ મળે છે, છતાં આપ મને ક્યાંથી પિછાણી શક્યા?" પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું કે 'અજમેર કોન્ફરન્સ વખતે મેં તમારો ફોટો જોયેલ તે ઉપરથી તમોને ઓળખી શક્યો છું.'

ઉદયપુરના શ્રાવક રતનલાલજી મહેતા કહેતા કે :—

તપના વધારા કરી જૈનશાસનની ઉન્નતિ કરવી એજ એમનું પરમ ધ્યેય હતું. પૂજ્યશ્રી પોતાના સાધુઓને વારંવાર કહેતા કે,

"તુમને દીક્ષા લી હૈ ઔર ઘર, કુટુમ્બ, સ્ત્રી સબકો છોડ દિયા હૈ, સો સબ ઉનકે કામકે તો તુમ નહીં રહે હૈ. યહ દીક્ષા ચિંતામણિ રત્નોકા હાર હૈ. ઇસકો અચ્છી તરહ પાલનેમેં ઉત્કૃષ્ટા રસ આવેગા તો સીર્ફ એક ભવ કરકે મોક્ષમેં ચલે જાઓગે. સંસારકે સુખ વૈભવ ભુંગડે કી સુડી* સમાન હૈ. સો ઇસ ભુંગડેકી સુડી કે વાસ્તે ચિંતામણિ રત્નોકા હાર મત બો બૈઠના.

વ્યાખ્યાન વાંચનાર સાધુઓને ઉદ્દેશીને તેઓ કહેતા કે. "અન્યને ઉપદેશ દેવો સહેલો છે, પણ તે પ્રમાણે વર્તવું મુશ્કેલ છે. ઉપદેશક થવા કરતાં આદર્શરૂપ થવાથીજ પોતાનું અને જગતનું શ્રેય વિશેષ સાધી શકાશે. માટે મુનિઓ! તમે ઉપદેશક થવા પહેલાં દ્રષ્ટાંતરૂપ થાઓ. વચન કરતાં વર્તનનું બળ વધારે છે. ઉત્તમ વર્તન કદી પણ ન ભુસાય એવા ઉંડા સંસ્કારોને પરિચિત જનોના હૃદયપટપર અંકિત કરી શકે છે."

પૂજ્યશ્રી બાહ્ય ત્યાગના કરતાં આંતરત્યાગને પ્રધાનપદ આપતા અને કહેતા કે :—

"વિષય કષાયના ત્યાગ રૂપ આંતર ત્યાગ વગરનો એકલો બાહ્ય ત્યાગ જીવ વગરના દેહ જેવો અર્થાત્ નીર વિનાના નવાણ જેવો છે."

*દાળીયાની ચપટી.

આવોજ ઉપદેશ શ્રીજીનો અવસાન સમયનો હતો.

ત્યાગ.

"ધર્મનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરવાનું પ્રથમ સોપાન ત્યાગ છે. જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી ત્યાગ વ્રત સ્વીકારો."

સ્વામી વિવેકાનંદ.

પૂજ્યશ્રીના રક્તના એકે એક અણુમાં ત્યાગની ભાવના ઉછળી રહી હતી. દુનિયા, ધન, દોલત, હાટ, હવેલી, સ્ત્રી વગેરે મેળવીને આનંદ પામે છે ત્યારે પૂજ્યશ્રી એ સર્વનો પરિત્યાગ કરવામાં પરમાનંદ અનુભવતા હતા. બાહ્ય અને અંતર એ બન્ને પ્રકારના ત્યાગથી એમણે આત્માને અજવાળ્યો હતો. સર્વસંગ પરિત્યાગી અને તપોધન મહાત્માને જોતાંજ ત્યાગ વૈરાગ્યની ઉર્મિઓ જોનારના હૃદયમાં ઉછળવા માંડતી. ઋદ્ધિ અને રૂપગુણવતી રમણીને છોડી ઘોર કષ્ટો સહનાર એ સાધુશિરોમણિનાં દર્શન માત્રથીજ ઘણાએક સહૃદય લખપતિઓ અને ક્રોડપતિઓના હૃદયમાં દાનનો ગુણ સ્વતઃ પ્રકટતો ને યથાશક્તિ દાનપુણ્ય કરવાની વૃત્તિ સહેજે થઇ આવતી.

ખરેખર! સત્પુરૂષો સદ્ગુણોની જીવતી જાગતી મૂર્તિ છે. આ અંધકારમય સંસાર સમુદ્રમાં પર્યટન કરતી આપણી જીવન નૌકાઓને ખરાબા સાથે અથડાઇને નાશ પામતી બચાવવા માટેની એ દીવાદાંડીઓ છે. ઉન્નતિની દિશા બતાવનારા એ ધ્રુવના તારા છે.

Be in the world, but not of the world.

ધર્મની નિંદા કરવાથી સ્વસંપ્રદાયની સેવા બજાવવાનો ભ્રમ ઘણાઓના મનમાંથી તેઓશ્રીએ કાઢી નંખાવ્યો છે.

પરનિંદાપરિહાર.

પૂજ્યશ્રી કદાપિ કોઈની નિંદા કરતા કે સાંભળતા નહિ. અને પોતાના ભક્તોને પણ નિંદાથી સર્વથા દૂર રહેવાનો આગ્રહપૂર્વક આદેશ કરતા. આને માટે માત્ર એકજ દૃષ્ટાંત બસ થશે.

સંવત્ ૧૯૭૬ના પોષ માસમા પૂજ્યશ્રી જાવદમા બિરાજતા હતા; તે વખતે રતલામના શ્રાવક બાલચંદજી શ્રીમાલ પોષો કરી પૂજ્યશ્રીની સેવામાં રહ્યા હતા. આ સમયે જાવદના એક શ્રાવકે આવીને તેજસિંહજી મહારાજની સંપ્રદાયના સાધુઓ પ્યારચંદજી તથા ઈ દમલજીના સદુપદેશ શરૂ કરવા પૂજ્યશ્રીને અરજ કરી અને વિશેષમા કહ્યુ કે, હમણા પ્રસંગ એવો છે કે, જો આપ ખ્યાલ નહિ કરશો તો ત્હામા પક્ષવાળા દુશ્મનો એમને મદદ આપશે. આ વાક્ય સાંભળતાજ આચાર્યશ્રી બોલ્યા કે, "ભાઈ! તમે દુશ્મન કોને કહો છો ? તેઓતો મ્હારા પરમ મિત્ર છે. તેઓની પ્રવૃત્તિથી અમને અમારૂં ચારિત્ર વિશેષ વિશુદ્ધ બનાવવા જાગૃત થવાનો અવસર પ્રાપ્ત થયોછે."

આ વખતે અહિં માત્ર બેજ શ્રાવક હતા અને તેઓ બન્ને પૂજ્યશ્રીના પરમ ભક્ત હતા. છતા એકાંતમાં પણ પૂજ્ય શ્રી સ્હામા પક્ષને પરમપ્રિય માની વાર્તાલાપ કરતા.

ઉપરની ઘટના બની તેજ રાત્રિએ પૂજ્યશ્રીએ વાતચીતના પ્રસંગે બાલચંદજી શ્રીમાલને કહ્યું કે, મ્હારા સંબંધમાં આ મામલામાં કંઇ પણ લેખો નિંદા કે સ્તુતિરૂપે તમારે છપાવવા

राग आसावरी.

पुज्यजीके चरनोंमें धोक हमारी, जाउं क्रोड २ बलीहारी ॥
पुज्यजीके चरनोंमें धोक हमारी ॥

ाक नगरमें रेतो थो मुनिको, मातपीता परीवारी ॥
रु मुखथी उपदेश सुनीने, लीनो संजम भारी ॥ पुज. ॥ १ ॥

ाठम बसकर ईन्द्रा जीती, बीशय बीकार बीडारी ॥
राग्य माँहे जली रया हो, धन धन हो महत्वारी ॥ पुज. ॥ २ ॥

ोकम मुनीकी सम्प्रदायमें, प्रगट भये दीनकारी ॥
ाचारज गुण करने दीपो, महीमा फेली चउदीशकारी ॥ ३ ॥

ाम आपको श्री लालजी, गुण आपका हे भारी ॥
ारो संग मीळ पदवी दीनी, रत्नपुरी मुजारी ॥ पुज. ॥ ४ ॥

ीज चन्द्र ज्युं कला बडत हे, पुरण हो उपकारी ॥
ीरखत नेंनां तृपत न होवे, सुरत मोहन गारी ॥ पुज. ॥ ५ ॥

क्या तारीफ करूं में आपकी, वाणी अमृत धारी ॥
पुज उपर कीरपा हट कीजे, पुरण हेत वीचारी ॥ पुज. ॥ ६ ॥

उगणीसे ईकसट सालमें, रतनपुरी मुजारी ॥
चोथमलकी याही वीनती, कदमोंमें धोक हमारी ॥ पुज. ॥ ७ ॥

इति (समाप्तम्)

अथ स्तवन.

पूज्यजी शीतल चंद्र समान, देखनेसे गुण रत्नकी खान—ए टेर.

जिनमारगमें दीपता सरे, ताजे पद महाराज;
कलीकालमें प्रगट भये हो, दया धर्मकी जहाज ॥ पूज्यजी. १
पूर्व जन्ममें आप पूज्यजी, पुरा पुन्य कमाया;
धन्य है माता आपकी, सरे एसा नन्दन जाया ॥ पूज्यजी. २
मीठी वाणी सुणी आपकी, खुशी हुवे नर नार;
फागण सुद पुनमके उपर, कीयो घणो उपकार ॥ पूज्यजी. ३
हाथ जोड कर करूं वीनती, अरजी ये चीत दीजे;
जाणी रहे गुनका आपकी, चरनामें रख लीजे ॥ पूज्यजी. ४
भव जीवने तारता सरे, कीरपा करी दयाल;
रामपुरे महाराज वीराजा, रहा करा ते काल ॥ पूज्यजी. ५
उगणीसे तरसठ पूज्यजी, ठाणा पडीहारना आठ;
रामपुरमें खुब लगाया, दया धर्मका ठाठ ॥ पूज्यजी. ६
महामुनी नन्दलाल तणा शीष्य, कहे सुनो गुरु देवा;
वो दीन भलो उगसी सरे, मीले पूज्यकी सेवा ॥ पूज्यजी. ७

(मुनी सुखचंदजी कृत.)

ત્રણથીને વખતોવખત આરજ કરતા, પણ તેઓશ્રીનો સખત
જ એવો હતો કે, પ્રમાદ નહિ કરતાં કોઈ ને કોઈ ધર્મ-
વૃત્તિ કે વૈયાવૃત્યમાં લાગ્યા રહેવું.

અલ્પનિદ્રા અને સ્વાધ્યાય–પૂજ્યશ્રી રાત્રિના ૧૦,
૨ અને કોઈ કોઈ વાર ૧ વાગે નિદ્રાધીન થતા. અને એક,
ં કે ત્રણ વાગે નિદ્રાને પરિહરતા. એક પ્રહરથી અધિક નિદ્રા
તેઓ ક્વચિત્જ કરતા. નિત્યપ્રતિ રાત્રિમાં બેથી ત્રણ વાગ્યાને
સુમારે નિદ્રામાંથી જાગૃત થઈ તેઓ સૂત્રની સ્વાધ્યાય કરતા.
ઘણા સૂત્રો તેઓશ્રીએ કંઠસ્થ કરી લીધાં હતાં. તે પૈકી દશ-
ં લિક સૂત્રનો પાઠ તો તેઓ રોજી પરિપાટી કરી લેતા. પછી
ઉત્તરાધ્યયનનાં કેટલાંક અધ્યયનોનો પાઠ કરતા. આટલું કર્યા
પછી આચારાંગ, સૂયગડાંગ, નંદી, સુખવિપાક, વગેરે જે સૂત્રો
પોતે કંઠસ્થ કર્યાં હતાં તેમાંથી કોઈ પણ સૂત્રની સ્વાધ્યાય
તેઓ કરતા. તત્પશ્ચાત્ અર્થવિચારણા અને તત્ત્વવિચારણામાં
તલ્લીન થઈ અપ્રમાદીપણે રાત્રિ નિર્ગમન કરતા. સંખ્યાબંધ
થોકડા તેમણે કંઠસ્થ કર્યાં હતા તેની પણ પર્યટના હમેશ
તેઓશ્રી કરતા. તેમાં પણ ૨૪ તીર્થંકરોના બોલ, જ્ઞાનલબ્ધિ
વગેરે અમુક થોકડાની પર્યટના તો તેઓ નિત્યપ્રતિ કરતા હતા.

કોઈ કોઈ વાર ફક્ત એકાદ કલાકની નિદ્રા લઈને તેઓશ્રી
જાગ્રત થઈ સ્વાધ્યાયાદિમાં પ્રવૃત્ત થતા. વળી નિદ્રા આમંત્રણ

ઉઠતાં, બેસતાં પ્રભુના નામનું અને પ્રભુના ગુણોનું સ્મરણ કરવાનું સુચવતા. નવકાર મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરતી વેળા ચંચળ મન અન્ય વિષયોમાં ગતિ કરવા ન પામે તે માટે અનુપૂર્વી અને અનાનુપૂર્વીની ઉપયોગિતા તેઓશ્રી સમજાવતા, એટલુંજ નહિ પરંતુ બાળકો અનુપૂર્વી પુસ્તકની મદદ લીધા વિના આંગળીના ટેરવા વડે ગણી શકે તેવી રીત તેમને શિખવતા. આવી આવી રીતો શિખવી મોટા માણસોને જ્યારે કઠિન અને કંટાળાભરેલી લાગે છે, ત્યારે પૂજ્યશ્રીની પ્રશંસનીય શિક્ષણશૈલીથી બાળકોને એવી રીતો સરલ અને આનંદપ્રદ લાગતી.

અન્ય મુનિવરોનું આ તરફ અતિ વિનયપૂર્વક ધ્યાન ખેંચવા લેખક રજા લે છે. બાળકો કે જે ભવિષ્યનો સંઘ છે; થોડાંજ વર્ષ પછી વીરશાસનના રક્ષણની ધુરા જેના સ્કંધ ઉપર આપણે ધરવાની છે, તેમને અત્યારથીજ એવા પ્રકારની કેળવણી આપવાની આપણી ફરજ છે કે જેથી તેમના હૃદયમાં ધર્મ પ્રત્યેનો પ્રેમ ઉભરાય, તેઓ ધર્મના ખરા રહસ્યને સમજી સદ્વર્તનશાળી અને સુખી થાય, તેમજ થોડી વયે ધર્મને દીપાવનાર શાસનના શણગારરૂપ બને. નહિતો ધર્મજ્ઞાન વગરની એકલી અનિષ્ટ કેળવણીથી જે પરિણામો નિપજે છે તે તો આપણે બધા નજરે જોઈએ છીએ.

ખરો જૈન છે. જગતમાં સર્વ સિદ્ધિ મનોબળથી—મનની તાબીજ સાધી શકાય છે. પૂજ્યશ્રી આશાતીત આત્મોન્નતિ પી શક્યા એ તેમના મનોનિગ્રહનેજ આભારી હતું. એમના વા નિશ્ચળ નિશ્ચયવાન, પવિત્ર ચારિત્રવાન, પ્રશંસક મહા- ાઓની ભાવનાઓને હૃદયમાં કોતરી, તેમના જેવો પુરૂષાર્થ ી સ્વપરહિત સાધવું એ કર્તવ્ય છે, એ પ્રાપ્તવ્ય છે અને એ તમ સાધ્ય છે. એ કર્તવ્ય અને એ પ્રાપ્તવ્યની જેટલા નજીક ત્યાય તેટલા પૂરતી આ જીવનયાત્રાની સફળતા છે.

આપણા આર્ય ધર્મગ્રંથોનો પ્રધાન આશય ઐક્યતાથીજ રેલો છે. પરંતુ મતાગ્રહને લઇ ઐક્યની કડીઓ ઢીલી થતી ઇ તેમ તેમ પ્રગતિ પ્રશસ્તી અટકી ને અવનતિને અવકાશ ળતો ગયો—આપણે આંગણે આવી એને નોતરી. જ્યાયે ળયે આપણું અકલ્યાણ આપણા હાથેજ થતું ગયું. સ્વા- ર્થપૂર્ણ ઘેનમાં કુદરતને ન્યાય ન આપ્યો. કુદરતની પ્રગતી પલ- ટાય, નિશ્ચયનયને નેવે મુકાય ત્યાં ઉદયની આશા વ્યર્થ. બીજા ડનાં મૂળ કાપી નાંખવા ને પડી ખરી પડતા પાંદડાની પૂજા રવી એ પ્રવૃત્તિ હાસ્યજનકજ લેખાય. વ્હેમને બદલે સત્યનો આદર થવો જોઇએ. વ્હેમને લઇ, હિતની ગુંચ ક્યાં છે તે જોવાનું નથી તો ગુંચ ઉકલેજ ક્યાંથી?

શ્રીલાલજી—સપ્તક.

અંતર્ગત

શ્રી વીરવંશજ ગુણકીર્તન.

શાર્દૂલ.

પ્રાણી માત્ર પરે ધરી પ્રીતિ દયા એવા વિભુ વીરને,
શત્રુ મિત્ર ગણ્યાં સદાય સરખાં એવા પ્રભુ ધીરને;
જીવો આ જગના બધા સુખી રહો એ બોધતા વીરને,
વંદું સ્થિર થઇ સદા સુખકરા જ્ઞાની મહા મીરને.*

બ્રાહ્મી શારદમાત તું વસ જીભે દેજે મતિ નિર્મળી,
વાણીથી વીરવંશના ગુણ તણી ગાથા કહું છું ભલી;
દેજે અક્ષર જ્ઞાન તું બાળવતું તત્વે રૂડું તાન દે,
વાણીની સુપ્રસાદી આપી મુજને દોરી જજે સુપથે.

૧

શ્રી રાજકોટ નગરી પ્રિય રત્નગામે,
શ્રીલાલજી પૂજ્ય તણા પ્રિય ધર્મ ધામે;
થાવા કૃતાર્થ કરી દર્શન ત્યાં જતો'તો,
માર્ગે શ્રી સાબરમતી તટ ઉતર્યો'તો. ૧

વિચારતાં સરસવંશ શ્રીલાલજીનો,
આવ્યો ઉરે સમય પંચશતાબ્દિ કુર્યાં;

---

* મીરને=મિહિર-સૂર્યને.

સુવેજને હૃદય નામનું ઉર્ધ્વગામી,
દેહપુંજ અગ્નિરથ સાથ સુદર્શ પામી. ૭

દોહ્યું હજાર અડી વત્સર પાછળે તે,
ચીર્ણ તિહાં બહુક માસ્ય દેશ ધુમે;
શ્રી વીરના ચરણમાં કરી આત્મ શુદ્ધિ,
સિદ્ધા રમે હરણ સાથ ન વેર બુદ્ધિ. ૮

આપી અહિંસક દયાન્વિત બોધ સાને,
વ્યાપી સમાન દશવો જગજીવ માને,
સ્વાશ્રિત થાય લઘુએ જન વાઘ્રો હો,
પામો કરો કરણી સદ્ગુ, એમ બોધે. ૯

વર્ષો વિષે અડ્ડીશ પણ હોમ પૂરા,
વીરે ધરી સદય રક્ષ સુધર્મ ધુરા;
દેહે વિરાગ વિચરી શુભજ્ઞાન દીધું,
હિંસા હણી જગ અહિંસક આર્ય કીધું. ૧૦

એ દેહ નિરરૂપણું વરી આત્મજ્ઞાન,
સાદાઈ એ સદ્ગુણના સમભાવજ્ઞાન;
કારુણ્ય મૂર્તિ અરિહંત અહેતુ ચશોતિ,
વાંદો નમું વીર પ્રભુ પ્રિય આપ્તજ્ઞાની. ૧૧

૩

પાયું કર્યું મન હવે પ્રિય ધામ પ્રત્યે,
આદિત્ય તો ઉગું ગણે નહિ દીસતો તો;

રવિ અસ્ત થતાં પડતી નિશમાં, ચમકે દમકે કંઈ તારલીયા;
મધરાત સમે શશિ આવી ઉગે, ત્યમ સંત મહંત શ્રીલાલ દીપે. ૧૯
પુર ભાવથી બોધ પ્રબોધી કરી, નરવે શુભ સાદ સભા ગજવી;
કરતા રસમાં તરબોળ ખરે, ગુરૂ આકરષે સુપવિત્રને ૨૦
વીર સંઘની હાકલ હાલ થતી, શુભ સંઘની ઝંખીર હાલ હતી;
સુચકોરની ચંદ્ર પ્રતિ શી ગતિ, સમભાવની સુંદર એહ સ્થિતિ. ૨૧
સુખ આ જગનાં ક્ષણભંગુર છે, પણ પ્રેમથી શ્રેય સદા ચહીયે;
સુખ શાશ્વત એહ અખંડિતરે, મળવા સહુ યત્ન સુભાગી કરે. ૨૨
ઇચ્છે ઉરમાત્રનું શુભ સદા, મનવાણી કૃતિ બગડે ન કદા;
હણ્યો ન કદી ઉર રાખી દયા, મનનિગ્રહ સંયમ સાધ્ય મયા. ૨૩
છુટવું જનમો મરણોથી ચહો, સચ્ચિદાનંદરૂપ અનુપ લહો;
શુભ બોધ દીધો કંઈ એમ ભલો, દીધ આશીષ એ ગુરૂધર્મ રગો ૨૪

૫

(વસંતતિલકા.)

ઉલ્લાસને પરમ પૂજ્ય વિરાજતા 'તા
એએ હતા પ્રિય જવાહિરલાલજી ત્યાં.
આપ્યું હતું વરનમાં પદમુખ્ય તેને
સ્વીકારતો સકળ સંઘ તીહાં ઉદે છે. ૨૫
આદિત્યથી કરણ તેજ વધ્યું કરે છે,
આદિથ્ય ત્યાં અતિથિનું જન સૌ કરે છે;
લોક બધા પછી ધસ્યો ગુરૂ પાસ જાવા
પાદારવિંદ સ્પર્શી કૃત કૃત્ય થાવા. ૨૬

કાળીદાસે વિષ્ણુની વિભૂતિ સ્મરીને
ભક્તિ થકી વીર તણા વનમાં ફરીને
વંદી પછી ગણપતિ ગુરૂ બોધમાને
પંડિત થાઓ પદ પાઠક મોદમાને. ૩૨
દેવર્દ્ધિ જે શ્રમણ ગ્રંથ લખ્યાં સુપત્રે
લોંકાશાહે લખી દીધું સતજ્ઞાન અત્રે
શ્રી લાલજી સમાન અષ્ટ રીતેરમાં છે
શ્રી વીરચંદ તણી સ્મરણાવલિ એ. ૩૩

૭

નારાચ.

અનુપજ્ઞાન દાનધ્યાન આત્મજ્ઞાન આપનું,
સુશાંતિ સ્નેહ સત્ય આપી પાપ તાપ કાપનું,
વિશાળ ન્યાયનું સુભાગ્ય લોકથી જણાવનું,
[illegible] વીરભાવ [illegible] એક [illegible]. ૩૪
સુજ્ઞ [illegible] [illegible] ગાવને,
દયા [illegible] [illegible] [illegible] વધારને,
[illegible]
[illegible] વીર [illegible] [illegible]. ૩૫
[illegible]
"[illegible]"
[illegible]
[illegible]. ૩૬

परिशिष्ट.

पण्डित प्रवर पूज्य श्री १००८ श्री जवाहीरलालजी महाराजानां सुशिष्येण श्रीघासीलालजी मुनिना विरचितम् ।

स्वर्गवासि—

पूज्यप्रवर श्री १००८ श्रीलालजी महाराजस्य

पूज्यगुणादर्शकाव्यम् ।

श्रीमन्तोऽलमलम्बरूपविभया यो मोदयन्मेदिनीं
लावंलावमलीलवद्भवमपि क्रोधादिकर्मोद्भवम् ।
लङ्कानिर्दहनोपमं च मदनं योऽधाक् विदुःखच्छिदे
मुक्तं पादचतुष्टयादिचरणैर्वर्णेरमुं स्तौम्यहम् ॥ १ ॥

जिन्होंने शोभा समूह में देदीप्यमान आकृति की प्रभा द्वारा संसार : प्रसन्न किया, क्रोधादि कर्मों के कारणों को एक २ कर के काट या एवं जिस प्रकार हनुमान ने लङ्का का दहन किया । ठीक वैसे ही जरा-जन्म-मरण रूप दुःखों को मिटाने के लिये न्होंने काम को नष्ट कर दिया, शरीर से हृष्ट-पुष्ट पूज्य श्रीलालजी

दुःखी त्वदुःखशमनाय सुखी सुखाय
धीमान् धियेऽर्थदं सुकृती शमाय ।
यत्ते सुपूज्य ! शुभमत्र तदा स्मरामि
श्रीतोऽभयप्रदमनिन्दितमङ्घ्रियुग्मम् ॥ ४ ॥

हे सुपूज्य ! आपके जिन चरणों को दुःखी सुख की कामना के लिए, सुखी एकान्त सुख के निमित्त, बुद्धिमान् [illegible] के लिए, तथा धार्मिक जन शान्ति के लिए आराधना करते हैं उन्हीं चरणों का मैं स्मरण करता हूं—जो कि, [illegible] प्रदान करते हैं ॥ ४ ॥

लोकेषु भूर्भुवि नरो नृषु मानवस्तु-
स्तेनापि चेत्त्व हि भवेद्गुणवीरमन्तुः ।
तेनाप्यवैति भवतेति मतिं त्वदीयां
संसारसागरनिमज्जदशेषजन्तुः ॥ ५ ॥

तीनों लोकों में पृथ्वी बड़ी है, पृथ्वी में मनुष्य श्रेष्ठ गिना जाता है, मनुष्यों में विवेक की पूजा होती है और विवेक से [illegible] ज्ञान को [illegible] है कारण कि, [illegible] मनुष्य अपने [illegible] बतलाता है ॥ ५ ॥

वाचा घनेन करणेन कृतेश्रयेन
प्रीयन्तु सन्तमसुमन्तमथो क्रियन्तः ।
स्तुन्वन्तु तान् तव दृशाऽऽदिशताऽतिमोदं
स्तोत्रं सुविस्तृतमतिर्नं विधुर्विधातुम् ॥ ८ ॥

मन वचन और काया से एवं अन्यान्य साधनों से जो मनुष्य मनुष्यों को अथवा जीव मात्र को प्रसन्न कर सकते हैं उनकी स्तुति साधारण भी कर सकते हैं किन्तु दृष्टिमात्र से एकान्तात्यन्त आनन्द देने वाले आपकी स्तुति तो प्रगल्भ तथा विस्तृत बुद्धि मनुष्य भी नहीं कर सकता ॥ ८ ॥

आसाद्य भासुरधनानि वसुन्धरां च
सम्राट् पदं भवतु कोपि नृणामनर्घ्यः ।
त्वन्नूनतः प्रतिनिधिर्हृदयंगतोऽभृ-
स्तीर्थेश्वरस्य कमठस्मयधूमकेतोः ॥९॥

देदीप्यमान धन, विशालवसुंधरा और सम्राट पद को कोई भी (साधारण) मनुष्य प्राप्त कर सकता है किन्तु कमठ नामक तापस के मदको चूर करने वाले तीर्थंकर के प्रतिनिधि तथा प्रिय बनकर सच से इस आसन पर आपही बैठते थे ॥ ९ ॥

यो मत्सरं समपनीय दधार हार्दं
दिर्त्वेव स्वार्थमपरार्थनिधिं व्यधत्त ।

अ० जिस अत्यन्त बुद्धिमान् कर्मवीर का चरित्र लिखने के लिये सरस्वती भी मस्तक पर हाथ रख कर चिन्ता में पड़ती है, शेष भी सहस्र मुख से नहीं कह सकता है नाथ! फिर हमारे सरीखे मन्दबुद्धि समर्थ कैसे हो सकते हैं। (शेष का नाम लोकोक्ति है)॥१२॥

कुर्मो वयं बहुविधां द्रुमवर्णनां तु
किन्त्वथवा सुरतरु-प्रभव-प्रभावः ।
वाच्यस्त्वयैव नव वर्णनहीनमन्यो
दृष्टोऽपि कौशिकशिशुर्यदि वा दिवान्धः ॥ १३ ॥

हम लोग साधारण वृक्षों का वर्णन अनेक प्रकार से कर सकते हैं किन्तु कल्पवृक्ष का प्रभाव नहीं कह सकते जैसे उल्लू का बच्चा अपनी जाति में कदाचित ढीठ भी होवे क्या सूर्य को देख सकता है ? इसी प्रकार हम आपके वर्णन में कृतमोदित नहीं हो सकते ॥१३॥

मल्लं हयं गजमजं धनिनं वदान्यं
संवर्णयामिति किं भवतोऽपि नूनम् ।
धूकोऽवलोकयति वस्तु विहायसीति
रूपं प्ररूपयति किं किल धर्मरश्मेः ॥ १४ ॥

जिस प्रकार मल्ल, (पहलवान) घोड़ा, हाथी, बकरा, धनी और दानी का वर्णन हम अच्छी तरह से कर सकते हैं क्या? इसी

अत्यन्तशान्तमनसो वचसोपनीता
भावा न भव्यमतिभिः परिमापितास्ते ।
किं गण्यते मणिगणो जलधेर्धनिगृभिः
कल्पान्तवान्तपयसः प्रकटोऽपि यस्मात् ॥ १७ ॥

आपके मुखसे शांत मन से वाणी द्वारा प्रकटित भी भाव (अभिप्राय) सांसारिक प्राणी नहीं गिन सकते जैसे कि, जल नेकाश डालने से प्रकटित, समुद्र के रत्न बड़े से बड़ा दिमागी ब्यौ-पारी भी गिन नहीं सकता ॥१७॥

निर्गण्यपुण्यगुणशुभपुण्यसुपूर्णकाय-
कारुण्यपूर्णकरणस्य विभोर्गुणौघः ।
गण्यो न ते गुणनिधेर्जगदार्तिहर्तु
र्मीयेत केन जलधेर्ननु रत्नराशिः ॥ १८ ॥

असंख्य गुणों से युक्त एवं मांगलिक पुण्य से पूर्ण है शरीर जिनका और करुणा रस से भरी हुई हैं इन्द्रियां जिनकी ऐसे गुणाकर तथा संसार के त्रिविध दुःखों को दूर करने वाले आपके गुण गणों की गणना नहीं हो सकती कारण कि, समुद्र के रत्नों की गणना कदाचि नहीं हो सकती ॥ १८ ॥

नाहं चरित्रे च सुकर्कशतर्कशीलो
यद्गौरवान्हृतमतिस्तव वर्णनेऽस्याम् ।

नज्ञान के अभाव से परस्पर कलह करते हुये तथा महानवंशी
वेकराल कलिकाल से छले हुए हमको छोड़ कर आप स्वर्ग को
रे कदाचित् आप ने अविचारित कार्य किया है तो यही
है ॥ २५ ॥

श्रीमत्कृपाकृतिविषयोपकृता वयं स्मो
नो शक्नुमोऽत्र भवतां प्रतिकर्तुमेव ।
कुर्मः स्तवं परमिहोपकृता यथाव-
ज्जल्पन्ति वा निजगिरा ननु पक्षिणोऽपि ॥ २६ ॥

हे पूज्यवर ! आपकी कृपा और क्रिया से हम अधिक उपकृत
हैं किन्तु प्रत्युपकार करने कि शक्ति न होने से मात्र आपका
गायन ही करते हैं क्योंकि उपकृत पक्षी भी अपने उपकारी की
अपनी वाणी से स्तुति करता है ॥ २६ ॥

यस्मान्न्यवर्ततभवान् विषयोपभोगाद्
रोगादिव प्रतिदिनं स्वमनिष्टमेव ।
श्रोतुर्हृदाहितपदं भवदं हि चित्र-
मास्तामचिन्त्यमहिमा जिनसंस्तवस्ते ॥ २७ ॥

हे पूज्य जिन विषयोपभोगों को रोग समझ कर आप
हटाते हैं मनुष्य मात्रों के भी हृदयपटल पर वहीं की

देवैर्वृतापि हि यथा शुचिमक्रतस्य
प्रत्यागते वनशिखविटनि चन्दनस्य ॥ ३४ ॥

हेपूज्य ! देवताओं से भरी हुई भी इन्द्र की सभा आपके पधा-
से सुख सुशोभित हुई होगी—कारण कि, शुकादि पक्षियों से युक्त
न्दन वृक्ष की शोभा मोर के आने तथा अनेक वृक्षों से युक्त नन्दन
न की शोभा कल्पवृक्ष के होने से ही होती है (यह कवि की
क्षेता है) ॥ ३४ ॥

वीर ! त्वदीयदयया मिलितः गुरुन्यः
कालेन संहृत इवो न जनोऽस्त्यनीशः ।
तस्यानुकम्पनतयाऽऽक्षुमुपुन्यवर्या
मुच्यन्त एव मनुजाः सहसा मुनीन्द्र ! ॥ ३५ ॥

हे वीर प्रभो ! आपकी कृपा से प्राप्त हुए पूज्य श्रीजी को तो
ल उठाकर स्वर्ग में लेगया किन्तु इस से (यह) जन नायक
नि नहीं होसकी कारण कि, वह पूज्यश्री एक ऐसे पूज्य प्राणि
वेधि को स्वस्थानापन्न कर गये हैं कि, जिनके कृपाकटाक्ष से ही
नसमय प्राणी बन्धनमुक्त हो रहे हैं ॥ ३५ ॥

श्रीलालपूज्य ! महिमा तव किं निगाद्यो
ऽविश्रान्तमश्रितकुलोत्तमविधायिलीलाः ।

प्रस्ता जना हि खलु तेन भयाभिरस्ता
श्चौरैरिवाशु पशवः प्रपलायमानैः ॥ ३८ ॥

आपके दृष्टिगोचर होते ही पाप के होश हवाश उड़गये और
वह चारों ओर भागने लगा जिससे पापग्रस्त (पाप से पकड़े हुए)
लोग भी वैसे ही छूट गये जैसे कि, डरसे भागते हुए चोर के हाथ
से पशु छूट जाते हैं ३८ ॥

ये संसृतिः कृतिपरानुपदेशदाने
धर्माऽद्धरान् व्यधिषतेह नरान्मुनीशाः ।
शान्ति क्षमामपि ददुः सततं मविम्य
स्त्वं तारको जिन ! कथं भविनों त एव ॥ ३६ ॥

हे जिन ! सांसारिक जीवों को भवसागर से पार लगाने वाले वे
ही मुनिश्रेष्ठ, पुण्यवर हो सकते हैं अर्थात् जीवों के मोक्ष दाता
पुण्यवर ही हैं आप नहीं होसकते, कारण कि, सांसारिक कृत्यों में
लवलीन मनुष्यों को दिन रात उपदेश देकर धर्मशील, शांति प्रिय
एवं क्षमादि गुणयुक्त इन पुण्यवरों ने ही किया है ॥ ३६ ॥

तानध्यात्म धर्म इति मन्यवचो मुनीश !
धृत्वा जिनं हृदि जना दिवमुत्सरन्ति ।
तन्नो गतान् जिनपरान् भवतो जनाश्च
न्यामुद्रहन्ति हृदयेन यदुत्तरन्तः ॥ ४० ॥

भौतिक पदार्थ आकाश में रहता है और इसमें स्थित वायु का ही प्रभाव है न कि, उस कुसुम पदार्थ का ॥ ४२ ॥

> कोपादिविद्विषगणं विनिहत्य नूनं
> शान्तिं वितत्य च भवान्भुवनत्रयेऽत्र ।
> लोकोऽमुना विजित इत्यपि किं विचित्रं
> यस्मिन् इयमभूतदोऽपि इतस्ततःः ॥ ४३ ॥

आपने इस लोक को जीत लिया, इसमें कौन बड़ा आश्चर्यजनक बात है कारण कि, आपने अन्तः करणस्थ उन क्रोधादि शत्रुओं को जीतकर और शान्ति का विस्तार कर देवों को नीचा दिखाया जिन (क्रोधादि) के इतिहास प्रभृति भी पार न पासके ॥४३॥

> आकीटकैटभरिपुर्दमनेन यस्य
> दीना नु भामिनिपदं समयं प्रपात्र ।
> कान्तानिदेशवशगः कपितो समाप ।
> सोऽपि त्वया रतिपतिः क्षपितः क्षणेन ॥ ४४ ॥

जिस कन्दर्प के दर्प से कीट से लेकर विष्णु तक दीन बनकर स्त्री की समय परगुसेवा करते हैं और स्त्री की आज्ञा बजाने में बेदर बन जाते हैं उसी दुर्दान्त ऐसा काम को आपने पल भर में नष्ट भ्रष्ट कर दिया ॥४४॥

मत्वाद्विरेत्य इहाऽऽश्रयतस्त्वदीयात्
स्वामिन्ननल्पगरिमाणमपि प्रपन्नाः ॥ ४७ ॥

वायु के वेग से वही धूलि उड़ सकती है जिसमें भारीपन न आया हो किन्तु हमारी भावरूपी धूलि आपको आत्मसात् करने से भारी हो चुकी है इसीलिये हे स्वामिन् ! इन काम क्रोधादि रूप वायु से वह धूलि उड़ नहीं सकती ॥ ४७ ॥

ये शीर्णपर्णनिभवृत्तमनल्प लगात्ते
धूता भवन्तु मदकामसमीरणैश्च ।
नीता भवन्तु गुणगौरवमादधानं
त्वां जन्तवः कथमहो ? हृदये दधानाः ॥ ४८ ॥

अहंकार व कामरूपी वायु उन्हीं को उड़ा सकती है, जो मनुष्य सूखे हुए पत्ते के समान एक दम हलके हैं लेकिन गुणों की गुरुता को धारण करने वाले पूज्य चरणों को जो मनुष्य हृदय में धारण करते हैं उन्हें वह वायु उड़ा नहीं सकती ॥ ४८ ॥

पूज्याऽनुराग इह भक्तिरतो विमुक्ति-
रेवं हि कार्यकरणं सुधियो वदन्ति ।
विपुलप्रशक्तिमिति युक्तिमवेत्य भक्ता
जन्मोदधिं लघु तरन्त्यनिलायनेन ॥ ४९ ॥

दशों दिशाओं में पापाहिम एवं दुराकिल से कठोर
हम लोगों को देख आप खिसकाकर यहाँ से चलेन बने
क्रोध के आवेश में कपोकर आगये यही हमें आश्चर्य होता
कि, हे विभो ! क्रोध को तो आप प्रथम ही जीत चुके थे

आचार्यवर्य ! भवताऽपि यदापि रोषोऽ
शेषो न चेदपि सत्यमणुष्प लेशः ।
नो चेदयं विरहिता रहिता हितौघै
ध्वंस्तास्तदा वद कथं किल कर्मचौरा ॥ ५२

हे आचार्यप्रवर ! खेद की बात है कि, पूर्ण रूप से
किन्तु कुछ अंश में आप भी क्रोध की धधकों में आगये यदि
होता तो हितविमुख एवं दीनहीन हम लोगों को छोड़कर
स्वर्ग में न चले जाते और अशुभ कर्मरूप चोरों का सर्व नाश
कर डालते इसका उत्तर आप ही दें ॥५२॥

आस्तां वितर्कविषिरेष न रोषलेशः
धीमन्नु शान्तिसहितोऽस्त निरीहतैव ।
सेवाऽजहाद्द्रुमततीर्हिमसंहतिर्हि
प्लोषत्यमुम यदिवा शिशिराऽपि लोके ॥ ५३ ॥

अथवा इस तर्क वितर्क को कल्पना मात्र ही रहने दो, आपमें तो
क्रोध का लेश मात्र भी न था, सिर्फ शान्ति के साथ थोड़ी निरीहता

पत्थर पटके तो वह पत्थर दीवार से टकरा कर उलट पटकने वाले के मुँह पर आ लगता है उसी तरह दुर्जनों के किये हुये उत्पातों से दुर्जन ही नष्ट हुए ॥ १२६ ॥

माम्रेऽद्धि संभ्रमविहीनमिथैव धीमन् !
धर्म्यं वचस्तव मुखाद्बहिराजगाम ।
गर्जद्गुरु प्रतिभटं च तिरश्चकार
यद्गर्जितघनाघमदभ्रमीमम् ॥ १२७ ॥

वर्षा ऋतुमें संभ्रमके बिना ही आपके मुख से निकले हुए धर्मरूपी मधुर वचन ज़ोर से गर्जने वाली काली घटाको तिरस्कार करते थे अर्थात् मेघकी मंद एवम् मधुर ध्वनि से भी आपकी वाणी विशेष मधुर थी ॥ १२७ ॥

स्वान्तप्रशान्तरसिका वशिका सभासु
नारापथं च तव गीः प्रतिनाद मेयम् ।
गम्भीरतारगुरुजाततया जिगाय
प्रस्पष्टविद्युमलमांसलघोरनादम् ॥ १२८ ॥

अत्यन्त शान्तरस वाले रसिकों को वशमें करने वाली आपकी मधुर वाणी जब सभा मंडप में गूंजती हुई आकाश को प्रतिध्वनित करती थी तब चमकती हुई बिजली वाली, मुसल-धार जल बरसाने वाली नील घन-घटा भी शर्माती थी ॥ १२८ ॥

अनुसार पचरंग रो वरक दीधी के मारवाड़ सुं मां के श्री
श्री पचुरमाखो फरमान आवे है जो वठांसुं केवाई है के
आवो बे है हुं निश्चित कुछ वरधार बणो पावे हुं वास्ते कठे
है के श्रावन कार्तिक वैशाख तीन्यों महिना कसाई दुकान सरे
रहेगा और हमेशा अमावस दो-जाग सदैव सुं पाव
वंद ही है।

सिक्कोछि

सं० १९६४ का जेठ सु
द० गरिबा

श्रीएकलिंगजी श्रीरामजी
राजस्थान गोगुन्दा मेवाड़ नं

महोरछाप छे

स्वामीजी महाराज श्री पूज्यश्री महाराज श्री श्रीलाल
हाजमें गोगुन्दे पधारयो हुआ आपका उपदेश की तारीफ
मारे श्री सभा में आवे हुओ. जो उपदेश श्रीमान् को मैं
मारो मन बहुत प्रसन्न हुयो और आप जैसा महात्मा का
सुं मैं हमेशा के वास्ते पंखेरू जानवरां की व हरन्ह की शिव

अन्दारेष धपरंष याँ घरज कीवी के मारवाड़ मुं माँ के भी प्
श्री चतुरमासो करवान कारे है सो यहांसुं केवांट हैं के म
आवो वे हे हैं निविन कुद दरबार वणो चावे हैं वास्ते मठे हु
है के सावन कातिक वैसाख तीन्यों महीना चमाई दुष्मन खरैव
होगा और हदियारव अमावस दो भागे खरैव मुं पाते है
चसे हो है।

सिकेछि

सं० १६६४ का जेठ सुद
द० गदिगाधी

श्रीएकलिंगजी श्रीरामजी
राजस्थान गोगुन्दा मेवाड़ सं०

महोरछाप छे

स्वामीजी महाराज की पूज्यश्री महाराज श्री श्रीलाल
राजमें गोगुन्दे पधारणो हुवो आपका दरसन की लालच
म्हारे भी सभा में आवो हुवो. जो उपदेश श्रीमान का मैं
म्हारे मन बहुत प्रसन्न हुवो और आप जैसा महात्मा का
मुं मैं हमेशा के वास्ते पंचेन्द्र जानवरां की व हत्या की शिका

परिशिष्ट १

पूज्य श्री का, मुसलमान भक्त सैयद मुहम्मदअली M. R. S. F. T. S जयपुर।

सैयद मुहम्मदअली लिखते हैं कि, जब श्री १००८ श्री श्रीलालजी महाराज का चौमासा जयपुर में हुआ था, मुझको पूज्य महाराज के उपदेश से वैराग्य ([illegible]) बहुत था। मुझको श्री पूज्य महाराज ने मनुष्य [illegible] करके मोहर की कृपा करी और गुरु श्री पूज्य महाराज ने अपनी जुबान [illegible] कुरान (खास श्रीमुख) से जुबानी मोहर मंत्र [illegible] मरता हूँ और बड़ा काम देता है—हैजे का [illegible] बाद उन्हीं दिनों में मूढ़ लोगों से बड़ा कष्ट उठाना पड़ा, [illegible] मूढ़ लोगों ने मुझे जान से मारना चाहा, [illegible] किये थे। दो तीन जगह दुष्ट लोगों ने मेरे बदन पर चोट भी पहुंचाई। इस वजह से कि, मेरे भाई [illegible] जिले [illegible] ([illegible] ना) के डाक्टर थे। सो मैंने अपने भाई डाक्टर [illegible] तमाम जिले में करीब ३००० तीन हजार के [illegible] होने से बचाया। जब कि, हैजा इस तरह फैला हुआ [illegible] मेरे भाई डाक्टर मजहर को हर तरह के [illegible] इस कारवाई से रियासत जयपुर में इस दवा के [illegible] के बदले

र २ कर शामिल करते थे. जो कि, वहां पर उस रईस ने मुझको
न उनको मुलाकात के वक्त बुलाया था। मैंने वहां पहुंचते ही उन
साहब ने अर्ज कराई कि, मैं अब वापिस जोधपुर जाता हूं।
का मुझसे जो खास काम है वह धरा रहेगा, लेकिन उन रईस
हिब का मुझसे खास तौर से मतलब और गरज थी उन्होंने
ई से मुलाकात की और मुझसे पूछा कि, बिगर मुलाकात किये
अब क्यों जाते थे। मैंने कहा कि, मैं सुनता हूं कि, आप हज़ार
र जानवरों का रोज़ नाहक फकत मनमौजी के चक्कर में शिकार
ते हैं। इससे आपकी बड़ी बदनामी हो रही है और लोग गालियां
हैं और फकत आपकी दिल्लगी के लिये हज़ारों जानों का
त में नाश होता है। इस तरह उनको कई तरह समझाया तो र-
ने आयन्दा के वास्ते ऐसी हिंसा करने की सौगन्द लेली। इसी
ह एक रईस साहब जो जोधपुर में बड़े मुअज़्ज़िज़ हैं।

को उनकी इस किस्म की नामवरी ज़ाहिर करने का बहुत
क हुआ तो उन्होंने बच्चे वाली कुत्तिया जंगल वगैरह से तलाश
कर मंगाना शुरू किया और उनके शरीर पर चिपड़े लिपटा,
टा कर मैन्द के तेल के पीपों में उन कुत्तियों को डलवा देते हुए
करवाते पीछे दिया करते उदरा देते जब वह बच्चे वाली कुत्तिया
ओं कुत्ती कमरा में वह रईस साहिब मय जनाना के बहुत हंसते
त होते और इनाम इकराम फरमाते इसी तरह सैकड़ों जानें कुत्तियों

Indeed, I will never find such a prop-kari Guru on this world, like shri pujjya Shrilalji Maharaj again. His fatherly love & sympathy bring me into force, to weep for him once a day at least.

My Jiwan is useless now without his superium satsung, what I can write you, Sir, more than this !

ा अवलोकन किया है। आप संस्कृत के प्रकाण्ड विद्वान
, गुजराती, मराठी आदि भाषाएं बोल सकते हैं। लोकमान्य
क आपके अहमदनगर में दिये थे। आपने जैन धर्म
ं अपनी गीता में कई सुधार करके छापे थे और लोक-
र भी दिये थे। जैनधर्म के सम्बन्ध में जगत्प्रसिद्ध
िलक महाराज के सुवर्णाक्षित वाक्य ये हैं—

और वैदिक ये दोनों प्राचीन धर्म हैं। परन्तु अहिंसाधर्म
जैनधर्म ही है। जैनधर्म ने अपनी प्रबलता के कारण
पर कभी न मिटने वाली ऐसी उत्तम छाप बिठाई है"

धर्म में अहिंसा को जो स्थान प्राप्त हुआ है वह जैनों
ा है। अहिंसा धर्म के पूर्ण पालक जैन ही हैं। यहाँ
पूर्व वेद विधायक यज्ञों में हज़ारों पशुओं का वध होता
चौबीस सौ वर्ष पहिले जैनियों के चरम तीर्थंकर श्री महा-
ा ने जब इस धर्म का पुनरोद्धार किया तब जैनियों के
लोगों के चित्त अघोर निर्दय कर्म से विरक्त होने लगे
र लोगों के चित्त में अहिंसा दृढ़ जम गई। उस समय के
वैदिक विद्वानों ने धर्म के रक्षार्थ पशुहिंसा बिल्कुल
और अपने धर्म में अहिंसा को आदर पूर्वक स्थान दिया
ना मंडन कर अपने धर्म को बचाया, यह सब अहिंसा

ष्य समुदाय और श्री कोटापुर महाराजा साहिब–

:७७ मार्गशीर्ष वद ५ मंगलवार के दिन मिशिअम
ार्थीरामजी महाराज को लेकर हम आये। उसी दिन
ाहिब ने महाराज साहिब को देखकर निश्चय कर दिया
वद ३ गुरुवार को सवा लाना में आ कर डेरा करो,
वद ८ को गुरुवार को आपरेशन किया जायगा।

ाक्तर के विचार में थे कि, अस्पताल में रहने से ९
के कल्प से विरुद्ध पड़ेगी। उसका बन्दोबस्त डाक्टर
ना चाहिये जैसा कि, १ अस्पताल में नर्स को ह
काम करती है। और श्री महाराज साहिब स्त्रीजाति
इसलिये स्त्री मात्र महाराज साहिब से स्पर्श न करे।

पानी वगैरह कोई भी चीज अस्पताल के काम में
ाहिये।

अस्पताल के सब कमरों में रोशनी जलती है परन्तु
हिब के कमरे में रोशनी नहीं होनी चाहिये।

दूसरे कोई रोगी महाराज साहिब के कमरों में रोगी

महाराज साहिब को हाथ जोड़कर आगे जाने … [illegible]
… हैं, गुरु महाराज बड़े प्रथम पूर्वक … [illegible]
… फिर्मान करने बगैरह समय में सेठ मोतीलालजी
… लिखा होगा को ऊपर [illegible] में आए थे।
… हो गये फरमाइए।

… हास्पिटल
… नं० ८

… महाराज साहिब अस्पताल में हैं, ३। ४ दिनमें आग-
… देने वाले मांदिबने कहा है। और साहिबने यहभी
… आराम होने पर हमारे बंगलेमें आप जरूर आवें। हम
… बात चीत करना और जैन सिद्धांत सुनना चाहते हैं।

… सतारा शहर में स्वामीजी महाराज श्री १००८ श्री-
… महाराज, श्रीनरेन्द्रालालजी, महाराज मय दूसरे ठा-
… थ विराजमान थे। उस स्थानक में उनके … [illegible]
… वह थोड़ी देर बाद ही मौलाना … [illegible]
… मान साहिब आए और महाराज … [illegible]
… कर बैठ गये और कहा कि … [illegible]